

**REKREASYON FIRSAT DAĞILIMI VE
PLANLAMASINDA YÖNTEM ARAYIŞLARI:
KARABURUN YARIMADASI ÖRNEĞİ**

Taki Can METİN

(Doktora Tezi)

Eskişehir, 2017

**REKREASYON FIRSAT DAĞILIMI VE PLANLAMASINDA
YÖNTEM ARAYIŞLARI: KARABURUN YARIMADASI ÖRNEĞİ**

Taki Can METİN

DOKTORA TEZİ

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Alper ÇABUK

İkinci Danışman: Prof. Dr. Özkan Tütüncü

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs, 2017

Bu Tez Çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 1509E615 nolu proje kapsamında desteklenmiştir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Taki Can METİN'in "Rekreasyon Fırsat Dağılımı ve Planlamasında Yöntem Arayışları: Karaburun Yarımadası Örneği" başlıklı tezi 26 Mayıs 2017 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca **Turizm İşletmeciliği** Anabilim Dalında, **Doktora** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Alper ÇABUK
Üye : Prof.Dr.Şükran ŞAHİN
Üye : Doç.Dr.Mahmut DEMİR
Üye : Yrd.Doç.Dr.Mehmet Han ERGÜVEN
Üye : Yrd.Doç.Dr.Hakan KATIRCI

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doktora Tez Özü

**REKREASYON FIRSAT DAĞILIMI VE PLANLAMASINDA
YÖNTEM ARAYIŞLARI: KARABURUN YARIMADASI ÖRNEĞİ**

Taki Can METİN

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs 2017

Danışman: Prof. Dr. Alper ÇABUK

İkinci Danışman: Prof. Dr. Özkan Tütüncü

Dünyada açık alan rekreasyon planlamasına ilişkin hem ekolojik dengenin gözetildiği hem de rekreasyon deneyimini yaşayan bireylerin tercih ettiği rekreasyon fırsatlarını yaygınlaştıran ve yeryüzünde her alana uygulanabilecek esnek bir planlama yöntemi ya da aracı bulunmamaktadır. Bu çalışmada rekreasyon arzı, kalitesi ve talebi temelinde, planlanan alanı belli sınıflara ayırarak ekolojik hassasiyete göre rekreasyon fırsatlarının ortaya konulması sağlanmıştır. Bunun yanı sıra rekreasyon kalitesi ve talebi de göz önünde bulundurularak; rekreasyon planlamasında alınacak kararların daha etkin ve kolay biçimde gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada nicel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda envanter çalışması ve kaliteye ilişkin değerlendirmeler için arazi söurveyine, rekreasyon talebini ortaya koymak için ise anket veri toplama araçlarına başvurulmuştur. Ayrıca hem çalışma alanının doğrulanması hem de mevcut verilerin kontrolü amacıyla gözlem veri toplama tekniğinden de yararlanılmıştır.

Araştırma sonucunda dünyanın tüm bölgelerinde uygulanabilir, esnek, ekolojik dengeyi gözetken ve aynı zamanda rekreasyon fırsatlarını maksimum oranda çeşitlendiren kapsamlı bir rekreasyon planlama yöntemi (CANROS) ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra söz konusu yöntem İzmir-Karaburun Yarımadası'nda uygulanarak test edilmiştir. Söz konusu uygulama çalışması sonrasında Karaburun Yarımadası ve yeni rekreasyon yöntemi ile ilgili öneriler geliştirilmiştir. Bu çalışmada ortaya konan yeni yöntemin devlet, yerel yönetimler ve büyük alan işletmeleri tarafından rekreasyon planlamasında etkin bir çözüm aracı olarak kullanılabilmesi düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Rekreasyon planlaması, Turizm planlaması, Rekreasyon planlaması yöntemi, Rekreasyon fırsat dağılımı, CANROS

Abstract

**SEEKING METHOD IN RECREATION OPPORTUNITY
SPECTRUM AND PLANNING: KARABURUN PENINSULA CASE STUDY**

Taki Can METİN

Department of Tourism Management

Anadolu University, Graduate School of Social Science, May 2017

Supervisor: Prof. Dr. Alper ÇABUK

Second Supervisor: Prof. Dr. Özkan Tütüncü

There is no flexible planning method or tool for expanding the recreational opportunities preferred by individuals living with ecological balance and recreational experience in relation to outdoor recreation planning in the world and which can be applied to every area on the earth. In this study, based on the desire for recreation, quality and demand, the planned area is divided into certain classes and recreation opportunities according to ecological sensitivity are provided. In addition to this, considering recreational qualities and demands; It is aimed to make the decisions to be taken in recreation planning more efficiently and easily.

In this study, quantitative research method was used. In this direction, land survey was used for data collection in relation to inventory studies and recreation quality. In order to reveal recreation demand, survey data collection tools were applied. It has also benefited from observation data collection techniques to verify both the study area and the existing data.

As a result of the research, a comprehensive recreation planning method (CANROS) is presented which is applicable in all regions of the world, flexible, ecologically balanced and at the same time maximizing recreation opportunities. In addition to this, this method has been tested by applying in İzmir-Karaburun Peninsula. After the implementation study, Suggestions have been made about the Karaburun Peninsula and the new recreation planning method.. It is thought that the new method presented in this research can be used as an effective solution tool for recreation planning by state, local governments and large area enterprises.

Keywords: Recreation planning, Tourism planning, Recreation planning method, Recreation opportunity spectrum, CANROS

19.06.2017

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Taki Can METİN

Önsöz

Bu çalışmada hem yaşadığımız dünya hem de Türkiye için önemli bir eksiklik olarak gördüğüm açık alanların rekreasyon planlamasına ilişkin bir yöntem geliştirmeye çalıştım. Bu yöntemi geliştirmekteki motivasyonumu insan istekleri ya da ekonomik kaygılar doğrultusunda doğal alanlardaki rekreasyon arz kaynaklarının yavaş yavaş tükenmesine borçluyum. Çalışma boyunca söz konusu olumsuz etkiyi bireyler için daha yaşanabilir ve doğayla uyumdan keyif alınabilecek bir anlayışla; aynı zamanda ekonomik kaygıları yadsımayacak bir biçimde fırsat yaratmayı amaçlayan bir hedefe doğru yöneldim. Sonuç olarak hedeflerim doğrultusunda rekreasyon planlamasına ilişkin; gelecekte de üzerinde yeni çalışma fırsatları yaratacağım bir yöntem geliştirdiğime inanıyorum.

Anket çalışmam sırasında evinin kapılarını bana aralayan, bu çalışmanın gerçekleştiği süre boyunca hayatımın daha iyi geçmesi için tavsiyelerini benden esirgemeyen danışmanım, abim Prof. Dr. Alper ÇABUK'a, çalışma boyunca değerli katkı ve önerilerini benden esirgemeyen Prof. Dr. Şükran ŞAHİN, Yrd. Doç. Dr. Mehmethan ERGÜVEN, Prof. Dr. Özkan TÜTÜNCÜ'ye ve anket çalışmalarımda yardımını benden esirgemeyen Alp Deniz ÇABUK'a teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak; bu sayfanın gereksiz olduğu konusunda daha önce hemfikir olduğumuz ancak sonradan hemfikirlikte tereddüt yaşadığım sevgili arkadaşlarımla aflarına sığınıyorum.

Tablolar Listesi

Tablo 1.Turizm Planlama Yaklaşımlarının Çift Kutuplu Görünümü	18
Tablo 2.Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Genel Karakteristiklerinin Karşılaştırılması	19
Tablo 3.Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Çevresel Etkilerinin Karşılaştırılması	20
Tablo 4.Geleneksel Turizm Planlaması Yaklaşımları.....	21
Tablo 5.Ekolojik hücreleme yöntemi ölçütleri	29
Tablo 6.Ekolojik Planlamada Temel Faktörler.....	30
Tablo 7.Ormaniçi Rekreasyon Potansiyeli Değerlendirme Formu	32
Tablo 8.Rekreasyon Sınıflandırması ve Zonlama Sistemleri.....	34
Tablo 9.Rekreasyon Fırsat Bileşenleri	37
Tablo 10.WALROS ve ROS Bileşenleri.....	37
Tablo 11.WALROS ve ROS için Öznitelikler (Örnek)	38
Tablo 12.WALROS/ROS Öznitelik Dereceleri.....	38
Tablo 13.Uzaklık göstergesi matrisi (örnek).....	40
Tablo 14.ROS Sınıflarının Karakterleri	44
Tablo 15. Karaburun'un Turizmde Güçlü, Zayıf, Tehdit ve Fırsat Analizleri	57
Tablo 16.Svalbard Adası için ROS sınıflarının Karakteristik Özellikleri	69
Tablo 17.Doğallık Özelliğini Simgeleyen Temel Göstergeler	71
Tablo 18.Pürizm Öğeleri Tabanında Sınırlandırılmış Bölgeler için Tampon Uzaklıklar.....	72
Tablo 19.Kuzeybatı Nelson için tanımlanan ROS Sınıfları	73
Tablo 20.Kuzeybatı Nelson için Doğallık Algısının ROS Üzerinden Gösterimi	74
Tablo 21.Kırsal ve Kentsel Alanlar Dışındaki ROS Sınıfları için Mekânsal Karakteristik Özelliklerin Özeti	75
Tablo 22. CANROS Modelinin Aşamaları.....	86
Tablo 23. Global Vejetasyon Veri Katmanı.....	89
Tablo 24. CANROS Sınıflama Kriterlerine İlişkin Alt Göstergeler Cetveli.....	92
Tablo 25. Rekreatif Aktivitelerin Sınıflandırılması (Yeniden Düzenlenen)	100
Tablo 26. Rekreatif Aktivitelerin Sınıflandırılması (Açık-Kapalı-Açık/Kapalı).....	105
Tablo 27. CANROS Sınıflarına Göre Açık Alan Rekreasyon Aktivitelerinin Dağılımı	110
Tablo 28. Rekreasyon Kalitesi Puan Skalası.....	117
Tablo 29. Çalışma Alanı için CANROS Uzaklık Ve Büyüklük Kriterlerine Ait Belirlenen Sayısal Değerler.....	123
Tablo 30. ROS Yönteminin Avantaj ve Dezavantajları.....	125
Tablo 31. Literatür Özetine Bağlı Değerlendirmeler	127
Tablo 32. Doğal Alanlarda Ekolojik Hassasiyet Sınıflamasına Göre Rekreasyon Aktiviteleri	169
Tablo 33. Ziyaretçi Tipi	229
Tablo 34. Rekreasyon Aktivitelerine Katılımın Önemi	229
Tablo 35. Rekreasyon Aktivitelerine Katılıma Zamanı.....	230
Tablo 36. Rekreasyon Aktiviteleriyle İlgili Bilgiye Erişim	230
Tablo 37. Son Bir Yıl İçerisinde Korunan veya Doğal Alan Ziyaret Durumu.....	231
Tablo 38. Açık Alan Rekreasyon Fırsatlarının Geliştirilmesinde En Önemli Değişkenler.....	231
Tablo 39. Kamp Alanı Türleri Tercihi	232

Tablo 40. Son Bir Yılda Katılınan Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri.....	232
Tablo 41. Son Bir Yılda Katılınan Spor Aktiviteleri.....	233
Tablo 42. Son Bir Yılda Katılınan Suyla İlgili Rekreasyon Aktiviteleri.....	233
Tablo 43. Son Bir Yılda Katılınan Doğada Sürüş Deneyimi Aktiviteleri.....	234
Tablo 44. Son Bir Yılda Katılınan Doğa/Açık Alan Aktiviteleri.....	234
Tablo 45. Son Bir Yılda Katılınan Doğa/Açık Alan Kış Aktiviteleri	234
Tablo 46. Doğal Alanlar İçin Olması Gereken En Önemli Değişkenler	235
Tablo 47. Bölgede En Çok Rahatsızlık Veren ve Düzelmesini İstedığınız En Önemli Değişkenler	236
Tablo 48. Doğal Alanlarda Güvenlik Veya Hizmet Personelinin Bulunmayışından Duyulan Rahatsızlık Durumu	236
Tablo 49. Rekreasyon (Doğal) Alanlarında Bulunması Gereken İmkanların Önem Dereceleri	237

Şekiller Listesi

Şekil 1. Boş Zaman, Rekreasyon ve Turizm Arasındaki İlişki	11
Şekil 2. Rekreasyonel Fırsat Dağılımında Sunulan Ulaşım.....	42
Şekil 3. Svalbard Ros Haritası	70
Şekil 4. Yeni Zelanda Kuzeybatı Nelson ROS Haritası	74
Şekil 5. Yeni Zelanda ROS Haritası.....	76
Şekil 6. Japonya Daisetsuzan Milli Parkındaki Yürüyüş Yolları	77
Şekil 7. Çin Pekin ROS Haritası.....	79
Şekil 8. Bolu Abant Yedigöller Milli Parkı ROS Haritası.....	80
Şekil 9	86
Şekil 10. Harita Çakıştırma Örneği.....	99
Şekil 11.Örnek Harita Çakıştırması ve Puanlamaların Gösterimi	122
Şekil 12. Karaburun Anayollar ve Yerleşimler Haritası.....	144
Şekil 13. Karaburun Vejetasyon Haritası	146
Şekil 14. Karaburun Yerleşim Alanları – Kentsel Dokulu Haritası.....	148
Şekil 15. Karaburun Yerleşim Alanları – Kırsal Dokulu Haritası.....	150
Şekil 16. Karaburun Yarı Doğal – Küçük Yerleşim Alanları Haritası	152
Şekil 17. Karaburun Yarı Doğal Karasal/Tarımsal Haritası	154
Şekil 18. Karaburun Doğal – Yolu Olan Haritası	156
Şekil 19. Karaburun Doğal – Yolu Olmayan Haritası.....	158
Şekil 20. Karaburun Rekreasyon Dağılım Sınıfları (Tüm) Haritası.....	160
Şekil 21. Karaburun Rekreasyon Fırsat Dağılım Sınıfları (Tüm) - Yol Tipi ve Tesisler Haritası ...	162
Şekil 22. Karaburun Doğal – Yolu Olan (Alt Sınıflar) Haritası	165
Şekil 23. Karaburun Doğal – Yolu Olmayan (Alt Sınıflar) Haritası.....	167
Şekil 24. Karaburun Yürüyüş Parkurları Haritası	179
Şekil 25. Karaburun Bisiklet Parkurları Haritası.....	181
Şekil 26. Karaburun Offroad Parkurları Haritası.....	183
Şekil 27. Karaburun Yat Rotası Haritası.....	185
Şekil 28. Karaburun Zeytin Rotası Haritası	187
Şekil 29. Karaburun Bağ Rotası Haritası	189
Şekil 30. Karaburun Tüm Parkur ve Rotalar Haritası	191
Şekil 31. Karaburun Doğal Rekreasyon Öğeleri Haritası	193
Şekil 32. Karaburun Kültürel Rekreasyon Öğeleri Haritası	195
Şekil 33. Karaburun Tarihi Rekreasyon Öğeleri Haritası.....	197
Şekil 34. Karaburun Konaklama İmkanları Haritası	199
Şekil 35. Çeşme – Urla - Karaburun Algısal Değer-Dominantlık Haritası.....	201
Şekil 36. Çeşme – Urla - Karaburun Algısal Değer-Güvenlik Haritası	202
Şekil 37. Çeşme – Urla - Karaburun Algısal Değer-Memnuniyet Haritası	203
Şekil 38. Çeşme – Urla - Karaburun Algısal Değer-Uyarıcı Haritası	204
Şekil 39. Çeşme – Urla - Karaburun Estetik Değer-Çeşitlilik Haritası.....	205
Şekil 40. Çeşme – Urla - Karaburun Estetik Değer-Çizgi Haritası	206
Şekil 41. Çeşme – Urla - Karaburun Estetik Değer-Doğallık Haritası	207

Şekil 42. Çeşme – Urla - Karaburun Estetik Değer-Kuşatma Haritası.....	208
Şekil 43. Çeşme – Urla - Karaburun Estetik Değer-Renk Haritası.....	209
Şekil 44. Çeşme – Urla - Karaburun Estetik Değer-Sakinlik Haritası.....	210
Şekil 45. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Arazi Formları Haritası.....	211
Şekil 46. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Kültürel Değişimler Haritası	212
Şekil 47. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Nadirlik Haritası.....	213
Şekil 48. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Renk Haritası	214
Şekil 49. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Su Haritası	215
Şekil 50. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Vejetasyon Haritası	216
Şekil 51. Karaburun Rekreasyon Kalitesi Haritası.....	218
Şekil 52. Karaburun Plaj - Rekreasyon Kalitesi Haritası.....	220
Şekil 53. Karaburun Manzara - Rekreasyon Kalitesi Haritası	222
Şekil 54. Karaburun Kamp Alanı - Rekreasyon Kalitesi Haritası	224
Şekil 55. Demografik Bilgiler – İkamet Edilen Yer	225
Şekil 56. Demografik Bilgiler – Ev Mülkiyet Durumu.....	226
Şekil 57. Demografik Bilgiler – Cinsiyet.....	226
Şekil 58. Demografik Bilgiler – Yaş	227
Şekil 59. Demografik Bilgiler – Gelir.....	228
Şekil 60. Demografik Bilgiler – Hane Geliri.....	228

Kısaltmalar Listesi

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

CBS: Coğrafi Bilgi Sistemleri

DOC: Department of Conservation

ECOS: Ecotourism Opportunity Spectrum – Ekoturizm Fırsat Dağılımı

FROS: Forest Recreation Opportunity Spectrum – Orman Rekreasyon fırsat Dağılımı

İZKA: İzmir Kalkınma Ajansı

LAC: Limits of Acceptable Change – Kabul Edilebilir Değişimin Sınırları

ROS: Recreation Opportunity Spectrum – Rekreasyon Fırsat Dağılımı

SERVQUAL: Service Quality

SWOT: Strength, Weakness, Opportunities, Threads – Güçlülük, Zayıflık, Fırsatlar, Tehditler

TOS: Tourism Opportunity Spectrum – Turizm Fırsat Dağılımı

USDA: United State Departments of Agriculture - Birleşik Devletler Tarım Departmanı

USFS: United State Forest Service – Birleşik Devletler Orman Hizmetleri

VAMP: Visitor Activity Management Plan - Ziyaretçi Aktivite Yönetim Planlaması

VIMP: Visitor Impact Monitoring Process - Ziyaretçi Etki İzleme İşlemi

WALROS: Water and Land Recreation Opportunity Spectrum – Su ve Yer Rekreasyon Fırsat Dağılımı

WROS: Water Recreation Opportunity Spectrum – Su Rekreasyon Fırsat Dağılımı

WTO: World Tourism Organization – Dünya Turizm Örgütü

YA21: Yerel Ajanda 21

CANROS: Çalışmada geliştirilen ve kullanılan özgün yöntemin adı

İçindekiler

Sayfa

Jüri ve Enstitü Onayı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Doktora Tez Özü	iii
Abstract.....	iv
Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Önsöz	vi
Özgeçmiş	vii
Tablolar Listesi.....	viii
Şekiller Listesi	x
Kısaltmalar Listesi	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Sorun.....	2
1.2. Amaç	2
1.4. Çalışmanın Kritikleri	3
1.5. Konu ve Kapsam	3
2. KAVRAMSAL TEMELLER	5
2.1. Turizm ve Rekreasyonun Kavramsal Çerçevesi	5
2.1.1. Rekreasyon ve boş zaman kavramları ve ilişkileri	5
2.1.2. Rekreasyon ve turizm ilişkisi	10
2.2. Turizm ve Rekreasyon Planlaması	13
2.2.1. Turizm planlaması.....	14
2.2.1.1. Turizmde planlama yaklaşımları.....	17
2.2.2. Rekreasyon planlaması.....	22
2.2.2.1. Planlamada rekreasyon fırsatlarının değerlendirilmesi.....	23
2.2.2.2. Rekreasyon planlamasında sürdürülebilirlik	24
2.2.2.3. Coğrafi bilgi sistemleri ve rekreasyon planlaması ilişkisi.....	26
2.2.2.3.1. Rekreasyon alanı envanter ve analizinde kullanılan yöntem ve ifadeler	27
2.3. WALROS ve ROS Yöntemleri	33
2.3.1. Rekreasyon Fırsat Dağılımı yönteminin tanımı ve gelişimi	33
2.3.2. ROS / WALROS bileşenleri ve aşamaları	35
2.3.2.1. ROS haritalama aşamaları	43

3. LİTERATÜR ÖZETİ.....	50
3.1. Çalışma Alanına İlişkin Literatür Özeti	50
3.2. ROS Yöntemine İlişkin Literatür Özeti.....	59
3.3. ROS'un Uygulamaya Yönelik Literatür Özeti.....	67
4. MATERYAL VE YÖNTEM	81
4.1. Materyal.....	81
4.1.1. İkincil kaynaklar	81
4.1.2. Çalışma alanı veri kaynakları	82
4.1.3. Donanım ve yazılım	82
4.1.4. Anket.....	83
4.1.5. Gözlem notu ve arazi sürveyi	83
4.2. Yöntem.....	84
4.2.1. 1. Aşama: CANROS'a ait yerleşim ve yarı doğal alanların belirlenmesi....	88
4.2.2. 2. Aşama: CANROS'a ait doğal ve yabancı alanların belirlenmesi.....	90
4.2.3. 3. Aşama: CANROS kriterlerine göre belirlenen alanlarda ekolojik hassasiyeti olan alt alanların belirlenmesi.....	98
4.2.4. 4. Aşama: Ekolojik hassasiyeti bulunan alanlara uygun rekreasyon aktivitelerinin belirlenmesi.....	99
4.2.5. 5. Aşama: CANROS sınıflarına bağlı olarak açık alan rekreasyon kalitesi, arzı ve talebinin belirlenmesi.....	116
4.2.6. CANROS modelinin test edilmesi (Uygulama).....	117
4.2.6.1. Çalışma alanı sınırlarının belirlenmesi.....	117
4.2.6.2. Arazi çalışması.....	118
4.2.6.3. Anket uygulaması ve buna bağlı örneklem seçimi	118
4.2.6.4. Verilerin derlenmesi	119
4.2.6.5. Verilerin analizi	120
4.2.6.5.1. Çakıştırma analizi ve ağırlıklı çakıştırma tekniği	120
4.2.6.5.2. Çalışma alanına bağlı CANROS sınıflama kriterlerine sayısal değerlerin atanması.....	122
5. BULGULAR	124
5.1. ROS Yaklaşımının Avantaj ve Dezavantajları ve Literatüre Bağlı Bulgular	124
5.2. Çalışma Alanına İlişkin Bulgular	132
5.2.1. Coğrafi konum ve alan özellikleri	132
5.2.2. Tarih ve kültür.....	134

5.2.3.	Flora	138
5.2.4.	Fauna.....	140
5.2.5.	Mevcut turizm	140
5.3.	CANROS Yönetiminin Çalışma Alanında Test Edilmesine İlişkin Bulgular	142
5.3.1.	CANROS'a ait yerleşim ve yarı doğal alanların belirlenmesine yönelik bulgular.....	147
5.3.2.	CANROS'a ait doğal ve yabanıl alanların belirlenmesine yönelik bulgular	155
5.3.3.	CANROS kriterlerine göre belirlenen doğal alanlarda ekolojik hassasiyeti olan alt alanların belirlenmesine yönelik bulgular	163
5.3.4.	Ekolojik hassasiyeti bulunan alanlara uygun rekreasyon aktivitelerinin belirlenmesine yönelik bulgular.....	168
5.3.5.	CANROS sınıflarına bağlı olarak açık alan rekreasyon kalitesi, arzı ve talebinin belirlenmesine yönelik bulgular	177
5.3.5.1.	Açık alan rekreasyon arzı ve kalitesi	177
5.3.5.1.1.	Açık alan rekreasyon arzı	177
5.3.5.1.2.	Açık alan rekreasyon kalitesi	200
5.3.5.2.	Açık alan rekreasyon talebinin belirlenmesi.....	225
5.3.5.2.1.	Rekreasyon kullanıcılarına ilişkin demografik bilgiler.....	225
5.3.5.2.2.	Rekreasyon kullanıcılarının açık alan rekreasyon aktivitelerine erişimi	229
5.3.5.2.3.	Rekreasyon kullanıcılarının bölgedeki doğal alanlara ilişkin tercih, beklenti ve tutumları.....	235
6.	ARAŞTIRMA SONUÇLARI.....	241
6.1.	Çalışma Alanına İlişkin Sonuçlar	241
6.2.	Geliştirilen Yönteme (CANROS) İlişkin Sonuçlar	249
7.	TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	253
	KAYNAKÇA.....	262
	EKLER	274

1. GİRİŞ

Rekreasyon planlaması gerek devlet gerekse toplum için önemli bir konudur. Kentlerde yaşayan insanların boş zaman değerlendirme biçimleri kent insanının gerek fiziksel sağlığı gerekse ruhsal sağlığını önemli biçimde etkilemektedir. Aynı durum turizm bölgelerinde daha önemli hale gelmektedir. Bunun nedeni turizm bölgesine gitmek isteyen turistlerin turizm deneyimlerini eğlenme, dinlenme, öğrenme, yenilenme vb. motivasyonlarla sonuçlandırmak istemesidir. Dolayısıyla özellikle turizm bölgelerinde rekreasyon planlamasının önemi ön plana çıkmaktadır.

Rekreasyon planlaması konusunda evrensel yöntem ve gündemdeki sorunlar incelendiğinde pek çok problemle karşılaşıldığı görülmektedir. Bu problemlerin başında rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirilmesi esnasında rekreasyon arzını sunan doğal peyzaja yönelik hassas bir yaklaşımın bulunmamasıdır. Bu durumda rekreasyon fırsatları çeşitlendirilirken; söz konusu fırsatların sürdürülebilir hale getirilmesi ve buna uygun gelişim stratejilerinin izlenmesi mümkün olamamaktadır. Nitekim sürekli genişleyen yerleşim birimleri ve bu yerleşim birimlerinin ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kurulan tesis ve yol gibi alt yapılar rekreasyon fırsatlarını olumsuz biçimde etkilemektedir.

Söz konusu olumsuzlukların giderilmesi amacıyla rekreasyon planlamasını kolaylaştıracak, doğal alanlarda rekreasyon arzının devamlılığı ve rekreasyon taleplerini hesaba katan; ancak ekolojik hassasiyeti olan alanlarda rekreasyon fırsatlarını hem maksimum ölçülerde değerlendirebilecek hem de söz konusu hassas alanların korunmasını sağlayacak yöntem ve araçların ortaya konulması oldukça büyük öneme sahiptir. Bu noktada rekreasyon planlaması ile ilgili yöntem ve yaklaşımlar incelendiğinde Rekreasyon Fırsat Dağılımı (Recreation Opportunities Spectrum-ROS) yönteminin mevcutta oldukça kapsamlı bir planlama aracı olduğu düşünülmektedir. Ancak rekreasyon fırsatlarıyla ilgili yukarıda sıralanan olumsuzlukların önemli bir bölümü söz konusu rekreasyon fırsat dağılımı yöntemiyle de giderilememektedir. Buna ek olarak rekreasyon fırsat dağılımı yöntemi ABD’de devlet tarafından geniş kırsal alanlarda bir rekreasyon planlama aracı olarak kullanılırken; ABD dışında farklı bölgelerde akademik çalışmalarla uygulanmaya çalışılmasına karşın; yöntemin kriter ve katı yapısıyla ilgili önemli bir değişime gidilmemiştir.

Bu çalışmada hem rekreasyon planlaması ile ilgili mevcut araç ve yöntemler incelenmiş hem de Rekreasyon Fırsat Dağılımı yönteminden yola çıkarak yeni bir

yöntemin geliştirilmesi sağlanmış ve yöntemin Karaburun yarımadasında uygulaması yapılmıştır. Aşağıda çalışmayla ilgili sorun, amaç, önem, hipotezler, konu ve kapsam alt başlıklar halinde sunulmaktadır.

1.1. Sorun

Rekreasyon planlamasında koruma ve kullanma dengesinin sağlanması için her iki tarafı besleyen gösterge ve kriterlerin yer aldığı, esnek, anlaşılabilir ve en önemlisi ekolojik temelli bir planlama aracı bulunmamaktadır. Mevcut araçlar koruma ve kullanma dengesini yeterince gözetmediği gibi hem Türkiye coğrafyasına hem de global coğrafyaya uygun özellikleri içerisinde barındırmamaktadır.

1.2. Amaç

Coğrafi bilgi sistemleri teknolojilerinden yararlanılarak mevcut ya da potansiyel nitelikteki turistik rekreasyon alanlarının fiziksel, sosyal ve yönetsel özniteliklerine ilişkin mevcut ve belirlenecek kriterler ve göstergeler ile peyzaj özelliklerinin belirlenmesi, buna göre rekreasyon fırsatlarının nicelik ve nitelik bakımından; alanlarda ekolojik hassasiyetide göz önünde bulundurularak sınıflandırılması bu çalışmanın birincil amacını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra mevcut ve potansiyel turistik rekreasyon arz ve talep kaynaklarının tespit edilerek uygun strateji ve önerilerin geliştirilmesi ikincil amaç olarak sıralanabilir. Bu amaçlar doğrultusunda tekrarlanabilir ve aynı peyzaj özelliklerine sahip alanlarda rekreasyon planlamasının aracı olabilecek bir yöntemin geliştirilmesi çalışmanın temel amacını ifade etmektedir.

1.3. Önem

Çalışmanın sonucunda turizm ve rekreasyon planlamasına ilişkin esnek, ekolojik hassasiyetin göz önünde bulundurularak rekreasyon fırsatlarının yaygınlaştırıldığı, koruma ve kullanma dengesinin iki tarafını eşit olarak besleyen gösterge ve kriterlerin yer aldığı ve bu doğrultuda sürdürülebilir gelişim stratejilerinin oluşturulduğu bir yöntem inşa edilmektedir. Bu nedenle söz konusu yeni yöntem özellikle turizm bölgelerinde rekreasyon fırsatlarının planlanması anlamında büyük önem taşımaktadır.

1.4. Çalışmanın Kritikleri

Çalışmada Rekreasyon Fırsat Dağılımı yaklaşımı ile ilgili bazı kritikler bulunmaktadır. Bu kritikler aşağıda verilmiştir.

- Rekreasyon fırsat dağılımı yaklaşımı koruma kullanma dengesi düşünüldüğünde, kullanmanın temelinde şekillenen bir planlama aracıdır.
- Rekreasyon fırsat dağılımı yaklaşımı orijinal haliyle her coğrafi bölgede uygulanabilir kriter ve göstergelere sahip değildir.
- Rekreasyon fırsat dağılımı yaklaşımı farklı kültürlerde farklı gösterge ya da kriterlerin uygulanmasına imkan veren bir yapıda değildir.
- Rekreasyon fırsat dağılımı yaklaşımı içerisinde barındırdığı rekreasyon fırsat sınıfları açısından esnetilebilir bir yapıya sahip değildir.
- Rekreasyon fırsat dağılımı yaklaşımı makro ölçek dışında bölgesel, yerel ve proje seviyesindeki ölçeklerde planlama aracı olarak yeterli gösterge ve kriterlere sahip değildir.

Yukarıda yer alan kritikler aşağıdaki varsayımlar üzerinden kurulmuştur.

- Rekreasyon fırsat dağılımı yaklaşımı uzun vadede çevresel tehditleri bertaraf edemeyebilir.
- Turizm planlamasında başarılı uygulamalar turizmin, dolayısıyla rekreasyonun arz ve talep unsurlarının iyi analiz edildiği ve arzın devamlılığı düşüncesiyle oluşturulan planlama araç ve stratejileri ile mümkün olabilir.

1.5. Konu ve Kapsam

Çalışmada İzmir ili Karaburun yarımadasında yer alan Karaburun ilçe sınırları içinde kalan bölgedeki kırsal yerleşimler ve bu çevrede yer alan doğal alanlar kapsam dahilinde tutulmuştur.

Açık ve yeşil alan ile yerleşim birimlerinde rekreasyon fırsatlarının değerlendirilmesine ilişkin planlamaya doğrudan yardımcı ve plan kararlarına ışık tutacak yöntem, strateji ve önerilerin geliştirilmesi çalışmanın temel konusudur. Çalışmada söz konusu alanda rekreasyon fırsatlarının değerlendirilmesinde kullanım kararlarının dışında turizm ve rekreasyon odaklı peyzajların korunması ve geliştirilmesi işlenmektedir. Bu gelişimin sağlanabilmesi için alanda kapsamlı bir alan envanter ve saha çalışması gerçekleştirilecek olup, toplanan veriler CBS yazılımları aracılığıyla analize tabi

tutulmuştur. Böylelikle kentsel ve kırsal peyzaj içerisinde rekreasyon ve turizm açısından nitelikli peyzajların korunması, kullanımı ve geliştirilmesine yönelik yöntem ve öneriler geliştirilmiştir.

2. KAVRAMSAL TEMELLER

Çalışmanın bu bölümünde, rekreasyon planlamasına ilişkin yöntemin oluşturulabilmesi için rekreasyon ve doğrudan ilintili bir kavram olan turizmin planlama konusundaki kuramsal temelleri incelenecektir. Ayrıca mevcut rekreasyon planlamasına ilişkin kuramsal temeller ve rekreasyon planlamasında kullanılan mevcut yöntem ve araçlara değinilecektir.

2.1. Turizm ve Rekreasyonun Kavramsal Çerçevesi

Günümüzde turizm ve rekreasyon küresel ölçekte büyüyen ve etkileri farklı sektör ve çevreleri etkileyen biçimde ilerlemektedir. Bu bağlamda turizm ve rekreasyon kavramlarını ve bu kavramların birbirleri ile olan ilişkilerini irdelemek; bu alanda gerçekleştirilecek akademik anlamdaki tüm çalışmalar için oldukça büyük önem arz edecektir. Bu nedenle aşağıda rekreasyonun hem yaşamda hem de endüstrideki yeri irdelenmiş ve rekreasyonun turizmle olan ilişkisi incelenmiştir.

2.1.1. Rekreasyon ve boş zaman kavramları ve ilişkileri

Boş zaman kavramına ilişkin geniş kitlelerce kabul görmüş genel bir tanımdan söz etmek mümkün değildir. Literatür tanımlarına bakılacak olursa Clawson ve Knetsch'a (1974) göre, boş zaman çoğunlukla bireyin seçmiş olduğu keyfi bir zamandır. Ayrıca Clawson ve Knetsch, boş zamanın var olmak ve yaşamak için geçirilen zamanın dışında, bireylerin sosyal veya bir grup içinde belirlenmiş aktivitelere katılıp geçirdikleri zaman olduğunu ileri sürmektedir. Buna ek olarak, Gist ve Fava (1964) ve Dumazedier (1960) boş zamanı, bireylerin eğlence, dinlenme, sosyal kazanım ya da kişisel gelişim amacıyla yararlanabildikleri zaman olarak tanımlamıştır. Parr ve Lashua (2004) boş zamanı objektif boyutta ele almanın yanında sübjektif bir olgu olarak da görmüştür ve bireylerin özgür zamanlarında katıldıkları aktivite sonrasında zihinsel tatminin boş zaman olduğunu ileri sürmüştür. Yukic (1970) ise boş zaman kavramının gelişmesi ile sosyal ve psikolojik ihtiyaçlara doğru özgürleşmenin olduğunu ileri sürmektedir. Gray (1971) boş zamanın estetik, psikolojik, dinsel ve felsefi düşünme hareketi olduğunu vurgulamaktadır. Kelly ve Freysinger (2000) boş zamanı, "kişinin sorumluluklarından arta kalan, bütün sınırlılıklarından kurtulduğu, kendi ruh haline göre istediği gibi seçtiği faaliyetlerle ilgilendiği zaman" olarak tanımlamaktadır. Benzer bir tanımda Tezcan

(1982) boş zamanı, “kişinin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorunluluklardan veya bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği bir faaliyetle uğraşacağı zaman” şeklinde tanımlamıştır. McLean, Hurd ve Rogers (2011) ise, boş zamanı, “insanların iş veya işle ilgili (gidiş, geliş, hazırlanma) gerekliliklerden sonra, uyumak, yemek ve kişisel bakım gibi temel biyolojik ihtiyaçların karşılanmasından sonra, kişinin kendisinin belirlediği etkinliklerle ilgilendiği zamandır” şeklinde tanımlamıştır. Tanımlarda da görüleceği üzere, boş zaman “sınırlılıklardan kurtulma”, “seçme fırsatı”, “işten artan zaman” ve “sosyal sorumluluklardan artan zaman” gibi bileşenlerden oluşmaktadır (Torkildsen, 1992).

Zaman, günümüz toplumlarında yetersizliğinden şikayet edilen en temel konulardan biridir. Günlük yoğun çalışma temposu içinde insanlar, sürekli zamanın kendileri için yetersiz olduğundan yakınmaktadır (Holba, 2007). Zamanın iyi kullanılması, kişinin çalışma yaşamına, sosyal yaşamına, dinlenme ve eğlencesine, biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarına ayırdığı zamanlar arasındaki dengeyi iyi kurabilmesine bağlıdır (Köktaş, 2004; Karaküçük, 2008). Zamanın iyi kullanılması hem bireyler, hem de toplumlar açısından oldukça önemlidir. Çünkü zaman, “tasarruf edilemeyen”, “ödünç alınamayan, kiralanamayan”, “satın alınamayan, çoğaltılamayan”, “depolanamayan”, “sadece kullanılan ve kaybedilen” bir kaynaktır (Tezcan, 1982).

Brightbill ve Meyer (1964), zaman kullanımının üç şekilde gerçekleştiğini ifade etmektedirler. Bunlar “var olma ile ilgili zaman”, “çalışma zamanı” ve “boş zaman”dır. Var olma ile ilgili zaman, yemek yemek, uyumak, temizlik ve giyinme gibi karşılanması zorunlu temel ihtiyaçlarla ilgili zamandır. İnsanların bu tür temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için de belli bir işe sahip olup, onun gereklerini yerine getirerek maddi kaynak elde etmesi gerekmektedir. İşte, insanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli maddi kaynağı sağlamaları için gerekli bu zaman da çalışma zamanıdır. Bazı yazarlara göre (Köktaş, 2004; McLean, Hurd ve Rogers, 2011), fiili çalışma saati dışında kalan, çalışma için hazırlık ve işe gidiş geliş de çalışma zamanına dahil edilmelidir. Ancak işe gidip gelinen zamanı boş zaman olarak ele alan yazarlar da vardır. Örneğin, Meygeri (1965), işe gidip gelirken kitap veya gazete okuyan, arkadaşıyla sohbet eden bir kişi için bu zamanın çalışma zamanı değil, boş zaman olduğunu ifade etmiştir. Boş zaman (rekreasyon veya oyun için ayrılan zaman), insanların çalışma zamanı ve temel kişisel bakım ihtiyaçlarını karşıladığı zamanın dışında kalan, oyun, eğlence, spor vb. faaliyetlerle ilgilendiği zamandır (Edington vd., 2004). Bugünkü anlamda örgütlü boş zaman

değerlendirme faaliyetlerinin gelişimi, 1930'lu yıllarda, 1. Dünya Savaşı sonra ortaya çıkan "Büyük Buhan" adıyla anılan ekonomik krize dayandırılmaktadır. Birçok aile üzerinde trajik etkileri olan kriz sonrası Amerikan hükümeti, insanlara hem iş sağlamak hem de moral kazandırmak amacıyla rekreasyon tesisleri ve boş zaman değerlendirme hizmetleri oluşturmuştur. Ülke çapında yapılan bu faaliyetler sonucunda, organize bir şekilde boş zaman hizmetleri sunan işletmeler ortaya çıktı. Bu nedenle, boş zaman hareketinde 1929 ekonomik krizinin önemli bir mihenktaşı olduğu söylenmektedir (Currell, 2005).

Evrensel olarak birçok araştırmacı tarafından kabul edilen boş zaman tanımlarında, iş zamanı dışında ve özgür bir şekilde geçirilen zaman özelliği pekiştirilmiştir (McLean, Hurd ve Rogers, 2011; Parr ve Lashua, 2004; Parry ve Long, 1988; Partmore, 1983; Yukic, 1970; Fava ve Gist, 1964;). Boş zaman, bir çok dilde ve kültürde, tembellik yapılan veya hiçbir şey yapılmayan zaman olarak algılanmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde boş zaman, genellikle eğlence için yapılan faaliyetlere ayrılan zaman olarak algılanmaktadır (Kelly ve Freysinger, 2000). Ancak boş zaman, sadece eğlenilen ve tembellik yapılan zamanın ötesinde bir anlama sahip olan ve tanımlamasında gereklilikler ve boş zaman aktivitesi arasındaki sınırın belirlenmesinin oldukça zor olduğu bir kavramdır (Torkildsen, 1999). Zira bazı insanlar için zorunluluk olan bir aktivite, bir başkası için boş zaman aktivitesi olabilir. Aynı şekilde, bir kişi için belirli bir zamanda yapılan bir aktivite, boş zaman aktivitesi iken; başka bir zamanda yapıldığında zorunluluk olabilir. Bu, kişilerin algısıyla ilgili bir durumdur. Örneğin, kalp krizi geçirmiş bir kişiye verilen yüzme egzersizi o kişi için bir zorunluluk iken; deniz kıyısına tatile giden bir kişi için ise oldukça eğlenceli bir boş zaman aktivitesi olabilir (Amestoy, Rosal ve Toscano, 2008).

Görüldüğü üzere boş zaman ve boş zaman aktivitelerine ilişkin net sınırlı bir tanım yoktur. Çünkü boş zaman insanların psikolojik olarak edindikleri ya da hissettikleri bir süreçtir. Bu nedenle belki de insanların tamamen özgürce katıldıkları ve kendi ruh hallerini tekrardan yeniledikleri süreçlerin tamamı boş zaman olarak ele alınabilir. Zaten boş zaman içerisinde yapılan etkinlikler, yani rekreasyon kelimesinin anlamı da bizleri bu tanıma yapmaya itmektir.

Latince “*recreatio*”, yani “rekreasyon” veya “yenilenme” anlamına gelen rekreasyon kelimesi, genel kelime anlamıyla, kişinin kendini yenilemesi demektir¹. Bu bağlamda rekreasyon, tarihsel yaklaşıma göre, kişinin iş için kendini yenilemesi anlamına gelmektedir (McLean, Hurd ve Rogers, 2011). Rekreasyona aktivite odaklı yaklaşan tanımlamalardan biri de McLean, Hurd ve Rogers (2011) tarafından yapılmıştır. Yazarlara göre rekreasyon, insanların boş zamanlarında, eğlence, dinlenme, haz arayışı ve kişisel gelişim amacıyla, tüm sorunluluklarında kurtulduktan sonra, gönüllü olarak katıldıkları, entelektüel, sosyal ve fiziksel ihtiyaçlardan kaynaklanan, el sanatları, güzel sanatlar, müzik, drama, spor, seyahat, turizm vb. etkinliklerdir.

Genel olarak, boş zaman aktivitesi olarak görülen rekreasyon ve boş zaman arasındaki ilişki çoğu çalışmada basit bir mantıkla ele alınmaktadır. Bu mantık, boş zamanlarda yapılan etkinliklerin çok büyük bir kısmını rekreasyon içinde görmekle ilgilidir. Rekreasyonun boş zamanın dışında kaldığı söylenebilecek olan kısmı ise, ciddi boş zaman olarak bilinen, insanların hem çalışıp hem de bu yolla eğlendiği “serious leisure” aktiviteleridir (Stebbins, 2007; Williams, 2003). Rekreasyonla ilgili yapılan tanımlarda da boş zaman ile rekreasyonun iç içeliği açıkça görülmektedir. Örneğin, *Dictionary of Sociology*'in (sosyoloji sözlüğü) rekreasyon tanımı “kişisel olarak veya grup halinde olsun, özgürce yapılan ve keyif verici özellikler taşıyan, kendine özgü çekicilikleri bulunan, geri planında para kazanma amacı bulunmayan ve boş zaman sırasında yapılan herhangi bir aktivite” şeklindedir (McLean, Hurd ve Rogers, 2011). Aynı şekilde, Edington ve Ford (1985), rekreasyonun boş zaman aktivitesi özelliğine vurgu yaparak, rekreasyonu “insanların boş zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları ve kişisel olarak doyum sağladıkları aktiviteler” olarak tanımlamıştır.

Diğer taraftan boş zaman kendi içerisinde amacına göre farklı sınıflara ayrılabilir. Buna bağlı olarak da rekreasyon tipolojileri oluşabilmektedir. Bu şekilde ele alındığında amacına göre boş zamanı değerlendirme biçimlerini turistik boş zaman, sportif boş zaman, yaratıcı boş zaman ve sosyal boş zaman şeklinde sınıflayan çalışmalarda bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalar hem kullanılan terminoloji hem de boş zamanın katı bir biçimde bölünmesi anlamında doğru görülmemektedir. Örneğin sportif boş zaman şeklinde dünya literatüründe bir kavram bulunmamaktadır. Boş zamanı spor ile değerlendirmek şeklinde bir yaklaşım söz konusu olabilir.

---

¹ <http://www.liyago.com/latince-turkce> Erişim Tarihi: 01.05.2017

Yukarıda adı geçen boş zamanların değerlendirilmesi “rekreasyon” kapsamına girmektedir. Bu rekreasyon faaliyetlerinin ve rekreasyon çevresini etkileyen elementlerden olan coğrafi faktörlerle sosyal grupların etkileşimi 1980’lerden sonra sosyologlar tarafından ele alınarak (Field, 2000); turizm faaliyetleri içerisinde değerlendirilmeye başlanmıştır.

Boş zaman değerlendirme biçimleri gerçekleştirdiği işlevler bakımından 3 fonksiyon altında incelenebilmektedir. Bunlar (Karaküçük 2008; Torkildsen 1999; Caplan 2003):

Psiko-sosyolojik fonksiyonlar: Kişinin çalışma hayatıyla dengeli bir psikolojik yaşantısı olmalıdır. J. Dumazadier bu konuda 3 fonksiyondan bahsetmektedir:

- a. Huzur fonksiyonu: insanların hem dinlenmesini, hem rahatlaması hem de serbest olmasını ifade eder. İş ortamı ve yaşantı insanı yormaktadır. Bu yorucu koşullar insanı gevşemeye zorlamaktadır.
- b. Eğlence fonksiyonu: Hayatın monotonluğu, yaşam güzelliğini, buldukları atmosferi değiştirme isteği özellikle gençlerde görülür. Bu nedenle eğlenme, hoşça vakit geçirme gereklidir. Ayrıca eğlence sosyal ilişkileri de geliştirir.
- c. Gelişme fonksiyonu: insan düşüncesini, günlük eylemlerin otomatizminden kurtaran, daha geniş sosyal katılıma zemin hazırlayan ve insanın kişiliğini geliştirmesine yardım eden faaliyetleri içerir.

Sosyal fonksiyon: Şehirleşme, modern çalışma koşulları ve toplu konutla yaşam insanlarda sosyal ilişkilerin azalmasına neden olmuştur. Bos zamanın artması insanların aile hayatı dışına daha fazla çıkmalarına ve daha fazla insanlarla ilişki kurmalarına neden olmuştur. Sosyal sistem üyelerinin birçoğunun boş zaman esnasında tükettiği elit kültür ortaya çıkmıştır. Popüler kültür adı altındaki boş zaman kültürü müzik, film, spor, kitap, fast food yerleri, bar, kafe, alışveriş merkezleri ve etkileşimin yoğun olduğu internet gibi ortamları içermektedir.

Ekonomik fonksiyon: Ekonomik sistemler için boş zamanın bir fonksiyonu vardır. Bir boş zamanlar endüstrisi vardır. Ayrıca bir tüketim olayıdır. Bu nedenle bir ekonomik özelliği vardır. Boş zamanı olan insanlar dinlenmek ve eğlenmek amacıyla turizm hareketlerine katıldığı için bu hareketler aynı zamanda zaman ve para israfı olarak da görülmektedir. Çalışma saatlerinin azalması, serbest zamanın artması kişilerin mesleki yetenek ve özelliklerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Robinson (1972) rekreasyon çeşitlerini teknolojik ve doğa temelli olarak ikiye ayırır. Bu anlamda teknoloji temelli olan alanlar ya da ürünler insan tarafından yapılır ve mühendislik temelli olmaktadır. Mclean, Hurd ve Rogers (2011) rekreasyonu kar amaçlı ve kar amaçsız etkinlikler bağlamında değerlendirerek kar amaçlı rekreasyonu ticari rekreasyon olarak belirtmiştir. Ticari rekreasyon, insanların belirli bir ücret ödeyerek katıldıkları etkinliklerdir. Ayrıca ticari rekreasyon çeşitliliği en çok kendisini turizm hareketliliği içerisinde gösterilmektedir. Görüldüğü üzere rekreasyon öğeleri etkinlikler bakımından oldukça geniş bir alanda ele alınmaktadır. Dolayısıyla rekreasyon çeşitleri, net bir biçimde sınıflandırılmamakla birlikte; literatürün bir kısmında şekil açısından belli kategorilere göre sınıflandırmalar yapılmıştır. Ancak bu sınıflamalarda hem anlam olarak hem de genel literatürde kullanımı bulunmayan ve pek de doğru olmayan kavramları içermektedir.

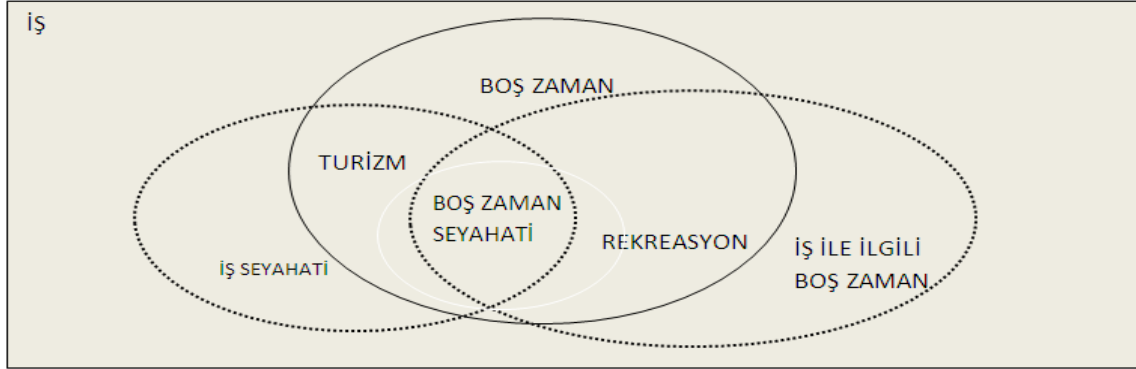
Rekreasyon tipleri bir şekilde alt kategorilere ayrılmışsa da, temel olarak iki tipoloji içerisinde değerlendirilebilmektedir. Bu anlamda kişisel organizasyonlar ve spor organizasyonları düzenleyen toplumsal kurumlar, pasif katılımlar da ortak ilgi ve heyecanların paylaşıldığı ortamlar yaratarak bireylere sosyal ilişkilerde uyum olanağı sağlamakta (Koçan, 2007) aktif katılımlarda ise psikolojik ve sosyal özelliklerinin yanında kişisel sağlık aracı olarak spordan yararlanılmaktadır (Kelly, 1982).

2.1.2. Rekreasyon ve turizm ilişkisi

İnsanın kendisini yenilemesi noktasında, eğlenmek, dinlemek ve kişisel gelişim sağlamak amaçlarıyla katıldıkları rekreasyon etkinlikleri, oldukça geniş bir çerçevede değerlendirilmektedir. Örneğin, boş zamanların artmasıyla ortaya çıkan yeni boş zaman değerlendirme alışkanlıkları, bugün özel ilgi turizmi başlığı altında birer rekreasyon etkinliğini ortaya koymaktadır (Kozak ve Bahçe, 2009). Bu bağlamda, pek çok turizm etkinliğinin rekreasyon faaliyetleri kapsamında değerlendirildiği ifade edilebilir. Ayrıca, turizmin dışında animasyon faaliyetleri, sanat etkinlikleri, spor etkinlikleri, kültürel geziler vb. de rekreasyonun kapsamı içine girmektedir.

Williams (2003) turizm ve rekreasyonun önemli ölçüde boş zamanla ilişkilendirilebileceği, iş ile ilgili hem rekreasyon hem de turizmde bir ayrım olduğu ve son olarak rekreasyon ve turizmin kesiştiği alanların turistlerin rekreasyon katılımcıları

ile karşılaştıkları zaman ve mekan belirten durumlar olarak ele almıştır. Buna göre Williams boş zaman, rekreasyon ve turizmi şöyle bir şekilde açıklamaktadır:

Şekil 1. *Boş Zaman, Rekreasyon ve Turizm Arasındaki İlişki*

Kaynak: Williams, 2003.

Yukarıdaki şekle benzer biçimde Hall ve Page'de (1999) boş zaman, rekreasyon ve turizm arasındaki ilişkiyi izah etmeye çalışmıştır. Ancak Amestoy, Rosal ve Toscano (2008) ve Torkildsen'inde (1999) çalışmalarında dikkat çektiği gibi boş zaman aktivitelerini genel olarak sınırlamak ya da tarif etmek mümkün değildir. Kişiye göre bu aktiviteler değişebilir. Kavram ve tanımlara bakıldığında; boş zamanın iş dışındaki zaman, rekreasyonun ise boş zaman içinde yapılan aktiviteler olduğu görüşü hakimdir. Ancak diğer taraftan rekreasyon ve boş zaman anlam olarak kişilerin özgür seçimleriyle kendilerini yeniden yarattıkları ya da dinlendikleri zaman olduğuna göre, bu süreçler iş içerisinde kesitli olarak ya da iş dışında örneğin, iş seyahatinin içerisinde yine kesitli süreler halinde ortaya çıkabilmesi mümkündür. Dolayısıyla bu şekilde sınırları çizilmiş bir ilişki biçimi çokta doğru görülmemeyebilir. Ayrıca Mannel ve Iso-Ahola (1987) ve Iso-Ahola (1982) turizmi ve rekreasyon ihtiyacını oluşturan motivasyonları sosyal psikoloji teorileri temelinde birleştirmiş ve açıklamıştır. Bu bağlamda rekreasyon kişilerin bireysel olarak algılarında ortaya çıkan bir etkinlik biçimi olduğu üzerinden, turizm ile ilgili bir ortamda her an ortaya çıkabilir. Hatta bütün olarak bakıldığında rekreasyondan elde edilen faydayı turistik bir deneyimin sonucu olarak görebilmekte mümkün görülmektedir. Dolayısıyla rekreasyon faaliyetleri bir etkinlik biçimi olarak turistik alanlarda sıkça görülebilmektedir. Bir diğer taraftan boş zaman aktiviteleri kişilerin psikolojik süreçleri ile doğrudan ilintilidir. Bu aktivitelerin kişilerin psikolojik gereksinimlerini karşılama biçimde gerçekleşmesi bu anlamda büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu psikolojik gereksinimlerin neler olduğu, söz konusu gereksinimlerin karşılanması ya da olumsuz

koşulların giderilmesi için yapılan çalışmalar ortaya çıkmıştır. Bu anlamda insanların doğuştan gelen psikolojik gereksinimlerini inceleyerek sosyal ortamlardaki ilişki biçimlerini de kapsayacak biçimde geniş bir ağa sahip en önemli teori otonomi teorisidir. Otonomi (Self Determination) teorisi Deci ve Ryan (1980) tarafından geliştirilen bir motivasyon teorisidir. Otonomi teorisi doğal ve içsel eğilimlerimizin etkili ve sağlıklı bir yönde davranışa dönüşmesini temel almaktadır. Otonomi teorisi kendi davranışlarını düzenleme ve kişilik gelişimi için insanın manevi gücünün artırılmasının önemini vurgulayan organik bir kuramsal yapıyı kullanmaktadır. Aynı zamanda bu teori geleneksel amprik yöntemleri kullanan insan motivasyonu ve kişiliğiyle ilgili unsurları da içerisinde barındırmaktadır (Ryan, Kuhl ve Deci,1997). Bu nedenle otonomi teorisi kişilik entegrasyonunun temelinde doğuştan gelen büyüme eğilimleri, doğuştan gelen psikolojik ihtiyaçlar ve kişilerin kendi kendine motivasyonunu sağlaması gibi konuları araştırmaktadır. Ayrıca söz konusu psikolojik ihtiyaçlar ve motivasyon süreçlerini teşvik eden koşulların araştırılması da otonomi teorisinin konularını oluşturmaktadır. Otonomi teorisi doğrudan amprik süreçleri kullanarak; yapıcı bir sosyal gelişim ve kişisel refah için gerekli; rekabet, ilişki ve özerklik gibi ihtiyaçları tanımlanmıştır (Ryan ve Deci, 2000). Otonomi teorisi kullanılarak yapılan araştırmaların büyük bir kısmı, öz motivasyonu, sosyal işlevselliği ve kişisel refahı engelleyen veya zayıflatan çevresel faktörleri incelemektedir. Bu teori öz motivasyon, sosyal işlevsellik ve kişisel refah gibi psikolojik gereksinimlere etki eden olumsuz etkilerin ortaya çıkarılmasının yanı sıra gelişim eğilimlerinin doğasının ötesinde söz konusu eğilimlerle çelişen sosyal ortamlarında araştırılmasına olanak tanımaktadır.

Öte yandan rekreasyonun planlanabilir hale getirilebilmesi için genel bir kategorizasyonada ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda, Hurd, Barcelona ve Meldrum (2008) aktivite planı oluşturma konusunda toplumsal, kültürel, tarihi ve doğal kaynakların optimum kullanımı için gerekli planlama çalışmaları yapıldıktan sonra, oluşturulan aktivite planlarının çeşitli kriterlere göre kategorize edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yazarlara göre; kategorize etmeye, öncelikle pazar bölümlendirme ile başlamak gerekmektedir. Örneğin, okul öncesi çocuklar için programlar, gençlik programları, engelli insanlar için programlar vb. olabilir. Diğer bir önemli sınıflama yöntemi de aktivitenin türüne göre yapılmalıdır. Örneğin, sanatsal etkinlikler, spor etkinlikleri, dış mekan etkinlikleri ve su sporları etkinlikleri şeklinde yapılabilir. Rekreasyon etkinliğinin nerede yapılacağına göre de etkinlikleri kategorize etmek önemli bir husustur. Buna göre;

etkinlikler, toplum merkezlerinde yapılan etkinlikler ve resortlarda yapılan etkinlikler gibi sınıflandırılabilir. Yazarlara göre; bir diğer sınıflama yöntemi ise yaşanan coğrafi bölgeye göre yapılmalıdır. Rekreasyon aktivitelerinin programı oluşturulurken dikkat edilecek noktalardan birini de Lord ve Elmendorf (2008) belirtmiştir. Yazarlara göre, rekreasyon aktiviteleri programlanırken, planlama sürecine, ihtiyaç ve beklentilerin belirlenebilmesi açısından, katılımcıların da dahil edilmesi, onların da fikirlerinin alınması önemlidir. Böylece, rekreasyon etkinliği katılımcıları, ihtiyaçlarına yönelik hazırlanmış etkinliklere katılma şansı yakalayacak ve daha memnun olacaktır.

Yerel yönetimler, eğitim otoriteleri, ticari organizasyonlar ve endüstriler, dini örgütler, özel kurumlar, dernekler ve kulüpler gibi çok çeşitli çevreler tarafından gerçekleştirilen rekreasyon programlamada, planlamanın ve diğer prosedürlerin (tesis, ekipman, personel, sponsorluklar, tutundurma çabaları vb.) yerine getirilmesinin ardından, artık alanda uygulamasına gelmiş olmaktadır (Crossley, Jamieson ve Brayley, 2001). Burada önemli nokta, çeşitli araştırmalar ışığında hazırlanan (ihtiyaç ve kaynak araştırmaları gibi) rekreasyon program ve planlarına bağlı kalınarak uygulamanın gerçekleştirilmesidir (Edington vd, 2004). Plan ve programlardan farklı uygulamalara gidilmesi, rekreasyon kullanıcıları, organizasyonlar ve çevre açısından olumsuz sonuçlar doğurabilecektir (Hurd, Barcelona ve Meldrum, 2008). Zaten, uygulama safhasından sonra gerçekleştirilmesi gereken değerlendirme safhasında, programlama sürecinde oluşturulan plandan sapmalar görülecektir. Görülen aksaklıklar için bir sonraki etkinlik planında önlemler alınabilecektir. Ancak önemli olan, mevcut aktivite sırasında aksaklıkların oluşmamasıdır. Bunun içinde, planlara uyularak etkinliklerin yürütülmesi önem kazanmaktadır (Crossley, Jamieson ve Brayley, 2001).

2.2. Turizm ve Rekreasyon Planlaması

Pek çok devlet ve yerel otorite için turizm ve rekreasyon planması yerel halkın refahı ve farklı çekicilikler yaratarak bölgenin kalkınmasının sağlanması bağlamında oldukça önemlidir. Elbette bu anlamda Turizm ve rekreasyon bazı tipik ekonomik, kültürel, sosyal, çevresel kazanç ve kaygıları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle aşağıda turizm ve rekreasyon planlamasına ilişkin temel kavramlar ele alınarak; turizm ve rekreasyon planlamasında var olan görüş, yönelim ve yöntemler ele alınmıştır.

2.2.1. Turizm planlaması

Planlama genel olarak tüm yönetim ve politika faaliyetleri için pratikleri öngörmeye yarayan önemli bir araçtır. Öte yandan turizm planlaması, turizm sektöründe optimal hedeflerin bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak kaynakların alınacak önlemlerin belirlenmesi ve hedef – kaynak - önlem arasında ülkenin siyasal rejimine, ekonomik sistemine göre global analize dayalı gerçekçi bir uyumun kurulması şeklinde tanımlanabilir (Olalı, 1990). Turizm planlamasında hangi konulara değinildiği geçmişten günümüze değişen içeriği ile tartışıldığı görülmektedir. Turizm planlamasını bir bölgeye olan turist talebini ve konaklama kapasitesini artırma çabası olarak gören standart bir görüş bulunmaktadır. Ancak bu görüş sivil toplum yerel halk gibi dinamiklerle ilgili dezavantajlar oluşturduğu ve düşük kalitede bir takım olumsuz sonuçlar ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan ekoturizm gibi yaklaşımlar ile çevre ve ekolojik değerler korunurken ekonomik fayda da düşüş olduğu bilinmektedir.

Turizm planlaması turizmin çarpan etkisinden dolayı birçok sektörü de içine alacak biçimde geniş bir alanı kapsamaktadır. Yani konaklama imkanları geliştirirken, ulaşımı, iletişimi, altyapıyı ve çevreyi düzenleme gibi birçok farklı konuda düzenlemeler ortaya çıkabilmektedir. Çoğu zaman bu düzenlemelerin eksik olması planlamadaki başarısızlığa bağlanabilir. Diğer taraftan turizm planlarının dünyada ortaya çıkışından günümüze kadar olan değişimini irdelemek, turizm planlamasının kapsam ve içerik bakımından anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu nedenle öncelikle turizmde planlamanın değişimini incelemek önem arz etmektedir.

Turizmle ilgili ilk planlama örnekleri 12. Yüzyılda kutsal toprakların ziyarete açılmasıyla ilgili olarak yapılan düzenlemelerle gündeme gelmiştir. Ancak turizmin ekonomik boyutlarının anlaşılması ve bu yönde planların ortaya çıkması yakın bir tarih olan 1950’li yıllar sonrasında oluşmuştur (Olalı, Akt: İlhan, 1999). 1950’li yıllarla birlikte turizme olan talep hızla artmış, pek çok ülke turizm endüstrisine yatırımların önünü açmıştır. Ancak sonuçları düşünülmeden ve planlama yapılmadan yapılan bu yatırımlar, turizmin ekonomik faydalarının yanı sıra sosyal bir olgu olduğunun da anlaşılmasını sağlamıştır. Böylelikle 1960’lı yılların başlamasıyla birlikte bir çok ülkede ulusal bölgesel ve yerel düzeyde turizm planlamasına ilişkin pratikler hayata geçmeye başlamıştır (Gunn ve Var, 2002; Inskeep, 1991).

Bu planlarda ülkeler ve bölgeler bakımından farklı boyutlara ilginin yoğunlaştığı görülmekle birlikte en fazla ilginin turizmin ekonomik boyutlarına odaklandığı bilinmektedir. Nitekim İlhan (1999) 1980’li yıllara kadar Fransa kıyıları, Asya-Pasifik bölgesi, güney Asya ülkeleri ve bazı okyanus adalarındaki planları temel alarak ekonomik ilginin daha yoğun olduğunu vurgulamaktadır. 1980’li yıllarla birlikte uluslararası alanda turizm ve sürdürülebilirlik kavramlarının birlikte kullanılmaya başlamasıyla birlikte bu durumun etkileri turizm planlamalarına da yansımıştır². Bu gelişmeyi Gilmore ve Simmons (2007) 70’li yıllar ile birlikte küresel ısınmanın etkilerinin hissedilmesi, çevre kirliliği ve doğal kaynakların aşırı tüketimden dolayı azalması nedeniyle sürdürülebilir gelişme ve sürdürülebilir turizm kavramlarının ortaya çıkmasına bağlamaktadır.

1987 yılında yayınlanan Ortak Geleceğimiz başlıklı Raporda çevre sorunları yoksulluk-eşitsizlik ekseninde ele alınmıştır. Bu raporda “Yoksulluğun ve eşitsizliğin olduğu bir dünya her zaman için ekolojik ve diğer krizlere eğilimli olacaktır.” şeklinde bir çıkarım yapılmıştır (UN, 1987). 1992 yılında Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı ile birlikte sürdürülebilir kalkınma konusunda yeni bir küresel ortaklığın atılması söz konusu olmuştur. Rio Konferansında oluşan bu ortaklık Gündem 21 adıyla turizmi de kapsayan birçok alanda stratejik değişiklikleri öngörmektedir³(Emrealp, 2005). Sonrasında birçok ülkede Yerel Gündem 21’de belirlenen sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşmak için bir takım planlama çalışmaları gündeme gelmiştir. Nitekim Avrupa Birliği’nde sürdürülebilir turizme ilişkin düzenlemeler ve planlamalar oluşturulmaya başlanmıştır. AB “Avrupa Turizminin Geleceği için Birlikte Çalışma” (ABK, 2003) kapsamında, Avrupa Komisyonu, "Gündem 21 ile tanımlandığı ve uygulandığı üzere, Avrupa’da turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir gelişiminin desteklenmesini" önermiştir. Bu konu, Avrupa Parlamentosu, Konseyi, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve Bölgeler Komitesi’nden güçlü destekler bulmuştur. Son Avrupa Komisyonu çalışması: “Avrupa turizminin sürdürülebilirliği için temel uyarlamalar” (ABK, 2007), toplumun Avrupa turizminin sürdürülebilirliğine katılımını güçlendirecek olan önlemleri içermektedir. Sürdürülebilir turizm, ekonomik politika ile birlikte çevresel konuların bütünleştirilmesi

---

² Sürdürülebilir Kalkınma (UN, 1987): Brutland raporunda “Gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma” şeklinde tanımlanmıştır.

³Gündem 21(Plessis, 2002): Kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen “**sürdürülebilir gelişme**” kavramının yaşama geçirilmesine yönelik, küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olan bir eylem planıdır. Tüm sektörler için yorumlanabilir bir yapıda eylem planlarını içermektedir.

üzerine Avrupa Komisyonu'nun tasarladığı çalışmalar ve yaklaşımlardan önemli ölçüde tasarruf ve rekabet üstünlüğü yaratılması hedeflenmektedir. Ayrıca özel koruma alanları kapsamında sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi konusundaki yönlendirmeleri ve düşük seviyede etkilenen "Europe's Natura 2000" (ABK, 2009) beldeleri belirlenmiştir.

Türkiye'de ise turizm planlarının gelişimi 1960'lı yıllarla birlikte başlayan kalkınma planları öncülüğünde sürdürülmüştür. İlhan (1999) turizm planlarının gelişimini beş ayrı dönemde ele almıştır. Birincisi, turizmin plansız geliştiği dönem, ikincisi fiziksel altyapı çalışmaları ve fizibilite çalışmalarının turizm planlaması olarak değerlendirildiği dönem, üçüncüsü hızla artan talebe karşı hizmet ve arzı artırma çabalarının olduğu dönem, dördüncüsü tanıtım ve pazarlama çalışmalarının olduğu dönem ve son olarak beşincisi dönem ise turizmin mevsimsel özelliği nedeniyle zaman ve mekana yoğunlaşan dönem olarak ele alınmıştır (İlhan, 1999). Bu dönemlerin tamamında turizm planlaması dönemsel olarak, ekonomik faydayı artırma çabası, büyüme ve pazarlama endişeleri nedeniyle gerçekleştirildiği ve koruma kullanma dengesinin gözetilmediği şeklinde eleştirilere maruz kalmıştır (İlhan, 1999; Burns, 2014; Cobbinah, Black ve Thwaites, 2013).

Turizm planlaması türlerinin literatürde dönemsel, örgütsel ve fiziksel olarak üç ana başlık altında yer aldığı görülmektedir (WTO, 1978, akt: Coşkun, 2004; İlhan, 1999):

- Dönemsel turizm planları
  - Kısa dönemli turizm planları: 2 yıllık yatırım programlarını kapsamaktadır.
  - Orta dönemli turizm planları: 3-6 yıl arası dönemi kapsayan yatırım programlarını içermektedir. Bu planlar kalkınma planlarına altlık oluşturmaktadır.
  - Uzun dönemli turizm planları: 10-25 yıl arası dönemi kapsayan ve orta dönemli planlara rehberlik eden planlardır.
- Örgütsel turizm planları
  - Bütünleşik turizm planları: Yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde planlama sürecinin bütün aşamaları ve ekonominin turizm, turizmle ilişkili ya da turizm dışındaki sektörler arasında eşgüdümü yakalamayı amaçlayan bütünsel planlardır. Bu planlarda amaçlar çok yönlü ve ortak fayda sağlanacak biçimde geliştirilir.
  - Sektörel turizm planları: her sektörün birbirleri ile ilişkisi öngörülmeden yalın olarak sektöre özgü yapılan planlama biçimidir. Bu tip planların bütünleştirilmesi ve eşgüdümün sağlanması planlamanın başarısı için önem arz etmektedir.

- Fiziksel turizm planları
  - Uluslararası turizm planları: Farklı ülkeleri kapsayan turizm planlarıdır. Genellikle ulaşım, farklı ülkeleri kapsayan tur programları, farklı ülkedeki tamamlayıcı tesisler ve çekiciliklerin gelişimi ve son olarak çok ülkeli tanıtım ve pazarlama stratejilerini kapsamaktadır.
  - Ulusal turizm planları: Bir ülkeyi kapsayan ve coğrafi büyüklüğe göre farklı ölçeklerde hazırlanan planlardır. Ulusal turizm planları, turizm politikaları, turistik gelişme bölgelerinin belirlenmesi, uluslararası ve yurt içi tesis ve hizmetler arasındaki ulaşım ağlarını kapsayan fiziksel yapı planı, altyapılar, konaklama ve diğer turistik tesislerin kapasiteleri, türü ve kalitesi, turizmin örgütsel yapısı, yasalar ve teşvik politikaları, pazarlama ve tanıtım stratejileri, eğitim ve öğretim programları, tesis dizayn ve geliştirme standartları, sosyo-kültürel, çevresel ve ekonomik etki analizleri, turizm gelişmesinin aşamalandırılması, kısa ve uzun dönem gelişme strateji ve programlarını kapsayan ulusal düzeydeki planlardır.
  - Bölgesel turizm planlaması: Bir ülke içinde bir ya da birkaç bölgeyi kapsayan turizm planlarıdır. Bölgelerin coğrafi özelliğine göre 1/10000 ve 1/100000 arasında ölçeklendirilebilir. Yönetmelik bölgelerin dışında turizm gelişim bölgelerini de kapsayabilir.
  - Yerel turizm planlaması: Bir ya da birkaç küçük yerleşim birimi belde ya da tarihi alan ve ya kentsel alanda çekiciliği ön planda olan bir birim alanı içerisine alan turizm planlarıdır. Literatürde mikro ölçekli turizm planı olarak geçmektedir. Genellikle küçük bir yerleşim birimi, bir turizm gelişim bölgesi, rekreasyon tesisleri yada bir alanın planlanmasında kullanılmaktadır. Bu planlarda, turistik çekiciliklerin özellikleri, konaklama ve turistik tesis ve hizmetlerin yerini, diğer bölgelere ulaşım ağını ve diğer altyapı tesislerinin özellikleri gösterilmektedir.

2.2.1.1. Turizmde planlama yaklaşımları

Turizm planlamasının dünyadaki gelişimine bakıldığında 1970'li yıllarla başlayan ve günümüze kadar süregelen çevre sorunları, insan odaklılık vb. nedenlerle, turizm planlaması yaklaşımının değişime uğradığı görülmektedir. Bu değişim literatürde de çift kutuplu bir yapıya oturmaktadır. Bunların birincisi gelişime öncelik veren bakış, diğeri ise turizme öncelik veren bakıştır. Bu ikilemden turizme öncelik veren bakış, klasik sosyal yan içermeyen katı master planları ve ekonomik verimliliğin artırılmasına öncelik

vermektedir. Diğeri ise öncelikle gelişim ilkesini benimseyerek; çevrenin, insanların, destinasyonların daha korumacı biçimde gelişimine odaklanıp, insanların gelişmesini ekonomiden daha önemli görmektedir. Burns (2004) bu ikilemi solcu (leftist), sağcı (rightist) taraf olarak ifade etmiş ve şöyle özetlemiştir:

Tablo 1. Turizm Planlama Yaklaşımlarının Çift Kutuplu Görünümü

Solcu "Gelişim Öncelikli"	Sağcı "Turizm Öncelikli"
Sürdürülebilir insan gelişimi	Ekonomik genişleme
Turizm sistemdir.	Turizm endüstridir.
Turizm kültürdür.	Turizm tüketimdir.
Modern dünya sistemleri	Küreselleşme
Çevre	Merkez
Az gelişmişlik	Modernleşme
Merkeze minimum bağımlılıkla farklılaştırılmış bağımsız bir destinasyon anlayışını amaçlar. Yerel bilgi ve yerel insanlar tarafından biçimlenen sürdürülebilir insan gelişimi hedeflerine odaklanır. Gelişimi sürdürmek için temel soru, Turizm insanlara zarar vermeksizin ne fayda sağlayabilir?	Turizm ürününü bağımlılık yaratacak biçimde pazarda maksimum seviyeye yaymayı amaçlar. Farklılaştırılmamış tek düze ürünleri uluslararası turizm endüstrisi ve dış plancılarm turizm hedeflerine odaklanmayla merkeze bağımlı bir yapıyı oluşturmak.
Bütüncül	Ekonomik

Kaynak: Burns, 2004.

Bunun dışında turizm planlamasını daha net biçimde anlayabilmek için turizm türleri ve genel akımlarının ne tür bir içeriğe sahip olduğunu bilmek önemlidir. Her ne kadar yeşil turizm, ekoturizm, yavaş turizm, sürdürülebilir turizm vb. turizm akım ve türleri literatürde yer alsa da temelde bu tip turizm türleri alternatif turizm türleri olarak sınıflandırılabilir. Alternatif turizm türleri yalın ve tek olan kitle turizmine bir tepki olarak gelişmiştir. Bu anlamda kitle turizmi ve alternatif turizm çeşitleri genel karakteristikleri ve çevresel etkileri bakımında önemli farklılıklar içermektedir. Kısaovalı (2007) bu farklılıkları özetle aşağıdaki Tablo 2 ve 3'de verilmektedir.

Tablo 2. Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Genel Karakteristiklerinin Karşılaştırılması

	Kitle Turizmi	Alternatif Turizm (Yeşil turizm, yavaş turizm, Eko turizm)
İlkeler ve Kavramlar	<ul style="list-style-type: none"> • Hızlı gelişme • Maksimum kar • Çevreye saygısız, agresif • Planlanmamış • Kısa Süreli • Devamlı olmayan • Fiyat bilinciyle yapılan • Düşüncesiz eylem • Büyük ölçekli turistik işletme • Denetimsiz gelişme • Ağır alt ve üst yapı gereksinimi • Kaynak tüketimi kontrolsüz • Organize kitle turisti • Atıl kapasite oranı yüksek • Sürdürülebilir kalkınma ile uyumsuz • Taşıma kapasitelerini zorlayıcı • Mimari ürünlerin benzerliği • İç turizmin gelişimini engelleyen • Yabancı turizm firması denetimli	<ul style="list-style-type: none"> • Yavaş gelişme • Optimum kar • Çevreye saygılı, tedbirli • Planlı • Uzun süreli • Sürekli • Değer bilinciyle yapılan • İyi düşünülmüş eylem • Küçük ölçekli turistik işletmeler • Denetimli sınırlı gelişme • Optimum alt ve üst yapı gereksinimi • Kaynak kullanımında faydacı, sürdürülebilir • Çevreci, maceracı turist • Atıl kapasite riski yok • Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine paralel • Taşıma kapasitelerine göre planlanmış • Mimari ürünlerde çeşitlilik • İç turizmi destekleyen • Yerel turizm yatırımcıları denetimli
Stratejiler ve Planlamalar	<ul style="list-style-type: none"> • Önce gelişme, sonra plan • Tasarım merkezli • Proje-rehber tasarımlar • Yaygın tasarım • Yeni yapıların inşası öncelikli • Ortak isteklerin sağlanması • Her yerde turizm • Uluslararası mimarlık • Sadece bölge planı seviyesi • Hassas alanlarda yoğun yapılaşma • Dış girişimci tarafından yatırım • Dış girişimcinin yönlendirmesi • Turizm için iş imkanı • Ziraat ekonomisinin zayıflaması • İleri teknoloji	<ul style="list-style-type: none"> • Önce plan, sonra gelişme • Kavram merkezli • Bölgesel ve yerel planlama • Alan için tanımlanan proje • Mevcut yapıların kullanımı öncelikli • İstek sınırlaması • Turizm bölgelemesi • Geleneksel-bölgesel mimari • Makro ölçekte ekolojik planlama • Hassas alanların korunması • Sadece yerli girişimci • Yerel potansiyele göre iş • Yöresel kalkınma için iş imkanı • Ziraat ekonomisinin güçlenmesi • Yöresel yapım teknolojisi
Politik Bakış Açıları	<ul style="list-style-type: none"> • Dış kaynaklı uyumsuzluk • Yüksek sezon kapasitesi • Standart paket tur tatili • Yüksek kar amaçlı • Tur acentesi sistemi	<ul style="list-style-type: none"> • Dış ve iç kaynaklı uyum • Optimum sezon süresi • Bireysel tatil programları • Optimum kar amaçlı • Tur acente sistemi dışında
Temel gereksinim	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm sezonunda yığılma • Reklam • Etkili Satış • Ekonomik kar için turizm • Deniz-güneş-kum	<ul style="list-style-type: none"> • Tatil periyotlarının yılın tümüne yayılması • Turist eğitimi • Verimli satış • Turizmden kar sağlamak • Alternatifi sınırsız doğayla uyumlu eylem

Kaynak: Kısaovalı, 2007.

Tablo 3. Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Çevresel Etkilerinin Karşılaştırılması

	Kitle Turizmi	Alternatif Turizm (Yeşil turizm, yavaş turizm, eko turizm)
Doğal Çevre	<ul style="list-style-type: none"> • Tarım alanlarının yok olması • Arazi kullanımlarının değişmesi • Toprak- su - hava kirliliği ve insan üzerindeki olumsuz etkileri • Doğal morfolojinin bozulması (kıyı, dağ, göl vb.) • Su, toprak ve havada yaşayan flora ve faunanın yaşam alanlarının daralması • Denize bağlı rekreasyon eylemlerinin olumsuz etkilenmesi • Aşırı su kullanımı sonucu su kaynaklarının tükenmesi • Çevresel kirlilik ve yoğun yapılaşma nedeniyle tür kayıpları, ekolojik dengenin bozulması • Hayvanların ticari mal olarak tüketilmesi • Rekreasyon olanaklarının azalması • Kıyı alanlarının bozulması • Orman alanlarını tahrip olması	<ul style="list-style-type: none"> • Tarım alanlarını koruyan • Arazi kullanım planlamasına uyan • Toprak, su ve havayı koruyan • Doğal morfolojiye uyumlu • Flora ve fauna habitatlarının korunarak, nitel ve nicel kalitelerinin artırılması • Doğal çevreye bağlı rekreasyon eylemlerinin sınırlı kullanım hedefli • Optimum su tüketimi ve yeraltı su kaynaklarının korunması • Tür kayıplarını engelleyerek, yaşam alanlarını genişletme hedefli • Hayvanların sadece gözlemlenmesi • Sınırsız doğal eylem • Kıyıların sınırlı kullanımı ve korunması • Orman alanlarında sınırlı eylem
Yapılı Çevre	<ul style="list-style-type: none"> • Şerit halinde genişleme ve yayılma sonucu kesintisiz kıyı yerleşimi oluşması • Arazi kullanımlarının değişmesi (konutların otele dönüşmesi gibi) • Turistik yerleşmenin ikincil konut alanlarıyla boğulması • Alt yapının aşırı yüklenmesi • Yapılı alanın kontrolsüz çoğalması • Yeni yerleşmeler oluşturma • Yeni mimari stiller ve binalar • Binli yoğun kullanımlı kapasite • Kimliksiz yapılaşmaya bağlı estetik bozulma • Yanlış yapılaşma ile erozyona sebep olunması • Turist trafiğinden kaynaklanan hava kirliliği	<ul style="list-style-type: none"> • Strateji planına bağlı arazilerde araziyle uyumlu gelişme • Arazi kullanımlarının değişmemesi hedefli • İkincil konutların pansiyon olarak kullanımı • Mevcut alt yapının kullanımı • Atıl yapı stoklarının değerlendirilmesi • Mevcut yerleşmelerde gelişim • Tarihi binaların korunarak yeniden kullanımı • Onlu veya yüzölçümlü kapasiteler • Geleneksel kimliği yansıtan binalar • Yeni yapılaşmalarda ekolojik tasarım verileriyle kontrollü yapılaşma • Çevreci turistin yere ve halka katkısı
Sosyo-Kültürel Çevre	<ul style="list-style-type: none"> • Tarihi zenginliklerin bilinçsizce pazarlanması sonucu oluşan kültürel kayıp • Dildeki kelimelerde değişim • Genel anlamda geleneksel değerlerin zayıflaması • Toplumsal katmanlar arası çatışmanın artması • Yaşam biçiminin değişimi • Sezonluk göçlerin artması • Turizm sezonu içinde turistik bölgelerde aşırı yüklenme (kalabalıklaşma) • Doğal çevrenin bozulmasının insanlar üzerinde yarattığı psikolojik olumsuzluklar	<ul style="list-style-type: none"> • Tarihi zenginlikleri korunmasıyla oluşan kültürel zenginlik • Kültürler arası iletişim • İthal kültürün tanınması yanında öz kültürün güçlenmesi ve tanıtılması • Yerel girişimci katılımıyla toplumsal katmanlar arası çatışmanın azalması • Özgün yaşam şeklinin arz ögesi olması • Sezonluk göçün ortadan kalkması • Yılın tümüne yayılan sezon süresi ile yığılmanın oluşmaması • Doğal çevrenin korunmasının insanlar üzerindeki olumlu etkisi

Kaynak: Kısaovalı, 2007.

Öte yandan, Kuntay (2004) birebir uygulamalarda model ve yöntem olarak ortaya konulan turizm planlamasına ilişkin yaklaşımları Tablo 4’de net biçimde gruplamıştır.

Tablo 4. Geleneksel Turizm Planlaması Yaklaşımları

Geleneksel Planlama	Varsayımın temelleri ve davranış ilişkileri	Turizmde planlama sorununun tanımlanması	Yöntemlere bağlı bazı örnekler	Modellere bağlı bazı örnekler
Savunucu Yaklaşım	-Turizm doğal güzelliklere bağlıdır -Turizm geliştiricidir -Kültürel ve doğal kaynaklardan yararlanılabilir -Uzmanlık gerektirir -Ticaretle bütünleşerek gelişmeyi tanımlar	-Ne kadar turist çekilebilir ve ağırlanabilir -Engeller nasıl aşılabılır -İnanırcı ağırlama turistleri memnun eder mi?	Promosyon geliştirilmelidir Tanıtım geliştirilmelidir Toplumsal ilişkiler geliştirilmelidir Büyük hedefler konulmalıdır	Talep ve tahmin modelleri ile gelecek turist belirlenmelidir
Ekonomik Yaklaşım	-Turizm hizmet üreten bir endüstridir. -Turizm istihdam yaratır, döviz kazandırır ve ödemeler dengesini olumlu yönde etkiler -Bölgesel gelişmeye yardım eder -Ekonomik bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırır -Ekonomik gelişmeyi canlandırır -Planıcı uzmanlar arasında yönlendirmeyi sağlar	-Turizm kutupsal büyümeyi geliştirir -İstihdam ve gelir artmasını hızlandırır -Tüketici seçimini yönlendirir -Dış etkilere karşı ekonomik katkılar sağlar -Koruma amaçları için ekonomik katkılar sağlar	-Arz-talep analizine bağlı planlama yapmak -Maliyet-yarar analizini yapmak -Üretim artışı ile pazarlamanın dengesini sağlamak -Teşviklerle gelişmeyi etkilemek -Pazarın bölünmesine dikkat etmek	-Planlamada yönetim süreçlerini geliştirmek -Turizm Ana Planı ile ülke gelişmesine yön vermek -Strateji ve yönlendirme modelleri -Ekonomik etki modeli -Çarpan ekonomi modeli
Fiziksel Mekansal Yaklaşım	-Turizm doğal, kültürel kaynakları tüketicidir. -Ekolojik dengeye önem verilmelidir. -Turizm bölgesel ve mekânsal olağanüstü gelişme sağlar -Çevresel değerlerin korunmasına yardım eder -Gelişme çevresel koruma anlamında tanımlanmıştır. -Biyçeşitliliğin muhafazası söz konusudur.	-Fiziki taşıma kapasitesi önem taşır. -Ziyaretçi sayısı ile uyumlu yolculuk yönetimi -Ziyaretçi yönetimi -Ziyaretçilerin bir yerde yoğunlaştırılması veya dağıtılması -Doğal çevrenin iyi algılanması -Milli park vb. koruma planlarının yönetimi -Çevresel duyarlı bölgelerin belirlenmesi ve korunması	-Ekolojik dengeye önem verilmesi -Çevre etki değerlendirilmesinin yapılması -Bölge Planlarının önemle ele alınması -Doğayı algılama noktalarına önem verilmesi	-Mekansal örüntü ve planlama -Fiziksel değerlendirmenin sonuçları -Kabul edilebilir değişimin sınırları -Örnek yapılaşmalar -Rekreasyondan yararlanma yelpazesi -Turizmden yararlanma yelpazesi -Yaşam çemberi girdilerinin analizi
Toplumsal Yaklaşım	-Yerel davranışların kontrolü gereklidir. -Gelişmenin dengeli olmasına çalışılır -Kitle (Mass) turizme alternatif seçenekler araştırılır. -Planıcı uzlaştırıcı, kolaylaştırıcıdır. -Gelişme sosyo-kültürel anlamda tanımlanır	-Toplumsal kontrolü kim teşvik ediyor? -Turizmdeki eğilimleri toplum anlamasını sağlamak -Turizmin toplum üzerindeki etkilerinin anlaşılması -Turizmin sosyal yapı üzerine etkilerinin araştırılması	-Turizm toplumsal gelişmeye yardım eder -Turizmin geliştirilmesi için eğitim ve bilinçli toplum gerekir -Turizmin sosyal etkisinin değerlendirilmesi gerekir.	-Toplumdaki ekolojik görüşü geliştirir. -Sosyal ve algısal taşıma kapasitesinin ölçülme zorlukları -Davranışsal değişim -Sosyal gelişimi destekleme
Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımı	-Ekonomik, çevresel ve sosyo- kültürel değerlerin bütününe bağlayıcıdır. -Turizm planlaması diğer planlama süreçleri ile bir bütündür -Ruhsal, niteliksel bir planlamadır. -Temel ekolojik süreçlerin korunmasını temel alır -Biyolojik çeşitliliğin ve sosyal- kültürel mirasın korunmasına çalışılır -Kültürler arası geleneklerin korunmasına önem verilir. -Ülkeler arasında fırsat ve çeşitlilik dengesinde daha iyi bir başarı sağlanmasına çalışılır. -Planlama ve politika temel verilerdir. -Planlama bir süreçtir. -Planlama ve araçlar aynı köşenin iki yüzüdür.	-Turizm sisteminin iyi anlaşılması gerekir. -Amaçlarından hareketle planlama hedefdir. Sorun analizi, sorun ağacı amaçlar ağacı, seçenekler, proje planlama matrisi, süreçlerdir. -Özel ve kamu sektörleri arasında ve içinde başarılı politikalar ve idari eşgüdüm temeldir. -Bütünleşik kontrol sistemi ve ortak müdahale alanları belirlenir. -Turizmin politik boyutunun iyi anlaşılması gerekir. -Bir yarışmacı Pazar ortamında başarılı alışveriş ve yerel gereksinmelere yakışır bir turizm planlaması önemlidir	-Geleneksel yaklaşımlar yerine stratejik planlamaya önem verilmesi -Bilinçli verimlilik yaratılması -Bilinçli tüketici yaratılması -Bilinçli toplum yaratılması -Girdileri destekleyerek korumak -Politikaları analiz ederek planlama yapmak -Sürekli değerlendirme yaparak planlamaya yön vermek -Ekonomik politikaları geliştirmek -Hedeflerin iyi belirlenmesi	-Uygun bütünlük modellerine yönelmek, bağlantılara bağlı benzer yerlerde benzer bağlantılar kurmak -Kültürel kaynakların kullanımının önemini anlamak -Çevrenin önemini algılamak Ticaretin ekolojije önem vermesi -Her şeyden önce organizasyonu öğrenmek. Çünkü turizm bir organizasyondur.

Kaynak: Kuntay (2004)

2.2.2. Rekreasyon planlaması

Rekreasyon planlaması insanların boş zaman alanlarını planlaması ile ilgili bir süreçtir. Bilimsel anlamda rekreasyon planlaması, kentlerde özel sektör ve kamusal alanlarda boş zaman fırsatlarının sağlanması için birçok disiplin tarafından geliştirilen kavram ve metotları kullanmaktadır. Pratikte rekreasyon planlaması, insan ihtiyaçlarının düzenlemek amacıyla para, enerji, alan ve boş zaman kullanımı için alternatifler geliştirmek ve sosyal bilimler ve çevresel dizayn tekniklerine ilişkin bilgilerin harmanlanmasıyla oluşturulabilir. Diğer bir şekilde rekreasyon planlaması fiziksel ve sosyal planlamanın karışımıdır (Gold, 1980). Rekreasyon planlaması Açık Alan Rekreasyon Profesyonelleri Topluluğu (RecPro⁴) tarafından yapılan tanıma göre

“Rekreasyon planlaması rasyonel sistematik karar verme süreci olduğu ve aşırı özgüvene dayalı, değişime karşı direnci, kısıtlı bir perspektifi, önyargıyı, yetersiz analizi engellemeyi amaçlayan ve insani eğilimlerini kontrol eden temel bir araçtır. Bu araca bağlı olarak, planlanan konum daha gerekçeye dayanan, etkili, verimli ve savunulabilir kararları içeren bir duruma gelebilmektedir”.

Birçok organizasyon ve özel işletmeler alan temelli olarak rekreasyon fırsatlarını geliştirmeye ve çeşitlendirmeye motive olmuşlardır. Bu noktada mevcut çevreye zarar vermeden mevcut ve potansiyel rekreasyon talebi ne kadar geliştirilebilir? Sorusu gündeme gelmektedir. Dolayısıyla, rekreasyon alanlarının kapasitesi, sürdürülebilirliği, kaynakların kullanımı ve mevcudiyeti, ziyaretçiden elde edilen gelir, talebi karşılayacak tesis ve etkinlikler, gerekli yatırımın yönetilmesi, alanın yönetim şekli ve dizaynının belirlenmesi gibi konular rekreasyon planlamasının önemli alt öğeleridir (Bell, 2008). Bu nedenle rekreasyon yapılan ve potansiyel taşıyan alanlarda ki peyzaj düzenlemeleri yukarıda sözü edilen rekreasyon planlamasına ilişkin öğelerde dengenin ve hedefin sağlanmasına katkı sağlayabilecektir.

Rekreasyon planlaması habitatları, vahşi yaşamı, kültürel varlıkları ve farklı alan kullanımlarını kapsayan bir peyzaj tasarımı, taşıma kapasitesi, rekreasyon imkanları ve rekreasyon taleplerinin tümü yada bir kısmını karşılayan fırsatlar sağlama potansiyeline sahip olabilir. Bunu yanı sıra, orman, dağ, kayalık, göl, deniz, akarsu gibi peyzajda görünen farklı topografik özellikler insanlar için çekicilikler yaratabilmektedir. Bu nedenle bu bölgelerde uygun peyzaj tasarımının alan temelli olarak yapılması; kapasite

---

⁴http://www.recpro.org/assets/SORP_Reports/recreation_resource_planning_principles_111513.pdf,
Erişim Tarihi: 15.02.2015

kullanımı, çevrenin korunması ve rekreasyon taleplerinin karşılanmasını sağlayabilecektir. Bununla birlikte bölgelerde inşa edilen tesisler ve bölgenin iklimi de aynı konular göz önünde bulundurularak planlamanın yapılması doğru bir koruma kullanma dengesinin oluşturulmasını destekleyecektir (Bell, 2008).

Rekreasyon alanlarının planlanmasında alanın genişliği ve barındırdığı doğal ve yapay rekreasyon potansiyeli olan öğelerin bulunması önemlidir. Şöyle ki ABD, Kanada gibi büyük rekreasyon fırsatları sunan ulusal park ve orman hizmetleri gibi kurumlar bulunmaktadır. Bu kurumlar peyzaj bakımından çok geniş alanlara sahip oldukları için rekreasyon çeşitliliğinin geliştirilme potansiyeli daha yüksektir (Bell, 2008, McLean ve Hurd, 2011) . Bu noktada Almanya, İngiltere ya da Hollanda gibi nüfusun yoğun olduğu ülkelerde rekreasyon fırsatları sağlayan alanlar daha sınırlı ve iç içe geçmeye meyilli durumda gözükabilir.

2.2.2.1. Planlamada rekreasyon fırsatlarının değerlendirilmesi

Rekreasyon planlarının çoğunda öncelikli olarak talep ve diğer bilgilerin toplanması için anket çalışması yapıldığı görülmektedir. Bovy ve Lawson (1998) rekreasyon talebinde uzaklık ve yapılan rekreasyon aktivitesinin türünün belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Bu tür verilerin anket yoluyla toplanması sonrasında alanda envanterleme çalışması yapılması gerekmektedir (Bell, 2008; Davis, 1963). Böylece talep ve envanterleme çalışmalarından toplanan bilgiler ışığında hangi alanda farklı aktiviteler geliştirilebileceği tanımlanabilir. Buna ek olarak, planlanan alanda yer alan hassas bölgeleri korumaya yönelik özel ölçütler, önlemler ya da kısıtlamalar dikkate alınmalıdır (Bell, 2008).

Rekreasyon planlama çalışmalarında en önemli nokta aslında alandaki hangi bölgenin topografik, ekolojik ve konumsal hassasiyetinin bulunduğudır. Alandaki envanterleme ve talep çalışmalarına göre rekreasyon aktivite çeşitliliği tespit edilebilir. Ancak tespit edilen bu aktiviteler yalnızca talep yönünden belirlenen aktiviteler olacaktır. Dolayısıyla koruma dengesi gözetilmeden sadece kullanma bakımından aktivitelerin belirlenmesi rekreasyon planlamasının hedeflerini sürdürülebilir hale getiremeyecektir. Bu nedenle, koruma kullanma dengesinin oluşturulabilmesi için alanla ilgili olarak iki temel analiz biçimine literatürde rastlanmaktadır. Bunlar Bell'e

(2008) göre GZFT yani Güçlü-Zayıf ve Fırsat-Tehdit (SWOT) analizi ve zonlama analizleridir.

Swot analizi bir çok alanda kullanılmakla birlikte, bir bölgenin planlamasında hedefleri başarmak için o bölgenin güçlü, zayıf yanları, fırsat ve tehditlerinin bir matris şeklinde ya da bölgeyi gösteren haritada konum bilgisi verilerek özetlenmesidir (Hay ve Castilla, 2006; Bell, 2008). Böylece Swot analizi, rekreasyon planında yapılması gerekenler için yol gösterici olarak; temel unsurların saptanmasına yardımcı olabilir.

Rekreasyon planlamasında hassas bölgeler ve rekreasyon fırsatlarının konum olarak tespit edilmesini sağlayan bir diğer analiz biçimi ise zonlamadır. Bir alanın envanterleme işlemi bitirildikten sonra alanın kullanıcıları ve peyzaj ya da çevre arasında veya kullanıcılar arasındaki ikilem ya da çatışmaların çözümü zonlama analizi ile basit hale gelmektedir. Zonlama aslında bir alanda rekreasyon aktiviteleri için ne?, ne kadar? ve ne zaman? sorularının sınırlarını ayarlamayı sağlamaktadır (Bell, 2008). Diğer bir ifade ile zonlamayla alan için neye ihtiyaç olduğu bu ihtiyacın giderilmesi için bölgenin limitleri yani taşıma kapasitesinin ne olduğu ve aktivitelerin yılın ya da haftanın hangi dönemlerine yoğunlaştığı ve bu limitlerin ne olması gerektiğine ilişkin çıktılar sağlanabilmektedir. Bu noktada bilinmesi gereken en önemli konu taşıma kapasitesi kavramının yeniden değerlendirilmesiyle Stankey vd.'nin (1985) oluşturduğu “Kabul Edilebilir Değişimin Sınırları (Limits of Acceptable Change- LAC)” kavramının zonlamayı içerik olarak zenginleştirdiğidir. LAC, bir bölgede gerçekleştirilecek tüm etkinlik ya da eylemlerde yöneticiler tarafından bölgenin taşıma kapasitelerinin alt ve en üst limitlerinin belirlenerek sürekli olarak izlenmesi ve bölgedeki mevcut kaynakların koruma ya da kullanımın artırılmasına imkan tanımaktadır (Stankey vd. (1985). Böylece yalnız bir biçimde belirtilen taşıma kapasitesinin sürekli olarak izlenmesi sağlanabilmektedir. Zonlama analizinin çoğunlukla kullanıldığı yer ABD'dir. Bu analizin kullanımıyla birlikte temelde zonlamanın bir araç olarak kullanıldığı pek çok farklı yöntem geliştirilmiştir. Bunların içerisinde en önemlisi ABD Orman Hizmetleri tarafından geliştirilen Rekreasyon Fırsat Dağılım Yöntemidir (Bell, 2008).

2.2.2.2. *Rekreasyon planlamasında sürdürülebilirlik*

Planlama çalışmalarında en önemli konulardan birisi planlama hedeflerinin sürdürülebilir olmasıdır. Rekreasyon planlamasında sürdürülebilirliği belirleyen belli

ilkeler bulunmaktadır. Aşağıda bu ilkeler sıralanmaktadır (Bovy ve Lawson, 1998; Bell, 2008):

Akılcı Kullanım: Özellikle kendini yenilemeyen kaynakların tüketilmemesi için önlemler geliştirilmelidir. Bu kaynaklara karşı verilen en önemlisi motorlu araçların yaydığı hidrokarbonun atmosfer ve çevreye verdiği zarardır. Dolayısıyla planlama çalışmalarında taşıt kullanımı özellikle hassas bölgeler için dikkat edilecek bir noktayı işaret etmektedir.

Taşıma Kapasitesi: Taşıma kapasitesi içerisinde fiziksel, psikolojik, biyolojik, sosyal, ekonomik ve altyapı gibi unsurları barındırmaktadır. Taşıma kapasitesine en çok nüfuz eden bileşenler rekreasyon, ekoloji ve sosyo ekonomik etkilerdir. Basit biçimde taşıma kapasitesi bir sistemin çevre niteliği bozulmadan nüfusta meydana gelen artışı kaldırma konusundaki azami yeteneği olarak tanımlanabilir. Günümüzde taşıma kapasitesi yalnızca planlama çalışmalarında belirlenmeyip, bölgenin yönetilmesi sırasında LAC (Kabul edilebilir değişim sınırı) benzeri yöntemlerle sürekli olarak izlenebilmektedir.

Çevresel Kalite: Açık alan rekreasyonu gün geçtikçe daha önemli hale gelmeye başlamaktadır. Bununla birlikte alanın çevresel kalitesini belirleyen en önemli unsur haline gelmektedir. Bu nedenle doğal mirasın geliştirilmesi, çevre eğitimi, yollar, park tesisleri ve bunların yönetimi gibi konularda çevresel kaliteyi etkileyecek problemlerin çözümüne önem verilmelidir.

Koruyucu İlkeler: Rekreasyon alanlarında odaklanılan nokta ekolojik hassasiyet ve görünüş arasındadır. Bu noktada LAC gibi yöntemlerle alanda yapılacak değişiklikler sürekli olarak izlenmeli ve duruma göre koruyucu tedbirler alınmalıdır.

Paylaşılan Fayda: Maliyet ve edinilen fayda mümkün olduğunca eşit oranda olmalıdır. Buradaki önemli nokta bölgenin zarar görebilme potansiyeli ile çekiciliğini koruyamaması yada kaybetmesi arasındaki ikilemdir. Bölgede yaşayan yerel halk, alan sahipleri ve kamu yöneticileri rekreasyon planlamalarında yaratılacak faydayı tüm paydaşlara yayacak biçimde tasarımları önem arz etmektedir. Bu nedenle planlamanın her aşamasında paydaşların fayda ve maliyet durumları tek tek göz önünde bulundurulmalıdır.

Alternatif Politikalar: Planlama alanlarında politika yapıcılar tarafından alınacak kararlar alandaki kaynaklara uygulanan baskıyı azaltabilir. Diğer bir ifadeyle alternatif politikalar alanın çekiciliğini kaybettirmeden çevreye verilen zararın önlenmesini

sağlayabilir. Bunlardan bazıları, ulaşımı kısıtlama, tesis yapımını kısıtlama, farklı aktiviteler geliştirme, alternatif konumlar geliştirme olarak sıralanabilir. Bu durumun aksine düşük kapasite kullanımına sahip alanlar için yerel halkında ekonomik fayda sağlayabileceği kapasite artırımı, tesisleri çeşitlendirme, tesis geliştirme, toplu aktiviteler için yeni mekanlar yaratma, standartları geliştirme ve aktivite çeşitlendirme gibi alternatif politikalar üretilebilir.

Fizibilite Analizi: Fizibilite analizi genellikle alternatif yatırımların ticari değerlendirmesi olarak ele alınmaktadır. Ancak Rekreasyon planlamasında özellikle doğal alanların uzaklık, iklim vb etkiler nedeniyle talep konusunda düşük kalacağı alanlarda fizibilite analizi mevcut yere yatırım kararının verilmemesini sağlayabilir. Böylece hazırlanan mevcut plan uygulanmadan ve alana ilişkin çevre zarar görmeden yatırımdan vazgeçilmiş olacaktır. Diğer türlü yatırım gerçekleştirildikten sonra bölgenin çekiciliğinin oluşmaması sonucunda yapılan tesis, alt yapı vb. unsurlar çevreyi minimum düzeyde de olsa olumsuz etkileyebilecektir.

2.2.2.3. Coğrafi bilgi sistemleri ve rekreasyon planlaması ilişkisi

Rekreasyon planlamasındaki en önemli değişken alana ilişkin verilerin toplanarak güçlü bir analize tabi tutulmasıdır. Bu anlamda toplanılan veriler alanın kısmi veya geniş kapsamlı envanterinin çıkarılması anlamına gelmektedir. Tam bu noktada planlama kararlarını oluşturmak için coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılabilmektedir. Bu anlamda rekreasyon planlamasına ilişkin analizlere geçmeden önce coğrafi bilgi sistemleri ve CBS ile rekreasyon planlamasının arka planını bilmek önem arz edecektir.

Coğrafi bilgi sistemleri kullanıldığı kurumun ihtiyaçlarına göre konumsal verinin toplanması, depolanması, işlenmesi, analizi ve gösterimini yapan, karar destekleme işlevi olan, sayısal bir bilgi sistemi şeklinde tanımlanabilir (Maguire, 1991; Uluğtekin ve Bildirici, 1997). Şehir bölge ve peyzaj plancıları CBS'nin ilk uygulayıcıları olarak, şeffaf haritaları üst üste çakıştırarak görsel analiz yapmışlardır. 1940'lı yılların sonlarına doğru el yordamıyla yapılan çakıştırmalar bilgisayarın kullanılmaya başlamasıyla birlikte CBS'nin gelişimini hızlandırmaya başlamıştır. Net olarak 1958-1961 yılları arasında yapılan çalışmalar sonucunda tam anlamda bilgisayar tabanlı CBS'nin kullanımına başlanmıştır. Uzaklık, yön, bağlantılık gibi temel konumsal kavramların bilgisayar ortamında tanımlanması, harita projeksiyonları için bilgisayar algoritmalarının

geliştirilmesi ve nokta, çizgi, poligon gibi geometrik objelerle teorik coğrafyanın tanımlanması yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Bilgisayar tabanlı ilk CBS uygulaması 1963 yılında bir proje kapsamında Kanada Coğrafi Bilgi Sistemleri adı altında kurulmuştur. Bu projeye konumsal verinin ya da alan envanterine ilişkin verilerin bilgisayar ortamında saklanması ve alan yönetim planları için bunların istatistiksel ve analiz edilebilecek hale getirilmesi amaçlanmıştır. 1969 yılında Ian L. McHarg “Design with Nature” (Doğa ile Birlikte Tasarım) adlı kitabında ekolojik planlamanın öncülüğünü yapmış ve kullandığı mantıksal haritalama teknikleri ile çok değişkenli çevresel sorunlara çözümler sunmuştur. Özellikle McHarg’ın geliştirdiği harita çakıştırmaları ve geliştirdiği harita altlıkları sayesinde yapılan sorgulamalar, CBS konumsal analiz yöntemlerinin temeli olarak görülmektedir (McHarg, 1992; Mark, 2003; Goodchild, 1992;⁵). Nitekim farklı öznelikteki harita altlıklarının çakıştırılması ile bir yere ait uygunluk haritaları oluşturulabilmektedir (McHarg, 1992). CBS’nin, tamda bu noktada rekreasyon planlamasına doğrudan etki edecek bir yapıda olduğu görülmektedir. Çünkü en uygun yer seçimi ve alanın planlaması ile ilgili alınacak kararlar CBS kullanılarak uygunluk haritaları üzerinden elde edilebilecektir. Buradan hareketle rekreasyon alanlarının verimli kullanılabilmesi için çıkarılan envanter ve bunun analizinde kullanılan yöntem ve teknikler uygunluk haritalarının çıkarılması noktasında rekreasyon planlamasının temelini oluşturabilecektir. Bu nedenle rekreasyon alanlarının envanter ve analizinde kullanılan yöntem ve tekniklerin bilinmesi daha verimli bir alan seçiminin gerçekleştirilmesi için önem arz etmektedir.

2.2.2.3.1. Rekreasyon alanı envanter ve analizinde kullanılan yöntem ve ifadeler

McHarg (1992) tarafından peyzaj değerlendirmede kullanılan uygunluk yöntemiyle, planlama konusunda doğanın koruma dengesi özellikle göz önünde bulundurularak problemlere çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Bu yöntemle bir yerin kullanım potansiyeli ortaya çıkarılarak fiziksel plana ilişkin alt yapı hazırlanabilir. Yöntemde en iyi uygunluk değerine ilişkin harita, alanın doğal kaynak özellikleri ve peyzaj değerlendirme ölçütlerine göre arazi kullanım tipi (tarım, kent, orman, turistik, rekreasyonel) uygunluk değerleri saptanmaktadır.

---

⁵ <http://dlsr.com.au/2012/06/gis-geographical-information-system/> Erişim Tarihi: 15.02.2015

Yöntem farklı içeriklere sahip aşamalardan oluşmaktadır. İlk olarak çalışma sınırlarının belirlenmesi ve alan kullanım ihtiyacının tespit edilmesi söz konusudur. İkinci aşamada alan için gerekli harita altlıklarının alandan elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulması gerekmektedir. Sonraki aşamada önceki aşamada elde edilen haritalar şeffaf paftalara aktarılmakta ve her bir harita ilgili özelliklerine göre renklendirme gibi şekilsel düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Dördüncü aşamada alana ilişkin her bir faktörü içeren haritalar birleştirilerek peyzaj uygunluğunu gösteren nihai haritalar ortaya konulur. Sonrasında bu haritalar çakıştırma tekniği ile birleştirilir. Buna göre birleştirilen haritada uygunluk değeri düşük olan yerler koyu, yüksek olan yerler ise açık renkte görselleşmektedir. Son aşamada ise harita her bir koordinat alanına göre arazi kullanımını gösteren matrislere ayrılarak, her bir alan kullanımının alanın tümü ile ilişkisi ölçülebilir. Bunun üzerinden alan için genel bir uygunluk değerlendirmesi yapılabilir.

Kiemstedt (1976, Akt. Gülez, 1996), “Çeşitlilik Değeri” (V-Wert) yöntemi ile çeşitli peyzaj alanlarının rekreasyonel yönden uygunluğunu kademeli olarak saptamayı amaçlamıştır. Bu yöntemde, planlama alanının rekreasyonel yönden uygunluğu alanın mevcut özelliklerine göre belirlenmiştir. Bunlar, toprak, su strüktürü (örneğin su kenarları), hava (iklim), vejetasyon (orman kenarları, ormancılık yönünden kullanım vb.), tarımsal arazi kullanımınıdır (kullanım türü olarak tarla, çayır-mera). Bu beş grup aktiviteye ilişkin ölçütler 4 başlık altında toplanmıştır. Bunlar ise; orman ve su kenarlarının niceliği (m/km^2), rölyef enerjisi (yükseklik farkı), tarımsal arazi kullanımlarının nitelik ve niceliği ve iklim faktörüdür. Bu ölçüt değerleri yardımıyla bir formül üzerinden her koordinat alanı için rekreasyonel uygunluğa ilişkin “Çeşitlilik Değeri” hesaplanmıştır (Demircioğlu, 2010).

Alanın uygunluğu ile ilgili geliştirilen bir diğer yöntem ise Wedeck’in (1973, Akt. Köseoğlu, 1982) geliştirdiği uygunluk yöntemidir. Bu yöntemde çevresel etkilerin koruma ve kullanım dengelerini ayarlayabilmek için yerleşim, rekreasyon, tarım ve atık alanlarının kullanımlarını belirlemek amacıyla toprak, su ve vejetasyon özelliklerine ilişkin verilerin toplanması gerekmektedir. Her ölçüt için saptanan nitelikler uygun ya da uygunsuz olarak değerlendirilmektedir.

Rekreasyonel alan kullanımı için uygunluğun saptanmasını belirleyen bir diğer önemli yöntem ise Golany’nin (1976, Akt. Demircioğlu, 2010) ekolojik hücreleme yöntemidir. Bu yöntemde fiziki, çevresel, sosyo-ekonomik ve ulaşım ölçütleri şeklinde belirlenen ana sınıflar altındaki ölçütlere göre uygunluk için veriler toplanmaktadır.

Bundan sonraki aşamada bu ölçütler puanlandırılır ve puanlar harita üzerinde işaretlenir. Sonra hücrelere girilen bu puanlardan en yüksek olanlar ve alternatif alanlar değerlendirilerek alanın uygunluğu belirlenebilir. Ekolojik hücreleme yöntemine ilişkin puanlama ölçütleri aşağıda yer almaktadır (Demircioğlu, 2010: 10):

Tablo 5. Ekolojik hücreleme yöntemi ölçütleri

Fiziki Ölçütler	Topografya
	Eğim
	Toprak Durumu
	Arazi Uygunluğu
	İklim Tipleri
	Jeolojik Özellikler
	Su Kaynakları
	Arazideki Değişimler
Çevresel Ölçütler	Fauna
	Peyzaj Potansiyeli
	Hava Kirliliği
	Gürültü Kirliliği
	Su
	Tarihi ve Doğal Sitler
	Bitki Türleri Dağılımı
Sosyo-Ekonomik Ölçütler	Nüfus Yapısı
	Kültürel Özellikler
	Gelir Grupları
	İş Olanakları
	Arazi Fiyatları
	Bölgeleme Durumu
	Mevcut Arazi Kullanımı
	Arazi Uygunluğu
	Konut Piyasası
	Arazi Mülkiyet Durumu
Ulaşım Ölçütleri	Ulaşım Sistemi
	Ulaşım Yakınlık
	Kent Merkezine Yakınlık
	Kamu Tesislerine Yakınlık
	Arıtma Tesislerine Yakınlık
	Enerji Kaynaklarına Yakınlık
	Eğitim Olanaklarının Dağılımı

Steiner (2008) ekolojik planlama sürecinde en uygun alan kullanımı ve belirlenmesinde sosyo-kültürel ve biyofiziksel yapının önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda ekolojik planlama için on temel aşaması olan bir model geliştirmiştir. Bu aşamalar şöyledir:

1- Problemler ve Fırsatların Tanımlanması

- 2- Planlama Hedeflerinin Belirlenmesi
- 3- Peyzaj Analizinin Yapılması
- 4- Detay Çalışmalarının Yapılması
- 5- Planlama Tercihleri ve Seçeneklerinin Belirlenmesi
- 6- Peyzaj Planının Oluşturulması
- 7- Halkın Katılımı ve Eğitimi
- 8- Detaylı Tasarımların Oluşturulması
- 9- Plan ve Tasarımın Uygulanması
- 10- Yönetim

Steiner (2008) modelde kullanılan envanter verilerinin değerlendirmesinde Mcharg (1992) tarafından geliştirilen uygunluk kriterlerini kullanmaktadır. Bu kriterler Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. *Ekolojik Planlamada Temel Faktörler*

İklim	Sıcaklık, nem, yağış, rüzgâr (hızı-yönü-süresi), ilk ve son çığ, kar, don, sis, kasırga, fırtınalar
Jeoloji	Kayalar, formasyonlar, kesitler, özellikler, sismik aktiviteler, depremler, toprak kayması, çamur kayması
Yüzey Suyu Hidrolojisi	Suyun niteliği ve niceliği, taban suyu, su varlığı ile ilgili jeolojik formasyonlar
Fizyografi	Fizyografik bölgeler, alt bölgeler, özellikler, konturlar, eğim, baki, drenaj, sayısal arazi modelleri
Yüzey Hidrolojisi	Okyanus, göl, nehir, dere, akarsu (debisi, akış düzeni, yoğunluğu), bataklık, sulak alanlar, taşkın
Toprak	Toprak özellikleri, mevsimlere göre taban suyu seviyesi, ana kaya derinliği, asidikte, alkalini dite
Vejetasyon	Bitki toplulukları (türler, kompozisyon, yayılım, yas, konum, görsel özellikleri), tür sayısı, varsa nadir ve tehlikede olan türler
Yaban Hayatı	Habitat, hayvan popülasyonu, nüfus verileri, nadir ve tehlikede olan türler
İnsan	Etnografik geçmiş, göçler, güncel arazi kullanımı, mevcut altyapı sistemi, ekonomik koşullar, nüfus özellikleri

Son olarak, ekolojik ölçütlerin esas alındığı peyzaj değerlendirme kıstaslarına benzer biçimde Gülez’in (1990) geliştirdiği orman içi rekreasyon potansiyelinin değerlendirilmesine ilişkin bir yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemde de belirlenen kıstaslar üzerinden verilen puanlamaların yerleştirildiği bir formül yardımıyla o alanın rekreasyon potansiyeli konusunda planlamacılara çeşitli karar yetenekleri

kazandırılabilir. Bunun dışında verilen puanlar yardımıyla düşük puanlı yerlerde koruma ve kullanım dengesine ilişkin tedbirlerin alınması söz konusu olabilecektir.

Sözü edilen formül bir alana ait peyzaj değeri, iklim değeri, ulaşılabilirlik, rekreatif kolaylık ve olumsuz etkenler gibi ana kıstaslardan elde edilen puanların toplanması sonucunda alanın rekreasyon potansiyelini yüzdellik değer üzerinden elde edilmesine dayanmaktadır. Bu ana kıstaslara ilişkin puanlamayı etkileyen birçok alt kıstas bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile ormanıçi rekreasyon potansiyelinin değerlendirilmesine ilişkin form Tablo 7’de gösterilmektedir (Güleç, 1990; Güleç, 1992).

Tablo 7.Ormaniçi Rekreasyon Potansiyeli Değerlendirme Formu

Formüldeki Öğeler	Değ. Puanı	Öğenin Özellikleri	Puanlama Skalası																																	
Peyzaj Değeri		Alanın büyüklüğü	10 ha.- > = 4 puan 5 - 10 ha = 3 1 - 5 ha = 2 0.5- 1 ha = 1																																	
		Bitki örtüsü	Ağaçlık, çalılık, çayırılık = 7-8 Yalnız ağaçlık ve çayırılık = 6-7 Çalılı., çayırl., seyrek ağaç = 5-6 Çayırılık, seyrek ağaçlık = 4-5 Yalnız çalılık ve çayırılık = 3-4 Çalılık, seyrek ağaçlık = 3-4 Çayırılık, seyrek çalılık = 2-3 Yalnız çayırılık = 1-3																																	
		Deniz, göl, akarsular	Deniz kıyısı = 7-8 Göl kıyısı = 6-7 Akarsu kıyısı = 4-5 Dereler = 1-4																																	
		Yüzeysel durum	Düz alan = 5 Hafif dalgalı = 4 Az meyilli, yer yer düzlük = 3 Az engebeli = 2 Orta engebeli = 1																																	
		Görsel kalite	Panoramik görünüm = 3-4 Güzel görüş ve vistalar = 2-3 Alanın genel görsel estetik değeri = 1-3																																	
		Diğer özellikler	Örneğin doğal anıt, çağlayan, mağara, tarihsel ve kültürel değerler, yaban hayvanları, kuşlar vb. = 1-6 puan																																	
İklim Değeri		Sıcaklık	Yaz ayları (Hz, Tm, Ağ.) ortalaması <table border="1"> <tr> <td>°C</td> <td>16</td> <td>17</td> <td>18</td> <td>19</td> <td>20</td> <td>21</td> <td>22</td> <td>23</td> <td>24</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>°C</td> <td>34</td> <td>33</td> <td>32</td> <td>31</td> <td>30</td> <td>29</td> <td>28</td> <td>27</td> <td>26</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>P</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td>4</td> <td>5</td> <td>6</td> <td>7</td> <td>8</td> <td>9</td> <td>10</td> </tr> </table>	°C	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	°C	34	33	32	31	30	29	28	27	26	25	P	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	°C	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25																									
	°C	34	33	32	31	30	29	28	27	26	25																									
	P	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																									
	Yağış	Yaz ayları (Hz, Tm, Ağ.) toplamı <table border="1"> <tr> <td>mm</td> <td>50</td> <td>100</td> <td>150</td> <td>200</td> <td>250</td> <td>300</td> <td>350</td> <td>400</td> </tr> <tr> <td>P</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td>4</td> <td>5</td> <td>6</td> <td>7</td> <td>8</td> </tr> </table>	mm	50	100	150	200	250	300	350	400	P	1	2	3	4	5	6	7	8																
mm	50	100	150	200	250	300	350	400																												
P	1	2	3	4	5	6	7	8																												
	Güneşlenme	Yaz ayları bulutluluk ortalaması <table border="1"> <tr> <td>B</td> <td>0-2</td> <td>2-4</td> <td>4-6</td> <td>6-8</td> <td>8-9</td> </tr> <tr> <td>P</td> <td>5</td> <td>4</td> <td>3</td> <td>2</td> <td>1</td> </tr> </table>	B	0-2	2-4	4-6	6-8	8-9	P	5	4	3	2	1																						
B	0-2	2-4	4-6	6-8	8-9																															
P	5	4	3	2	1																															
	Rüzgarlılık	Yaz ayları ortalama rüzgâr hızı 1 m/sec'den az = 2 1 -3 m/sec = 1																																		
Ulaşılabilirlik		Turistik önem	Akdeniz, Ege, Marmara kıyı bandı = 3-4 Karadeniz kıyı bandı = 2-3 Önemli karayolu güzergâhları, turizmde öncelikli yöreler = 1-3 puan																																	
		Bölgenin en az 100000 nüfuslu kent olması	20 km ve < = 4-5 50 km ve < = 3-4 100 km ve < = 2-3 200 km ve < = 1-2																																	
		En yakındaki 5000 nüfuslu yerleşimden ulaşım süresi	Yürüyerek 1 ya da Taşıtla 0 - ½ saat = 4 ½ - 1 saat = 3 1 - 2 saat = 2 2 - 3 saat = 1																																	
		Ulaşım (taksi ve oto dışında)	Yürüyerek gidilebilme ya da her an taşıt bulabilme = 3-4 Belirli saatlerde taşıt bulabilme = 1-3																																	
Rekreatif Kolaylık		Ulaşımında diğer kolaylıklar	Örneğin teleferik olması, denizden ulaşılabilme vb. = 1-3 puan																																	
		Piknik tesisleri	Sabit piknik masa, ocak vb. (niteliklerine göre) = 1-4																																	
		Su durumu	İçme ve kullanma su olanakları (niteliklerine göre) = 1-3																																	
		Geceleme tesisleri	Sabit geceleme tesisleri = 2 Çadırılı ya da çadırsız kamp kurabilme olanakları = 1 -2																																	
		WC'ler	Niteliklerine göre = 1 -2																																	
		Otopark	Niteliklerine göre = 1 -2																																	
		Gazino, satış büfesi	Niteliklerine göre = 1 -2																																	
		Güvenlik görevlileri	Sürekli görevli = 2 Hafta sonlarında = 1																																	
Olumsuz Etkenler		Diğer kolaylıklar	Örneğin plaj, kabin ve duş tesisleri, kiralık sandal olanakları, top vb. oyun ve spor alanları, tesisleri vb. (niteliklerine göre) = 1 -3																																	
		Hava kirliliği	Kirlilik derecesine göre = (-1) - (-3)																																	
		Güvenlik sorunu	Güvence durumuna göre = (-1) - (-2)																																	
		Su kirliliği	Deniz, göl ve akarsular için = (-1)																																	
		Bakımsızlık	Alanda yeterli bakımın yapılmaması = (-1)																																	
		Gürültü	Trafik, kalabalık vb. gürültüler = (-1)																																	
Rekreasyon Potansiyeli		Toplam: %																																		

2.3. WALROS ve ROS Yöntemleri

Rekreasyon planlaması ile ilgili evrensel ölçekte pek çok politika, değerlendirme yöntemleri, program vb. araçlar geliştirilmiştir. Özellikle rekreasyon alanlarının envanter ve analizinin yapılmasını ve bunun üzerinden en verimli değerlendirme sonuçlarına ulaşılması rekreasyon planlamasının temelinde yer almıştır. Bu nedenle Gülez yöntemi, ekolojik hücreleme yöntemi gibi yöntemler rekreasyon planlamasında uygunluk haritalarının çıkarılmasında önem arz etmektedir. Ancak bu yöntemler yalnızca rekreasyon potansiyelini ortaya koyduğu gibi, net olarak mevcut rekreasyon fırsatlarını ortaya çıkarmamaktadır. Bunun yanı sıra özellikle planlamaya fiziksel veriler üzerinden katkı sağlayabilmektedir. Bu noktada bir planlamanın yönetsel, sosyal ve fiziksel etkileri olduğu düşünülürse sözü edilen yöntemlerin rekreasyon planlamasında kısıtlı bir araç olarak kaldığı görülmektedir. Bu nedenle bu kısıtlılıkları ortadan kaldıran ve rekreasyon planlamasının her aşamasına cevap verebilecek yöntemlere ihtiyaç duyulmuştur. Tam da bu noktada ABD’de kamu birimleri tarafından geliştirilen Rekreasyon Fırsat Dağılım yöntemi (Recreation Opportunity Spectrum) sözü edilen ihtiyaçları karşılayabilmesi amacıyla bir planlama aracı olarak ortaya çıkmıştır. Sonrasında da ROS temelinde geliştirilen WALROS yöntemi uygulamada yerini almıştır.

2.3.1. Rekreasyon Fırsat Dağılımı yönteminin tanımı ve gelişimi

Rekreasyon Fırsat Dağılım yöntemi (ROS) açık alanlarda rekreasyon potansiyellerini ortaya koymak ve mevcut potansiyel üzerinden rekreasyon çeşitliliğini artırmak amacıyla planlama süreci için alan yöneticileri, peyzaj mimarları, şehir plancıları vb. için geliştirilmiş davranışsal öğeleride içerisinde barındıran bir araçtır⁶. ROS ile bir alanda çoklu rekreasyon faaliyetlerinin minimum çatışma ile sağlanması öngörülürken; rekreasyon kullanıcılarının isteklerine de yer vererek aktivitelerin çeşitlendirilmesi ve teşhis edilmesi sağlanabilmektedir (Ankre ve Emmelin, 2006; Driver, 1987). Bunun yanı sıra ROS rekreasyon kullanıcıları tarafından talep edilen rekreasyon etkinlikleri ve alanın fiziksel, sosyal ve yönetsel durumu göz önünde bulundurularak; alanın koruma ve kullanma dengesini iyi bir biçimde planlayarak yeni fırsatların oluşturulmasını ve yeni yönetsel seçeneklerin oluşturulabilmesine imkan tanımaktadır (Ankre ve Emmelin, 2006;

---

⁶ U.S. Department of the Interior, Bureau of Land Management, http://www.blm.gov/pgdata/etc/medialib/blm/id/plans/birds_of_prey_nca/proposed_rmp___feis.Par.1124.0.File.dat/App15-17.pdf , Erişim Tarihi: 21.03.2015

Pierskalla vd., 2007). Öte yandan ROS'un sağladığı imkan ve faydaları net bir biçimde özetlemek gerekirse; yöneticilere ve plancılara envanter oluşturmaya, hedef yönetim standartları belirlemeye, alternatif yönetim faaliyetleri arasında karar vermeye, çoklu kullanım için rekreasyon kaynaklarının planlanmasında daha geniş bir içerik sağlamaya yardım etmek için kullanıcıların davranış ve durumlarını da göz önünde bulunduran bir rekreasyon planlama aracı olduğu söylenebilir.

ROS ilk olarak ABD Orman Hizmetleri kurumunun bünyesinde Driver ve Brown (1978) tarafından ortaya çıkarılmıştır. Sonrasında ROS içeriğindeki sınıflamalar ve eksiklikler göz önüne alınarak Clark ve Stankey (1979) tarafından geliştirilmiştir. Sonrasında Orman Hizmetleri tarafından 1982 ve 1987 yılında güncellenen ROS içeriği zamanla yeni eklentiler yapılarak günümüze kadar kullanılır bir planlama ve yönetim aracı olmuştur. Hem teoride hem de uygulamadaki deneyimlerin paylaşılması ile görülen eksiklikler ROS'un iyileştirilerek güncellenmesini sağlamıştır. ROS ve ROS temelli WROS, WALROS gibi planlama araçlarının gelişimi Manning (2011), Pettengill vd. (2011) ve Haas vd. 2011 tarafından özetlenmiştir. Bu gelişim aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. *Rekreasyon Sınıflandırması ve Zonlama Sistemleri*

Carhart (1961)	Doğallık ile yarı-kırsal alan arasında değişen yedi farklı sınıflamanın yapılması
ORRRC (1962)	Yüksek kentsel yoğunluk ile tarihi kültürel alanlar arasında değişen altı farklı sınıflamanın yapılması
Lloyd ve Fisher (1972)	Yoğunlaşma ve dağınık alanlara odaklanma
Brown vd.. (1978)	Doğal ve modern kentsel alan arasında değişen 6 farklı sınıflamanın yapıldığı ROS planlama aracının ortaya çıkışı
Clark ve Stankey (1979a)	Doğal ve modern alan arasında değişen dört farklı sınıflamanın yapıldığı ROS sınıflandırmasının ortaya konması
Nash (1982)	Asfaltlanmış, kırsal ve ilkel yol sınıflamasının yapılması
Boyd and Butler (1996)	ROS'un ekoturizm'e uyarlanması
Orams (1999)	ROS'un marina rekreasyonuna uyarlanması
More et al. (2003); Bulmer et al. (2002); Lynch and Nelson (1997)	ROS'un doğuda yer alan eyaletlerde özel alanlara uyarlanması
Butler and Waldbrook (2003)	ROS'un turizme uyarlanması
US Bureau of Reclamation (2004)	Su Rekreasyonu Fırsat Dağılımı (WROS) yönteminin uyarlanması
Kil and Confer (2006); Aukerman and Haas (2004)	ROS'un su kaynaklarına uyarlanması
Flanagan and Anderson (2008)	ROS'un yalnızca doğal alanlara uygulanması
US Breau of Reclamation (2011)	ROS temelinde oluşturulan WROS'un geliştirilerek WALROS yönteminin ortaya çıkması

Kaynak: Pettengill vd., 2011; Manning, 2011; Haas vd. 2011

ROS'un sınıflamaları ve kıstasları temel alınarak geliştirilen farklı planlama araçları da bulunmaktadır. Bu araçların geliştirilmesinin nedeni zamanla spesifik bazı alanlarda daha özel planlama gereksinimlerine ihtiyaç duyulduğunun anlaşılmasıdır. Nitekim su kaynaklarının bulunduğu alanlarda ROS yönteminin daha spesifik bazı kıstas ve özniteliklerle doldurulması gerekmektedir. Dolayısıyla öncelikle WROS (Su Rekreasyonu Fırsat Dağılımı) ve sonrasında WALROS (Su ve Alan Rekreasyon Fırsat Dağılımı) yöntemleri geliştirilmiştir.

WALROS ABD İçişleri Bakanlığı Arazi Değerlendirme Bürosu (Bureau of Reclamation) tarafından içeriği hazırlanarak ortaya konulmuş bir planlama aracıdır. Bu anlamda WALROS'un öncelikli amacı mevcut bir konumda alanın envanter ve analizinin yapılarak rekreasyon fayda ve fırsatlarının ortaya konulmasını sağlamaktır. WALROS adıyla yapılan ilk yayın 2011 yılında gerçekleştirilmiştir. Ancak WALROS'un temeli ve gelişimi çok daha öncelere dayanmaktadır. 2004 Temmuz ayında "WROS Users Guidebook", yani Türkçe olarak Su Rekreasyonu Fırsat Dağılımı Kullanıcı Kılavuzu adıyla yayınlanan belge WALROS'un içerik anlamında temelini oluşturmaktadır. WROS, bu tarihten itibaren ABD'de kamu ve özel kurumlar tarafından bir çok su kaynağı ve çevresindeki alanlarda planlama aracı olarak uygulanma imkanı bulmuştur. Ayrıca WROS sadece ABD'de değil aynı zamanda yurtdışında pek çok ülkede gerek uygulama gerekse akademik anlamda farklı versiyonları geliştirilen bir planlama aracı haline gelmiştir. 2004 yılından sonra WROS'un yönetim ve planlama aracı olarak uygulamalarından edinilen ve paylaşılan tecrübeler, bölgesel bir planlama ve yönetim aracının geliştirilmesi ihtiyacı, su ile ilgili rekreasyon fayda ve deneyimlerinin yalnızca ilgili su kaynaklarını baz alarak değil, kaynağın çevresi ve uzantılarında da geniş yer bulması gibi sebeplere bağlı olarak yenilenmiş bir ikinci baskı olarak WALROS ortaya çıkmıştır.

2.3.2. ROS / WALROS bileşenleri ve aşamaları

ROS'un ABD Orman Servisi tarafından basıldığı 1982'den günümüze kadar geliştirilen yeni analiz biçimleri ve haritalamada kullanılan gelişmiş teknoloji ROS yönteminin son şeklini almasını sağlamıştır. Coğrafi bilgi sistemlerinde zonlama aracı olarak kullanılan ROS çok yönlü doğal ve sosyal kaynak hedeflerine ulaşarak bütünleştiren sosyal ve biyofiziksel bileşenlerin mevcut olduğu araçları içermektedir.

Ayrıca ROS planlama işleminin başından sonuna kadar planlama için gerekli uygulamalara sahiptir. ROS değişim için ihtiyaçların neler olduğunu tanımlayarak; kaynak değerleri rekreasyon aktiviteleri ile bütünleştiren bir araç olarak da görülebilir. Aslında ROS planlamanın tüm aşamalarına uygun çözümler geliştirilebilen bir yapıda dizayn edilmiştir. Bu anlamda ROS'un sağladığı net katkılar şöyle özetlenebilir (Hass vd., 2011):

- Mevcut fırsatların envanterlenmesi
- Diğer kaynak faaliyetlerin etkilerinin analiz edilmesi
- Planlanmış fırsatlarda yönetim kararlarının sonuçlarını tahmin etme
- Rekreasyon fırsatları ile arzulanan rekreasyon aktiviteleri arasında bağlantı kurma
- Rekreasyon hizmet sağlayıcıların tamamında rolleri tanımlama
- Planlanmış düzenleme ve izleme eylemleri için standart ve ilkeler geliştirme
- Orman planlama uygulamaları için bütünleştirilmiş proje tasarımına yardımcı olma

Sözü edilen faydalar dışında yöneticiler için ROS'un çok daha yararlı olduğu söylenebilir. Nitekim planlama aşamasında ROS karar destek niteliğinde çözümler üretebilir. ROS ile kullanılabilen planlama aşamalarındaki karar verme eylemleri şöyledir (Hass vd., 2011):

- Mevcut koşulların tanımlanması
- Mevcut yönetim biçimine verilen değer
- Arzu edilen koşulların tanımlanması
- Alternatifler geliştirme
- Alternatiflerin etkilerinin analiz edilmesi
- Tercih edilen alternatiflerin tanımlanması
- Mevcut durumdan arzu edilen duruma geçişte gerekli eylemlerin saptanması (yorumlama)
- Eylemlerin etkilerini ölçme / yorumlama (İzleme)

Gerek ROS gerekse WALROS yöntemlerinde rekreasyon fırsatlarının oluşturulması aktiviteler ve özneliklerin bileşimi ile elde edilen deneyimin faydaya dönüşmesiyle toplumsal yarar sağlanır. Tablo 9'da sözü edilen rekreasyon fırsatlarının oluşumu gösterilmiştir.

Tablo 9. *Rekreasyon Fırsat Bileşenleri*

Rekreasyon aktivitesi		Düzenleme		Deneyim		Fayda
Aktiviteler	+	Fiziksel öznitelikler Sosyal öznitelikler Yönetmelikler	=	Deneyimin büyüklüğü Çoklu deneyim hissiyatı	=>	Birey Toplum Ekonomi Çevre
Yöneticiler yönetir			Rekreasyon kullanıcıları tüketir		Toplum kazanır	

Kaynak: USDA, 1982; Hass vd., 2011

Öte yandan ROS temel olarak altı farklı sınıflamayı ve fırsatların bu sınıflar için ayrı ayrı tanımlanmasını sağlamaktadır. Yani fırsatlar belirli bir konumda ROS tarafından tanımlanmış farklı karakter kriterleri içeren sınıflar ya da bir başka ifade ile alanlar için tanımlanmaktadır. Tablo 10’da ROS sınıfları ve fırsat tanımlayıcıları gösterilmiştir.

Tablo 10. *WALROS ve ROS Bileşenleri*

Fırsat tanımlayıcıları	WALROS ve ROS Sınıfları					
	Kentsel	Kırsal (Kasaba)	Yolu olan doğal (Kırsal gelişmiş)	Yarı primitif motorize (Kırsal doğal)	Yarı primitif motorize olmayan (Yarı Primitif)	Primitif
<ul style="list-style-type: none"> • Rekreasyon aktiviteleri • Rekreasyon düzenlemeleri<ul style="list-style-type: none"> ○ Fiziksel öznitelikler ○ Sosyal öznitelikler ○ Yönetmelikler • Rekreasyon deneyimi • Rekreasyonel fayda	← Bütünleştirilmiş paketler →					

Kaynak: Hass vd., 2011

Bir bölgede arzulanan rekreasyon deneyimlerinin oluşması bir çok fiziksel, sosyal ve yönetmeliklere bağlıdır. ROS/WALROS içerisinde bu öznitelikler örnek olarak verilmiştir. Ancak öznitelikler planlanan alanın koşullarına göre (göl, deniz, kır orman vb.) değişiklik gösterebileceği için yeni öznitelikler eklenilebilir ya da değerlendirilmeyebilir. Tablo 11’de ROS/ WALROS kullanıcı kılavuzunda yer alan örnek fiziksel, sosyal ve yönetmelikler sıralanmıştır.

Tablo 11. WALROS ve ROS için Öznitelikler (Örnek)

Fiziksel Öznitelikler	Sosyal Öznitelikler	Yönetsel Öznitelikler
Karasal bitki örtüsü Su bitki örtüsü Su kalitesi Toprak/kaya/yamaç Topografi/eğim Balık ve vahşi yaşam Doğal sesler Görüntü kaynakları Su yenilenmesi Yer altı suları, su seviyesi Aydınlık düzeyi Nesli tükenen türler İnsani gelişim • Endüstriyel/ticari • Belediye/yerel • Yapay yapılar • Altyapı Su kaynağı yüzey genişliği Nehir uzunluğu, genişliği, debisi Nehir akış hızı Doğal tehlikeler Hava kalitesi Doğal güzellik Jeolojik formasyonlar İklim ve rüzgar Kanallar ve taşımacılık	Rekreasyon kullanıcıları (türü, sayısı) Ziyaretçi deneyimi Ziyaretin türleri Ziyaretçi davranışı Ziyaretçi güvenliği Ziyaretçi çatışmaları Yıkıcılık ve sorumsuzluk Otomobiller ve trenler Tarihi alanlar Kültürel kaynaklar Mücadir özel alan kullanımları Özel kullanımlar Özel değerler Kullanım yoğunluğu Tekne türü, büyüklüğü ve hızı Kıyı şeridi aktiviteleri Havayolları Ticari nakliyat Gürültü seviyesi ve türü Rahatsız edici davranışlar Kanunsuz aktiviteler Tarım aktiviteleri	Rekreasyon tesisleri Su depolama tesisleri Su ulaştırma sistemleri Kurallar/yönetmelikler Yorumlamalar Ücretler ve maliyetler Alan dizaynı Sağlık ve güvenlik unsurları Sezonun uzunluğu Rekreasyon düzenlemesi Rekreasyon programları Kanuni uygulamalar/Güvenlik Yön ve tanıtıcı işaretler Restorasyon faaliyetleri Yönetsel alanlar Havza su düzeyi Su güvenlik tedbirleri Balıkçılık faaliyetlerinin yönetimi Bitki örtüsü yönetimi Yol ve limanlara ulaşım Tesislere erişilebilirlik Personel ve gönüllüler İzleme seviyesi İzinler

Kaynak: Hass vd., 2011

ROS / WALROS öznitelikleri altı ROS sınıflamasından her biri için belirli kriterlere göre derecelendirilmelidir. Derecelendirme işlemi rekreasyon konusunda uzman kişilerin görüşlerini sayısal hale dönüştürmesi ile gerçekleştirilir. Aşağıdaki tabloda fiziksel, sosyal ve yönetsel öznitelikler için gerekli derecelendirme kriterleri verilmiştir.

Tablo 12. WALROS/ROS Öznitelik Dereceleri

Fiziksel Öznitelikler	Sosyal Öznitelikler	Yönetsel Öznitelikler
<ul style="list-style-type: none"> • Büyük yapıların derecesi • Büyük yapılardan uzaklık • Doğal kaynaklara müdahale derecesi • Topluma yakınlık hissi • Alana doğal ambiyansın hakim olma derecesi	<ul style="list-style-type: none"> • Ziyaretçi huzur derecesi • Ziyaretçi konsantrasyon derecesi • Rekreasyon çeşitlilik derecesi • Yalnızlık ve uzaklık derecesi • Rekreasyonel olmayan aktivitelerin derecesi	<ul style="list-style-type: none"> • Yönetim yapılarının derecesi • Gelişmiş rekreasyon etkinlik ve hizmetlerine uzaklık • Gelişmiş kamuya açık tesislere uzaklık • Yönetim personelinin görünme sıklığı

Kaynak: Hass vd., 2011

Rekreasyon yönetiminin son ürünü insanların deneyim sahibi olmasıdır. Deneyim fırsatlarının sağlayan en önemli anahtar rekreasyon alanının nasıl yönetildiği ve düzenlendiğine bağlı olarak elde edilir. Rekreasyon alanı yöneticisi istenilen rekreasyon deneyimlerine ulaşabilmesi için; ROS yönteminde kullanılan bazı temel kriterlere ihtiyaç duymaktadır. Bu kriterler rekreasyon alanının düzenleme göstergeleri (indikatörler) olarak da isimlendirilebilir. 1986'da yayımlanan ROS kullanıcı kılavuzunda bu göstergeler ulaşım, uzaklık, doğallık, tesisler ve alan yönetimi, sosyal yoğunluk, ziyaretçi etkileri, ziyaretçi yönetimi olarak sıralanmıştır.

Ulaşım: Ulaşım seyahatin türü ve şekli içerir. Gelişim seviyesi yüksek ulaşım düzeyi yalnızlık, risk ve mücadele gibi insan hisleri için fırsatları azaltmaktadır. Buna karşın konfor ve güvenlilik hissi ve sosyalleşme için fırsatlar sağlayabilmektedir.

Uzaklık: Uzaklıkta kastedilen bireylerin kendilerini kalabalıktan, diğer bir ifade ile insan sesi, görüntüsü vb. rutinlerden uzaklaşmasıdır. Uzaklık algısında oluşacak olumsuzluklar bazı deneyimler için olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Tesisler ve alan yönetimi: Bu gösterge alanın gelişim düzeyini göstermektedir. Tesis ve alan düzenlemesinin seviyesinde olası bir düşüklük özgüven ve bağımsızlık hissiyatı ve doğallığın ön plana çıkmasıyla deneyimlerin çeşitlenmesini sağlayabilir. Sözü edilen düzeyin yüksek olması durumunda ise sosyalleşme için fırsatların artması, rahatlık ve konfor hissinin yaşanması söz konusu olabilir.

Sosyal yoğunluk: Bu gösterge rekreasyon alanında yerleşim birimleri, kamp yada yürüyüş yolları boyunca rekreasyon kullanıcılarının karşılaştıkları diğer kullanıcıların tipolojileri ve sayılarıyla ilişkilidir. Bu göstergeyle yalnızlık ve sosyalleşme arasındaki deneyimlerin ölçülmesi mümkündür. Bir yerde ziyaretçi sayısının artırılması rekreasyon deneyimlerinde değişim sağlayabileceği gibi, diğer rekreasyon kullanıcılarının bölgeyi terk etmesine de neden olabilmektedir.

Ziyaretçi etkisi: Bu gösterge ziyaretçilerin çevreyi nasıl kullandıklarıyla ilgilidir. Alan yöneticileri genellikle çevreye verilebilecek olası zararları minimuma indirmek için hangi tedbirlerin alınabileceğini, eylemlerin düzenlenebileceğini ve kontrollerin yapılması gerektiğine karar vermektedir. Bu anlamda bu gösterge alan yöneticileri için yol gösterici niteliktedir. Özellikle toprak ve bitki örtüsüne olan etkinin kontrol edilmesi önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra ziyaretçilerin doğal yaşamla, havayla, suyla ve ses çıkararak ortaya koydukları deneyimler çevreye etkiyi belirleyen diğer konulardır. Tüm

ROS sınıfları için sözü edilen etkilere bağlı standartların geliştirilmesi ziyaretçi etkisinde ortaya çıkabilecek olumsuzlukların önlenmesini sağlaması bakımından önemlidir.

Ziyaretçi yönetimi: Bu gösterge ziyaretçiler için oluşturulmuş kurallar ve kontrolleri kapsamaktadır. Aynı zamanda bu gösterge ziyaretçilerin eğlenmesi için sağlanan servis ve bilgilerin düzeyini göstermektedir. Örneğin, insanlar bazen güvenli bir yer arayışında olabilir. Böyle bir durumda insanlar gelişmiş düzenlemelerin bulunduğu mekanları tercih edecektir. Öte yandan, ziyaretçilere alanla ilgili sağlanan bilgi düzeyi alandaki fırsatların elde edilmesinde oldukça büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda alanda tabelaların ya da işaretlerin bulunması, alanın keşfini kolaylaştırabileceği gibi alandaki riskler konusunda kullanıcılara uyarıcı bilgilendirmelerin yapılmasını sağlayabilecektir.

Yukarıda sözü edilen göstergelerin her bir ROS sınıfı için kabul edilebilirlik düzeyi bulunmaktadır. Bu düzeyler bir matriste verildiğinde, her sınıf için ROS'ta belirlenen kriterlere göre uyumlu, normal, tartışılabilir ya da kabul edilemez şeklinde ifadelerle değerlendirilir. Bu göstergelerin tamamının tamamlanmasıyla ROS sınıfları net biçimde ortaya çıkacaktır. Ayrıca göstergelerde yer alan tartışılabilir bölümler uzmanlar ve plancılar tarafından bölge özellikleri ve rekreasyon fırsatlarına göre ya uyumlu hale getirilecek ya da kabul edilemez olarak belirtilecektir. Sözü edilen matrislerin uzaklık göstergesi için bir örneği Tablo 13'de verilmektedir.

Tablo 13. *Uzaklık göstergesi matrisi (örnek)*

	En az 1 saatlik yürüyüş mesafesi boyunca herhangi bir insan aktivitesi (görüntü ve ses vb.) yok.	En az yarım saatlik yürüyüş mesafesi boyunca herhangi bir insan aktivitesi (görüntü ve ses vb.) yok. Motorlu taşıt yok.	En az yarım saatlik yürüyüş mesafesi boyunca herhangi bir insan aktivitesi (görüntü ve ses vb.) yok. Yollar primitif yollardan daha düzgün biçimde.	Uzaklık için uygunluk seviyesi düşük	
Primitif	Normal	Tartışılabilir	Kabul edilemez	Kabul edilemez	Kabul edilemez
Yarı primitif motorize olmayan (Yarı Primitif)	Uyumlu	Normal	Tartışılabilir	Kabul edilemez	Kabul edilemez
Yarı primitif motorize (Kırsal doğal)	Uyumlu	Uyumlu	Normal	Tartışılabilir	Kabul edilemez
Yolu olan doğal (Kırsal gelişmiş)	Uyumlu	Uyumlu	Uyumlu	Normal	Normal
Kırsal (Kasaba)	Uyumlu	Uyumlu	Uyumlu	Uyumlu	Normal
Kentsel	Uyumlu	Uyumlu	Uyumlu	Uyumlu	Normal

Diğer taraftan ROS sınıfları o sınıfların karakterine ait farklı göstergelerde geliştirilebilir. Örneğin, Pettengill vd. (2011) ROS sisteminde ulaşımı konu edindikleri çalışmalarında her sınıf için ROS'un standart göstergeleri dışında da farklı göstergeler ve alt içerikler oluşturmuştur. Şekil 2'de bu göstergeler ve ROS sınıflarındaki kullanımı gösterilmektedir.

Göstergeler	Kentsel	Kırsal	Yolu olan doğal	Yarı primitif Motorize	Yarı primitif motorize olmayan	Primitif
Kullanım yoğunluğu	← Gruplar arası iletişim yoğun →	← Gruplar arası iletişim az →	← Gruplar arası iletişim az →	← Gruplar arası iletişim az →	← Gruplar arası iletişim az →	← Gruplar arası iletişim yok →
Alan Karakteri	← Gelişme yaygın →	← Gelişme kısıtlı →	← Gelişme kısıtlı →	← Gelişme seyrek →	← Gelişme yok →	← Gelişme yok →
Tesisler/Hizmetler	← Çok fazla tesis ve servis →	← Kısmi tesis ve servis →	← Az sayıda tesis ve servis →	← Az sayıda tesis ve servis →	← Tesis ve servis yok →	← Tesis ve servis yok →
Maliyet	← Yüksek maliyetle orantılı seyahat imkânları →	← Orta maliyetle orantılı seyahat imkânları →	← Orta maliyetle orantılı seyahat imkânları →	← Orta maliyetle orantılı seyahat imkânları →	← Düşük maliyetle orantılı seyahat imkânları →	← Düşük maliyetle orantılı seyahat imkânları →
Rahatlık / Konfor	← Yüksek rahatlık/konfor →	← Rahatlık/konfor →	← Rahatlık/konfor →	← Rahatlık/konfor →	← Rahatlık/konfor yok →	← Rahatlık/konfor yok →
Gezinti Dizaynı	← Çoklu seyahat türü için dizayn edilmiş ve geliştirilmiş →	← Kısmi seyahat türü için dizayn edilmiş ve geliştirilmiş →	← Kısmi seyahat türü için dizayn edilmiş ve geliştirilmiş →	← Kısmi seyahat türü için dizayn edilmiş ve geliştirilmiş →	← Motorize olmayan seyahat türü için dizayn edilmiş →	← Motorize olmayan seyahat türü için dizayn edilmiş →
Ulaşım Yolu	← Motorize →	← Motorize olmayan →	← Motorize olmayan →	← Motorize olmayan →	← Motorize olmayan →	← Motorize olmayan →
	← Formal yollardaki taşıtlar →	← Enformel yollardaki taşıtlar →	← Enformel yollardaki taşıtlar →	← Enformel yollardaki taşıtlar →	← Yol gereksinimi olmayan taşıtlar →	← Yol gereksinimi olmayan taşıtlar →

Şekil 2. Rekreasyonel Fırsat Dağılımında Sunulan Ulaşım

Kaynak: Pettengill vd., 2011

2.3.2.1. *ROS haritalama aşamaları*

ROS yönteminde haritalama her bir ROS sınıfı için belirtilen karakteristik özellikler göz önünde bulundurularak yapılır. Aşağıda yer alan aşamalardan 1-4 arası ROS haritalama aşamaları ofis ortamında gerçekleştirilebilir. 4. Aşamadan sonrakiler yani 5-10 arasındaki aşamaların gerçekleştirilmesi yerele ilişkin sosyal, yönetsel ve fiziksel özellikler ve bilgiler gerektirdiği için saha çalışmasıyla tamamlanması gerekmektedir.

1. Motorize ve motorize olmayan yollar arasında başlangıç ayrımını gösteren haritanın geliştirilmesi
2. Motorize olmayan yarı primitif ya da primitif alanları ayrı ayrı olarak motorize olmayan alanlar içinde sınıflandırılması
3. Yarı primitif motorize ve yolu olan doğal ROS sınıflarını başlangıç haritası olarak ayrıştırılması
4. Yarı primitif ve primitif poligonlara büyüklük kriterinin uygulanması
5. Yarı primitif motorize olmayan ve primitif alanlarının sınırlarını belirlemek için komşuluk durumlarının değerlendirilmesi
6. Kentsel, kırsal ve yolu olan doğal sınıflar arasında ayrıştırma yapılması
7. Yaban hayatı (kırsallık) kriterlerinin uygulanması
8. Yerel bilgiler ve diğer kriterlerin uygulanması
9. Uyumsuzlukların tartışılması, yorumlanması, karar verilmesi ve çözülmesi
10. Önce mevcut rekreasyon aktivitelerinin tanımlanması, sonra rekreasyon gelişiminin tanımlanması ve haritaya uygulanması (ROS sınıfına uygun olmayanları çıkar) (USDA, 2005)

Sözü edilen haritalama aşamalarını tamamlamak için alan ile ilgili pek çok verinin elde edilmesi gerekmektedir. ROS haritalamasının yapılması ve özellikle öznitelik bilgilerinin analize imkan tanır hale getirilebilmesi için coğrafi bilgi sistemlerinden faydalanmak gerekir. Bu nedenle ROS için coğrafi bilgi sistemleri alan öznitelikleri ve kriterlerini depolayan ve analize hazır hale getirerek analizlerin gerçekleştirildiği bir birimdir. ROS yönteminde CBS’de haritalama için gerekli veriler şunlardır (USDA, 1982; Hass vd., 2011):

- Su ve alan yüzeyi ve büyüklüğü
- Topografya
- Birincil ve tali yollar
- Özel kaynak ve değerler
- Özel alanlar ve geçiş hakkı
- Navigasyon işaretlemeleri

- Güç iletim hatları
- Su ve kanalizasyon şebekeleri
- Su ve alanın bitki örtüsü
- Tehlikeli ve riskli alanlar
- Kültürel ve tarihi yapılar
- Doğal yaşam alanları (özel tür ve koruma için)
- Dönemsel olarak kapalı alanlar
- Oyun alanları, kanallar, dolgu alanları
- Gruplar ve topluluklar (nüfus alanları)
- Barajlar
- İnşa edilmiş alan ve yapılar
- Halk sağlığı ve güvenliğine ilişkin bölgeler
- Rekreasyon amaçlı tesisler
- Yönetim bölgeleri (kamu, belediye, kolluk)

Özetle ROS yönteminde kullanılan sınıfların karakteristik özellikleri, içerdiği fiziksel sosyal ve yönetsel öznitelikler ve buna bağlı her bir sınıf için ayrı ayrı değerlendirilen gösterge ve kıstaslar Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14.ROS Sınıflarının Karakterleri

TANIMLAR	
Düzenleme	Düzenleme
Primitif	<p>Fiziksel</p> <p>Tema: Uzaklık (motorlu araç kullanımından 3 mil), insani değişime uğramamış, doğal gelişen alanlar Büyükölük*: 5,000 + acres (20,23 km2) Altyapı**: <i>Ulaşım</i> – Motorlu taşıta açık olmayan doğal yollar. <i>Balıkçılık bölgeleri</i> – Nehirler ve göller <i>Kamp/Piknik bölgeleri</i> – Gelişmemiş ve insani hiçbir iz olmayan <i>Sağlık önlemleri</i> – Hiçbir etkinlik ya da iz yok. <i>Su sağlama</i> – Gelişmemiş, doğal alanlar <i>Tabela gösterimi</i> – Doğal malzemedden yapılmış ve az sayıda; <i>Yorumlama- Tanıma</i> – Patikada kendini keşfetme atmosferi <i>Su geçişi</i> – Doğal materyalle (tahta) yapılması koşuluyla çok az düzeyde gelişmemiş bazı köprüler yapılabilir Bitki Örtüsü: Yangın tehdidine önlem dışında, doğal bitki örtüsü</p>
	<p>Yönetsel</p> <p>Az sayıda tabela yada işaretçiler, az sayıda muhafaza veya güvenlik personeli, yürüyerek ya da atlı yolculuk, motorlu taşıtsız yolculuklar</p>
	<p>Sosyal***</p> <p>Yalnızlık, doğaya yakınlık, özgüven, yüksek zorluk ve risk ve son olarak insan varlığına ilişkin çok az gösterge içeren alanlar</p>

Tablo 14. ROS Sınıflarının Karakterleri (Devam)

Yarı Primitif Motorize Olmayan	Fiziksel	<p>Tema: Doğa görünümü baskın, kaynakların korunması için sade ve doğal önlemlerin olduğu</p> <p>Büyükük*: 2,500 + acres (Vahşi yaşam alanlarında kriter uygulanmaz)</p> <p>Altyapı**:</p> <p><i>Ulaşım</i> – Motorlu taşıt içermeyen yürüyüş yolları bulunur. Kapalı veya geçici yollar olabilir ancak Alana hakim değildir.</p> <p><i>Balıkçılık bölgeleri</i> – Nehirler, göller ve rezervuarlar</p> <p><i>Kamp/Piknik bölgeleri</i> – Gelişmemiş ve insani hiçbir iz olmayan</p> <p><i>Sağlık önlemleri</i> – Hiçbir etkinlik ya da iz yok.</p> <p><i>Su sağlama</i> – Gelişmemiş, doğal alanlar</p> <p><i>Tabela gösterimi</i> – Doğal malzemeden yapılmış</p> <p><i>Yorumlama- Tanıma</i> – Patikada kendini keşfetme atmosferi</p> <p><i>Su geçişi</i> – Doğal materyalle (tahta) yapılması koşuluyla gelişmemiş bazı köprüler yapılabilir</p> <p>Bitki Örtüsü: Baskın biçimde doğal, orman yaşamının gelişmesine katkı sağlayacak; dağınık ve yayılım gösteren tedbir alanları</p>
	Yönetmel	<p>Asgari ve göze çarpmayacak sayıda tabela ve yönetmelikler, kısmi güvenlik personeli, motorlu taşıtla yolculuk yasaktır.</p>
	Sosyal***	<p>Yalnızlık, doğaya yakınlık, özgüven, orta derecede zorluk ve risk, kısmi insan varlığı içeren alanlar</p>

Tablo 14. ROS Sınıflarının Karakterleri (Devam)

Yarı Primitif Motorize	Fiziksel	<p>Tema: Baskın biçimde doğal ve doğal görünümlü alanlar</p> <p>Büyüklik: 2,500 + acres (Vahşi yaşam alanlarında kriter uygulanmaz)</p> <p>Altyapı**:</p> <p><i>Ulaşım-</i> Motorlu taşıt yolları mevcuttur</p> <p><i>Balıkçılık alanları</i> – Nehirler, göller, rezervuar alanlar, az sayıda motorlu taşıt ve diğer yolların varlığı</p> <p><i>Kamp/Piknik alanları</i>– Gelişmemiş ve insani hiçbir iz olmayan, az sayıda dağınık tanımlanmış alanlar (yerleşim)</p> <p><i>Sağlık önlemleri</i>– Kırsal ve doğal yapılara izin verilebilir. tesis kısıtlılığı bulunmaktadır.</p> <p><i>Su sağlama</i> – Gelişmemiş doğal ve doğal material içeren</p> <p><i>Tabela gösterimi</i> – Doğal yada doğal materyallerden yapılmış</p> <p><i>Yorumlama</i>– Patikada ya da bazı yerlerde kendini keşfetme atmosferi</p> <p><i>Su geçişi</i>-Doğal materyalle (tahta) yapılması koşuluyla kısmi araç kullanımına olanak veren köprüler yapılabilir.</p> <p>Bitki Örtüsü: Doğal bitki örtüsüyle uyumlu, az sayıda ve dağınık bulunan tedbir alanları.</p>
	Yönetsel	<p>Bazı kısıtlılıklarla alan kontrolü yapılarak göze çarpmayacak biçimde ve az sayıda otoyol dışında yolculuk yapabilen araçlara izin verilebilir.</p>
	Sosyal***	<p>Orta düzeyde yalnızlık, doğaya yakınlık, motorlu araç kullanımında yüksek derecede zorluk ve risk, motorlu araç kullanımı duyulabilir ya da görülebilir.</p>

Tablo 14. ROS Sınıflarının Karakterleri (Devam)

Yolu olan doğal	Fiziksel	<p>Tema: Kamp alanları, patikalar, bot kullanımı, kırsal ve küçük ölçekte konaklama yapıları gibi gelişim örnekleriyle ilişkili noktaları içeren doğal görünüm.</p> <p>Büyükük: -</p> <p>Altyapı**:</p> <p><i>Ulaşım</i> – Otoyol araç kullanımı için sınıflandırılmış yol sistemi</p> <p><i>Balıkçılık alanları</i> – Nehirler, göller ve bazı tesisleri içeren rezervuar alanlar</p> <p><i>Kamp/Piknik alanları</i> – Dağınık biçimde gelişmiş alanlar tanımlanmıştır.</p> <p><i>Sağlık önlemleri</i> – Belli düzenlemeleri içeren gelişmiş küçük yapılar</p> <p><i>Su sağlama</i> – Sık sık geliştirilen yapıda</p> <p><i>Tabela gösterimi</i> – Doğal materyallerle birlikte sunulabilen fiberglas yada metal gibi tabela gösterimleri</p> <p><i>Yorumlama</i> – Basit yol kenarı işaretçileri, bazı yorumlanabilir görüntüler ya da tarifler</p> <p><i>Su geçişi</i> – Doğal materyallerin kullanıldığı köprüler</p> <p>Bitki Örtüsü: Tedbirli biçimde doğal bitki örtüsü değiştirilebilir. Ancak doğal düzenlemeyle birliktelik sağlanmalıdır.</p>
	Yönetsel	<p>Gelişmiş alanda ki diğer kullanıcılarla birlikte olmak, açık biçimde bilgi ve kuralları içeren bazı işaretler vey a tabelalar, Orta düzeyde orman güvenlik personelinin varlığı</p>
	Sosyal***	<p>Orta düzeyde insan varlığı ve sesi, orta düzeyde kamp alanında kullanıcıların konsantrasyonu, düşük zorluk ve risk</p>

Tablo 14. ROS Sınıflarının Karakterleri (Devam)

Kırsal	Fiziksel	<p>Tema: Doğal görünümlü zemin ile tasarlanmış alan, çiftlikler, yönetsel alanlar, orta düzeyde gelişmiş konaklama tesisleri bu ROS sınıfında kullanılabilir.</p> <p>Büyükük: -</p> <p>Altyapı**:</p> <p><i>Ulaşım</i> – Yüksek derecede gelişmiş seyahat rotaları ve sınıflanmış yollar. Hareket etmeyi kolaylaştırmak için yürüyüş yollarında yapılar. Yolların çoğu beton asphalt ya da çakılıdır.</p> <p><i>Kamp/Piknik alanları</i> – Kullanıcı konforu için tasarlanmış ve geliştirilmiş, yapı materyallerinin kullanıldığı harmanlanmış düzenlemeler, elektrik, sıcak su ve kanalizasyon bulunmasına olanak tanınabilir.</p> <p><i>Sağlık tedbirleri</i> – Kullanıcı için tasarlanmış ve geliştirilmiş</p> <p><i>Su sağlama</i> – Kullanıcı için tasarlanmış ve geliştirilmiş</p> <p><i>Tabela gösterimi</i> – Doğal ve sentetik materyaller kullanılabilir.</p> <p><i>Yorumlama</i> – Yol kenarı gösterimleri, programlar yorumlanabilir. <i>Su geçişi</i> – peyzajla bütünleşmiş her türlü metaryelin kullanıldığı gelişmiş köprüler yapılabilir.</p> <p>Bitki Örtüsü: Doğal peyzajla harmanlanmış değiştirilmiş bitki örtüsü</p>
	Yönetsel	Kurallar ve bilgilerin açık biçimde gösterimi, eğitim ve kolluk personeli, motorlu taşıtlar ve mekanize yolculuğun yaygın olması
	Sosyal***	Kullanıcılar arasında yüksek etkileşim hakimdir. Açık alanda düşük zorluk ve risk bulunmaktadır.

Tablo 14. ROS Sınıflarının Karakterleri (Devam)

Kentsel	Fiziksel	<p>Tema: Baskın biçimde gelişmiş tesis ve alanlar. Zemin genellikle doğal yapıda, gelişmiş yolları olan, yüksek gelişmişliğe sahip rekreasyon ve konaklama alanları.</p> <p>Büyükölük: - (Genellikle küçük yerleşimler)</p> <p>Altyapı**:</p> <p><i>Ulaşım</i> – Yüksek derecede gelişmiş seyahat rotaları (4. ve 5. sınıftakine benzer) toplu ulaşımın yaygın biçimde kullanıldığı geliştirilmiş, çoğunlukla asphalt ve beton motorize yollar</p> <p><i>Kamp/Piknik alanları</i> – Kullanıcı konforu için tasarlanmış ve geliştirilmiş yapı materyallerinin kullanımı, birbirine yakın kamp ve konaklama alanları, yakınlarda kafe, restoran gibi hizmet imkanı</p> <p><i>Sağlık tedbirleri</i> – Kullanıcı için tasarlanmış ve geliştirilmiş developed and designed for user comfort, her yerde suya erişim</p> <p><i>Su sağlama</i> – Kullanıcı için tasarlanmış ve geliştirilmiş, çoğu yerde sıcak su mevcut</p> <p><i>Tabela gösterimi</i> – Doğal ve sentetik materyallerin kullanımı</p> <p><i>Yorumlama</i> – Ziyaretçi merkezleri, yüksek derecede gelişmiş ve resmi yapılar vb.</p> <p><i>Su geçişi</i> - Kullanıcı güvenliği ve konforu için tasarlanmış köprüler</p> <p>Bitki Örtüsü: Genellikle ekili ve bakımı yapılan bitki örtüsü</p>
	Yönetsel	Bölgede yoğun yönetsel yapı, eğitim ve kolluk personelinin varlığı, belirlenen güzergahlarla sınırlı motorlu ve mekanize seyahat imkanı,
	Sosyal***	Diğer insanlarla beraber olma fırsatı, insanlar arası etkileşim yüksek, spor etkinlikleri dışında zorluk ve risk derecesi önemsiz.

* Primitif ya da yarı primitive motorize olmayan alanlar primitive yada yarı primitive motorize olmayan alanlar şeklinde devamlılık gösteriyorsa büyükölük kriteri uygulanmaz

** Alt yapılar için gelişmişlik seviyesi ulusal standartlara göre yapılandırılmalı (ABD'nin kendi standardı)

*** Mevcut trafik durumunu belirleyen dökümanlar, kurallar, gözlem, alan anketi vb. Şekilde elde edilen bilgilerden yola çıkılarak tanımlanabilir.

3. LİTERATÜR ÖZETİ

Bu bölümde çalışmanın uygulama alanı olan bölgenin doğal, kültürel ve jeolojik özelliklerine ilişkin literatüre ek olarak çalışma alanında daha önce yapılmış akademik çalışmalar ve projelere değinilmiştir. Bunun dışında rekreasyon fırsatları ile ilgili en önemli yönetsel araç durumundaki Rekreasyon Fırsat Dağılımı yönteminin tarihsel gelişimi ve farklı çalışmalarla değişimine ilişkin literatüre ek olarak; Rekreasyon Fırsat Dağılımı yöntemine ilişkin farklı coğrafyalarda yapılmış uygulama çalışmalarına yer verilmiştir.

3.1. Çalışma Alanına İlişkin Literatür Özeti

Alan yazında Karaburun yarımadası ve Mordoğan – Balıklıova üzerine yoğunlaşmış bazı alan çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalarda özetle; alanın jeolojik karakteristikleri, doğal florası, deniz florası, zirai ve tarımsal özellikleri, kültürel ve mimari özellikleri, yerel halkın kullandığı lehçeler, alanda üretilen ve potansiyel durumdaki tarım ürünleri, alanın arkeolojik ve kültürel özellikleri, tarihi gelişimi, koruma kapsamındaki canlılar, doğal yaşamı tehdit eden çevresel etkiler ve ekonomik potansiyel oluşturan yerel kooperatifler gibi konular araştırılmış ve incelenmiştir. Çalışmaların çoğu doktora, yüksek lisans ve uzmanlık tezi biçimde oluşturulmuştur. Bunun dışında alana ilişkin özellikle jeolojik karakteristikleri konu alan çok sayıda akademik makale üretilmiştir. Bu noktada alana ilişkin yapılan en eski çalışma Pınar'ın (1950) gerçekleştirdiği “23 Temmuz 1949 Karaburun (İzmir) depreminin jeolojik ve sismolojik etüdü” isimli çalışmadır. Sonraki dönemde Kalafatçoğlu'nun (1961) bölgenin jeolojik etüdlerini ortaya çıkaran çalışmasıyla birlikte bu konuda pek çok çalışma ortaya çıkmaya başlamıştır. Alandaki çalışmaların jeolojik karakteristikler üzerine yoğunlaşma nedeni bölgede tarih öncesi çağlar ve dünya karasal alanı oluşumuna kadar giden eski volkanik kaya istiflerinin bulunmasıdır. Bu nedenle bölgenin jeolojik karakteristikleri üzerine uluslararası alan yazında da pek çok makale ve doktora seviyesinde tez çalışması olduğu görülmüştür. Özellikle 1967-1971 yılları arasında bölgenin jeolojik karakteristiklerine ilişkin çok sayıda doktora tezi hazırlanmıştır (Gaziry, 1970; Weitschat, 1968; Saleh, 1970; Atalan, 1970).

Son yıllarda, Karaburun Yarımadasında sürdürülebilirliğin sağlanması, çevre koruma, koruma kullanma dengesi ve biyo-çeşitlilik konularıyla ilişkili planlama

çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Bu konuda az sayıda akademik çalışmanın olmasına karşın; yine son yıllarda İzmir Kalkınma Ajansı, İzmir Şehir ve Bölge Planlama, Karaburun Kent Konseyi, İzmir Kent Konseyi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın gerçekleştirdiği toplantılar ve araştırmalar sonucunda bölgeye ilişkin bazı envanter ve analiz raporları bulunmaktadır.

Karaburun yarımada'sının alan özelliklerine ilişkin daha önce elde edilmiş her türlü akademik ve sektörel çalışmaların irdelenmesi alanda yapılacak çalışmanın gerek öznelik gerek se mevcut durum bilgilerinin anlaşılması ve kullanımı için önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu kısmında daha önce yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Veryeri (2003) Yarımada da varlığını sürdüren koruma altındaki Akdeniz Foklarını incelediği çalışmasında, küreselleşme etkisinin kaçınılmaz olduğu, en azından küreselleşme etkisi altında bile yerel ekonominin kalkınmasında bölge için sorumlu turizm yaklaşımı ve benzeri yaklaşımların benimsenebileceğini; bu şekilde yerel halk ve yönetimlerin doğal ve kültürel dokuya uzun vade de sahip çıkabileceğini ifade etmiştir. Benzer biçimde Akbulut'un (1990) yörede yetiştirilen ve ekonomik önemi oldukça yüksek olan nergis çiçeğinin zarar görmesine yol açan biyolojik etmenlerle mücadele üzerine geliştirdiği çalışmasında, sözü edilen biyolojik zararlılarla mücadele de bölge halkının ve bölge halkının geçmişten gelen tarımsal bilgilerinin; yani kültürlerinin, etkisinin oldukça önemli olduğu ve mücadelede önemli katkıları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmalardan anlaşıldığı üzere gerek doğal fauna ve floranın gerekse bölgeye özgü tarımsal ürünlerin yetiştirilmesinde ve korunmasında yerel halk ve yerel kültürün etkisi oldukça önemli boyuttadır. Bu anlamda, yarımada da ki mevcut durum incelendiğinde, yerel kültür etkisinin hala devam etmesine karşın gerek sezonda yoğun turizm etkinlikleri gerekse diğer çevre etkileri nedeniyle yukarıda sözü edilen korumanın sağlanmadığı söylenebilir. Nitekim, Çağlayan'ın (2003) koruma altındaki Ada Martı'larının üreme alanları üzerine yaptığı çalışmada, Karaburun yarımadası adalarında 2001 yılında 18 ayrı yuva tespit edilmişken 2002 ve 2003 yılında Ada martılarının bölgeyi üremek için tercih etmedikleri ve hiç yuva kalmadığı bulgusunu elde etmiştir. Çalışmada kirlilik, besin yetersizliği gibi etkenlerin Ada Martılarının üreme ve yuvalanma faaliyetlerine olumsuz etki ettiği vurgulanmıştır. Bu durumda çevresel etkiler neticesinde doğal faunanın olumsuz biçimde etkilendiği görülmektedir. Konuyla ilgili bir diğer çalışma Şahin 'in (2004) balık üretim çiftliklerinin organizmalar üzerine etkilerini

incelediği çalışmadır. Çalışmada, 1994 yılından bu yana balık üretim çiftliklerinin hızla geliştiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra bölgede kurulan ölçüm istasyonlarının bazılarında kirlilik göstergesi olarak değerlendirilen değişkenlerin yüksek çıktığı sonucu elde edilmiştir. Bu nedenle olumsuz çevresel etkiler içirişin de bu üreme çiftliklerini de göz önünde bulundurmak gerekir. Bu konuda yapılacak araştırmalar çevresel etki değerlendirmesinin yapıldığı ve olumsuz etkilerin önlenebildiği bir üretim biçiminin geliştirilmesi ve oluşumuna katkı sağlayabilir.

Diğer taraftan bazı çalışmalarda yarımada özellikle tarih öncesi çağlara ait ve tetis döneminden kalma kaya istiflerinin taksonomisi, keşfedilmesi ve önemi vurgulanmıştır. Nitekim Güngör (1989) Karaburun yarımadasının Trisyas'tan Kretase'ye kadar devamlı bir karbonat istifinin bulunduğu bir kuşakta olduğu ve bu özelliği nedeniyle jeoloji ve yer bilimleri ile ilgili birçok araştırmacı tarafından incelendiğini ifade etmiştir.

Alanla ilgili az sayıda planlama, alan kullanımı ve alan kullanımına ilişkin envanter çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmaların incelenmesi yapılacak bir planlama önerisi ve çalışmasına temel veri sağlaması ve yol çizmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu kapsamda aşağıda konuyla ilgili tez, makale ve raporlar literatür özeti biçiminde verilmiştir.

Nurlu ve diğerleri (2007) yarımada da alan kullanımı ve sürdürülebilir stratejiler üzerine hazırladıkları çalışmada hem alan envanteri hem de planlamaya ilişkin makro değişkenleri ortaya koymak adına önemli sonuçlara ulaşmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre, yarımada olumsuz çevresel etkilerden korunması için peyzaj göstergeleri ve çevresel güvenliğe ilişkin prensipleri içeren ölçülerin kullanılması gerekmektedir. Çevresel problemlerin üstesinden gelebilmek için kaynakların en iyi biçimde korunması ve kullanılması gereklidir. Bu gerekliliği yerine getirmek için uzun dönemde çok fazla çaba sarf etmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda henüz Karaburun yarımadasında yaşayan insanlar, uzun dönemli koruma ve kullanma tedbirlerini almaya odaklanmamışlardır.

Nurlu ve diğerleri (2007) alan planlamasında bütünleşik yaklaşımların kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu anlamda çalışmada bütünleşik yaklaşımların yalnızca teknik ve bilimsel verilerin oluşumuyla değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik ve çevresel etki verilerinin de değerlendirilmesiyle işler hale

getirilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda, ekosistemin sürdürülmesi ve çevresel etkilerin değerlendirilmesine ilişkin bölgelerde kullanılacak teknolojinin doğal kaynakları koruyan, çevre dostu, teknik olarak uygun nitelikte, ekonomik getirisi olan ve yerel halk tarafından kabul gören yapıda olması önem arz etmektedir. Bu nedenle bütüncül yaklaşımların ekolojik, ekonomik ve sosyal faktörleri, ihtiyaçları ve stratejileri kapsayacak biçimde oluşturulması gereklidir. Bu şekilde oluşturulmuş bir bütüncül yaklaşım turizm ve tarımsal amaçlı alan kaynaklarının kullanımında yönetsel bir düzenlemeyi beraberinde getirecektir. Yarımada'da bu yönde oluşturulacak bir ekolojik plan, imara açık olmayan alanların korunması ve alan kalitesinin artırılmasında ikincil evlerin yayılmasına kısıtlayıcı tedbirler getirecektir. Böyle bir planda, nüfus baskısının kontrolü, çevre korunmasında farkındalığın artırılması ve uluslararası standartlarla bölgenin korunması için bilim insanları, sosyologlar, şehir plancıları, yerel ve ulusal yöneticiler ve yerel halkın aktif katılımının gerçekleşmesi gerekir. Bu anlamda bu tip planlama yaklaşımları insan ve alanın gözetildiği harmanlanmış ve dengeli bir sürdürülebilirliğin yakalanmasını sağlayabilecektir.

Bütüncül planlama yaklaşımına daha geniş bir alan üzerinden yaklaşan farklı bir çalışmada bulunmaktadır. Karakayacı ve Özcan (2011) çalışmasında bölgenin sürdürülebilir gelişiminin sağlanması için stratejik bir alan planlaması modeli önermişlerdir. Ancak bu çalışmada önerilen modelin içeriği her ne kadar bütüncül bir yaklaşım özelliği taşımış olsa da, önerilen model Karaburun, Çeşme ve Urla yarımadaı gibi geniş bir bölgeyi kapsadığı görülmektedir. Bütüncül planlama yaklaşımlarında açıklandığı üzere ekoloji, ekonomi, alanın korunması ve sosyal faktörlerin uyumlu biçimde işletilmesi esastır. Ancak bu çalışmanın çok geniş bir alanı kapsamaması, farklı sosyal yapılar ya da topluluklar (yerel halk), kültürler, doğal fauna, flora ve diğer coğrafi özellikler içerebileceğinden bütüncül bir yaklaşımın bu ölçekte uygulanması pek mümkün gözükmemektedir.

Varol, Ercoşkun ve Gürer (2010) Karaburun yarımadasında Yerel Ajanda 21 program ve girişimlerini incelediği çalışmada yarımadaının gelişimine ilişkin bazı eylemlere dikkat çekmektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre, Karaburun insan ve finansal kaynaklar bakımından verimli olmayan küçük bir toplumsal yapıya sahiptir. Bu nedenle alanın kendi kurumsal ve finansal kapasitesini geliştirmek kolay değildir. Bu zorlukların üstesinden gelebilmek amacıyla Karaburun yarımadasında gönüllülerin katılımıyla birçok sivil inisiyatif oluşturulmuştur. Bu katılımlar zamanla Yerel Ajanda 21 kapsamında

kurumsal bir yapıya dönüşmüştür. Yerel Ajanda 21 (YA21) kapsamında toplumsal girişimcilik örneği teşkil eden bu örgütsel yapı sosyal, ekonomik, çevresel potansiyeli ve kapasiteyi artıracak fark projeler geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda çevresel zorlukları yönetebilmek için yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve diğer paydaşların çabasıyla bazı eğitim programları düzenlenmiştir. Bu eğitim programlarının Karaburun'da ulaşmak istediği temel hedefler, uluslararası seyahat ve toplantıların gerçekleştirilmesi, bazı yayınların ortaya çıkması, yeni ticari girişimlerin başlaması ve sürdürülebilir eylemler konusunda konsensüsün sağlanmasını kapsamaktadır. Karaburun'da yerel halkın bu hedefler doğrultusunda geliştireceği ortak eylemler sürdürülebilir yapının Karaburun yarımadasında korunmasına destek olabilecektir.

Yarımadanın planlama ve uygulamaya yönelik çalışmaların en somut olanları alanın biyosfer alan olarak ilan edilmesine yönelik çalışmalardır. Bu çalışmaların ilki Erdem ve diğerlerinin (2002) bölgenin tarımsal ve doğal yapısının incelenmesi ve kısmi envanter özelliklerinin ortaya konmasını sağlayan çalışmadır. Sonraki çalışma da ise 2007 yılında Sarıçam'ın "İzmir İl Bütününde Biyosfer Rezerv Alanları ve Saptanması Üzerine Araştırmalar: Karaburun Yarımadası Örneği" başlıklı doktora tezi çalışmasıdır. Sarıçam ve Erdem (2010) tez çalışması verilerinden oluşturdukları çalışma ise yarımadanın biyosfer rezerv alanı potansiyelini özetler nitelikte bir çalışmadır. Yine Sarıçam ve Erdem'in (2012) çalışmalarında Karaburun Yarımadası'nın; insan müdahalesinden az etkilenmesi, biyoçeşitlilik varlığı, bölgesel düzeyde sürdürülebilir kalkınma çabalarına model olanaklar sunabilecek özellikleri barındırması ve biyosfer rezervinin üç temel işlevini yürütebilecek büyüklüğe sahip olması sebebiyle biyosfer rezerv alanı olma potansiyeli gösterdiği vurgulanmıştır.

Sarıçam ve Erdem (2010) Yarımadanın Biyosfer Rezerv alanı potansiyelini gösteren çalışmalarında, yarımada da biyosfer rezerv için tek bir çekirdek alan yerine çok sayıda çekirdek alan belirlenebileceğini ifade etmişlerdir. Buna paralel olarak yarımada için 14 farklı çekirdek biyosfer rezerv alanı belirlenmiştir. Çok sayıda çekirdek alanın belirlenmesinin nedeni, yarımadanın farklı tür ve habitatlara sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Çalışmanın bulgu ve sonuçları aşağıda özetlenmiştir:

- Yarımadanın doğu kıyıları fokların en çok üredikleri alan olup yapılaşma en çok bu bölgede yoğunlaşmıştır. Özellikle fokların en çok tercih ettiği üreme alanı

Ayıbalığı mevkii olup, bu alan yoğun insan aktivitesi ile çevrili ve doğal sit statüsünde korunmamaktadır.

- Yarımada da üreme faaliyetlerinde bulunan koruma altındaki Ada Martısının üreme alanları yerleşimlere uzak bölgelerdedir.
- İris gölü alanın sulak tek ekosistemini içinde barındırmakta olup, bazı kuş türlerinin gözlemlendiği bir konumu ifade etmektedir.
- Alanın %5'ini oluşturan doğal ormanlar parçalanmış biçimde yarımadada dağılım göstermektedir.
- Akdeniz fokları ve Ada Martılarının üreme bölgelerinin mümkün olduğunca insan varlığından soyutlanması gerektiği ifade edilmiştir.
- Farklı türler ile farklı habitat yapısı doğru orantılı olduğundan, tür açısından 10-15 ve 15-22 türün görüldüğü alanlar çekirdek bölgeler olarak belirlenmiştir.
- Yarımadadaki mevcut koruma statüsündeki alanlar biyosfer rezerv potansiyeli taşıyan alanlarla karşılaştırıldığında büyük bir kısmının I. Ve II. Derece Doğal Sit Alanlarıyla, Yaban Hayatı Koruma Sahası ve Balıkçılığa Kapalı Alan niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.
- Yarımadada planlanan biyosfer rezerv alanlarının alan kullanımına göre dağılımına bakıldığında, %8 çekirdek bölge %48 tampon bölge %44 Gelişme bölgesi olarak ayrıştığı görülmektedir.

Tampon bölge: Flora açısından önemli bir bölge olan Bozdağ dağcılık ve rekreasyonel aktivitelerin gerçekleştirilebilmesi için tampon bölge olarak bırakılmıştır. Bozdağ ve diğer alanlar için öngörülen tampon bölgelerde tarım, hayvancılık, balıkçılık ve turizm faaliyetleri ekolojik ilkeler göz önünde bulundurularak kontrollü bir şekilde gerçekleştirilebilir (Sarıçam ve Erdem, 2010).

Gelişme Bölgesi: Yerel halka destek olabilecek sürdürülebilir alan kullanım etkinliklerinin geliştirilebileceği, mevcut yerleşimlerin, ikincil konutların ve yoğun tarımsal aktivitelerin gerçekleştirildiği alanlar gelişme bölgesini oluşturmaktadır. Küçükbahçe ve Sarpıncık köyleri arasında bulunan terkedilmiş Rum köyleri ve işlenmeyen bağ alanları ekoturizm aktivitesi geliştirilmesi amacıyla gelişme bölgesi içine dahil edilmiştir (Sarıçam ve Erdem, 2010).

Yarımadanın Biyosfer rezerv alanı ilan edilmesi sonucunda alana yönelik katkılar incelendiğinde;

- Karaburun ‘a özgü ve alanla özdeşleşen nergis, sümbül, enginar ve hurma zeytini (Sarıçam ve Erdem, 2010); keçi yetiştiriciliğinden elde edilen keçi kelle peyniri, kapanisti peyniri (İZKA, 2013) gibi ürünlerin üretim ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi bölge ekonomisinin gelişimine katkı sağlayabilecektir.
- Rumlardan kalma işletilmeyen bağların tekrardan işler hale getirilmesiyle yöreye özgü ve ekonomik değeri yüksek çekirdeksiz üzüm üretimi gerçekleştirilebilir. Ayrıca terk edilmiş Rum köylerinin restorasyonu ile bu alanlar ekoturizm ya da kırsal turizm aktivitelerinin yapıldı alanlar haline gelebilecektir (Sarıçam ve Erdem, 2010).
- Artan ekonomik canlılık nedeniyle yerel halkın kalkınması ve genç nüfusun büyük şehirlere göçü engellenerek alanı sahiplenmesi sağlanabilecektir (Sarıçam ve Erdem, 2010).

Sarıçam ve Erdem (2012)’e göre; Karaburun Yarımadasının Doğal Sit Alanı, Yaban Hayatı Koruma Sahası ve Balıkçılığa Kapalı Alan gibi farklı koruma statüleri korunuyor olması yeterli olmamaktadır. Alan kültürel ve doğal bakımdan halen tehdit altındadır. Çalışmaya göre, tehditler özellikle, yerel nüfusun özellikle de genç nüfusun iş olanaksızlıkları ve yaşam koşulları nedeniyle alanı terk ettikleri, ikinci konut yapılaşması, tarım alanlarının kaybı, insan – yaban hayat çatışması, balık çiftliklerinin de diğer tehditler olarak sıralanmıştır.

Yarımada’ya ilişkin diğer yapılan çalışmalara bakıldığında son dönemde özellikle İZKA ve Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü gibi kurumların ortaya koydukları raporlar bulunduğu görülmektedir.

İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) İzmir ili içerisinde düzenlediği ilçe toplantılarından Karaburun ilçesine yönelik 2010 ve 2013 yıllarında iki ayrı sosyal, demografik, ekonomik, tarımsal ve çevresel mevcut durumu gösteren envanter raporu hazırlamıştır. Bu raporlar envanter bilgilerinin yanı sıra, ilçe belediye, kaymakamlık, kent konseyi, çevre, tarım, hayvancılık, sağlık ve milli eğitim ilçe müdürlükleri, İZKA uzmanları, İŞKUR yetkilileri ve ilçe ziraat odası gibi kurumların bölge hakkındaki potansiyel, fırsat, tehdit ve avantajlara yönelik ortak değerlendirmelerini de içermektedir.

İZKA (2010) raporuna bakıldığında bölge turizmine ilişkin bir GZTF (Güçlü-Zayıf-Tehdit-Fırsat) analizi göze çarpmaktadır.

Tablo 15. Karaburun'un Turizmde Güçlü, Zayıf, Tehdit ve Fırsat Analizleri

	Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar	Fırsat	Tehdit
Turizm	Doğal yapının doğa, sağlık, 3. yaş, kırsal, agro ve ekoturizm gibi farklı turizm çeşitlerinin ve su sporlarının gelişimi için uygun olması	Yarımada doğal ve kültürel turistik çekiciliklerinin henüz istenilen düzeyde turizmde kullanılmaması	Klimatik koşulların sağlık turizmi bünyesinde "klimatizm" (iklim tedavisi) uygulamaları için eşsiz fırsatlar sunması	İlçeye bilinçsiz turistin gelmesinin ekonomik getirilerinin zayıf kalmasına ve en önemlisi de yarımadanın kimliğinin bozulmasına yol açması
	Mavi bayraklı plajların bulunması	Yarımada için marka sayılan ürünlerin büyük bölümünün; patent, standart, kalite, ambalaj ve pazarlama açılarından "turistik ürün" haline getirilmemiş olması	Kırsal-agro-eko-pansiyon turizmüne yönelik talep artışı	Kimliksiz ve yoğun kırsal yapılaşmanın; kıyı turizmi ve kırsal turizmi baltalaması, yarımada kimliğini zedelemesi
		Turizmin kıyı turizmüne bağımlı olması ve 8 ay ölü sezon yaşanması	Karaburun'un doğal yapısının su sporlarına uygun olması	
		Yerli ve yabancı turiste konaklama, yeme-içme, spor-eğlence hizmeti verecek tesislerin sayı, çeşit ve kalite yönünden yetersizliği	Eğitilmiş insan sayısının fazlalığından kongre ve sempozyumların yapılıyor olması ve sayılarının artabilecek olması (alternatif kongre merkezi olabilme potansiyeli)	
		Turizm için stratejik, mekansal ve eylemsel planların yapılmaması	Göç sonucu boşalmış tarihi köylerin turizm ve kongrelerde kullanılabilir olması	

Kaynak: İZKA (2010), 2010-2013 İzmir Bölge Planı İlçe Toplantıları Karaburun Özet Raporu

Yine İZKA'nın (2013) 2013-2023 Bölge Planı Karaburun özet raporunda turizm başlığında planlamada yapılması gerekenlere şu şekilde değinilmiştir:

"İlçenin kalkınmasındaki en önemli gelişme eksenini kırsal turizm olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bu konudaki yerel örgütlenmenin ve işbirliğinin sağlanması, bu eksene yönelik sektörel ilişkilerin ve ağların güçlendirilmesi, agro turizm, dağ etkinlikleri, deniz sporları gibi alt bölgeleme çalışmalarının yapılması önem taşımaktadır. Ayrıca Karaburun İlçesi için ortaya konmuş Karaburun'da Kırsal Turizm Sektör Analizi Raporu'nda Kırsal turizmin geliştirilmesine yönelik olarak aşağıdaki öncelikler belirlenmiştir.

- 1) Kıyı turizmi var olan deniz turizmi potansiyelinin de değerlendirilmesiyle devam etmelidir.
- 2) Karaburun, İzmir Turizmüne denizyolu ulaşımı ve yat turizmi ile katkı vermelidir.
- 3) Kırsal Turizm Karaburun'da planlama, yönetim, örgütlenme, kalite stratejileri belirlenerek geliştirilmelidir.
- 4) Karaburun'un geçmişten bugüne özel ürünleri, turistik ürüne dönüştürülmeli ve agro turizm geliştirilmelidir.
- 5) Karaburun'da gençlik turizmi geliştirilmelidir.

6) Karaburun için turizm ekseninde konu edilen tüm bu yenilikler, birbirlerine alternatif ve rakip gösterilmemeli, tamamlayıcı oldukları kabul görmelidir.”

Tüm bunların yanı sıra İZKA (2013) raporunda yerel halk ve bölgeye ilişkin GZFT'ye benzer biçimde bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Bu raporda bölgenin avantajlı yanları, sorunları ve çözümleri maddeler halinde sıralanmıştır. Bu maddeler şöyledir (İZKA, 2013):

Avantajlar;

- İlçede tarihi ve doğal güzelliklerin varlığı,
- Kırsal turizm potansiyelinin yüksek olması,
- Çeşme, Urla gibi ilçeleri için organik gıda bahçesi olma özelliği
- Kültürel zenginliklerinin olması,
- Kurumlar arası işbirliğinin olması,
- Yat limanı projelerinin olması,
- Enginar, nergis, zeytin gibi bitkisel; keçi sütü ürünleri gibi hayvansal ürünlerin üretiliyor olması

Sorunlar;

- Yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinin yetersiz olması,
- Balık çiftliklerinin çok sayıda ve denetimsiz kuruluyor olması
- Rüzgar enerjisi için izin verilmiş alanın büyüklüğü nedeniyle çevreye tahribat verecek çoklukta santral kuruluyor olması,
- Gençlerin ilçeden göçü,
- Altyapı ihtiyacına yönelik belediye bütçelemesinin yaz nüfusu göze alınarak yapılmıyor olması,
- Taş ocağına ait atıkların denize dökülüyor olması
- Atıksu ve kanalizasyon şebekelerinin yetersiz olması

Çözüm Önerileri;

- Kırsal Turizmi destekleyecek nitelikte faaliyetlerin geliştirilmesi
- Tarım alanlarının genişletilmesi
- Tarımsal ürünlerin ambalajlanması, pazarlanması
- Kırsal turizm ve tarım sektörlerindeki gelişimin gençlere iş alanı yaratacak şekilde planlanması
- Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi

Yukarıda İZKA raporunda ele alınan sorunlardan özellikle taş ocakları, rüzgar enerji santralleri ve balık çiftliklerine ilişkin sorunlar Türkiye Barolar Birliği Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu (2014) tarafından “Urla-Çeşme-Karaburun Yarımadası Çevre Sorunları İnceleme Raporu” olarak değerlendirilmiştir. Raporla ilgili hukuki ihlaller ve yaptırımlar anlatılmıştır.

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2013) tarafından hazırlanan Karaburun Yarımadası Özel Çevre Koruma Bölgesi Ön Raporu'nda alan üzerine yapılmış çalışmalardan elde edilmiş birçok bulguyu literatür özeti biçiminde vererek bölgenin özel koruma alanı olarak tescil edilip, onaylanması talep edilmiştir. Raporda özel koruma alanı statüsünün koruma-kullanma dengesini sağlamada yetersiz kaldığına dikkat çekilmesine karşın; Karaburun Yarımadasının özel koruma bölgesi olarak tescil edilmesine ilişkin gerekçeler sıralanmıştır. Bu anlamda Karaburun yarımadası raporda

“Türkiye ve dünya ölçeğinde nadir, biyolojik, ekolojik ve jeomorfolojik özellikleri içeren, kara ve su ekosistemlerinde bütünlük gösteren, canlı tür ve çeşitleri bakımından endemik, nesli tehdit ve tehlike altında olan türleri barındıran, doğal, tarihi ve kültürel açıdan milli ve miller arası önemi haiz, ancak kentleşme, ulaşım, turizm tarım ve sanayi gibi sektörlerin tehdidi ve baskısı altında ekolojik açıdan hassas olan alanları içeren, gelişmiş yerleşme bölgeleri dışında kalan, ekolojik değerleri esas alarak korunması ve geliştirilmesi gereken, sahip olduğu biyolojik ve ekolojik özelliklerin bozulmadan devamlılığını sağlayacak, çevresindeki mekan ve sektörel ilişkiler itibarıyla bütünlük taşıyan, ekosistem bütünlüğü sağlayan, doğal ekosistemleri temsil eden, tehlike altındaki tür popülasyonlarını içeren, doğal ve kültürel etkileşimin ve geleneksel kullanımın devamlılığını sağlayan, doğal yaşam gerekleri göz önüne alınarak uygun faaliyetlere olanak sağlayan”

bir alan olarak betimlenmiştir.

3.2. ROS Yöntemine İlişkin Literatür Özeti

ROS yöntemine ilişkin uygulama örnekleri olduğu gibi yönteme içerik bakımından olumlu ya da olumsuz eleştirilerde bulunan çalışmalarda bulunmaktadır. Bu çalışmalar genel olarak yöntemin farklı biçimlerde yeniden tasarlanmasına, farklı göstergelerin geliştirilmesi gerektiğine, farklı ölçeklerde uygulanması gerektiğine, ziyaretçi algı ve beklentilerinin farklı biçimde yönteme yansıtılması gerektiğine ve bölgesel farklılıklardan kaynaklı sorunsallara dikkat çeken çalışmalardan oluşmaktadır.

ROS yönteminin mikro ölçekler için daha verimli bir araç olması gerektiğini savunan çalışmalardan biri Parkin vd.'nin (2000) Güney Doğu Queensland için gerçekleştirilecek projenin ROS yöntemi ile tamamlanmasına yöneliktir. Çalışmada alan kullanım kararlarında açık alan rekreasyonu etkinliklerinin daha net bir biçimde bütünleştirilmesi, bölgesel düzeyde açık alan rekreasyon kalitesini artırmak, rekreasyon aktivitesi çeşitliliğini artırmak ve yerel yönetim rekreasyon hizmetleri için verimli ve kullanışlı bilgiler üretmesine katkı sağlaması gerektiğine değinilmiştir.

ROS yönteminin faydalarını ortaya koyan farklı çalışmalarda bulunmaktadır. Örneğin, Ankre ve Emmelin (2006) ROS yöntemini açıklayarak; potansiyeli yüksek alanların tespit edilerek olası çıkar çatışmalarının tespit edilmesini, böylece ROS'un yarattığı fırsatların turizm ve rekreasyon imkanlarının sağlandığı bölgelerde hem çeşitliliği ve kaliteyi artıracığı hem de çevrenin korunması ve çıkar çatışmalarını öngören bir yöntem haline getirilebileceğine değinmiştir.

ROS yöntemi farklı standartların yer aldığı ve bürokratik olarak karar mercileri tarafından isimlendirilen biyosfer rezerv, koruma alanı gibi alanlarda da bir standart olarak kullanılabilir. Nitekim Torbidoni (2011) İspanya'nın Katalonya bölgesinde rekreasyonel deneyim potansiyelinin yönetilmesi amacıyla yaptığı çalışmada öncelikle, koruma alanının seçiminde Natura 2000'de belirlenen koruma bölgesinin statüsüne ilişkin kimlik bilgileri, koruma alanlarının ROS yöntemi aracılığı ile fiziksel, sosyal ve yönetsel düzenlemelerin yapılmış olmasının gerektiğini vurgulamıştır. Çalışma, koruma alanlarındaki rekreasyon faaliyetlerin planlamasında ROS yönteminin kullanılmış olmasını bir kriter olarak ileri sürmesi açısından önem arz etmektedir. Konuyla ilgili bir başka çalışmada, Verdin, Lee ve Chavez (2008) ROS'un Mexico da yer alan bir biyosfer rezerv alanında tatbik edilmesiyle ROS sınıfları ve standartlarının değiştirilebileceği, ancak temelde ROS mantığının rekreasyon planlamasında biyoçeşitlilik, kaynakların, kültürlerin tarihi dokunun korunması ve sosyal olguların düzenlenmesinde oldukça önemli olduğunu ifade etmiştir. Çalışmada ROS'ta yer alan altı sınıf yerine biyosfer rezerv olan alanlar için var olan çekirdek, tampon ve gelişim alanı gibi sınıflar üzerinden üç sınıf kullanılmıştır. Buna bağlı olarak bazı standartlar değiştirilerek haritalama çalışmaları uygulanmıştır.

ROS yöntemi ile ilgili diğer çalışmalar büyük ölçüde yöntem ya da yaklaşımın eleştirildiği ve eksikliklerinin tespit edildiği çalışmalardır. Örneğin, Pierskalla ve diğerleri (2007) ROS yöntemini açık alan rekreasyon alanlarındaki ziyaretçilerin isteklerini tam yansıtmaması açısından eleştirmişlerdir. Pierskalla ve diğerlerine (2007) göre eski ROS yönteminin, kullanıcıların zaman ve mekan içerisinde hareket eden mantığı baz alınarak tasarlanmadığı, haritaların hazırlanma aşaması teknik bir görsellik ya da dilin ötesinde yaşayan yerel halk ve kullanıcılar gibi diğer paydaşlarında görüşlerinin alınması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu anlamda çalışmada sadece ziyaretçi beklentilerinin değil, aynı zamanda destinasyon bölgesinde yaşayanlarında isteklerinin geniş biçimde irdelenmesi gerektiğine değinilmiştir. Öte yandan McIntyre,

Moore ve Yuan (2008) çevreyi konu edinen tüm çalışmalarda ve bağlantılı olarak açık alan rekreasyon planlamasında sosyoloji, psikoloji, teoloji, eğitim, siyaset bilimi, antropoloji vb. disiplinlere ek olarak mühendislik uygulamalarının da ihtiyaçlara cevap vermesi bakımından bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu amaçla, yedi ayrı odak grupla yaptığı çalışmada sosyal değerlerin saptanmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu gruplar, büyük rekreasyon gruplarından (balık avcıları, avcılar, taşıt kullanan ya da kullanmayan rekreasyon kullanıcılarından, özel ilgi gruplarından (çevre ve turizm sivil toplum örgütleri), turizm operatörlerinden, çiftçilerden oluşmaktadır. Sonuç olarak çalışmada farklı rekreasyon kullanıcı gruplarının farklı sosyal değerlere hakim olduğu söylenebilir. Dolayısıyla ROS'un yalın ve makro standart yada kriterlerle şekillenmesi farklı grupların rekreasyon fırsatlarına erişmelerini engelleyebilir.

Diğer taraftan Emmelin (1989) ROS yaklaşımının uygulanmasında pek çok problemin olduğunu öne sürmektedir. Buna göre ROS'un özel mülkiyeti göz önüne almaksızın ıslah edilmemiş her alanda kullanıcılara serbest dolaşım hakkı vermesi ilk problemlerden biridir. Bunun dışında sürekli olarak bilgi ve uygulamanın kontrol edilmesinde yönetsel zayıflıkların ortaya çıkabilecek olması ikincil temel problem olarak gösterilmiştir. Aynı şekilde bir başka çalışmada Emmelin ve Ankre (2007) ROS'un ABD'de rekreasyon kullanımı ve doğal alanlardaki üretim (ormancılık) ikilemine çözüm getirmek gibi bir amacı olduğunu, İskandinavya ülkelerinde ise rekreasyon fırsatları ve planlama ile ilgili ikilemin çevrenin korunması ve rekreasyon kullanımı ile ilgili ve ekonomik kaygılarla doğrudan ilişkili olmadığını vurgulamışlardır.

Son yıllarda yapılan çalışmalara bakıldığında ROS'un standartları, karakter sınıfları ve mekânsal olarak farklılık gösterebileceği eleştirileri yoğunlaşmıştır. Bu eleştirilerin yanı sıra Gabriel (2006) ROS yaklaşımını makro ölçekte bir alan planlamasında uygulamış ve rekreasyon planlamasının mekânsal özel aktivitelere uygunluğundan çok, fırsatları ortaya çıkaran bir yaklaşım olduğu eleştirisinde bulunmuşlardır (Akt: Beeco ve Brown, 2013). Bunun yanı sıra diğer pek çok çalışmaya benzer biçimde çalışmada, ROS'un mikro seviyede yapılacak uygulamalarının rekreasyon fırsatlarının dışında, özel aktivite alanları ve ziyaretçi beklentilerini de kapsayacak biçimde geliştirilmesinin önemine değinilmiştir. Nitekim, Stanis ve diğerlerinin (2009) ABD'deki üç büyük eyaletin metropol merkezleri ve doğal alanlarında yaptıkları çalışmada, ROS yaklaşımındaki mevcut kentsel ve yarı doğal motorize olmayan alanlarda fiziksel rekreasyon aktivitelerine katılımdaki engeller ve halk

sağlığının geliştirilmesine yönelik olarak ziyaretçilerden toplanan ziyaretçi beklentileri, karakteristikleri ve deneyimlerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda alan yöneticileri için ROS yaklaşımının uygulandığı bölgelerde rekreasyon programları, fiziksel engeller vb. içerikteki etmenlerin fiziksel rekreasyona katılımı engellemeyecek biçimde tekrar dizayn edilmesi önerilmiştir.

ROS ilk zamanlar ABD’de yer alan geniş doğal yaşam alanlarının planlanması mantığı üzerinden tasarlanmış bir yaklaşım olsa da zamanla farklı uygulamalarda yer bulmuş ve farklı alan özelliklerine göre yeniden dizayn edilmeye çalışılmıştır. Nitekim, Butler ve Waldbrook (2003) ROS’u turizme uyarlamaya çalışmışlardır. Çalışmalarında turizm ürününü etkileyen turist sayısı, turist tipi, tur paketleri ve hissedilen zaman (serüvenin düzeyi) gibi temel turizm ürünü değişkenlerinden hareket ederek; ROS’un temelinde yer alan indikatörleri turizm üzerinden tekrar yorumlamışlardır. Böylece yeni indikatör ve alt göstergeler oluşmuştur. Buradaki temel amaç turistlerin, yerel halkın, girişimcilerin, çevrenin ve turizm acente yada yönetim mekanizmasının çoklu ihtiyaç ve isteklerine cevap verebilmek için ziyaretçi kullanımı ve çevrenin korunması arasındaki dengenin oluşturularak alanın planlanması ve yönetilmesini maksimum dengede sağlayabilmektir.

Turizm Fırsat Dağılımı (TOS) için oluşturulan temel indikatörler sırasıyla; Ulaşım, Diğer deneyim (serüven) özelliği taşımayan kullanımlar, turizm yapıları, sosyal etkileşim, kabul edilebilir ziyaretçi etkisi ve kabul edilebilir düzenlemeler olarak sıralanmaktadır (Butler ve Waldbrook, 2003). Orijinal ROS’ta kurulan modelde genellikle kabul gören ulaşım, uzaklık, doğallık, tesisler ve alan yönetimi, sosyal yoğunluk, ziyaretçi etkileri, ziyaretçi yönetimi gibi temel indikatörler TOS’ta belirli benzerlikler gösteriyor olsa da, alt göstergeler bakımından farklılıklar taşıyabilmektedir. Örneğin, ulaşım göstergesi ROS’da motorlu taşıt yada yürüyüş yolları gibi ROS sınıflarına doğrudan etki eden bir yapıda tasarlanmıştır. Oysa ki TOS’da yer alan ulaşım indikatörü aynı mantıkla hareket etmekle birlikte; alana ulaşımın zorluk derecesi, turist ve hizmet sağlayıcılar tarafından kullanılan ulaşım sistemleri (gemi, uçak, karayolu, tren) ve ulaşım biçimleri ile bilgi kanallarını (ağızdan ağıza iletişim, ticari) kapsamaktadır.

Öte yandan TOS’un gelişimi turizmde çevre ile ilgili değerlerin yoğunluk kazandığı dönemlerde ekoturizme de uyarlanmıştır. Boyd ve Butler’ın (1996) ROS ve TOS’un oluşturduğu temel indikatör ve teorik kapsamdan hareketle hazırladıkları yeni model literatürde Ekoturizm Fırsat Dağılımı (ECOS) olarak yer almaktadır. ECOS’da

çevrenin sürekli izlenmesini ön gören Kabul Edilebilirlik Limiti (LAC), Ziyaretçi Aktivite Yönetim Planlaması (VAMP), Ziyaretçi Etki İzleme İşlemi (VIMP) gibi rekreasyon alanı için geliştirilen planlama ve çevre koruma rehber ve yöntemleri ROS ve TOS temeliyle birlikte kullanılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ECOS modelinde TOS'da yer alan temel göstergeler geliştirilerek daha çok ekoturizme özgü anahtar kavramlara odaklanılmıştır. Modelde ekoturizmi oluşturan faktörler rekreasyonu oluşturan faktörlerdeki gibi sıralanarak bu faktörler kendi içerisinde bir dağılım gösterecek biçimde göstergelere ayrılmıştır. Bu faktörler erişim (zorluk, erişim sistemi, ulaşım araçları), aktivitelerle ilişkili diğer kaynaklar, sunulan etkinlikler, mevcut altyapı (genişliği, ulaşılabilirliği, karışıklığı, tesisler), sosyal etkileşim (diğer ekoturistler, yerli halk), beceri ve bilgi seviyesi ve ziyaretçi etkisinin kabul düzeyi (etkinin derecesi, etkinin hakim olması, kontrol düzeyi) şeklinde sıralanmıştır. Bu faktörler ve alt faktörleri uzman ekoturist (eco-specialist), orta düzey ekoturist (intermediate) ve genel ekoturist (eco-generalist) şeklinde üç sınıfın davranış ve algı biçimlerine göre dağılım gösteren bir modeli oluşturmaktadır. Örneğin, mevcut altyapı faktörünün alt faktörü olarak altyapı genişliği uzman ekoturist tarafından gelişmemiş, orta ekoturist tarafından izole bölgelerde gelişmişlik, genel ekoturist tarafından ılımlı gelişmiş yapıda olması arzu edilir. Bu şekilde diğer faktörlerde üç tip ekoturiste göre dizayn edilmiş dağılıma sahiptir.

Doğal alanların korunması ve fırsat çeşitliliğinin sağlanması amacıyla bir planlama aracı olarak geliştirilen ROS ve ROS temelli WALROS, TOS, ECOS ya da WROS gibi kılavuz yöntemler genellikle ABD Orman İdaresi, İç İşleri Islah Ofisi gibi resmi makamlar, ABD'li akademisyenler ve uygulama anlamında dünyanın farklı yerlerinde yer alan araştırmacı ve akademisyenler tarafından kullanılmıştır. Bu anlamda yöntemin her ne kadar farklı peyzaj dizaynına hakim alanlarda uygulanması ve göstergelerin farklı versiyonları ile uygulanmasına karşın gerek ROS'un kıstaslarında gerekse teorik altyapıda yer alan doğallık, doğa, rekreasyon vb. terimler içerik olarak Amerikan algısının hakim olduğu söylenebilir. Nitekim Nash (2014) Doğallık (Vahşi Yaşam) ve Amerikan Düşüncesi isimli eserinde geçmişten çağdaş döneme kadar Amerikan toplumunun doğa, çevre koruma, demokrasi gibi toplumsal düşünlerinden hareket ettiğini ve günümüzde doğa üzerine ABD toplumunun algısını dile getirmiştir. Dolayısıyla ROS ve türevi yöntemlerde yer alan doğa algısı ve kıstasların farklı toplum ya da coğrafi özelliklerde değişim gösterebilmesi mümkündür.

Buna paralel olarak; doğallık algısının ROS yöntemindeki etkisiyle ilgili bir diğer çalışmada, Martin, Marsolais ve Rolloff (2009) ABD’de yarı primitif motorize olan ve primitif ROS sınıflarındaki ziyaretçilerin algılarını, doğrudan ya da dolaylı olarak hangi yönetsel eylemlerin etkilediğini ve algılar arasında farklılıklar bulunup bulunmadığını incelemişlerdir. Bu doğrultuda doğrudan uygulanan yönetsel eylemler hukuk ya da kuralları kapsarken; dolaylı olan yönetsel eylemler bilgi ve eğitim gibi konuları kapsamaktadır. Bu yönüyle bakıldığında primitif alandaki kullanıcıların kısıtlı kullanım, limitli kullanıcı grupları, ağaç kesiminin yasaklanması gibi çevre limitlerini korumaktan yana olan yönetsel eylemleri destekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle primitif alanlarda rekreasyon düzenlemeleri için doğrudan yönetsel eylemlerde (kapalı bölgeler, kısıtlı konaklama süresi vb.) kullanıcıların yüksek seviyede destekleyici bir algıya sahip olduğu görülmüştür. Bu anlamda ROS da primitif sınıflar için doğrudan yönetsel düzenlemelerin artırılacağı, sadece yasaklamanın dışında farklı yönetsel eylemlerin eklenilebileceği yorumu yapılabilir. Buna karşın primitif alanda yer alan ziyaretçilerin mühendislik gerektiren ya da yapısal olarak alanda yapılabilecek düzenlemelere karşı çok küçük destekleyici seviyeye sahip olduğu görülmüştür. Yani primitif alandaki ziyaretçilerin çok az bir kısmı kamp alanları, tuvalet ya da gelişmiş yapılar gibi özelliklerin alanda bulunması gerektiğini düşünmüş, aksine ziyaretçilerin çoğunluğu bu alanlarda bu tarz yapıların bulunmamasını arzu ettiklerini söylemişlerdir. Bu durumda primitif ROS sınıfında yer alan karakter özellikleri ile primitif alanda yer alan ziyaretçilerin algılarının paralel özellikler gösterdiği sonucuna ulaşılabilir.

Algı ve ziyaretçi tercihleri üzerinden ROS yaklaşımını değerlendiren bir diğer çalışmada Vogelsong vd.’nin (1998) ABD’de Delaware State Park’ta gerçekleştirdikleri; ROS yaklaşımı içerisinde yer alan aktivitelere katılım, rekreasyon düzenlemeleri ve arzulanan deneyimler arasındaki ilişkileri ortaya koyan çalışmadır. Bu bağlamda ziyaretçilerin kaçış/yalnızlık, doğa/uyum, doğayı öğrenmek, eğlence ve yenilenme ve son olarak sosyalleşme gibi motivasyonlarla rekreasyon etkinliklerine katıldıkları, söz konusu motivasyonların çalışmada ortaya konan piknik, olta balıkçılığı ve bota binme, çeşitli takip ve izleme aktiviteleri, bota binme/kampçılık/yüzme, yüzme ve güneşlenme, tırmanma ve yürüyüş ve diğer aktivitelere katılımında belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır. Örneğin, sosyalleşme motivasyonuna sahip ziyaretçilerin daha çok kıyı bölgesi ve göl kenarlarını tercih ettikleri, dolayısıyla bu bölgelerdeki rekreasyon etkinliklerine yöneldikleri söylenebilir.

Bulmer, Henzel ve Mates (2003) ABD Orman Hizmetleri (USFS) için gerçekleştirdikleri bir araştırmada ABD'nin Kuzey Doğu'sunda yer alan ve federal bölgeye dahil olmayan yerleşim birimleri için ROS'un planlama aracı olarak kullanılmasında önemli boşluk ve eksikler bulunduğunu tespit etmişlerdir. Bunlar, ROS yönteminin geliştirilmesinin temelinde yer alan doğallık algısının batıda yer alan toplumun dokusu ve standartlarına göre yansıtıldığı, dolayısıyla hem fiziksel hem de standartlardan kaynaklı eksiklik ve farklılıkların bulunmasıdır. Özellikle ölçek olarak çok geniş doğal alanların bulunduğu, yolların sadece otoyol, tali yol ya da primitif yollar gibi çok genel kategorilere odaklandığı konusuna değinmişlerdir. Bu durum kuzey doğuda yer alan yerleşim birimlerinin kırsal alanların azlığı ve şehirleşme seviyesinin yüksek olması nedeniyle, toplumdaki doğa davranışı, algısı ve doğanın korunması konusundaki yaklaşımları ile ter düşmektedir. Dolayısıyla fiziksel anlamda ROS'da yer alan geniş ölçekli alanlar ve kriterler yerine daha esnek ve alanın yapısına göre değişmiş yeni standartlar geliştirilmiştir. Örneğin, primitif alanın en yakın motorlu taşıt yolundan 3 mil uzaklıkta olması ya da primitif alanın 5000 akre semi-primitif alanların ise 2500 akre üzerinde yüzölçümüne sahip olması gibi temel kriterler kuzey batıda yerleşim yerleri geniş ve doğal alanı daha kısıtlı olan bölgeler için uygulanamaz niteliktedir. Dolayısıyla o alana özgü yeni fiziksel standartlar geliştirilerek ROS sınıflarının karakteristik özellikleri federal olmayan kuzey batı yerleşimleri için tekrardan tasarlanmıştır. Diğer taraftan yöntemin temel amacı olan rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirilmesine yönelikte bir takım eleştiriler bulunmaktadır. Bu anlamda ROS'un temelinde yer alan yollar üzerinden yapılan sınıflamanın çok genel kaldığı, at yolu, şehirlerarası yollar, deniz ulaşımı vb. spesifik yolların sınıflama kriterinde bulunmadığı bu nedenle de sözü edilen alanlarda çok daha farklı rekreasyon deneyimlerinin yaşanabileceğinden söz edilmektedir. Dolayısıyla ROS'un temel amaç ve standartları da eleştirilerek eksikliklerin tamamlanması görüşü vurgulanmıştır.

Bulmer, Henzel ve Mates (2003) Orijinal ROS'un ilk hazırlandığı ve güncellendiği haliyle her bölgede rekreasyon fırsatlarının tamamını tespit edemediği ve farklı standart ve prosedürlerin geliştirmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Nitekim bu görüşe paralel bir diğer örnekte Kalteborn'un (1999) diğer çalışmalarda olduğu gibi ROS'un ABD'nin coğrafi koşullarına göre biçimlendiği görüşünü dile getirdiği çalışmadır. Bu çalışmada coğrafi farklılık eleştirisinin yanı sıra ROS'da yer alan fiziksel, sosyal ve yönetsel özniteliklerin özellikle kültür tarafından aşırı etkilenebileceği ve

değişebileceğinden söz edilmiştir. Bu bağlamda farklı coğrafyalarda farklı yönetim anlayışı ve yönetim kültürünün olabileceği; bu nedenle de ROS'un öznitelikleri ve bazı boyutlarının farklılaşabileceğinden söz edilmektedir. Kalteborn (1999) Svalbard adasında yer alan rekreasyon ziyaretçilerini örneklem olarak seçtiği çalışmasında çok farklı uluslardan ziyaretçiler yer almaktadır. Bu noktada farklı kültürlerle sahip insanların yer aldığı bir alanda ROS'un çok boyutlu ve çeşitlendirilmiş bir rekreasyon deneyimini nasıl yaşatacağı ve ROS özniteliklerinin nasıl oluşturacağı sorunsalı üzerinde durulmuştur. Çalışmada Svalbard adası için geliştirilen ROS'da 7 farklı boyutun tanımlanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar trafiğin izlenmesi, doğallık, uzaklık, kültür, ulaşım, küçük yapılar ve bilgidir.

Kalteborn'un yaptığı bu çalışma doğrultusunda ROS ile ilgili birkaç sorunsal gündeme gelmektedir. Bunlar şöyle özetlenebilir:

- Kültür başlı başına ROS'un tüm öznitelikleri ve boyutlarını etkileyen bir değişken olduğuna göre ROS karakterleri çok kültürlü bir destinasyonda nasıl işlerlik kazanabilir?
- Driver ve diğerleri'nin (1991) "rekreasyon aktivitelerinde kullanıcılar tarafından arzu edilen deneyimlerin gerçekleşmesi, insani faydaya ulaşmayı sağlar" varsayımı üzerinde temellendirilmiş ROS yaklaşımı koruma kullanma-kullanma dengesini nasıl sağlayabilir?

ROS yaklaşımının temelinde yer alan öznitelikler ve özniteliklere bağlı kriterlerin yer aldığı ROS sınıflarının rekreasyon fırsat dağılımına yeterince olanak vermediği ve bu sınıflamaların içerik bakımından geliştirilmesine yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Nitekim Manning (1998) ROS'un fırsat dağılımı skalasının gözden geçirilerek üç temel öznitelik yerine üç temel koşulla tekrar tanımlanması gerektiğini vurgulamıştır. Bunlar çevresel, sosyal ve yönetsel şartlardır. Bu bağlamda Manning, üç temel faktör üzerinden ROS'u katı biçimde tek düzlemde sınıflara ayırmak yerine birkaç düzlemde ayrılabilirliği ve genişletilebileceğine dikkat çekmiştir. Bu düzlemler aşağıda gösterilmektedir.

Doğal	←Çevresel→	Doğal Olmayan
Düşük Yoğunluk	←Sosyal→	Yüksek Yoğunluk
Gelişmemiş	←Yönetsel→	Gelişmiş

3.3. ROS'un Uygulamaya Yönelik Literatür Özeti

Bu kısımda uygulamaya yönelik çalışmalar uygulanan yerin adı verilerek tek tek başlıklar halinde incelenmiştir.

Svalbard Adası

1970 ve 80'li yıllarda Svalbard adası kutup turizminde hızla yükselen bir mekan haline gelmiştir. Bu nedenle sürdürülebilir yapıda bir çevrenin korunarak rekreasyon etkinlik çeşitliliğinin artırıldığı bir turizm planının yapılması gündeme gelmiştir. Bu planın temeli Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (LAC) ve Rekreasyon Fırsat Dağılımı (ROS) yöntemlerinden oluşmaktadır. Bu anlamda mekanda arzu edilen kaynakların kullanımı ve sosyal koşulların durumunu baz alan bir rekreasyon yönetim anlayışı geliştirmek, planın diğer amaçlarından bir tanesidir. Temel varsayımı insanların rekreasyon çeşitliliğinin çok olduğu mekanları araması oluşturmaktadır.

Svalbard adası için geliştirilen planda ROS'un operasyonel olarak her sınıfı için uygulama standartları LAC olarak ortaya konmuştur. Bu anlamda adadaki ziyaretçi gruplar ve yerel halka ROS sınıflarının özelliklerini belirten yapıda soruları içeren anket uygulanmıştır. Bunun yanı sıra bölgede envanter çalışması gibi çalışmaları içeren saha verilerinden de yararlanılmıştır. Ankette kişilerin çevrede yönetsel, fiziksel ve sosyal alanlarda tercihleri, beklentileri, deneyimleri ve tatminkarlık seviyelerine ilişkin veri seti yer almaktadır. Rekreasyon kullanım alanları ise coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Svalbard adasında anket yoluyla toplanan veriler analiz edildiğinde beş farklı rekreasyon davranışı grubu tespit edilmiştir. ROS'un hayata geçirilebilmesi için temelde bu beş farklı tipolojiyi içeren fiziksel sosyal ve yönetsel düzenlemelerin yapılması gerektiği söylenmektedir.

Svalbard adasında gerçekleştirilecek rekreasyon yönetim planı, Norveç'te ROS ve LAC konseptlerini içeren ilk yönetim planıdır. Bu anlamda bir takım güçlükler ortaya çıkmaktadır. ROS konseptinin Kuzey Amerika'da ortaya çıkması nedeniyle bir çok kriterin Norveç ya da Svalbard konumunda bulunan mekanlara doğrudan uygulanması mümkün değildir. Bunun nedeni ekonomik, coğrafik ve yönetsel, hukuksal pratikleri içeren kültürel farklılıkların ROS konseptinin içeriğini yoğun biçimde etkilemesidir.

ROS'un uygulama problemlerinden en önemlileri mevcut tanımların bölgesel olarak farklılaşmasıdır. Örneğin Norveç hukuku ve işletme kültüründe rekreasyonun motorsuz taşıtlarla yada taşıtsız olarak gerçekleştirilmesi esas alınmıştır. Bunun nedeni

çevre yönetim politikalarından kaynaklı rekreasyon kalitesi ve alan kullanımı yada geleneksel Norveç etiğinden kaynaklanmaktadır. Off-Road araç kullanımı bu doğrultuda Norveç’de oldukça kısıtlıdır. Ancak ROS sınıfları taşıt kullanımı temelinde ayrıştırılan bir yapıda görünmektedir. Ayrıca Norveç politikaları açık alan rekreasyonunda davranış ve deneyimlerden ziyade rekreasyon aktivitelerinin sınırlarını tanımlamaktadır. Bu nedenle ROS’un uygulanması sırasında motorlu taşıtların bulunduğu sınıflar planlama dışı kalmış olabilecektir. Diğer taraftan bakıldığında ise Norveç etiği ve geleneksel açık alan aktivitelerinin devamlılığı söz konusu olabilecektir. Böylesi bir durum söz konusuysen Svalbard adasında rekreasyon kullanımları göz önüne alındığında, yerel halkın zamanının pek çoğunu motorlu buz kayağı ve botları kullanmayla, ziyaretçilerin ise daha çok primitif alanlarda motorlu taşıt olmaksızın seyahat ettiği görülmektedir. Bu nedenle Svalbard’da farklı yönetim politikalarının, çevresel içeriğin ve kullanım tiplerinin oluşturulması çok önemlidir. Elbette bu noktada çevrenin hassasiyeti baz alınarak belirlenen limitler temelinde bir planın yapılması planlama işinin temelini oluşturacaktır. Hedef çevrenin kabul edemeyeceği değişikliklere sebep olmaksızın sosyal şartların ve arzu edilen kaynakların sağlanmasıdır.

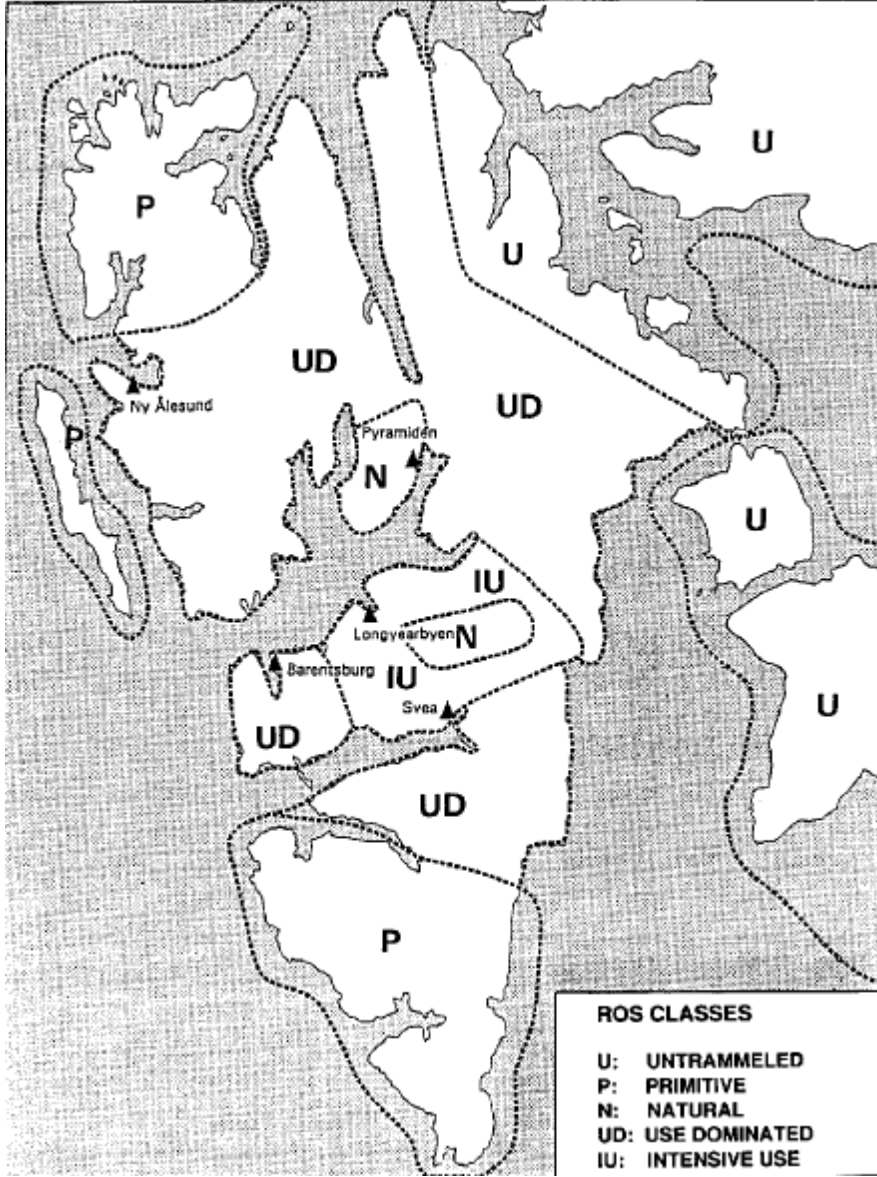
Svalbard adasında uygulaması yapılacak olan ROS yaklaşımı yukarıda sözü edilen problemlerin ve eksikliklerin giderilmesi yoluyla uygulanabilir. Şöyle ki Svalbard’daki karaların %50’si rezerve alan, milli park, doğa ve kuş gözlem alanı gibi statülere sahip koruma alanlarından oluşmaktadır. Böyle bir alanda orijinal ROS’un doğrudan uygulanması mümkün değildir. Dolayısıyla ROS sınıfları da dahil olmak üzere pek çok konuda farklılaştırmalar yapılmıştır. Bu farklılaştırmalar sadece ROS sınıfları değil, sınıflara ait içeriğinde değiştirilmesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda alan beş farklı ROS sınıfına ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla; serbest (untrammelled-kullanım için kısıt bulunmayan tamamen doğal alanlar), primitif (Primitive), doğal (Natural), baskın kullanım (use-dominated), yoğun kullanım (intensive use) sınıflardır. Bu sınıfların içerdiği kriterler tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16.*Svalbard Adası için ROS sınıflarının Karakteristik Özellikleri*

Serbest	Primitif	Doğal	Baskın kullanım	Yoğun kullanım
Doğal rezervler bulunmaktadır. Habitata ait vahşi yaşam sürdüğü gibi, insani yaşama ilişkin bir gösterim yönetim ya da tesis mevcut değildir. havayolu dahil olmak üzere motorlu ulaşım yoktur. İnsanlar arası etkileşim çok zayıftır. Bu alanlar insanlara zorluklarla mücadele ve yalnızlık deneyimi sunmaktadır.	Genellikle milli parklar bu alanların çevresini oluşturmaktadır. Serbest alanlar ile hemen hemen aynı karakteristik özelliklere sahiptir. Ancak daha fazla aktivite çeşitliliği sunmaktadır. Bu alanlarda yerel halkın motorlu kar taşıtları ile belli bir rotada seyahatine izin verilmektedir.	Bu alanlar koruma alanının dışında kalmaktadır. Bu nedenle rekreasyon planlamasındaki düzenlemelerin yapılmasına müsaitlik arz etmektedir. Taşıtlar için mevcut bir yol altyapısı yoktur. Yaz döneminde bitki örtüsünü koruma amaçlı motorlu taşıtların girmesine izin verilmezken; kış döneminde bu taşıtlara giriş serbest bırakılabilir. Böylece kayak ve benzer kış aktivitelerinin gerçekleşmesine olanak tanınmış olur. Bunun dışında serbest ve primitif alanlarda var olan zorluklarla mücadele ve yalnızlık deneyimi bu alanlarda da hissedilebilir ölçüde deneyime fayda sağlayabilir.	Bu alanlar koruma alanının dışında kalmaktadır. Bu nedenle rekreasyon planlamasındaki düzenlemelerin yapılmasına müsaitlik arz etmektedir. Alanda motorlu taşıtların kullanımı için bazı yerlerde seyrek olarak yollar bulunmaktadır. Çok sayıda kullanım imkanı, sosyal etkileşim, yapay peyzaj düzenlemeleri ve daha uzak bölgelere kıyasla daha düşük yalnızlık hissi deneyimler sunmaktadır.	Bu alanlar koruma alanının dışında kalmaktadır. Bu nedenle rekreasyon planlamasındaki düzenlemelerin yapılmasına müsaitlik arz etmektedir. Ziyaretçilerin kar kayağı ile seyahatine izin verilmektedir. Çok sayıda kullanım imkanı, sosyal etkileşim, yapay peyzaj düzenlemeleri ve daha uzak bölgelere kıyasla daha düşük yalnızlık hissi deneyimler sunmaktadır.

Svalbard adasında uygulanan ROS haritası aşağıda gösterilmektedir.

Şekil 3. Svalbard Ros Haritası

Yeni Zelanda Kuzeybatı Nelson

Yeni Zelanda’da Ulusal Koruma Departmanı’nın (DOC) planlamada uyguladığı ROS yaklaşımı, Kliskey (1998) tarafından koruma alanlarında ROS yaklaşımının kullanımına ilişkin ve yöntemin insan boyutuna odaklanan bir yapıda geliştirildiği görülmektedir. Buna göre çalışmada Doğallık Algı Haritalaması (Wilderness Perception Mapping) yaklaşımının ROS ile bütünleştirildiğinde yöntemin özellikle koruma alanlarında daha sağlıklı sonuçlar verebileceğinden söz edilmektedir.

Çalışma alanı olarak Kuzeybatı Nelson bölgesi belirlenmiştir. Öncelikle Doğallık Algı Haritasını oluşturmak için ROS temel mantığından yola çıkarak belirli sınıflandırmalar yapılmıştır. Sonrasında bu sınıflandırmaların her biri birbirleri ile ilişkilendirilerek nihai sonuca ulaşılmıştır. Sözü edilen sınıflandırmanın ilk aşaması doğallık algısının pürizminden hareketle ziyaretçileri belirli gruplara ayırmaktır. Buna göre pürizm grupları sırasıyla; pürist olmayan, tarafsız olan, ılımlı pürist ve güçlü pürist şeklinde ziyaretçilerin algı seviyelerine göre sıralanmıştır. Bu grupların oluşturulması belirli göstergeler üzerinden sağlanan skor puanlarıyla sağlanmıştır. Bu göstergeler Kliskey'e (1994) göre aşağıda sıralanmıştır:

Tablo 17.*Doğallık Özelliğini Simgeleyen Temel Göstergeler*

Doğallık özelliği	Göstergeler
İnsani Yapılar	Gelişmiş kamp alanları Bakımlı yollar Köprüler Bakımlı kulübe ya da küçük yapılar Hidroelektrik gelişimi Ağaç kesimi Ticari madencilik Düşük insani etki
Uzaklık	Yol ulaşımı Bakımlı yollar Motorlu seyahat Uzaklık
Doğallık	Egzotik birikim Genişlik
Yalnızlık	Ticari rekreasyon Yalnızlık

Kaynak: Kliskey, 1994

Yukarıda gösterilen doğallık özelliklerini coğrafi bilgi sistemlerine aktarabilmek için mekânsal veri olarak sayısallaştırılması aşağıdaki sınırlamalarla gerçekleştirilmiştir:

Tablo 18.*Pürizm Öğeleri Tabanında Sınırlandırılmış Bölgeler için Tampon Uzaklıklar*

Tampon özellikler	Pürizm grupları			
	1	2	3	4
İnsani yapılar (km)				
Kamp alanları	-	-	1	2
Bakımlı yollar	-	-	-	1
Kulübe ya da küçük yapılar	-	-	-	1
Ağaç kesim alanı ya da yolları	1	1	2	3
Hidroelektrik gelişimi	-	1	2	3
Madencilik alanları	1	1	2	3
Uzaklık (km)				
Yollar				
Yapılı yollar	1	1	2	3
Metal kaplı yollar	-	1	2	3
4x4 için yollar	-	-	1	2
Yürüyüş yolları	-	-	-	1
Havaalanları (km)				
Büyük havaalanları	1	1	2	3
Küçük havaalanları	-	1	2	2
Doğallık (km)				
Bitki örtüsü				
Kent/Otlak/Tarım ürünü	1	1	1	2
Egzotik makilik alanlar	-	1	1	2
Egzotik ormanlar	-	-	1	2
Yalnızlık (km)				
Kabul edilmeyen kullanım seviyeli yürüyüş yolları	-	1	1	1
Kabul edilmeyen kullanım seviyeli küçük yapılar	-	1	1	1
Kabul edilmeyen kullanım seviyeli kamp alanları	-	1	1	1

Kaynak: Kliskey, 1994

Yukarıdaki değişkenlere göre sayısallaştırılmış haritayla birlikte Doğallık Algısı Haritalama yaklaşımı gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Bundan sonraki aşamada Nelson bölgesinin coğrafi ve toplumsal özelliklerine göre yeniden sınıfları oluşturulan ROS

yaklaşımını içeren haritanın hazırlanmasına geçilmiştir. Aşağıda bölgeye göre geliştirilen yeni ROS sınıfları ve işletme faktörleri/göstergeleri gösterilmektedir.

Tablo 19. Kuzeybatı Nelson için tanımlanan ROS Sınıfları

İşletme Faktörleri	Rekreasyon Fırsat Sınıflarının Oluşturulması				
	Kentsel	Kırsal	Tasra	Uzak	Doğal
1. Ulaşım Yolları		Yapılı			
Yürüyüş Yolları		Çakıl / Toprak			
Taşıt		Bakımlı Yürüyüş Yolları		İşaretlenmemiş Rotalar	
2. Rekreasyon içermeyen kaynaklar		Araba	At		
3. Yerinde yönetimin kapsamı		Geniş Ölçekte Uyumlu	Yürüyüş		
Gözlenebilirlik		Doğa ve Uzantısına Bağımlı			Uygun Değil
Karışıklık		Çok Yaygın	İlimli Büyüklükte		Yok
Tesisler		Çok Açık	Doğal Görünen		Yok
4. Sosyal Etkileşim		Çok Karışık	Karışık Olmayan		Yok
5. Kabul edilebilir ziyaretçi etkisi		Çok Tesis	Seyrek		Yok
Büyüklik		Sık sık	Seyrek	Çok Az	Yok
Tekrarlanma sıklığı		Yüksek Derecede	İlimli Derecede		Yok
		Geniş Alanlar Üzerinde Tekrarlama	Küçük Alanlar Üzerinde Tekrarlama		Yok

Kaynak: Kliskey, 1998

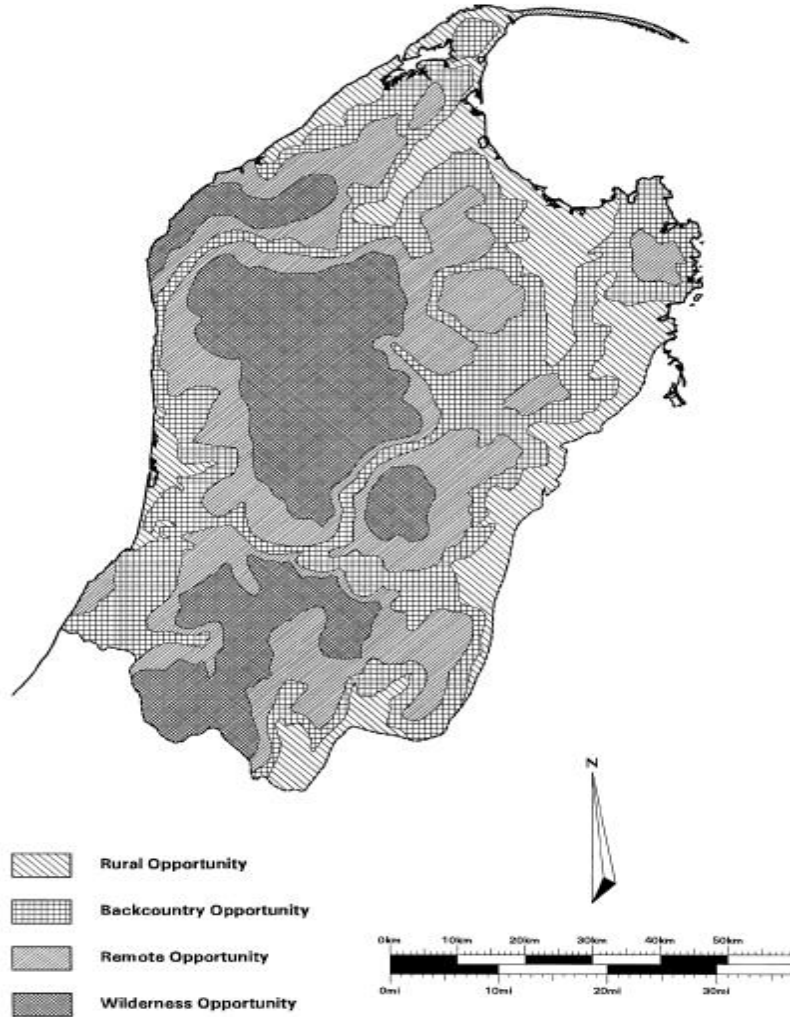
Yukarıda tanımlanan ROS sınıfları üzerinden doğallık algısı kentsel sınıf haricinde Doğallık Algı Haritalaması (DAH) yaklaşımı ile belirlenmiş dört farklı grup için rekreasyon fırsatları anlamında değerlendirildiğinde aşağıda yer alan skora ulaşılmıştır.

Tablo 20. *Kuzeybatı Nelson İçin Doğallık Algısının ROS Üzerinden Gösterimi*

DAH Bölgesi	Doğallık algısına sahip pürizm grup / grupları	Rekreasyon Fırsatı (%)			
		Kırsal	Taşra	Uzak	Doğal
0	Hiçbir grup tarafından doğal algılanmayan	56	-	-	-
1	Sadece pürist olmayan grup	33	29	-	-
2	Pürist olmayan ve tarafsız gruplar	11	38	3	-
3	Pürist olmayan, tarafsız ve ılımlı pürist gruplar	-	33	30	1
4	Pürist olmayan, tarafsız, ılımlı pürist ve güçlü pürist	-	-	66	99

Kaynak: Kliskey, 1998

Yeni Zelanda Kuzeybatı Nelson bölgesi için geliştirilen ROS haritası aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 4. *Yeni Zelanda Kuzeybatı Nelson ROS Haritası*

Kaynak: Kliskey, 1998

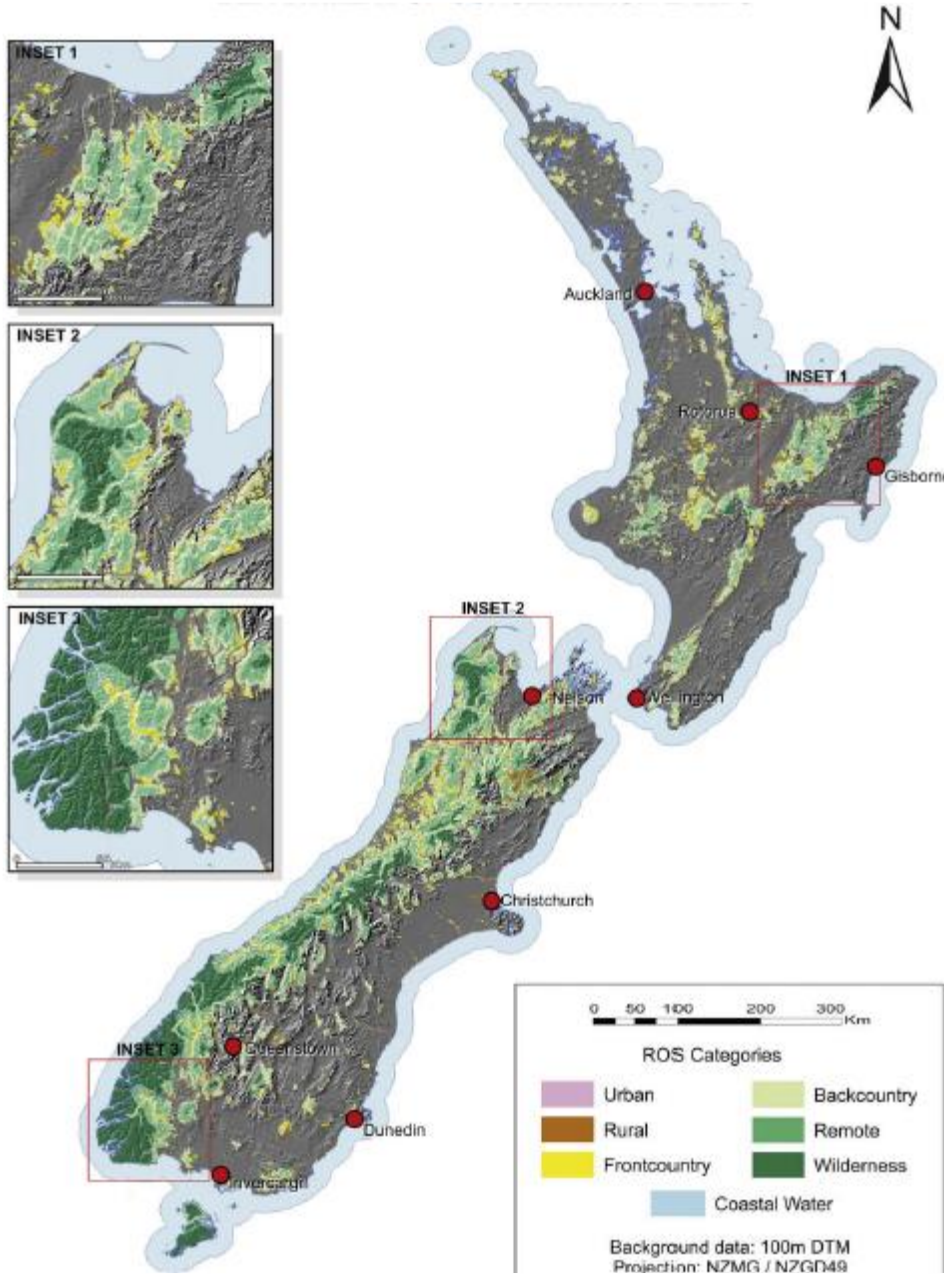
Yeni Zelanda

Yeni Zelanda'da 1993'den beri Ulusal Koruma Departmanı tarafından orijinali değiştirilmek suretiyle, bölgesel koşullara göre yeniden sınıflara ayrıştırılmış ROS yaklaşımının kullanımı sağlanmaktadır. Joyce ve Sutton (2009) Yeni Zelanda'nın tamamı üzerine ulusal ölçekte gerçekleştirdikleri çalışmada Ulusal Koruma Departmanı'ndan sağladıkları envanter verileriyle, sonradan farklı mekanlarda tekrarlanabilecek alternatif bir ROS modeli geliştirmeyi amaçlamışlardır. Buna göre mevcut veriler manuel biçimde toplanarak belirli katmanlar halinde ROS'un sonuç haritasına ulaşmaktansa katmanları ve ölçüleri belirlenmiş bir CBS modeli ile kolayca sonuçlara ulaşılabilecektir. Böylece ROS sınıfları belirlenirken bireysel yorum ve tartışmalarında önüne geçilebilecektir. Bu model Yeni Zelanda için ayrıştırılmış, kentsel, kırsal, tampon bölge (ilçe, büyük kasaba), taşra, uzak, primitif ROS sınıfları esas alınarak uygulanmıştır. Yeni Zelanda koşullarına göre ROS haritasını elde edebilmek amacıyla CBS'ye sayısal girişler için belirli skorlar uygulanmıştır. Bu skorlar her sınıf için tablo 21'de gösterilmektedir.

Tablo 21. *Kırsal ve Kentsel Alanlar Dışındaki ROS Sınıfları için Mekânsal Karakteristik Özelliklerin Özeti*

Tampon Bölge (İlçe, Büyük kasaba)	Otomobil yollarına 100 metre Otomobil yollarına 1.5 km. yakınlıkta bulunan patika ya da yürüyüş yollarına 100 metre yüksek kapasitede kullanılan motorlu yollar (havaalanı, liman) 100 metre
Taşra	Arazi yada otomobil yollarına 2 kilometre Otomobil yollarına uzaklıkları 2 kilometre olan tüm yürüyüş ve arazi yollarına 100 metre Yıllık ziyaretçi sayısı 450'nin üstündeki tüm yürüyüş yollarına 100 metre Yüksek kapasitede kullanılan motorlu yollar (hava, deniz) 250 metre Yıllık ziyaretçi sayısı 350'nin üzerindeki tüm kamp ve küçük yapılara 100 metre
Uzak	Bu sınıftaki tüm alanlar otomobil yollarına düzlemsel olarak 10 kilometreden fazla uzaklıktadır. Tüm küçük yapılar, kamp alanları yada yürüyüş yollarına 100 metre En az 1 kilometre taşra sınıfı tarafından çevrelenmiş
Primitif	Kalan tüm bölgeler 20 km ² den büyük bağımsız poligonlar (doğal önemi olmayan alanlar dışında)

Yeni Zelanda için ulusal ölçekte geliştirilen ROS haritası aşağıda yer almaktadır.

Şekil 5. Yeni Zelanda ROS Haritası

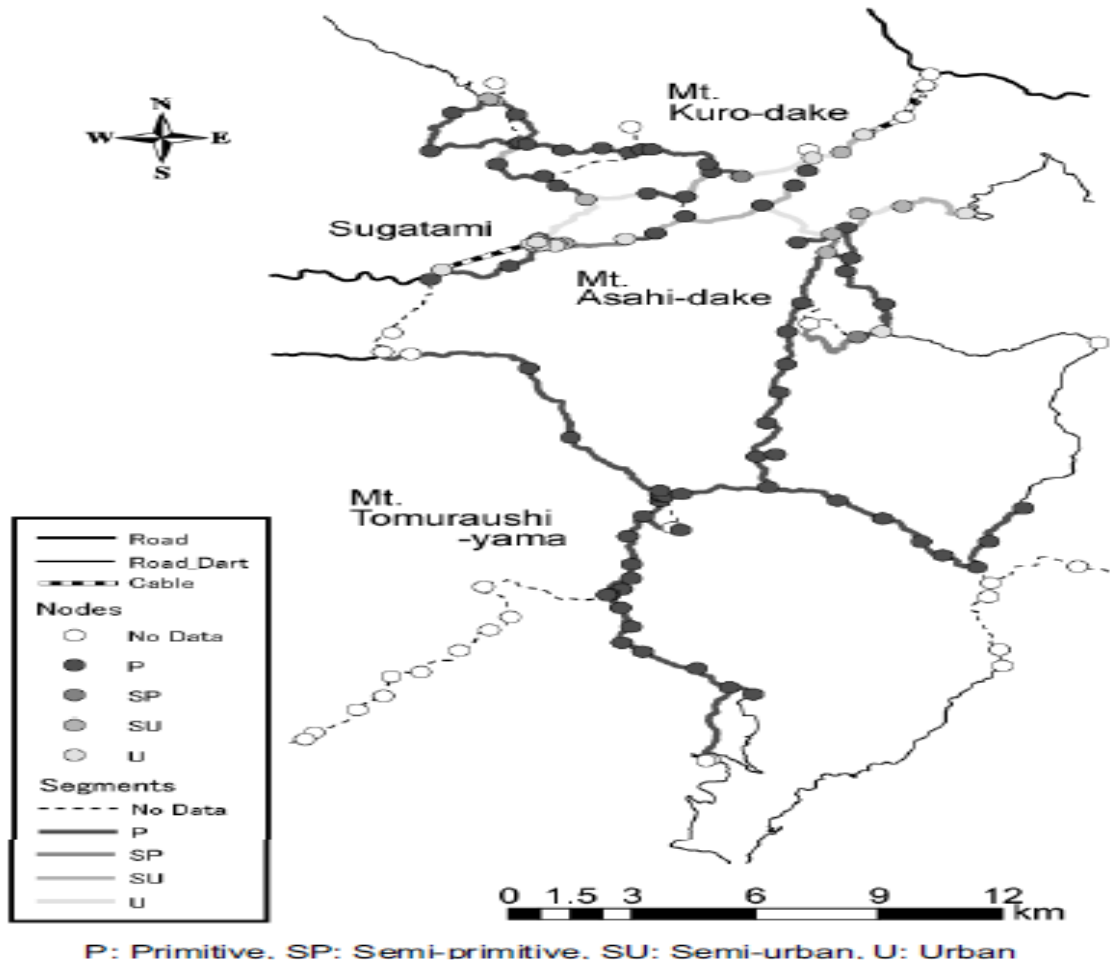
Kaynak: Joyce ve Sutton, 2009

Japonya -Daisetsuzan Milli Parkı

Yamaki ve Shoji (2004) Japonya’da Daisetsuzan Milli Parkındaki yürüyüş yollarının ROS yaklaşımı ile sınıflanması üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada belirledikleri 10 farklı değişken ile ziyaretçi tercihleri ve alguları üzerinden yürüyüş rotalarını ROS sınıflarına ayırmaya çalışmışlardır. Çalışmaya konu edilen yollar üzerinde

ziyaretçiler ile yapılan ankette 10 farklı değişken, ROS sınıflarının karakter özelliklerinin bir kısmı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Sonuç olarak çalışma alanında kentsel, yarı kentsel (kırsal), yarı primitif ve primitif alanlara ait karakteristik özellikler saptanmıştır. Bu sınıflar tamamen ziyaretçilerden toplanan veriler ışığında yürüyüş rotasında işaretlenerek bulunmuştur. Son olarak bu sonuçlara göre yürüyüş yolları sözü edilen dört farklı ROS sınıfını belirten biçimde işaretlenerek haritalanmıştır.

Japonya Daisetsuzan Milli Parkındaki yürüyüş yolları için geliştirilen ROS haritası aşağıda yer almaktadır.

Şekil 6. Japonya Daisetsuzan Milli Parkındaki Yürüyüş Yolları

Kaynak: Yamaki ve Shoji, 2004.

Çin – Pekin Dağlık Alanları

Xiao, Jia ve Jiang'ın (2012) Pekin'in çevresinde yer alan orman ve dağlık alanlarda rekreasyon fırsatlarının ortaya çıkarılması üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada, ROS ve WROS yaklaşımları temel alınarak ormanlık alanlardaki rekreasyon

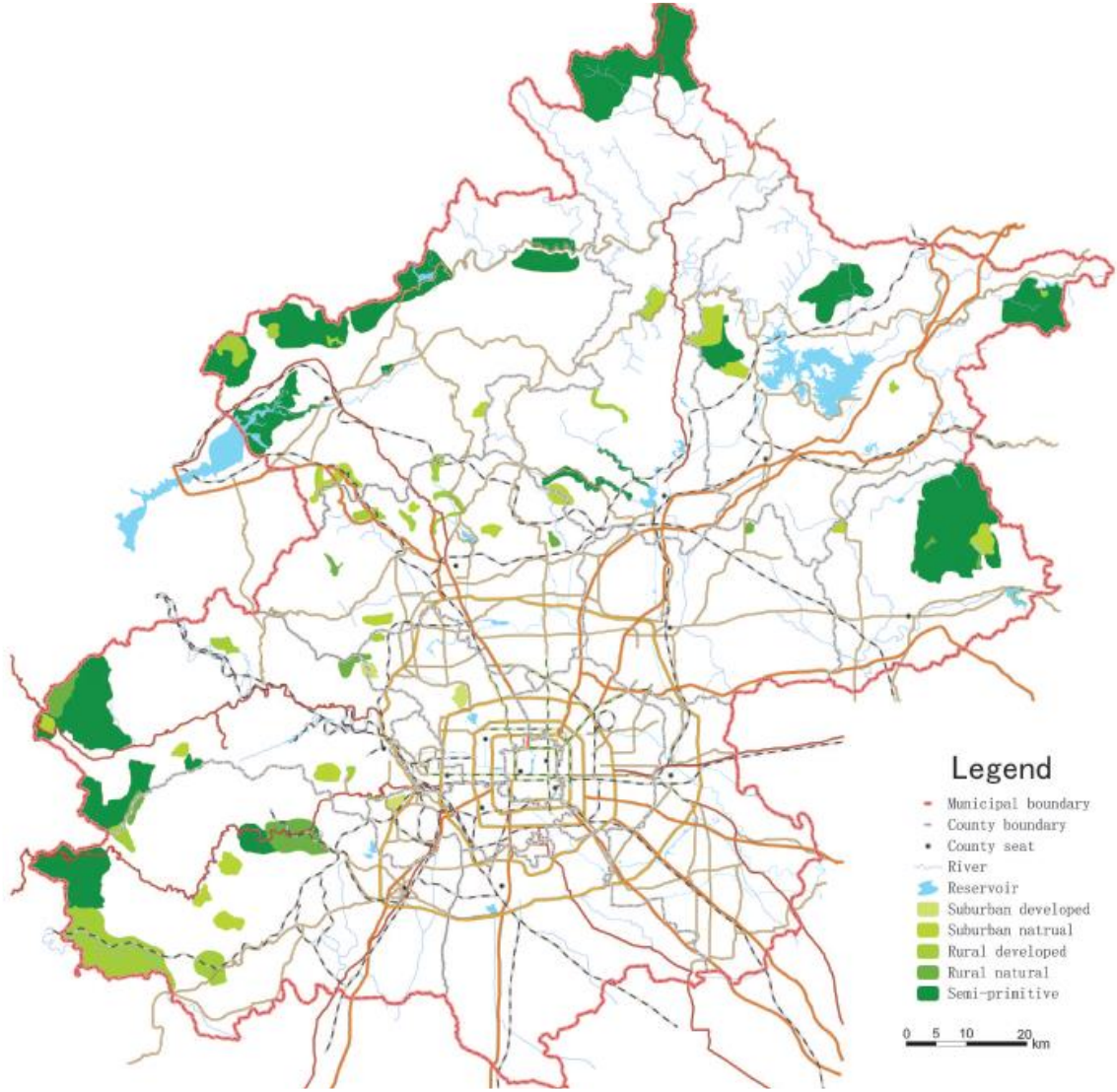

fırsatları için Orman Rekreasyon Fırsat Dağılımı (FROS) ismiyle yeni bir yaklaşım geliştirmişlerdir. 20 ayrı orman alanında gerçekleştirdikleri arazi sörveyi ve rekreasyon kullanıcı tercihlerini belirlemeye yönelik anketler ile ROS ve WROS yaklaşımlarının göstergeleri üzerinden bu yeni yaklaşımı uygulamada şekillendirmişlerdir. Buna göre Pekin çevresindeki ormanlık alanlar için beş ayrı rekreasyon fırsat sınıfı oluşmuştur. Bunlar, gelişmiş kırsal, doğal kırsal, gelişmiş tarımsal, doğal tarımsal ve yarı primitif sınıflardır. FROS'a göre tüm sınıflar için biyofiziksel, sosyal ve yönetsel öznitelikler tanımlanmış ve gerçekleştirilen saha çalışmaları ile tespit edilen rekreasyon talebi ile bu öznitelikler karşılaştırılarak özniteliklere hakkında planlamaya temel ve öncül teşkil edecek tavsiyeler üretilmiştir. Ayrıca arazi sörveyi ve kullanıcılardan toplanan rekreasyon talebine ilişkin veriler CBS'ye işlenerek kullanım haritası oluşturulmuştur. Rekreasyon talebiyle ilgili bilginin toplanmasında aşağıdaki başlıklarda yer alan bilgilere ilişkin sorular yöneltilmiştir.

1. Sosyo-demografik karakterler: cinsiyet, yaş, eğitim, meslek
2. Doğal alanların farklı tipleri için tercihler: tesis ve hizmetler, temel hizmetler ve doğallığın korunması, yabani ve primitif bölgeler
3. Alan seçimine ilişkin faktörler: manzara, ulaşılabilirlik, ulaşım maliyetleri, popülerlik, mesafe, medyada ki duyurum ve diğerleri
4. Kalabalık konusunda ziyaretçi algısı: kalabalığın önlenmesini arzu eder misiniz? (Evet/Hayır)
5. Farklı yönetsel pratikler için ziyaretçi algısı: kısıtlı kullanım, kabullerin ayarlanması, davranışların kontrolü, personelin artırılması ve diğerleri

Çalışmanın sonuçların da özellikle primitif alanlardaki rekreasyon fırsatlarına erişim için gelişmiş tarımsal alanlarda gelişen arza karşın, rekreasyon kullanıcılarının ulaşım zorluğu gibi problemlerden dolayı gelişmiş kırsal alanlardaki rekreasyon fırsatlarına yöneldiği, bu nedenle söz konusu alanlardaki rekreasyon fırsatlarının yeterince değerlendirilemediği gibi tespitlerde bulunulmuştur. Bunun yanı sıra anketlerde kullanıcılara sorulan “Eğer siz bu alanı yönetseydiniz çevrenin korunması ve ziyaretçilerin rekreasyon deneyimini yaşamaları için en çok hangi önlemi tercih edersiniz?” sorusuna kısıtlı kullanım, kabullerin ayarlanması, davranışların kontrolü, personelin artırılması ve diğerleri seçeneklerinden en çok “personelin artırılması (%43)” seçeneği tercih edilmiştir.

Çin'de Pekin'in dağlık alanları için geliştirilen ROS haritası aşağıda verilmiştir.

Şekil 7. Çin Pekin ROS Haritası

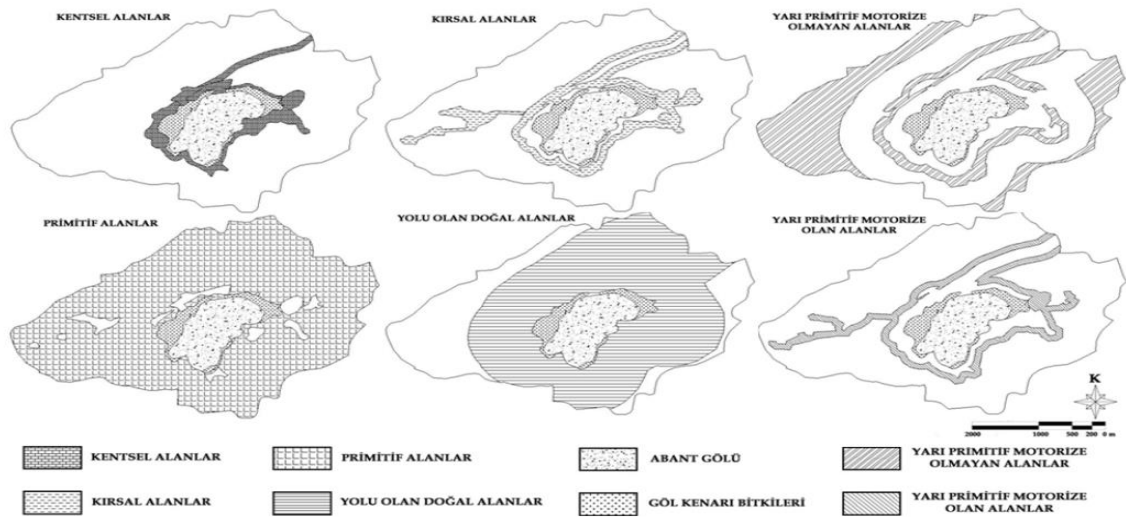
Kaynak: Xiao, Jia ve Jiang, 2012.

Türkiye Abant Yedigöller Milli Parkı

ROS yönteminin Türkiye’de uygulamalarına bakıldığında literatürde tek bir çalışma dışında uygulama çalışmasına rastlanılmamıştır (Kozak, Metin, 2014). Bu çalışma Müderrisoğlu vd.’nin (2005) ROS yönteminin Abant Tabiat Parkı’nın rekreasyon düzenlemesinde kullanımına yönelik bir çalışmasıdır. Çalışmada Abant Tabiat Parkı’nın ROS sınıfları üzerinden haritaları hazırlanarak bölgedeki rekreasyon kullanıcıları ile görüşmeler yapılmıştır. Sonuç olarak, Türkiye’de rekreasyon planlaması, rekreasyon çeşitliliğinin niteliğini ve niceliğini artırılması, sosyal, fiziksel ve yönetsel temelli bireylerin memnuniyet düzeylerini esas alan bir yaklaşımın ortaya çıkarılması ve alandaki kişilerin demografik özellikleri ile rekreasyon tipolojilerinin ortaya

konulmasında ROS yönteminden yararlanılabileceği önerilmiştir. Ayrıca, ROS yönteminde kullanılan sembolik dilin basit ve Türkiye koşullarına göre harita sınıflamasının yapılmasının önemi belirtilmiştir. Bunun dışında çalışmada Abant Tabiat Parkı ile ilgili olarak genel memnuniyeti en çok etkileyen faktörlerin; mevsim, grup büyüklüğü, kullanıcıların cinsiyeti, yaşı, gelir düzeyi ve alanda geldikleri yer olduğu tespit edilmiştir. Rekreasyon alanı konusundaki genel memnuniyet ile ilgili bölüm SERVQUAL ölçeği kullanılarak tespit edilmiş olsa da; günümüzde SERVQUAL gibi ölçeklerin geçerliliği tartışılmaktadır. Nitekim Vargo ve Lush (2004) hizmet kalitesinin ölçümünde artık, SERVQUAL gibi fark analizi (gap analyze) yapılan ölçeklerin tutarlı sonuçlar vermediğini vurgulamışlardır. Elbette hizmet kalitesi son yıllarda geliştirilen ve fark analizi içermeyen ölçeklerle ölçülebilir. Bu nedenle ROS yönteminde rekreasyon kullanıcılarının hizmet kalitesi ya da memnuniyet düzeylerine yönelik algılarının ölçülmesinde güncel ve esnek ölçeklerin kullanılması gerektiği söylenebilir.

Türkiye’de Bolu Abant Yedigöller Milli Parkı için geliştirilen ROS haritası aşağıda gösterilmektedir.

Şekil 8. Bolu Abant Yedigöller Milli Parkı ROS Haritası

Kaynak: Müderrisoğlu vd., 2005.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde bu çalışmanın araştırma ve uygulama bölümlerinde hangi materyallerden faydalandığı; bu materyallerin nasıl bir yöntemle çalışmada kullanıldığı detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Bu bölümde kullanılan CANROS yöntemi bu çalışmanın sonucunda ortaya konulan özgün yöntemle verilen isimdir. Dolayısıyla CANROS ifadesi görüldüğünde bu çalışmayla oluşturulan özgün yöntemin adı anlaşılmalıdır.

4.1. Materyal

Bu çalışmanın materyalleri ikincil veri kaynakları, çalışma alanı veri kaynakları, anket, çalışmada kullanılan donanım ve yazılım ve son olarak gözlem notu ve arazi sürveyi olarak sıralanmaktadır. Bu materyallerle ilgili detaylı açıklama aşağıdaki başlıklarda yapılmıştır.

4.1.1. İkincil kaynaklar

Bu çalışmada birkaç farklı kategoride ikincil veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Öncelikle çalışmanın yapılmasına temel teşkil eden ROS ve WALROS yaklaşımlarına ilişkin kitap niteliğindeki kullanıcı kitapçıkları incelenmiştir. Sonraki aşamada rekreasyon, turizm ve boş zaman kavramları ile ilgili kritikleri içeren makale, kitap ve internet siteleri taranmıştır. Bunun devamı olarak rekreasyon ve turizm planlaması, ve coğrafi bilgi sistemlerine ilişkin kuram ve yöntem geliştirmeye yönelik tez, makale, kitap ve çalışmalar incelenmiştir. Ardından çalışma konusunun temel kavramı olan rekreasyon fırsat değerlendirmesine yönelik uygulama örnekleri ve yöntem geliştirme çalışmaları ikincil veri kaynağı olarak tercih edilmiştir. Son olarak; çalışma alanında örneklem seçilen alanın bulunduğu Karaburun yarımadasına ilişkin makale, tez, kitap ve bildiri, rapor ve proje niteliğinde yapılan tüm akademik çalışmalara ve akademik nitelikte olmayan gazete, dergi, internet sitesi, broşür gibi ikincil veri kaynaklarına ulaşılmaya çalışılmış ve büyük bir kısmı materyal olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra çalışma alanı ve ROS yöntemi ile ilgili yukarıda sözü edilen materyallerde yer alan haritalarda materyal olarak değerlendirilmiştir.

4.1.2. Çalışma alanı veri kaynakları

ROS yönteminin uygulanması için seçilen çalışma alanına ilişkin altlık teşkil eden harita ve uydu görüntüleri bu çalışmanın bir diğer materyalini oluşturmaktadır. Söz konusu alana ilişkin uydu görüntüleri ve haritalar aşağıda sıralanmıştır.

- Rassat uydu görüntüleri
- Lansat 7 uydu görüntüleri
- Lansat 8 uydu görüntüleri
- 30 mt. çözünürlüklü Global Vejetasyon haritası
- 1/25.000 ölçekli alan kullanım haritaları
- 1:25.000 ölçekli vektör topoğrafik haritalar
- 1:25.000 ölçekli vektör topoğrafik veriler
- 1:25.000 ölçekli raster topoğrafik haritalar

Yukarıda sıralananlar dışında çalışma alanıyla ilgili aşağıda yer alan ikincil kaynaklarda çalışma veri kaynakları olarak sıralanabilir.

- Kanunlar ve yönetmelikler
- Bilimsel araştırmalar, envanterler ve gözlem raporları
- Ziyaretçi kullanım istatistikleri, trendleri, çalışmaları ve trafik yoğunluğu, anketler
- Rekreasyon olanaklarını gösteren bölgesel haritalar
- Raporlar, çalışmalar, gelecek projeksiyonlar, ulusal belge ve diğer dökümanlar
- Bazı önemli kuruluş ve kişilerle iletişim bilgileri: kaymakamlık, belediye, muhtarlık, büyükşehir, valilik, ilgili bakanlıklar, yerel topluluklar ve sivil inisiyatifler, kalkınma ajansı, turizm ofisleri, özel ilgi grupları, üniversiteler, kent konseyleri

4.1.3. Donanım ve yazılım

Bu kısımda arazi sürveyi ve çalışma alanına ilişkin analizlerin gerçekleştirilmesi için gerekli donanım ve yazılımlar yer almaktadır. Arazi sürveyi için el gps aleti, taşınabilir bilgisayar, fotoğraf makinası, taşınabilir bellekler ve arazi için gerekli giyim ve ekipmanları kullanılmıştır. Çalışma analizlerini gerçekleştirmek için yüksek kabiliyetli bilgisayarın yanı sıra ofis ve coğrafi bilgi sistemlerini temel alan yazılımlar materyal olarak kullanılmıştır.

4.1.4. Anket

Çalışmada uygulanacak anket ifadeleri Rephann 'ın (2012) “Virginia İçin Açık Alan Rekreasyon Talebi: 2011 Virginia Açık Alan Anket Verilerine Yönelik Bir Analiz” başlıklı çalışmadan yola çıkarak hazırlanmıştır. Söz konusu anket aynı zamanda Virginia eyaletinde devletin bir birimi olarak hizmet veren Virginia Koruma ve Rekreasyon Departmanı tarafından beş yılda bir düzenli olarak açık alan rekreasyon alanlarında kullanıcılara uygulanmaktadır. Çalışmada kullanılan anket aşağıda sıralanan bölümlerden oluşmaktadır. Ayrıca anket soru formu maddelerinin tamamı ekler bölümünde yer almaktadır.

A bölümü (Açık alan rekreasyon aktivitelerine erişim): Katılımcılara rekreasyon aktivitelerine katılım, hangi aktivitelerin tercih edildiği, katılan aktivitelere erişim için ne kadar zaman harcadığı, aktivitelerin ne kadar zaman aldığı, kimlerle aktivitelere katıldığı, en çok hangi aktiviteye katıldığı ve bu aktiviteleri nereden duyduğuyla ilişkili sorular yöneltmiştir.

B bölümü (Bölgedeki doğal alanlar): katılımcıların doğal alandaki tutumları, doğal alanda olması gerektiğini düşündükleri talepler, konaklama tercihleri ve beklentilerini öğrenmeye ilişkin soruları içermektedir.

C bölümü (Demografik bilgiler): ikamet, mülkiyet sahipliği, yaş, cinsiyet, hane halkı cinsiyet ve yaş bilgileri, kişisel ve hane halkı yıllık gelir gibi bilgilerin istendiği bölümdür.

4.1.5. Gözlem notu ve arazi sürveyi

CANROS sınıflamasının yapılabilmesi için mevcut fiziksel (biyofiziksel), sosyal, yönetsel ve sonradan eklenen ekonomik öznitelikleri belirleyen CANROS sınıflama kriterlerinden bazıları gözlem sonucu elde edilebilecek veriler içermektedir. Bu nedenle Arazi sürveyi sırasında gözlem notu alınmıştır.

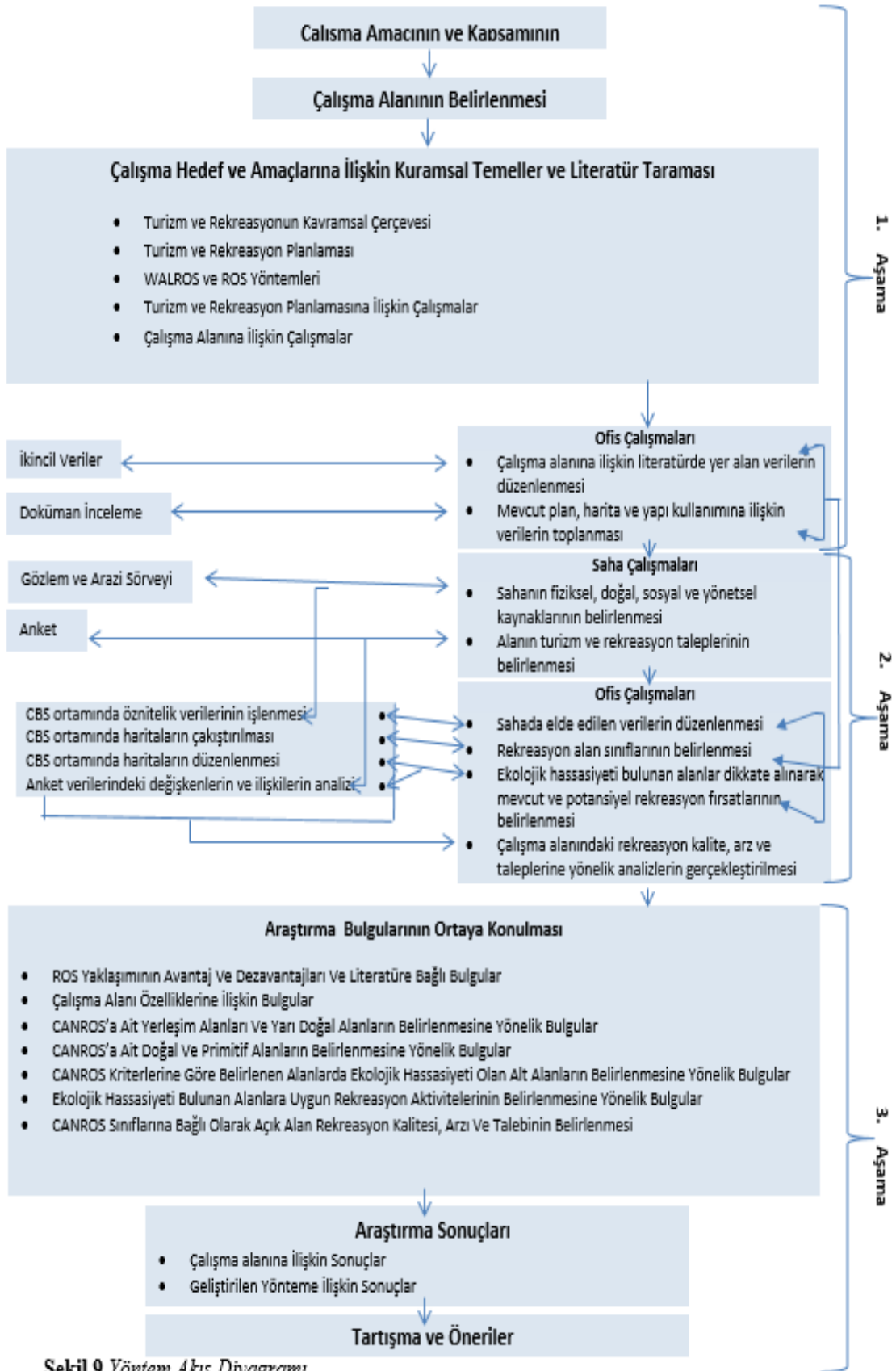
Arazi sürveyindeki değişkenler Şahin (2011) 'in yürütücülüğünü gerçekleştirdiği “İl Ölçeğinde Peyzaj Karakter Analizi ve Turizm /Rekreasyon Açısından Değerlendirilmesi” isimli projeden alınmıştır. Bu form algısal ve görsel niteliklere arazide araştırmayı yapan kişinin farklı nitelikteki peyzaj alanlarında puanlama yapmasına imkan vermektedir. Bu nitelikler aynı zamanda doğada doğruluğu gözlemlenebilir kesine yakın saptamaların yapılmasını sağlamaktadır. Örneğin; arazi

sörveyinin yapıldığı noktada arazi formunun nasıl bir yapıda olduğu açık bir şekilde gözlemlenebilir. Bir diğer örnekte bir ovanın bitiminde dik bir yamaç görüldüğünde buranın alçak, orta ya da yüksek röliyef olduğu açık bir biçimde gözlemlenebilir. Örneklerde de görüldüğü üzere söz konusu nitelikler çevrenin algısal ya da görsel nitelikleri konusunda bilgiler içermektedir. Bu nedenle CANROS sınıflarının belirlenmesinden sonraki üçüncü aşamada CANROS sınıflarına bağlı olarak rekreasyona uygun alanların saptanması konusunda arazi sörveyinden elde edilen veriler kullanılacaktır.

Yukarıda sözü edilen arazi sörveyi formu, bu çalışmaya bazı değişiklikler yapılarak uyarlanmıştır. Yenilik olarak mevcut arazi sörveyi formuna, arazi çalışması öncesinde peyzaj öğelerinin durumları hakkında bilgi toplamaya yarayacak iki yeni değişken ile gözlem notu alanı ve rekreasyon karakterini belirleyici değişkenler eklenmiştir. Buradaki gözlem notu alanı ikinci aşamada yer alan kriterlere ilişkin göstergelere ait verilerin toplanmasında ve CANROS sınıf isimlerinin oluşturulmasında önemli bir kaynak oluşturmuştur. Ayrıca rekreasyon karakterine ilişkin verilerin aynı sörveyde toplanması yine ikinci aşamadaki göstergelere katkı sağlamaktadır. Sözü edilen form ekler kısmında yer almaktadır.

4.2. Yöntem

Çalışma, belirlenen çalışma alanına ilişkin kullanım sınıfları içerisinde rekreasyon fırsatlarının ortaya çıkarılması ve yöntem geliştirilmesine altlık teşkil eden literatür çalışmaları ve çalışma hedeflerinin belirlenmesi ile başlamış, bu doğrultuda ofis ve saha çalışmaları ile devam etmiştir. Çalışmanın izlediği yol haritası Şekil 3'de gösterilmektedir.

Şekil 9. Yöntem Akış Diyagramı

Yukarıda gösterilen yöntem akış diyagramına bağlı olarak; çalışmanın temelini teşkil eden CANROS modelinin oluşturulmasına ilişkin üç aşamalı bir yöntem benimsenmiştir. Bu yönetime ait aşama ve bu aşamaların içerikleri Tablo 22’de gösterilmektedir.

Tablo 22. CANROS Modelinin Aşamaları

1. AŞAMA: CANROS’A AİT YERLEŞİM ALANLARI VE YARI DOĞAL ALANLARIN BELİRLENMESİ
1- Global Vejetasyon (Bitki Örtüsü (Land Cover)) Veri Katmanı (30 metre) 2- Çalışma Alanının Yüksek Çözünürlüklü Uydu Görüntüsü Yukarıdaki verilerden faydalanılarak CBS’de alanların belirlenmesi sağlanmaktadır.
2. AŞAMA: CANROS’A AİT DOĞAL VE YABANIL ALANLARIN BELİRLENMESİ
Fiziksel, Sosyal, Yönetmel ve Ekonomik Öznitelikleri Belirleyen CANROS Sınıflama Kriterleri
1- Uzaklık 2- Düzenleme / Gelişim 3- Rekreasyon Deneyim Karakteristikleri 4- Büyüklük 5- Alan Kullanımı ve Nüfus 6- Yönetmel Düzenlemeler 7- Ekonomik Gelişim Yukarıdaki kriterlere göre CBS’kullanılarak alanların belirlenmesi sağlanmaktadır.
3. AŞAMA: CANROS KRİTERLERİNE GÖRE BELİRLENEN ALANLARDA EKOLOJİK HASSASİYETİ OLAN ALT ALANLARIN BELİRLENMESİ
Birinci aşamada kullanılan Vejetasyon veri katmanı ile ikinci aşamada tamamlanan CANROS sınıflarına ait alanların CBS’den faydalanılarak karşılaştırılması ile belirlenmesi sağlanmaktadır.
4. AŞAMA: EKOLOJİK HASSASİYETİ BULUNAN ALANLARA UYGUN REKREASYON AKTİVİTELERİNİN BELİRLENMESİ
Önceki aşamalarda belirlenen alanların doğruluğunun bir kere daha arazide tespit edilmesi ve buna bağlı olarak alanda mevcut ve potansiyel rekreasyon aktiviteleri konusunda gözlem yapılması gerekmektedir.
5. AŞAMA: CANROS SINIFLARINA BAĞLI OLARAK AÇIK ALAN REKREASYON KALİTESİ, ARZI VE TALEBİNİN BELİRLENMESİ
1- Görsel, Algısal ve Estetik Değerlere İlişkin Arazi Sörveyi 2- Rekreasyon Talebine İlişkin Kullanıcı Anketi Arazi sörveyi yoluyla mevcut rekreasyon arzı ve rekreasyon kalitesinin tespit edilmesi sağlanmaktadır. Rekreasyon talebine ilişkin tespitin yapılması için ise alanda rekreasyon kullanıcılarının tercihlerini belirleyen ankete başvurulmaktadır.

CANROS sınıfları, ROS yönteminde kullanılan primitif, yarı primitif motorize olmayan, yarı primitif motorize, yolu olan doğal, kırsal ve kentsel isimli altı sınıftan farklı olarak; hem literatürde ROS yöntemine ilişkin çalışmaların eksik yönleri irdelenerek hem de dünya üzerindeki tüm alanlarda sınıfların farklılaştırılması yerine kriterlerin esnekleştirilebileceği bir yöntemin oluşturulması motivasyonundan hareketle yeniden belirlenmiştir. Bu sınıflar CANROS modelinde dört ayrı sınıfa ayrılmıştır. Ayrıca bu sınıfların bazıları kendi içlerinde iki ayrı sınıfa ayrılmaktadır. Sözü edilen sınıflar şöyledir:

- 1- Yabanıl (Primitif)
- 2- Doğal
  - a. Yolu Olmayan
  - b. Yolu Olan
- 3- Yarı Doğal
  - a. Kırsal / Tarımsal Alanlar
  - b. Küçük Yerleşimler
- 4- Yerleşim Alanları
  - a. Kırsal Dokulu
  - b. Kentsel Dokulu

Yabanıl alanlar pek çok ROS yönteminde kullanılan bir sınıftır. Doğal alanlar birçok çalışmada kullanıldığı gibi bazı çalışmalarda skalanın bu kısmında yer alan sınıf motorlu taşıtlar düşünülerek yapılmıştır. Bu anlamda sınıfların oluşumunda her sınıfa ait motorlu ya da motorlu taşıtların niteliği bu sınıfların oluşumunu sağlayan kriter/göstergeler de ele alınması daha uygun bulunmuştur. Bu nedenle CANROS modelinde doğal alan sınıfı yolu olan ve olmayan biçimde iki ayrı kategoride değerlendirilmiştir. Bir diğer taraftan yine birçok çalışmada yarı doğal, tarımsal, kırsal vb. isimlerin yer aldığı bir sınıf bulunmaktadır. Bu sınıfta genellikle tarım alanları, tarım alanlarını oluşturan yerlerde taşra yerleşimlerin bir kısmı vb. alanlardan bahsedilmektedir. Dolayısıyla yarı doğal alan sınıfı da kırsal/tarımsal alanlar ve küçük yerleşimler olarak iki farklı kategoride ele alınmaktadır. Ayrıca turistik alanlarda pek çok hassas bölgenin yerleşimler nedeniyle etkilendiği ve özelliğini kaybettiği bilinmektedir. Bu nedenle yarı doğal alanlarda küçük yerleşimler alt kategorisi kendisine tayin edilen özellikler aracılığı ile bu hassas bölgelerin korunması anlamında izole alan birimleri olarak görülebilir. Bunun yanı sıra yarı doğal sınıfın alt sınıfı olarak yeni model skalasında yer alan kırsal / tarımsal alanlar esasen rekreasyon imkanlarının yoğunlaştığı alanlardır. Çünkü söz konusu alanlar kırsal yerleşimlerin bitiminde başlayıp etrafa yayılan alanlar olmaktadır. Ayrıca modelin birinci aşamasında belirtilen bitki örtüsü veri katmanında da ekolojik açıdan hassas olan bölgeler aynı veri katmanının lejantında belirtilen tarım alanlarının etrafında şekillenmiştir. Bu bağlamda açık alan rekreasyon fırsatı sunan orman vb. hassas bölgelere büyük yerleşimlerden geçiş kırsal/tarımsal alanlardan yapılmaktadır. Dolayısıyla konvansiyonel olmayan kamp tipi konaklamalar ve

buna bağı rekreasyon fırsatlarının yanı sıra tarımsal alanlarda kültürel ve yöreye özgü rekreasyon imkanlarında fazlalığı nedeniyle söz konusu kırsal/tarımsal alanları korunması gereken hasas bölgelere geçiş alanı olarak konumlandırmakta fayda vardır. Bu modeldede kırsal/tarımsal alanlar bu şekilde konumlandırılmıştır. Son olarak yerleşim alanlarının, rekreasyon ve turizm imkanları anlamında kültürel mimari yaşantı ve doğal öğelerden çok etkilendiği bilinmektedir. Dolayısıyla mevcut ROS yönteminde yer alan kentsel ve kırsal yerleşim ayrımı yerleşim alanları sınıfının alt kategorisi olarak değerlendirilmiştir. Bu kategorilerde kırsal yerleşim alanı kendisine özgü kültürel, tarihi, doğal değerler taşıdığı için kentsel dokulu yerleşim alanlarına göre farklı rekreasyon fırsatları yaratacaktır.

4.2.1. 1. Aşama: CANROS'a ait yerleşim ve yarı doğal alanların belirlenmesi

CANROS modelinin ortaya konulması için öncelikli olarak çalışma alanının doğal özelliklerini ve bazı sınırların belirlenmesine yardımcı olacak bir veriye ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle konuyla ilgili olarak yapılan araştırmada bitki örtüsü (vejetasyon) verisinin bu ihtiyacı karşılayacağı düşünülmüştür. Söz konusu bitki örtüsü verisiyle birlikte çalışma alanının içerisinde yer alan farklı alanlar (tarımsal, makilik, çayırlar, yerleşim alanları, niteliklerine göre orman tipleri vb.) tespit edilebilecektir. Böylece öznitelik kriterlerine göre belirlenen mevcut ROS sınıflarının kaba anlamda sınırlarının belirlenmesi sağlanabilecektir.

Vejetasyon Landsat 8 uydusu tarafından temin edilen ve tüm dünyanın 30 metre çözünürlükte oluşturulan bir veri katmanıdır. Söz konusu veri MDA firması tarafından geliştirilmiş olmakla birlikte ABD'de kamu birimleri tarafından planlama altlığı olarak kullanılmaktadır. Vejetasyon veri katmanı 2013 yılında tüm dünyayı kapsayan biçimde yayınlanmaya başlanmış; halen güncellenmekte olan online olarak temin edilebilecek bir veridir⁷. Bu anlamda Global Vejetasyon verisi, CANROS sınıflarının oluşturulması amacıyla tasarlanan modelin birinci aşamasına ilişkin veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Global vejetasyon veri katmanında yer alan alanların hangi nitelikte olduğu; yani lejantı Tablo 23'de verilmiştir.

---

⁷ <http://landscapeteam.maps.arcgis.com/home/item.html?id=1770449f11df418db482a14df4ac26eb> Erişim Tarihi: 01.05.2017

Tablo 23. Global Vejetasyon Veri Katmanı

1. Orman (Yaprak döken): Ağaçlar > 3 metre yükseklikte, %35'ten büyük gölgelik kapatışı (her zaman yeşili olan türler arası % 25'in altında karışım) karaçam hariç yapraklarını mevsimsel olarak kaybeden
2. Orman Yaprak (dökmeyen): Ağaçlar 3 metreden yüksek, %35'ten büyük gölgelik kapatışı (yapraklarını kaybetmeyen türlerle yaprak döken türler arası %25'ten küçük karışım). Yaprak dökenlerden bağımsız olarak iğne yapraklı karaçam içerir
3. Çalı / Maki: Ağaçsız bitki örtüsü 3 metreden alçak, %10'dan büyük zemin kaplama oranı. Yalnızca %30'dan büyük zemini kaplar.
4. Çayır: Otsu bitkiler, mera alanları dahil olmak üzere % 10'dan büyük alanı kaplar. Yalnızca % 30'dan büyük kaplanan yerler
5. Çorak/Seyrek bitki: Kaya, kum, kil, plajlar, taş ocakları, şerit mayınları ve çakıl çukurları içeren bitki örtüsü az olan (<% 10) topraklar. Sular altında kalmayan, tuzlu yüzeyler, playalar ve gelgitsiz çamurluklar da dahildir.
6. Tarım, Genel: Ekilen tarım arazileri
7. Tarım, Çeltik: yetiştirme mevsiminin büyük bir kısmında su tutulması gereken karakterde tarım arazileri
8. Sulak alan: otsu bitkiler ve odunsu türler (hindistan cevizi sakızı (mangrov) hariç), yetiştirme mevsiminin büyük bir kısmı için yüzeye yakın veya su tabakasında bulunan alanlar
9. Mangrov: Mangrov türlerinin hakim olduğu sahiller (tropik sulak alanlar)
10. Su: Okyanuslar, göller, göletler, nehirler ve dereler dahil olmak üzere 0,08 hektardan (1 LS piksel) büyük tüm su kütleleri
11. Buz / Kar: Kalıcı buz veya karla kaplı alanlar
12. Bulutlar: Bulutların, bulutların gölgelerinin, dumanın, bulanıklığın veya uydu görüntü problemlerinin oluşması nedeniyle arazi örtüsünün yorumlanmasının mümkün olmadığı alanlar
13. Ağaçlı Sulak Alanlar: Orman veya çalılık bitki örtüsünün vejetatif kapalılığının % 20'sinden fazlasını oluşturduğu ve toprak veya katmanların periyodik olarak suya doymuş yada suyla kaplı olduğu alanlar. Yalnızca ABD kıta sahasında kullanılır.
14. Karışık Orman: Ağaçların hakim olduğu alanlar genellikle 5 metreden büyük ve toplam bitki örtüsünün % 20'sinden fazladır. Yaprak döken yada dökmeyen türler toplam ağaç örtüsünün % 75'inden fazladır. Yalnızca ABD kıta sahasında kullanılır.
15. Yüksek Yoğunluklu Kentsel: Alanın %70'inden fazlasına inşa edilmiş, en az 60 metre genişliğinde (asfalt, beton, bina vb.) olan alanlar. İnşa edilmiş alanlar ve bitki örtüsünün karışımı bulunan yerleşim alanları, inşa edilen alanın % 60'ından fazlasını oluşturmaktadır. Ticari, endüstriyel ve örneğin tren istasyonları, havaalanı vb. ulaşım.
16. Orta-Düşük Yoğunluklu Kentsel: Alanın %30-70'i arasında inşa edilmiş, en az 60 metre genişliğinde (asfalt, beton, bina vb.) olan alanlar. İnşa edilmiş alanlar ve bitki örtüsünün karışımı bulunan yerleşim alanları, burada inşa edilen materyallerin oranı% 40'ın üzerindedir. Ticari, endüstriyel ve ulaşım, yani tren istasyonları, havaalanı vs.

Yukarıda görüldüğü üzere Global Vejetasyon veri katmanı yardımıyla tarım alanlarına ilişkin poligonlar tespit edilebilmektedir. CANROS modelinde de yerleşim alanları ile ekolojik hassasiyeti bulunan doğal alanlar arasında kalan bölgeler kırsal/tarımsal alanlar olarak sınıflanmıştır. Buradan hareketle bitki örtüsü veri katmanında yer alan Çalı/Maki, Tarım-Genel gibi poligonlarla belirlenmiş alanlar CANROS modelinde ki yerleşim alanları ile korunması gerekli doğal alanlar arasında bariyer görevi görmekle birlikte; CANROS modelindeki kırsal/tarımsal sınıfın belirlenmesi için sınırların belirlenmesinde önemli bir konumda olduğu düşünülmüştür.

Kısaca modelin birinci aşamasında kırsal/tarımsal sınıfın belirlenmesi için bitki örtüsü veri katmanının Tarım-Genel ve Çalı/Maki poligonlarından yararlanılmıştır.

Bunun yanı sıra, çalışmanın birinci aşamasında kullanılan yüksek çözünürlüklü uydu görüntüsü ve bitki örtüsü veri katmanının her ikisinde yarı doğal alanların alt sınıfı olarak bulunan küçük yerleşimler, yerleşim yerleri sınıfının alt sınıfları olarak bulunan kırsal dokulu ve kentsel dokulu alanların sınırlarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Şöyleki, bitki örtüsü veri katmanında yüksek yoğunluklu ve düşük yoğunluklu yerleşimler uzaktan algılamayla tespit edilebilmektedir. Yüksek çözünürlüklü uydu görüntülerinde ise alanda yer alan küçük yerleşimler (siteler, ikincil konutlar), köyler, kentler, taşra alanlar vb. yapı ve altyapı tesisleri konumsal olarak tespit edilebilmektedir. Doalysıyla yüksek çözünürlüklü uydu görüntüleri ve bitki örtüsü veri katmanıyla bu alanların sınırları poligon olarak belirlenebilmektedir. Kısacası CANROS modelinde yer alan yerleşimler ve yarı doğal alanların alt sınıfı olarak küçük yerleşimler ve kırsal/tarımsal poligon olarak bu aşamada belirlenmiştir.

4.2.2. 2. Aşama: CANROS'a ait doğal ve yabancı alanların belirlenmesi

ROS yönteminin temelinde var olan fiziksel, sosyal ve yönetsel özniteliklere ek olarak; gelişimin ekonomik fayda amaçlı sağlandığı öngörülerek ekonomik öznitelikler de CANROS modeline eklenmiştir. Literatür kısmında da anlatıldığı üzere ROS ve WALROS yönteminde söz edilen öz nitelikler bazı alt kriterler doğrultusunda arazi sörveyi yoluyla çalışma alanından veri toplanması, ikincil kaynaklar, arazi ekibinin tartışması sonucu verilen kararlar ve bazı analizlerle elde edilmektedir. Konuyla ilgili WALROS yönteminde kullanılan Alan Envanterleme Protokolü Ek-2'de yer almaktadır. CANROS modelinde ise öznitelikleri oluşturan ve CANROS sınıflarını belirleyen kriterler mevcut ROS yöntemi ve More ve diğerleri'nin (2003) ROS'un geliştirilmesi üzerine yaptıkları çalışmalardan belirli ölçütlerde esinlenerek oluşturulmuştur. Ancak bu kriterler ve alt kriterlere sınıfların ayrışmasında belirgin bir özellik olabileceği düşünülen yeni kriterler eklenmiştir. Söz konusu yeni kriterler arazi çalışması sırasında oluşturulan gözlem notları vasıtasıyla oluşturulmuştur. Konuyla ilgili More ve diğerleri'nin (2003) geliştirdiği ROS sınıflarının belirlenmesine yönelik kriterler Ek-3'de verilmiştir.

CANROS modelinin birinci aşamasında elde edilen yerleşimler ve yarı doğal alanlara ilişkin poligonlar belirlenmişti. İkinci aşamada ise belirlenen bu poligonlara

ilişkin sayısallaştırılmış harita üzerinde CANROS modelinin sınıflama kriterleri olan fiziksel, sosyal, yönetsel ve ekonomik özneliklerde yer alan büyüklük, uzaklık gibi sayısallaştırılabilen verilerin vasıtasıyla coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak doğal ve yabanıl alanlar ve buna bağlı alt alanlar belirlenmiştir. Söz konusu büyüklük uzaklık gibi sayısal verilerle ilgili değerlendirme yapmadan önce CANROS modelinde belirlenen uzaklık, düzenleme/gelişim, rekreasyon deneyim karakteristikleri, büyüklük, alan kullanımı ve nüfus, yönetsel düzenlemeler ve ekonomik gelişim isimli yedi farklı kriterin neler olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Ayrıca bu kriterlere ilişkin verilerden bazıları arazi sürveyine ilişkin deneyimlerden; bazıları ise coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılarak oluşturulduğunu belirtmek gerekir. Söz konusu alt kriterlere/göstergeler Tablo 24’de gösterilmektedir.

Tablo 24. CANROS Sınıflama Kriterlerine İlişkin Alt Göstergeler Cetveli

UZAKLIK							
Kriterler	Yabani	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanları	
		<u>Yolu Olmayan Doğal</u>	<u>Yolu Olan Doğal</u>	<u>Tarımsal Alanlar</u>	<u>Küçük Yerleşim Alanları</u>	<u>Kırsal Dokulu</u>	<u>Kentsel Dokulu</u>
Motorlu Taşıt Kullanımı	Yok	4WD, ATV veya Dağ araçları	Var	Var	Var	Var	Var
Yollara Uzaklık	Asfalta ??mt Stabilize?? Mt Toprak?? mt	Asfalta ??mt Stabilize?? Mt Toprak?? mt	Asfalta ??mt Stabilize?? Mt Toprak?? mt	-	-	-	-
Yol Tipi	-	-	Toprak ve Kısıtlı Stabilize Yollar	Bölünmüş Olmayan Tüm Yollar	Tüm Yollar	Tüm Yollar	Tüm Yollar
Yerleşim Yerlerine Uzaklık	Mt	Mt	Mt	Mt			
Tesislere Uzaklık	Mt	Mt	mt	-	-	-	-
İstisnalar	Yürüyüş amaçlı patika yollar (düzenlenmemiş), Tarihi ve kullanılmayan eski yollar	Yürüyüş yolları, patika yollar, Tarihi ve kullanılmayan eski yollar	Tarımsal alanlara ve orman ürünlerine ulaşım için açılmış yada köylere ulaşım için açılmış stabilize ve bölünmemiş, dar diğer yol tipleri	-	-	-	-
DÜZENLEME / GELİŞİM							
Kriterler	Yabani	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanları	
		<u>Yolu Olmayan Doğal</u>	<u>Yolu Olan Doğal</u>	<u>Tarımsal Alanlar</u>	<u>Küçük Yerleşim Alanları</u>	<u>Kırsal Dokulu</u>	<u>Kentsel Dokulu</u>
Yerleşim Amaçlı Yapılar	-	-	-	Bağ evleri	Küçük ikincil konut niteliğinde siteler ve yoğun olmamak şartıyla yüksek olmayan (3 kat) küçük yapılar	Köy Evleri, yüksek olmamak kaydıyla küçük yapılar	Tüm Yapılar

DÜZENLEME/GELİŞİM (Tablo 24 Devam)							
Kriterler	Yabani	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanları	
		<u>Yolu Olmayan Doğal</u>	<u>Yolu Olan Doğal</u>	<u>Tarımsal Alanlar</u>	<u>Küçük Yerleşim Alanları</u>	<u>Kırsal Dokulu</u>	<u>Kentsel Dokulu</u>
Ticari ve Yönetmel Yapılar	-	-	Sadece yönetmel (meteoroloji istasyonu, altyapı tesisleri vb.) ve çevre koruma amaçlı küçük yapılar	Küçük çapta altyapı tesisleri ve turizm amaçlı kamplar, tarıma dayalı üretim tesisleri	Küçük çapta altyapı tesisleri ve turizm amaçlı tesisler, tarıma dayalı üretim tesisleri	Orta çapta altyapı tesisleri ve turizm amaçlı pansiyon, kamp ve rekreasyon hizmeti veren tesisler, tarıma dayalı üretim tesisleri	Tüm yapılar
Yapılarda kullanılan malzemeler	-	-	Rustik malzeme	Rustik malzeme	Mümkün olduğu ölçüde rustik	Mümkün olduğu ölçüde rustik	Serbest
Peyzaj düzenleme ve plantasyon	-	-	-	Sadece tarımsal amaçlı düzenlemeler	Yerleşim alanı içinde kalmak koşuluyla küçük peyzaj düzenlemeleri ve plantasyon	Kırsal dokuyu bozmayacak ve çevreyle uyumlu peyzaj düzenlemeleri ve plantasyon	Serbest
Yönetmel Tedbirler	Yangın ve doğal afete yönelik tedbirler	Koruma ve yönlendirme amaçlı uyarı tabelaları	Koruma ve rekreasyon hizmetini destekleyici küçük yapılar ve az sayıda personel,	Koruma ve rekreasyon hizmetini destekleyici küçük yapılar ve az sayıda personel, uyarı ve ikaz tabelaları, küçük bilgilendirme ofisleri	Küçük yerleşimleri çevreleyen hasas bölgelerin korunmasına yönelik her türlü yönetmel tedbirler	Kırsal dokunun muhafazasının sağlanması ve rekreasyon imkanlarının tanıtımı ve bilgilendirmesini içeren yönetmel tedbirler	Her türlü
İstisnalar	Tarihi yapılar ve terk edilmiş yapılar, Doğal afet sonucu zarar görmüş alanlarda çevreye uyumlu plantasyon	Tarihi yapılar ve terk edilmiş yapılar, Gerekli durumlarda minimum düzeyde yönetmel tedbirler, doğal afet sonucu zarar görmüş alanlarda çevreye uyumlu plantasyon	Tarihi yapılar ve terk edilmiş yapılar, yolları göze çarpmayacak biçimde inşa edilen ve sadece amacı içinde kullanılacak yenilenebilir enerji tesisleri	Tarihi yapılar ve terk edilmiş yapılar		Yatak kapasitesi 50 kişi geçmeyen konaklama tesisleri	

REKREASYONEL DENEYİM KARAKTERİSTİKLERİ (Tablo 24 Devam)							
Kriterler	Yabani	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanları	
		<u>Yolu Olmayan Doğal</u>	<u>Yolu Olan Doğal</u>	<u>Tarımsal Alanlar</u>	<u>Küçük Yerleşim Alanları</u>	<u>Kırsal Dokulu</u>	<u>Kentsel Dokulu</u>
Motorlu Taşıtlı Fırsatlar	-	-	Var	Var	Var	Var	Var
Motorsuz Taşıtlı Fırsatlar	-	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Konaklama Alanı	-	Rekreasyonel amaçlı gezilerde küçük grupların yapı olmaksızın çadır tipi kamplama imkanı	Belirli bir yer olmaksızın karavan ve çadır tipi kamplama imkanı	Küçük çapta rekreasyonel imkanları destekleyici karavan kamp alanları, belirli alanda küçük çapta çadır kampı imkanları	Küçük çapta rekreasyonel imkanları destekleyici karavan kamp alanları, belirli alanda küçük çapta çadır kampı ve küçük turizm tesisleri (pansiyon vb.)	Yatak kapasitesi 50'yi geçmeyen her türlü konaklama hizmeti veren tesisler, karavan kamp alanları ve kamplama imkanını destekleyici alt ve üst yapılar	Her türlü konaklama imkanı
Rekreasyon Hizmetini Destekleyici Unsurlar	-	-	Görsel deneyim sunan mekanlarda deneyimi destekleyici küçük hizmetler (gözlem kuleleri vb., doğal patika yolları üzerinde ilk yardım vb. istasyonlar	Görsel ve fiziksel deneyimi destekleyici küçük hizmetler, belirli standartta geliştirilecek patika yolları, yürüyüş yollarını destekleyen hizmetler	Görsel ve fiziksel deneyimi destekleyici küçük hizmetler, Yerleşim alanı içerisinde kalmak suretiyle gelişmiş yürüyüş, bisiklet ve çoklu deneyim imkanı sunan yollar.	Orta ve küçük ölçekte rekreasyon hizmeti sunan tesisler, büfeler, küçük çapta kapalı rekreasyon imkanları sunan alanlar, bilgilendirme hizmetleri, deneyimi somutlaştıran satış noktaları	Tüm unsurlar kullanılabilir.
Rekreasyon Altyapısı	-	Acil durumlarda kullanılmak üzere destekleyici altyapı	Rekreasyon imkanını destekleyen unsurlar için konvansiyonel olmayan alt yapı oluşumu (Güneş enerjisi vb.)	Tarımsal alanları ve tarımla bağlantılı rekreasyonel imkanları geliştiren alt yapı imkanları (sulama kanalı vb.)	Mümkün olduğunca konvansiyonel olmayan alt yapı unsurları kullanılmalı, yerleşim içerisinde kalmak şartıyla açık alan rekreasyon faaliyetlerini destekleyici altyapı unsurları	Mümkün olduğunca konvansiyonel olmayan alt yapı unsurları kullanılmalı, açık alan rekreasyon faaliyetlerini destekleyici tüm alt yapı unsurları kullanılmalı,	Tüm altyapı unsurları kullanılabilir.

REKREASYONEL DENEYİM KARAKTERİSTİKLERİ (Tablo 24 Devam)							
	Yabanıl	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanları	
Kriterler		<u>Yolu Olmayan Doğal</u>	<u>Yolu Olan Doğal</u>	<u>Tarımsal Alanlar</u>	<u>Küçük Yerleşim Alanları</u>	<u>Kırsal Dokulu</u>	<u>Kentsel Dokulu</u>
İstisnalar	Havadan görsel deneyim için kullanılan parasiding paraşüt vb. etkinlikler belirli sayıda yapılabilir.						
BÜYÜKLÜK							
	Km2	Km2	Km2	-	-	-	-
İstisnalar	Kalıcı bir biçimde korunan özel ve kamusal alanlar olması durumunda büyüklük kriteri uygulanmayabilir.	Kalıcı bir biçimde korunan özel ve kamusal alanlar olması durumunda büyüklük kriteri uygulanmayabilir.	Kalıcı bir biçimde korunan özel ve kamusal alanlar olması durumunda büyüklük kriteri uygulanmayabilir.				
ALAN KULLANIMI VE NÜFUS							
İnsan Yoğunluğu	Bir insan yada küçük grupların diğer insanların varlığını hissetmemesi	Bir insan yada küçük grupların diğer insanların varlığını hissetmemesi	Küçük patika yollar ve alanlarda seyrek insan yoğunluğu	Rekreasyonel ve tarım amaçlı insan yoğunluğu, tarımsal amaçlı göze çarpmayan yapılar	Yerleşim yeri dışında kalmış alanlardan izole biçimde insan yoğunluğu, görsel zenginliği bozmayacak ve göze çarpmayan yapılar ve ortak kullanım alanları	Yerleşim içerisinde orta düzeyde insan yoğunluğu, görsel zenginliği bozmayacak ve kültüre uyumlu yapılar ve ortak kullanım alanları	Oldukça yoğun
Grupsal Aktiviteler	-	Küçük gruplar	Küçük gruplar	Rekreasyon amaçlı orta büyüklükte gruplar	İkamet edenler dışında küçük gruplar	Orta büyüklükte gruplar	Büyük ve orta büyüklükte gruplar

ALAN KULLANIMI VE NÜFUS (Tablo 24 Devam)							
Kriterler	Yabanıl	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanları	
		<u>Yolu Olmayan Doğal</u>	<u>Yolu Olan Doğal</u>	<u>Tarımsal Alanlar</u>	<u>Küçük Yerleşim Alanları</u>	<u>Kırsal Dokulu</u>	<u>Kentsel Dokulu</u>
İnsani Varlığa İlişkin Unsurlar	Alana hiçbir şekilde müdahale edilmemelidir.	Alana hiçbir şekilde müdahale edilmemelidir.	Koruma amaçlı ve ilk yardımı destekleyici unsurlar, temel ihtiyaçlara cevap verecek hizmetler (su, wc vb.)	Tarım ile ilgili unsurlar, küçük satış stantları, çevreyle uyumlu yürüyüş yolları	İkamet edenler ve küçük rekreasyon gruplarını destekleyici unsurlar, yürüyüş yolları	Yürüyüş amaçlı geliştirilmiş yollar kültürel çevreyle uyumlu destekleyici unsurlar	Yoğun biçimde görülebilir
Nüfus					<1000	<3000	
İstisnalar	Koruma alanlarına yönelik gözlem grupları, Afet durumlarında geçici yönetsel tedbirler, doğal olarak oluşmuş patikalar	Koruma alanlarına yönelik gözlem grupları, Afet durumlarında geçici yönetsel tedbirler, doğal olarak oluşmuş patikalar	Yolu olmayan doğal alanlara sınır bölgelerde olmaması koşuluyla orta ölçekteki gruplar	-	-	-	-
YÖNETSEL DÜZENLEMELER							
Yönetsel Kararlar	Alanda öncelikli olarak kontrol olmamalıdır. Sistemli bir kontrol çok düşük seviyede olabilir. Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.	Alanda kontrol ve müdahale göze çarpmayan biçimde yapılabilir. Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.	Alanda kontrol ve müdahale göze çarpmayan biçimde yapılabilir. Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.	Alanda kontrol ve müdahale belirginleştirilebilir. Ancak doğal çevreyle uyumlu olmalıdır. Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.	Alanda kontrol ve müdahale belirginleştirilebilir. Alanın sınırlarındaki müdahaleler bir diğer sınıfa geçişi sağlayacak biçimde işletilebilir. Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.	Alanda kontrol ve müdahale belirginleştirilebilir. Alanın sınırlarındaki müdahaleler bir diğer sınıfa geçişi sağlayacak biçimde işletilebilir. Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.	Yaygın
İşaretleme	Yönlendirme tabelaları çok sık olmaması kaydıyla kullanılabilir. Bilgilendirme tabelası bölge girişlerinde kullanılabilir.	Yönlendirme tabelaları çok sık olmaması kaydıyla kullanılabilir. Bilgilendirme tabelası sık olmamak kaydıyla kullanılabilir.	Yönlendirme tabelaları etkili biçimde kullanılabilir. Bilgilendirme ve kurallara yönelik tabelalar sık olmamak kaydıyla kullanılabilir.	Yönlendirme tabelaları etkili biçimde kullanılabilir. Bilgilendirme ve kurallara yönelik tabelalar kullanılabilir.	Yönlendirme tabelaları etkili biçimde kullanılabilir. Bilgilendirme ve kurallara yönelik tabelalar kullanılabilir.	Yönlendirme tabelaları etkili biçimde kullanılabilir. Bilgilendirme ve kurallara yönelik tabelalar kullanılabilir.	Yaygın

EKONOMİK GELİŞİM (Tablo 24 Devam)							
Kriterler	Yabani	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanları	
		<u>Yolu Olmayan Doğal</u>	<u>Yolu Olan Doğal</u>	<u>Tarımsal Alanlar</u>	<u>Küçük Yerleşim Alanları</u>	<u>Kırsal Dokulu</u>	<u>Kentsel Dokulu</u>
Yenilebilir Ürünler	-	Konvansiyonel olmayan yöntemlerle meyve, mantar vb. toplayıcılık yapılabilir.	Konvansiyonel olmayan yöntemlerle meyve, mantar vb. toplayıcılık yapılabilir.	Küçük çapta Tarımsal üretim tesisleri olabilir. Kültür ürünleri yetiştirilebilir.	Küçük çapta dahi olsa üretime izin verilmez. Ancak çevreden elde edilen işlenmemiş ürün satışı yapılabilir.	Küçük çapta tarımsal üretim tesisleri olabilir. Bu ürünlerin pazarlanmasını sağlayıcı kültürel dokuyu destekleyen pazarlama bilgilendirme ve satış ofis ve stantları bulunabilir.	Serbest
Orman Ürünleri	-	-	Kamu otoritesi tarafından işletilen tesislerin sorumluluğunda elde edilebilir.	Kontrollü biçimde elde edilebilir. Üretim tesisi kurulamaz.	-	Kontrollü biçimde elde edilebilir. Hediyelik eşya benzeri ürünlerin satış, pazarlama ve üretimi yapılabilir.	Serbest
Yenilenebilir Enerji Tesisleri	-	Düşük kapasitede olabilir	Orta kapasitede olabilir.	Orta kapasitede etkileri gözlemlenecek biçimde olabilir.	Orta kapasitede olabilir. Ayrıca mevcut yapılarla entegrasyonu desteklenmelidir.	Orta ve yüksek kapasitede gerçekleşebilir. Ancak çevresel etkileri gözlenmelidir.	Serbest
Turizm Amaçlı Tesisler	-	-	-	Betonarme yapı içermeyen rüstik malzemelerin kullanıldığı düşük kapasitede kamp alanları	Düşük kapasitede hizmet veren karavan ve çadır kamp alanları ve pansiyon	Yatak kapasitesi 50'yi geçmeyen ve kültürel mimari ile uyumlu tesisler	Serbest
İstisnalar		Enerji tesisleri için geçici amacına uygun göze çarpmayan yol inşa edilebilir.		Tarımsal üretim alanında ufak çaplı stant ve satış gerçekleştirilebilir.		Orman ürünleri için küçük atölyeler kurulabilir.	

Yukarıdaki tabloda belirli olmayan büyüklük ve uzaklığa ilişkin sayısal değerler rekreasyon planlama çalışması yapılacak bölgelerin topografik ve alana özel özelliklerine göre belirlenmelidir. Bu özellikler bağlamında bu sayısal değerlerin belirlenmesi yöntemin uygulanacağı bölgenin coğrafi konumu ve koşulları, yasa, plan ve yönetmelikler gibi sınırlayıcı konuların dikkate alınmasıyla birlikte yapılacak değerlendirmeler sonucu ortaya konulabilecektir. Ayrıca CANROS modelinin Dünya’da her bölge için uygulanabilmesi sayısal olarak kesin ölçülerle mesafe ya da büyüklüklerin belirlenmemesi ve esnek bırakılması ile mümkün olabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

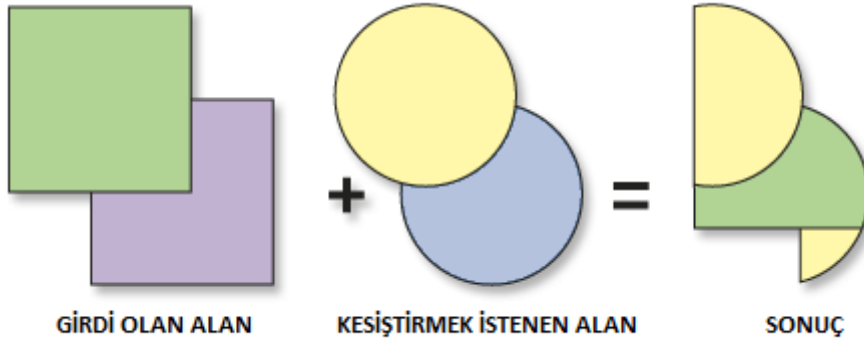
Özetle, CBS’den faydalanılarak birinci aşamada belirlediğimiz yerleşim alanları ve kırsal tarım alanlarına ilişkin sayısallaştırılmış haritanın üzerinde, CANROS kriterlerinden uzaklık ve büyüklük kriterlerinin uygulanması ile doğal ve yabanıl alanların elde edilmesi sağlanmıştır. CANROS sınıfında yer alan ve CANROS sınıflarının belirlenmesinde kullanılmayan diğer kriterlere ilişkin öznelilikler ise rekreasyon planlamasında çalışma alanının özelliklerine göre uyulması gereken sınırlama ve uygulamaları belirlemektedir.

4.2.3. 3. Aşama: CANROS kriterlerine göre belirlenen alanlarda ekolojik hassasiyeti olan alt alanların belirlenmesi

Bu aşamada, birinci aşamada kullanılan Global Vejetasyon verisine ilişkin sayısallaştırılmış harita ile ikinci aşama sonunda ortaya çıkan CANROS sınıflarının çalışma alanında belirlendiği sayısallaştırılmış harita kullanılmaktadır. Öncelikle CANROS sınıflarına ilişkin harita CBS’den faydalanılarak harita çakıştırma analizine tabi tutulur. Bu analiz Kendi arasında kesişimi olan her bir harita katmanını birleştirerek tek bir katman haline getirir⁸. Şekil 10’da çakıştırma analizi görsel olarak örneklendirilmiştir.

---

⁸<https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/EgitimDokumanlari/Bilgi%20Sistemleri%20Dairesi%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1/ArcGIS%20E%C4%9Fitim%20Belgeleri/ArcToolboxAnalysisConversionDataManagement.pdf> Erişim Tarihi: 05.04.2017

Şekil 10. Harita Çakıştırma Örneği

Bu aşamada da CANROS sınıflarının belirlendiği harita ve Global Vejetasyon haritasının birleştirilmesi ile birlikte ekolojik hassasiyeti bulunan yabancı ve doğal alanlara ilişkin alt alanların oluşturulması sağlanabilmektedir. Örneğin, çalışma alanında belirlenen doğal alanlar altındaki yolu olmayan doğal alanın içerisinde bulunan bir alanda Global Vejetasyon harita katmanında yer alan ve birinci aşamada belirtilen lejattaki nitelikli alanlardan birine girebilecektir. Başka bir örnekle somut olarak ifade etmek gerekirse, yolu olmayan tarımsal, yolu olmayan çalı/maki, yolu olmayan yaprak döken orman vb. alt alanlar belirlenmiş olacaktır.

4.2.4. 4. Aşama: Ekolojik hassasiyeti bulunan alanlara uygun rekreasyon aktivitelerinin belirlenmesi

Açık alan rekreasyon aktivitelerini CANROS sınıflarına göre tanımlayabilmek ve ekolojik hassasiyeti bulunan alanlara göre aktiviteleri belirleyebilmek için öncelikle bilinen rekreasyon faaliyetlerinin tamamını öğrenmek gerekmektedir. Leitner ve Leitner (2004) çalışmasında tüm rekreatif aktiviteleri temel eğlence, zihinsel aktivite ve öz-farkındalık, spor ve egzersiz, müzik, sanat, dans, hobiler, oyun/video oyunları, rahatlama, sosyal aktiviteler, insani hizmetler, doğa aktiviteleri/açık alan rekreasyonu, turizm ve seyahat kategorileri altında toplamıştır (EK-5).

Rekreasyon aktivitelerini kategorileştirme literatürde daima farklı biçimlerde yapılmıştır. Bu kategorilere ayırma faaliyetiyle ilgili ortak kabul gören bir kaynak bulunmamasıyla birlikte; Leitner ve Leitner'in (2004) çalışması içerisinde en kapsamlı olanıdır. Ancak söz konusu çalışmada kategori başlıklarında bir takım sorunlar bulunmaktadır. Şöyle ki zihinsel aktivite ve öz-farkındalık kategorisiyle rahatlama

kategorisindeki aktiviteler her iki kategoride de yer alabilmektedir. Bu nedenle rahatlama kategorisinin zihinsel aktivite ve öz-farkındalık kategorisi ile birleştirilmesi daha uygun olacaktır. Bir diğer önemli nokta ise seyahat ve turizm gibi genel bir kategori oluşturulması pek mümkün değildir. Bunun nedeni seyahat ve turizmin altında yer alan ekoturizm, dağ otelleri gibi başlıklar birer rekreasyon aktivitesi değildir. Bunlar farklı turizm tipleri veya turizmin gerçekleştiği alanlardaki konaklama tesis tipleridir. Esasen turizm ve seyahat ürünü, rekreasyon aktiviteleri ile ilgili diğer tüm kategorilerde yer alan aktivitelerin kombinasyonu ile oluşturulabilecektir. Bu nedenle bu kategorinin kaldırılması turizm ve rekreasyon ilişkisinde rekreasyon aktivitelerinin yeri konusunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Son olarak bazı kategorilerde etkinliklerin kategori başlığına uyumu konusunda tereddütler oluşmaktadır. Örneğin şiir aktivitesi temel eğlence kategorisi altında mı yer almalıdır? yada kategorilerin net anlaşılması açısından bir aktivite iki kategoride yer alabilir mi? soruları gündeme gelmektedir.

Yukarıda sözü edilen eleştiriler doğrultusunda Leitner ve Leitner'in (2014) çalışması tekrar ele alınarak ve söz konusu rekreasyon aktivite listesinde yer almayan aktivitelerin de (Koçak ve Balcı, 2010; Kaçar, 2014; Shiness ve Parry, 2005; Williams D., 2009;⁹) eklenmesi sağlanarak rekreasyon aktivitelerinin yeniden sınıflandırılması yapılmıştır. Tablo 25'de yeniden düzenlenmiş rekreasyon aktivitelerinin sınıflandırılması gösterilmektedir.

Tablo 25. Rekreatif Aktivitelerin Sınıflandırılması (Yeniden Düzenlenen)

Temel Eğlence	
Müzayedeler	Radyo
Konserler	İzleyici sporları (beyzbol, futbol, formula)
Dans gösterimleri	Hikâye anlatımı
Sunumlar (yemek vb.)	Televizyon
Sergiler (örn. çiçek gösterileri, oto sergileri gibi)	Tiyatro
Filmler / Sinema - gösterimler	İnternet (sörf yapmak.)
Buluşma (aktivite amaçlı ya da özgür tercihle)	
Zihinsel Aktivite, Rahatlama ve Öz-Farkındalık	
Akademik sınıflar (örn: psikoloji, felsefe)	Seminerler
Kişisel gelişimi grupları dersleri	Yetenek gelişimi sınıfları (örn. ahçılık, tasarım)
Meditasyon	Tai Chi
Müzeler	Seyahat / Gezi / Ziyaret (yaya)
Şiir	Yazma/okuma

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Outdoor_recreation

Yoga	Tarihi yerleşimler/Ören yerler
Zihinsel Aktivite, Rahatlama ve Öz-Farkındalık (Tablo 25 Devam)	
Konferanslar	Çamur banyosu
Sıcak mineralli su kaynaklarına girme	Hamama gitme
Sıcak küvet banyosu	Güneş banyosu
Müzik dinleme	Gün doğumu/gün batımını izleme
Masaj	Sauna ve buhar odası
Seyahat / Gezi / Ziyaret (taşıtla)	
Spor ve Egzersiz	
Aerobik	Boks
Okçuluk	Kanoya binme
Oto Yarışı	Kriket
Badminton	Kroket
Balona binme	Körling (kıvrırma)
Beyzbol	Dalış
Basketbol	Köpek Yarışı
Bisiklete binme	Eskrim
Bilardo	Futbol
Kızağa binme	Saha hokeyi
Bowling	Frizbi
Frizbi futbol	Kürek çekme
Golf	Ragbi
Jimnastik	Yelkenli ile açılma
Hentbol	Atış yapma
Planör uçuşu	Disk atma
Binicilik	Kaykay
Atnalı ile oynama	Aletsiz dalış
Buz hokeyi	Şnorkelle dalma
Buz pateni	Kar kayağı
Jai Alai	Kar aracı ile kayma
Jet Ski ile kayma	Karda yürüyüş
Koşu	Amerikan futbolu
Judo	Softball (Beyzbolun küçük sahada oynan şekli)
Karate	Squash
Kayak	Sörf yapma
Uçurtma sörfü	Yüzme
Lacrosse (Hokey benzeri top oyunu)	Masa tenisi
Dağ bisikleti	Tenis
Paddle tenis (Dikdörtgen duvarlarla çevrili alan)	Atletizm
Platform tenis (yükseltilmiş ağaç bir zemin)	Voleybol
Paddleball (İpe bağlı pinpon raketli top oyunu)	Su topu
Parasailing	Su kayağı
Polo bisiklet	Halter

Rafting	Rüzgar sörfü
Spor ve Egzersiz (Tablo 25 Devam)	
Tekerlekli patenle kayma	Güreş
Yatçılık	Snowboard'la kayma
Yamaç paraşütü	Paraşütle atlama
Bungee jumping (yüksek yerden)	Bungee jumping (hava taşıtımdan)
Hava kayağı	Su altı raftingi
Atıcılık (ateşli silahlar)	Kros kayağı
Yamaç kayağı	Kayaklı yürüyüş
Oryantiring	İpli iniş
Müzik	
Konserlere katılma	Koroda şarkı söyleme
Müzik okullarına katılma	Resmi olmayan bir grupta şarkı söyleme
Gece kulüplerine katılma	Şarkıları dinleme
Senfonilere katılma	Müzik enstrümanı çalma (arkadaşlarıyla)
Müzik besteleme	Solo şarkı söyleme
Müzik gruplarını yürütme	Islık çalma
Sanat	
Sanata katılım	Cam sanatı
Hat sanatı	Buz sanatı
Seramik	Metal sanatı
Tasarım	Mozaik sanatı
Teknik resim	Yağlı boya
Kağıt katlama sanatı	Heykel sanatı
Fotoğraf sanatı	Sulu boya
Taslak çizim	Ağaç oyma sanatı
Ebru sanatı	Vitray sanatı
Dans	
Aerobik dansı	Disko dansı
Bale	Halk dansı
Salon dansları	Caz dansı
Oryantal dans	Modern dans
Ceili dansı (İrlanda dansı)	Square dansı (Bir tür Amerikan halk dansı)
Clogging (tahta ayakkabı ile oynanan dans)	Sufi dansı (mistik grup dansı)
Contra dansı (bir tür dans)	Step dansı
Latin dansları	
Hobiler	
Antika toplama	Keçe sanatı ile uğraşma
Yemek pişirme	Parmak boyama
Sepet örme	Çiçek düzenleme
Pasta dekorasyonu	Mücevher yapımı
Mum üretme	Uçurtma yapımı
Tebrik kartları üretimi	Triko örme

Marangozluk	Deri el sanatları
Hobiler (Tablo 25 Devam)	
Elbise tasarımı	Makrome yapımı
Tüm koleksiyonlar (örn. pul, para, bebek vb.)	Metal el sanatları
Aşçılık	Model geliştirme
Tığ işi yapma	Kağıt sanatları
Decoupage (dekoratif bir teknik)	Karton piyer yapımı
Kumaş boyama	Evcil hayvan besleme
Elektronik aletlerle uğraşma	Yorgan yapımı
Nakış işleme	Sabun oymacılığı
Ağaç sanatları	Duvar halısı yapımı
Arıcılık	Kümes hayvanları yetiştirme
Oyun/Video Oyunları	
Aktif oyunlar (örn: elim sende)	Para temelli oyunlar (örn: monopoly)
Yetişkin masa oyunları	Drama oyunları
Sanat oyunları	Çift masa oyunları (örn: satranç)
Kart oyunları	Tahminli oyunlar
Çocukların masa oyunları	İnsan etkileşimli oyunlar
Bilgisayar oyunları	Kağıt-kalem oyunları (örn: tictactoe)
Hayali oyunlar	Puzzle bulmacalar
Ev içi oyunlar	Heceleme oyunları (örn: scrabble)
Hokkabazlık	Masa sporları (örn: masa tenisi)
Bilgi oyunları	Hedef oyunları (örn: dart)
Hafıza oyunları	Fırlatma oyunları (örn: frizbi)
Takım oyunları	
Sosyal Aktiviteler	
Sanat kulüpleri	Uluslararası kulüplere katılım
Sportif kulüpler (örn: tenis)	Yatırım kulüplerine katılım
Toplantılara katılım	Yabancı dil konuşma gruplarına katılım
Derneklere katılım	Dış mekan aktivitelerine katılım (örn: tırmanma)
Dövüş kulüplerine katılım	Politik gruplara katılım
Kent kulüplerine katılım	Profesyonel organizasyonlara katılım
El sanatları kulüplerine katılım (örn: dikiş dikme)	Dini gruplara katılım
Kültürel kulüplere katılım (örn: müzik)	Korolara katılım
Dans kulüplerine katılım	Sosyal kulüplere katılım
Drama kulüplerine katılım	İzcilik kulüplerine katılım
Eğitsel gruplara katılım (örn: tarihsel)	Gazi gruplarına katılım
Ailevi toplantılara katılım	Arkadaş ziyaretleri
Toplumsal birliklere katılım	Su sporları kulüplerine katılım (örn: yüzme)
Oyun kulüplerine katılım (örn: satranç)	Kış sporları kulüplerine katılım (örn: kayak)
Yetişkinler için gruplara katılım	Gençlik gruplarına katılım
Ateşli silah kulüplerine katılım	Hobi kulüplerine katılım

İnsani Hizmetler (Tablo 25 Devam)	
Engellilere yardım	Yaşlılara yardım
Evsizlere yardım	İnsani topluluklar
Hastalara yardım	Uluslararası gruplar
Belirli amaçlar için topluluklar	Ulusal gruplar
Koruma ve çevrebilim	Kişiden kişiye yardım grupları
Eğitimsel gruplar	Koruma grupları
Fon sağlayan dernek	
Doğa Aktiviteleri/Açık Alan Rekreasyonu	
Hayvan gözlemleme yürüyüşleri	Gece yürüyüşü
Sırt çantalı yürüyüşler	Piknik
Sahilde dolaşma	Bitki tanımlama yürüyüşleri
Kuş gözlemleme	Nehir kenarı yürüyüşleri
Kamp ateşi aktiviteleri	Kaya tırmanma
Kamp yapma	Aletli dalış
Balık tutma (tatlı su)	Balık tutma (deniz)
Bahçe işleri	Mağara keşfi
Yabani sebze, meyve toplama	Hayvanların izlerini takip etme
Tırmanma	Balina gözlemleme
Avlanma	Vahşi hayatı keşfetme
Dağa tırmanma	Yabani bitkiler arasında yürüyüş
Doğa yürüyüşü (konaklamalı)	Tarımsal ürün toplama
Mantar toplama	Yabani ot ve çiçek toplama
Fotoğraf çekme	Tekne turları
Kamp yapma (taşlı)	ATV deneyimi
4wd sürüş deneyimi	Cross motor deneyimi
Araç safarisi	Kanyon geçişi
Doğa yürüyüşü (günübirlik)	Zirve tırmanma
Buz tırmanma	Doğa koruma aktiviteleri
Sualtı mağara keşfi	Jet botu deneyimi
Uçurtma uçurma	Doğada öğrenme
Motorsikletli sürüş	Ağaca tırmanma
Paintball	Deniz ürünleri toplama
Paramotorlu gezi	Deveyle safari
Evcil hayvan eğitimi	Bota binme (motorsuz)
Resim yapma (doğa)	
Hedonik Aktiviteler	
İçki içmek	Kumar oynamak
Uyuşturucu kullanımı	Cinsel birliktelik
Cinsel içerik izleme (porno görsel, striptiz vb.)	

Yukarıda yeniden düzenlenen rekreasyon aktiviteleri ve kategorilerinin bu çalışmadaki CANROS modeli kapsamında değerlendirilebilmesi için aktivite bazında kapalı alan, açık alan ve hem kapalı hem açık alanda yapılan aktiviteler olarak yeni bir kategori yapma ihtiyacı duyulmuştur. Bu nedenle söz konusu listede yeniden bir düzenleme yapılmıştır. Aşağıdaki tablo 26'da açık-kapalı-açık/kapalı şeklinde üç kategoride söz konusu yeni liste gösterilmektedir.

Tablo 26. Rekreatif Aktivitelerin Sınıflandırılması (Açık-Kapalı-Açık/Kapalı)

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	
Yoga	Kanoya binme
Seyahat / Gezi / Ziyaret (yaya)	Kriket
Tarihi yerleşimler/Ören yerler	Kroket
Çamur banyosu	Oto Yarışı
Güneş banyosu	Balona binme
Gün doğumu/gün batımını izleme	Beyzbol
Okçuluk	Bisiklete binme
Dalış	Kaykay
Aletsiz dalış	Köpek Yarışı
Frizbi futbol	Futbol
Golf	Kızağa binme
Planör uçuşu	Frizbi
Binicilik	Kürek çekme
Atnalı ile oynama	Ragbi
Jet Ski ile kayma	Yelkenli ile açılma
Koşu	Atış yapma
Kayak	Disk atma
Uçurtma sörfü	Kar kayağı
Lacrosse (Hokey benzeri top oyunu)	Kar aracı ile kayma
Dağ bisikleti	Karda yürüyüş
Parasailing	Amerikan futbolu
Polo bisiklet	Softball (Beyzbolun küçük sahada oynan şekli)
Rafting	Kamp yapma (taşıtli)
Tekerlekli patenle kayma	Sörf yapma
Yatçılık	Yüzme
Su topu	Şnorkelle dalma
Su kayağı	Rüzgar sörfü
Yemek pişirme	Kümes hayvanları yetiştirme
Arıcılık	Fırlatma oyunları (örn: frizbi)
Hayvan gözlemlene yürüyüşleri	Gece yürüyüşü
Sırt çantalı yürüyüşler	Piknik
Sahilde dolaşma	Bitki tanımlama yürüyüşleri

Kuş gözlemleme	Nehir kenarı yürüyüşleri
Kamp ateşi aktiviteleri	Kaya tırmanma
Kamp yapma (yaya)	Aletli dalış
Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri (Tablo 26 Devam)	
Balık tutma (tatlı su)	Snowboard'la kayma
Bahçe işleri	Mağara keşfi
Yabani sebze, meyve toplama	Hayvanların izlerini takip etme
Tırmanma	Balina gözlemleme
Avlanma	Vahşi hayatı keşfetme
Dağa tırmanma	Yabani bitkiler arasında yürüyüş
Doğa yürüyüşü (konaklamalı)	Tarımsal ürün toplama
Mantar toplama	Yabani ot ve çiçek toplama
Fotoğraf çekme	Tekne turları
Seyahat / Gezi / Ziyaret (taşıtla)	ATV sürüş deneyimi
4wd sürüş deneyimi	Cross motor sürüş deneyimi
Yamaç paraşütü	Balık tutma (deniz)
Bungee jumping (yüksek yerden)	Paraşütle atlama
Hava kayağı	Bungee jumping (hava taşıtıdan)
Resim yapma (doğa)	Su altı raftingi
Yamaç kayağı	Kros kayağı
Oryantiring	Kayaklı yürüyüş
Atıcılık (ateşli silahlar)	İpli iniş
Araç safarisi	Kanyon geçişi
Doğa yürüyüşü (günübirlik)	Zirve tırmanma
Buz tırmanma	Doğa koruma aktiviteleri
Sualtı mağara keşfi	Jet botu deneyimi
Uçurtma uçurma	Doğada öğrenme
Motorsikletli sürüş	Ağaca tırmanma
Paintball	Deniz ürünleri toplama
Paramotorlu gezi	Deveyle safari
Evcil hayvan eğitimi	Bota binme (motorsuz)
Kapalı Alan Rekreasyon Aktiviteleri	
Akademik sınıflar (örn: psikoloji, felsefe)	Seminerler
Kişisel gelişimi grupları dersleri	Yetenek gelişimi sınıfları (örn. ahçılık, tasarım)
Şiir	Hamama gitme
Konferanslar	Sauna ve buhar odası
Sıcak küvet banyosu	Hikâye anlatımı
Masaj	Televizyon
Müzayedeler	Aerobik
İnternet (sörf yapmak.)	Boks
Badminton	Körling (kıvrırma)
Saha hokeyi	Eskrim

Bilardo	Bowling
Buz hokeyi	Hentbol
Buz pateni	Halter
Kapalı Alan Rekreasyon Aktiviteleri (Tablo 26 Devam)	
Jai Alai	Güreş
Judo	Masa tenisi
Karate	Paddleball (İpe bağlı pinpon raketli top oyunu)
Paddle tenis (Dikdörtgen duvarlarla çevrili alan)	Platform tenis (yükseltilmiş ağaç bir zemin)
Müzik okullarına katılma	Senfonilere katılma
Müzik besteleme	Müzik gruplarını yürütme
Koroda şarkı söyleme	Resmi olmayan bir grupta şarkı söyleme
Hat sanatı	Cam sanatı
Seramik	Buz sanatı
Tasarım	Metal sanatı
Teknik resim	Mozaik sanatı
Kağıt katlama sanatı	Heykel sanatı
Taslak çizim	Vitray sanatı
Ebru sanatı	Ağaç oyma sanatı
Aerobik dansı	Disko dansı
Bale	Halk dansı
Salon dansları	Caz dansı
Oryantal dans	Modern dans
Ceili dansı (İrlanda dansı)	Square dansı (Bir tür Amerikan halk dansı)
Clogging (tahta ayakkabı ile oynanan dans)	Sufi dansı (mistik grup dansı)
Contra dansı (bir tür dans)	Step dansı
Latin dansları	Kağıt sanatları
Sepet örme	Çiçek düzenleme
Pasta dekorasyonu	Mücevher yapımı
Mum üretme	Uçurtma yapımı
Tebrik kartları üretimi	Triko örme
Marangozluk	Deri el sanatları
Elbise tasarımı	Makrome yapımı
Tüm koleksiyonlar (örn. pul, para, bebek vb.)	Metal el sanatları
Aşçılık	Model geliştirme
Tığ işi yapma	Parmak boyama
Decoupage (dekoratif bir teknik)	Karton piyer yapımı
Kumaş boyama	Evcil hayvan besleme
Elektronik aletlerle uğraşma	Yorgan yapımı
Nakış işleme	Sabun oymacılığı
Ağaç sanatları	Duvar halısı yapımı
Keçe sanatı ile uğraşma	Antika toplama
Puzzle bulmacalar	Heceleme oyunları (örn: scrabble)
Yetişkin masa oyunları	Para temelli oyunlar (örn: monopoly)

Sanat oyunları	Drama oyunları
Kart oyunları	Çift masa oyunları (örn: satranç)
Çocukların masa oyunları	Ev içi oyunlar
Kapalı Alan Rekreasyon Aktiviteleri (Tablo 26 Devam)	
Bilgisayar oyunları	Oyun kulüplerine katılım (örn: satranç)
Masa sporları (örn: masa tenisi)	Gazi gruplarına katılım
Sanat kulüpleri	Uluslararası kulüplere katılım
Ailevi toplantılara katılım	Yatırım kulüplerine katılım
Toplantılara katılım	Yabancı dil konuşma gruplarına katılım
Derneklere katılım	Dış mekan aktivitelerine katılım (örn: tırmanma)
Dövüş kulüplerine katılım	Politik gruplara katılım
Kent kulüplerine katılım	Profesyonel organizasyonlara katılım
El sanatları kulüplerine katılım (örn: dikiş dikme)	Dini gruplara katılım
Kültürel kulüplere katılım (örn: müzik)	Korolara katılım
Dans kulüplerine katılım	Sosyal kulüplere katılım
Drama kulüplerine katılım	Gençlik gruplarına katılım
Eğitsel gruplara katılım (örn: tarihsel)	Toplumsal birliklere katılım
Yetişkinler için gruplara katılım	Kişiden kişiye yardım grupları
Hobi kulüplerine katılım	Koruma grupları
Engellilere yardım	Yaşlılara yardım
Evsizlere yardım	İnsani topluluklar
Hastalara yardım	Uluslararası gruplar
Belirli amaçlar için topluluklar	Ulusal gruplar
Eğitimsel gruplar	Fon sağlayan dernek
Cinsel birliktelik	Kumar oynamak
Cinsel içerik izleme (porno görsel, striptiz vb.)	Squash
Hem Açık Hem Kapalı Alan Rekreasyon Aktiviteleri	
Konserler	Sunumlar (yemek vb.)
Dans gösterimleri	Sergiler (örn. çiçek gösterileri, oto sergileri gibi)
Filmler / Sinema - gösterimler	Buluşma (aktivite amaçlı ya da özgür tercihle)
İzleyici sporları (beyzbol, futbol, formula)	Tiyatro
Meditasyon	Müzeler
Sıcak minerali su kaynaklarına girme	Müzik dinleme
Radio	Tai Chi
Yazma/okuma	Basketbol
Jimnastik	Tenis
Atletizm	Voleybol
Konserlere katılma	Gece kulüplerine katılma
Şarkıları dinleme	Müzik enstrümanı çalma (arkadaşlarıyla)
Solo şarkı söyleme	İslık çalma
Sanata katılım	Yağlı boya
Fotoğraf sanatı	Sulu boya

Aktif oyunlar (örn: elim sende)	Hokkabazlık
Tahminli oyunlar	Kağıt-kalem oyunları (örn: tictactoe)
İnsan etkileşimli oyunlar	Bilgi oyunları
Hem Açık Hem Kapalı Alan Rekreasyon Aktiviteleri (Tablo 26 Devam)	
Hayali oyunlar	Hedef oyunları (örn: dart)
Hafıza oyunları	Arkadaş ziyaretleri
İzcilik kulüplerine katılım	Su sporları kulüplerine katılım (örn: yüzme)
Sportif kulüpler (örn: tenis)	Kış sporları kulüplerine katılım (örn: kayak)
Ateşli silah kulüplerine katılım	Koruma ve çevre bilimi
İçki içmek	Uyuşturucu kullanımı
Takım oyunları	

Açık alan, kapalı alan ve hem açık hem kapalı alan kategorilerinden oluşan yukarıdaki genel listeden, açık alan rekreasyon aktiviteleri listesi altındaki rekreasyon aktivitelerinin CANROS modelinde belirlenen sınıflara göre uygunluğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre bazı rekreasyon etkinlikleri tüm sınıflar için uygunken; bazıları CANROS sınıfına ilişkin özniteliklerin getirdiği sınırlamalar nedeniyle birkaç CANROS sınıfı için uygun bulunmuştur. Böylece rekreasyon planlaması kapsamında hangi etkinliğin hangi sınıf içerisinde yapılabileceğinin tespit edilmesi, söz konusu planlamaya ilişkin gerçekleştirilecek alt yapı kararlarını belirlemeye büyük ölçüde katkı sağlayabilecektir.

Tablo 27’de CANROS sınıflarına göre rekreasyon aktivitelerinin dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 27. CANROS Sınıflarına Göre Açık Alan Rekreasyon Aktivitelerinin Dağılımı

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yabancı	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanı	
		Yolu Olmayan Doğal	Yolu Olan Doğal	Tarımsal Alanlar	Küçük Yerleşim Alanları	Kırsal Dokulu	Kentsel Dokulu
Yoga	x	x	x	x	x	x	x
Seyahat / Gezi / Ziyaret (yaya)	x	x	x	x	x	x	x
Tarihi yerleşimler/Ören yerler	x	x	x	x	x	x	x
Çamur banyosu			x	x	x	x	x
Güneş banyosu	x	x	x	x	x	x	x
Gün doğumu/gün batımını izleme	x	x	x	x	x	x	x
Okçuluk			x	x	x	x	x
Dalış	x	x	x	x	x	x	x
Aletsiz dalış	x	x	x	x	x	x	x
Frizbi futbol					x	x	x
Golf					x	x	x
Planör uçuşu		x	x	x	x	x	x
Binicilik			x	x	x	x	x
Atnalı ile oynama				x	x	x	
Jet Ski ile kayma				x	x	x	x
Koşu			x	x	x	x	x
Kayak		x	x	x	x	x	x
Uçurtma sörfü	x	x	x	x	x	x	x
Lacrosse (Hokey benzeri top oyunu)					x	x	x
Dağ bisikleti	x	x	x	x	x	x	x
Parasailing	x	x	x	x	x	x	x
Polo bisiklet				x	x	x	x

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yabanıl	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanı	
		Yolu Olmayan Doğal	Yolu Olan Doğal	Tarımsal Alanlar	Küçük Yerleşim Alanları	Kırsal Dokulu	Kentsel Dokulu
Rafting	x	x	x	x	x	x	x
Tekerlekli patenle kayma					x	x	x
Yatçılık		x	x	x	x	x	x
Su topu	x	x	x	x	x	x	x
Su kayağı (nehir – deniz)				x	x	x	x
Yemek pişirme			x	x	x	x	x
Arıcılık		x	x	x	x	x	x
Hayvan gözlemleme yürüyüşleri	x	x	x	x	x	x	
Sırt çantalı yürüyüşler	x	x	x	x	x	x	x
Sahilde dolaşma		x	x	x	x	x	x
Kuş gözlemleme			x	x	x	x	x
Kamp ateşi aktiviteleri			x	x	x	x	x
Kamp yapma (yaya)		x	x	x	x	x	x
Balık tutma (tatlı su)		x	x	x	x	x	x
Bahçe işleri				x	x	x	x
Yabani sebze, meyve toplama		x	x	x	x	x	
Tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Avlanma		x	x	x	x	x	x
Dağa tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Doğa yürüyüşü (günübirlik)	x	x	x	x	x	x	x
Mantar toplama		x	x	x	x	x	x
Fotoğraf çekme	x	x	x	x	x	x	x
Seyahat / Gezi / Ziyaret (taşitle)			x	x	x	x	x
4wd sürüş deneyimi		x	x	x	x	x	x

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yabanıl	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanı	
		Yolu Olmayan Doğal	Yolu Olan Doğal	Tarımsal Alanlar	Küçük Yerleşim Alanları	Kırsal Dokulu	Kentsel Dokulu
Kanoya binme	x	x	x	x	x	x	x
Kriket					x	x	x
Kroket					x	x	x
Oto Yarışı					x	x	x
Balona binme	x	x	x	x	x	x	x
Beyzbol				x	x	x	x
Bisiklete binme			x	x	x	x	x
Kaykay					x	x	x
Köpek Yarışı				x	x	x	x
Futbol					x	x	x
Kızağa binme		x	x	x	x	x	x
Frizbi		x	x	x	x	x	x
Kürek çekme	x	x	x	x	x	x	x
Ragbi					x	x	x
Yelkenli ile açılma	x	x	x	x	x	x	x
Atış yapma			x	x	x	x	x
Disk atma		x	x	x	x	x	x
Kar kayağı		x	x	x	x	x	x
Kar aracı ile kayma		x	x	x	x	x	x
Karda yürüyüş			x	x	x	x	x
Amerikan futbolu					x	x	x
Softball (Beyzbolun küçük şekli)					x	x	x
Kamp yapma (taşitli)			x	x	x	x	x
Sörf yapma	x	x	x	x	x	x	x

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yabani	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanı	
		Yolu Olmayan Doğal	Yolu Olan Doğal	Tarımsal Alanlar	Küçük Yerleşim Alanları	Kırsal Dokulu	Kentsel Dokulu
Yüzme	x	x	x	x	x	x	x
Şnorkelle dalma	x	x	x	x	x	x	x
Rüzgar sörfü	x	x	x	x	x	x	x
Kümes hayvanları yetiştirme				x	x	x	
Fırlatma oyunları (örn: frizbi)		x	x	x	x	x	x
Gece yürüyüşü			x	x	x	x	x
Piknik			x	x	x	x	x
Bitki tanımlama yürüyüşleri	x	x	x	x	x	x	
Nehir kenarı yürüyüşleri		x	x	x	x	x	x
Kaya tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Aletli dalış	x	x	x	x	x	x	x
Snowboard'la kayma	x	x	x	x	x	x	x
Mağara keşfi	x	x	x	x	x	x	x
Hayvanların izlerini takip etme	x	x	x	x	x	x	x
Balina gözlemele	x	x	x	x	x	x	x
Vahşi hayatı keşfetme	x	x	x	x	x	x	x
Yabani bitkiler arasında yürüyüş	x	x	x	x	x	x	x
Tarımsal ürün toplama				x	x	x	
Yabani ot ve çiçek toplama		x	x	x	x	x	
Tekne turları		x	x	x	x	x	x
ATV sürüş deneyimi		x	x	x	x	x	x
Cross motor sürüş deneyimi		x	x	x	x	x	x
Yamaç paraşütü	x	x	x	x	x	x	x
Bungee jumping (yüksek yerden)	x	x	x	x	x	x	x

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yabanıl	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanı	
		Yolu Olmayan Doğal	Yolu Olan Doğal	Tarımsal Alanlar	Küçük Yerleşim Alanları	Kırsal Dokulu	Kentsel Dokulu
Hava kayağı		x	x	x	x	x	x
Yamaç kayağı		x	x	x	x	x	x
Oryantiring		x	x	x	x	x	x
Atıcılık (ateşli silahlar)				x	x	x	x
Araç safarisi (4wd)		x	x	x	x	x	x
Doğa yürüyüşü (konaklamalı)		x	x	x	x	x	x
Buz tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Sualtı mağara keşfi	x	x	x	x	x	x	x
Uçurtma uçurma		x	x	x	x	x	x
Motorsikletli sürüş			x	x	x	x	x
Paintball			x	x	x	x	x
Paramotorlu gezi		x	x	x	x	x	x
Evcil hayvan eğitimi			x	x	x	x	x
Resim yapma (doğa)	x	x	x	x	x	x	x
Balık tutma (deniz)	x	x	x	x	x	x	x
Paraşütle atlama		x	x	x	x	x	x
Bungee jumping (hava taşıtıdan)		x	x	x	x	x	x
Su altı raftingi	x	x	x	x	x	x	x
Kros kayağı		x	x	x	x	x	x
Kayaklı yürüyüş	x	x	x	x	x	x	x
İpli iniş	x	x	x	x	x	x	x
Kanyon geçişi	x	x	x	x	x	x	x
Zirve tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Doğa koruma aktiviteleri	x	x	x	x	x	x	x

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yabanıl	Doğal		Yarı Doğal		Yerleşim Alanı	
		<i>Yolu Olmayan Doğal</i>	<i>Yolu Olan Doğal</i>	<i>Tarımsal Alanlar</i>	<i>Küçük Yerleşim Alanları</i>	<i>Kırsal Dokulu</i>	<i>Kentsel Dokulu</i>
Jet botu deneyimi		x	x	x	x	x	x
Doğada öğrenme	x	x	x	x	x	x	x
Ağaca tırmanma		x	x	x	x	x	x
Deniz ürünleri toplama	x	x	x	x	x	x	x
Deveyle safari	x	x	x	x	x	x	x
Bota binme (motorsuz)	x	x	x	x	x	x	x

Bu noktadan sonra CANROS sınıflarına göre yukarıda sıralanan rekreasyon etkinliklerinin ekolojik hassasiyete göre belirlenen alt alanlara göre yeniden tayin edilmesi sağlanmalıdır. Böylece rekreasyon alanlarının korunması sağlanacak ve açık alan rekreasyon arzının temel kaynağı olan doğal alanlarda rekreasyon fırsatlarının sürdürülebilirliği artacaktır.

Ekolojik hassasiyeti bulunan alanlara göre rekreasyon aktivitelerinin belirlenmesi çalışma alanının özelliğine, topografyasına ve kendine özgü kısıtlar ve yasal yükümlülükler gereği değişiklik gösterebilecektir. Dolayısıyla rekreasyon aktivitelerinin ekolojik hassasiyete göre sınıflanması dünya'daki farklı bölgeler için değiştirilebilir ve esnek bir yapıda olmasını gerektirmektedir. Nitekim bu çalışmada yukarıda belirlenen açık alan rekreasyon aktiviteleri çalışma alanının özelliklerine göre her tip ekolojik hassasiyeti olan alan için ayrı ayrı belirlenmiştir. Bu belirlemenin yapılabilmesi için çalışma alanına ilişkin gerekli özel bilgilerin toplanması ve çalışma alanında üçüncü aşamada yapılan çakıştırmayla ortaya çıkan alt alanlarda gözlem yapılması gerekmektedir.

4.2.5. 5. Aşama: CANROS sınıflarına bağlı olarak açık alan rekreasyon kalitesi, arzı ve talebinin belirlenmesi

Bu aşamada arazi sörveyi yoluyla mevcut rekreasyon arzı ve rekreasyon kalitesi belirlenmeye çalışılmaktadır. Söz konusu arazi sörveyi alanın görsel, algısal ve estetik değerlerini tespit etmeye yönelik bazı göstergeleri içermektedir. Bu göstergeler arazi çalışması sırasında; değişen peyzaj görünümü ve öğelerine bağlı olarak CBS'de ilgili koordinat noktalarının işaretlenmesi ve puanlanması ile konumsal anlamda işlevsel hale gelmektedir. Görsel, algısal ve estetik değerleri puanlama sistemini gösteren arazi sörveyi formu EK-4'de yer almaktadır.

Özetle, arazi çalışması sırasında kullanılan arazi sörveyi formu ile hem rekreasyon arzını oluşturan peyzaj öğeleri somut olarak tespit edilmiş hem de bu öğelere bağlı olarak görsel, algısal ve estetik değerlere ilişkin peyzaj öğesi ve çevresinin puanlanması yapılarak çalışma bölgesinde yer alan farklı alanlarda rekreasyon kalitesine ilişkin saptamalar gerçekleştirilmektedir.

Arazi sörveyinde her koordinat için görsel, algısal ve estetik değerlere ilişkin puanların toplamı aşağıdaki puan skalasına göre açık alan rekreasyon kalitesine ilişkin bir sonuç verecektir. Böylelikle çalışma bölgesinde rekreasyon kalitesinin yüksek olduğu alanların belirlenmesinde sağlanacaktır. Dolayısıyla rekreasyon planlaması çalışmalarında alt ve üst yapıların rekreasyon kalitesini artırmaya yönelik olarak geliştirilmesi konusunda CANROS modelinin bu aşaması önemli bir altlık teşkil edebilecektir.

Tablo 28. Rekreasyon Kalitesi Puan Skalası

Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok iyi
(0>X<=1)	(1>X<=2)	(2>X<=3)	(3>X<=4)	(4>X<=5)
X değeri = (Estetik algısal değişkenlerin puan toplamı + Görsel değişkenler puan toplamı) / değişken sayısı (16)				

Rekreasyon talebine ilişkin tespitin yapılması için çalışma alanında rekreasyon kullanıcılarının tercihlerinin, rekreasyon alanlarına erişimlerinin ve demografik bilgilerinin belirlenmesine yönelik verilerin elde edilmesini sağlayacak bir ankete başvurulmaktadır. Bu çalışmada gerçekleştirilen anket soru formu EK-1’de gösterilmektedir.

4.2.6. CANROS modelinin test edilmesi (Uygulama)

Bu başlıkta yukarıda anlatılan özgün yöntemin İzmir-Karaburun ilçesinde uygulanması ve test edilmesi sürecinde izlenen yöntem anlatılmıştır.

4.2.6.1. Çalışma alanı sınırlarının belirlenmesi

Çalışma alanı için Karaburun Yarımadası esas alınmıştır. Bu anlamda Karaburun ilçesi siyasi sınırları kapsamında harita ve görsel verilerin toplanması gerçekleştirilmiştir. Söz konusu alanın büyüklüğü, uygulanacak yönteme ilişkin verilerin toplanması anlamında oldukça geniş olup; mevcut imkanlar sonuna kadar kullanılarak veri toplanması sağlanmıştı. Buna ek olarak; rekreasyona ilişkin taleplere ait verilerin toplanılmasında Mordoğan merkez ve bu yerleşime bağlı yakın köyler baz alınmıştır. Bunun nedeni Karaburun Yarımadası’nda nüfus ve gelen turistlerin en çok bu bölgelerde yoğunlaşmasıdır. Ayrıca Mordoğan ve çevresindeki kırsal yerleşimler hem yöre kültürünün gözlemlenmesi hem de rekreasyon çeşitliliğine ilişkin potansiyel nedeniyle önemlidir. Bunun dışında nüfusun yoğunluğu nedeniyle Mordoğan ve çevresi Karaburun

Yarımadası'nda plansız gelişimin ve mevcut rekreasyon potansiyelinin kaybolmasına neden olacak gelişim biçiminin en yoğun olduğu bölge olması nedeniyle seçilmiştir.

4.2.6.2. Arazi çalışması

Arazi çalışmasını gerçekleştirebilmek için yukarıda sözü edilen arazi sörveyi formu dijital ortama (tablet) aktarılarak; analiz aşamasında değişkenlerin puanlanmasını sağlayacak kodlamalar yapılmıştır. Ayrıca bu kodlamalar dijital ortamda coğrafi bilgi sistemlerine ait bir programda hazırlanmıştır. Bunun dışında İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Yarımada projesi kapsamında hazırlanan harita üzerinde sayısallaştırılmış gezi rotaları ve Wicilock internet uygulamasına ait kitle kaynak (crowdsourcing) verileri arazide kullanılan coğrafi bilgi sistemlerine ait programın içerisine altlık harita olarak eklenmiştir. Böylece arazi sörveyi formu, arazi çalışması için hazır hale getirilmiştir. 8-25 Nisan 2016 ve 10-18 Haziran 2016 tarihlerinde İzmir ili Karaburun ilçe sınırları içerisinde kalan bölgede coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılarak; bölgedeki karayolu, stabilize yollar ve motorlu araç ile ulaşılabilen tüm alanlara gidilmeye çalışılmıştır. Bu alanlarda rekreasyon karakterine etki edebileceği düşünülen doğal, kültürel ve hem doğal hem kültürel peyzaj öğeleri tek tek işaretlenerek, arazi sörveyi uygulanmıştır. Bunun yanı sıra, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin oluşturduğu envanter verilerinin ve wikilock uygulamasından alınan rotaların doğruluğunda bu arazi sörveyinde test edilmiştir.

4.2.6.3. Anket uygulaması ve buna bağlı örneklem seçimi

Rekreasyonel taleplere ilişkin verilerin toplanması 10-25 Haziran 2015 tarih aralığında Karaburuna bağlı Mordoğan Merkez ve Mordoğan'a yakın koylar ve mahallelerde gerçekleştirilmiştir. Ankette rekreasyon talebini oluşturan dört temel tipoloji esas alınmıştır. Bu doğrultuda anketin ilk sorusu Mordoğan'da bulunma nedenine yöneliktir. Dolayısıyla rekreasyon talebini oluşturan kişinin ikincil konutlara gelen yazlıkçı, konaklayan turist, günübirlik turist ya da Mordoğan'da ikamet eden yerel halktan birisi olup olmadığı tespit edilmiştir.

Söz konusu anket Mordoğan Merkez'de turistlerin yoğun olarak geldiği kafeteryalar, merkeze bağlı plajlar ve tarihi önemi olan mekanlarda gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra ikincil konutların bulunduğu bölgeler ve söz konusu alanlardaki spor,

yüzme, yürüyüş ve diğer su sporları gibi rekreasyon aktivitelerinin gerçekleştirildiği alanlarda da anket uygulaması yapılmıştır. Ayrıca kırsal kesimde ikamet eden yerel halk içinde Mordoğan Merkez ve merkeze bağlı köy kahvelerinde de anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Çalışma alanında toplamda 397 anket toplanmış; bunların 380 tanesi geçerli sayılıp, 380 tanesi değerlendirmeye alınmamıştır. Bu kapsamda toplanan verinin ölçme anlamda güvenilirliği değerlendirilecek olursa; öncelikle Karaburun ilçesinin toplam nüfusu ve dönemsel olarak sürekli değişkenlik gösteren turist sayılarının ortalama olarak bilinmesi gerekmektedir. Bu anlamda Karaburun ilçe nüfusu 2015 yılında 9403 kişi olduğu tespit edilmiştir (Karaburun Kaymakamlığı, 2015). Yazın söz konusu rakam günübirlikçiler, ikincil konut sahipleri ve konaklayan turistlerle birlikte ortalama 20000 kişiye yaklaşmaktadır. Krejcie ve Morgan'a (1970) göre 20000 kişilik bir anaküttele %95 güvenilirlik oranı için örneklem büyüklüğünün 377 olması yeterlidir. Bu anlamda yapılan çalışmadaki anket sayısı değerlendirildiğinde yeterli örneklem büyüklüğünün elde edildiği görülmüştür.

Anketin B bölümünde yer alan "Sizin için doğal alanlarda bulunması gerekenleri önem derecesine göre işaretleyiniz." Sorusunun içerdiği 23 değişken için "Önemsiz, Önemli, Çok Önemli" biçiminde bir değerlendirme ölçeği verilmiştir. Bu ölçekteki 23 değişken için güvenilirlik analizi yapıldığında ,941 Cronbach's Alpha değerine ulaşılmaktadır. Bu durum ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Ayrıca değişkenler daha önce uygulanmış bir ankette bulunmasına karşın; yinede değişkenler arasında korelasyon olup olmadığına bakılmıştır. Buradaki değişkenlerden en düşük olanı ,438 (Corrected item total correlation) değerine sahip olduğu görülmüştür. Bu değere görede birbiriyle yakın ifadeli değişkenlerin ölçekte olmadığı görülmektedir.

4.2.6.4. Verilerin derlenmesi

Çalışmada hem verilerin toplanması hem de verilerin derlenmesine yardımcı bir program olan ARCGIS ürünü Collector programından faydalanılmıştır. Bu bağlamda arazi sörveyi tablet yardımıyla bu program aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Arazi sörveyiyle toplanan veriler, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Yarımada Projesi kapsamında hazırlanan sayısallaştırılmış gezi rotaları (yürüyüş/bisiklet, zeytin rotası, bağ rotası) ve wikilock'tan elde edilen altlıklar ve ESRI'nin topografik harita altlığı üzerinde

toplanmıştır. Arazi sörveyi sırasında gezi rotalarına ait pek çok uyumsuzluk tespit edilmiştir. Söz konusu uyumsuzluklar işaretlenen yerlerde plaj, zeytinyağı işliğı, tarihi bina vb. unsurların bulunmaması olarak örneklendirilebilir. Bir diğer önemli hususta gezi rotalarında işaretlenen yerlerin konumsal olarak uyumsuzluk taşınması ve mevcut işaretlemelerin üstüste defalarca yapılması gibi durumlardır. Dolayısıyla arazi sörveyi sonrasında bu verilerin belirli bir sistematiğe düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu düzenleme, ARCGIS 10.3 versiyonlu programda özniteliklerin uygun biçimde düzenlenmesi, bu çalışmanın çıktılarında birini oluşturan haritaların oluşturulması için gerekli alt katmanların eklenmesi ve analizlerin yapılabilmesi için uygunluk haritalarının çıkarılmasına yönelik farklı özniteliklerin bir araya getirilmesini içermektedir.

Öte yandan çalışma alanındaki gezi rotalarına ait noktalarda ve yeni belirlenen birçok noktada arazi sörveyi gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda çalışma alanında işaretlenen pek çok noktanın yeni baştan yapıldığı; Yarımada Projesi'ne ait verilerin arazide yol gösterici nitelikte olduğu söylenebilir.

Özetle anket verilerinin derlenmesinde ARCGIS 10.3'e ait ArcMap, ArcCatalog ve Collector programlarından yararlanılmıştır.

4.2.6.5. Verilerin analizi

Yer seçimi kriterlerinin ve ağırlık puanlarının belirlenmesine ilişkin yöntemin tam olarak anlaşılabilmesi için coğrafi bilgi sistemlerinde kullanılan karşılaştırma analizinin ve söz konusu analiz içindeki yaklaşımların anlaşılması gerekmektedir. Bu nedenle aşağıdaki başlıkta karşılaştırma analizinin kavramsal içeriği anlatılmaktadır.

4.2.6.5.1. Karşılaştırma analizi ve ağırlıklı karşılaştırma tekniğı

Mekânsal analizlerde kullanılan karşılaştırma analizleri, uygun alan seçimi ya da uygun modellemenin yapılabilmesi için uygulanan yöntemleri içeren bir grup analiz türlerinden oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bütünleşmiş bir analiz yaratmak amacıyla birbirine benzer olmayan ve çeşitli değerleri bir araya getirebilmek için ortak değerleri içeren bir ölçeğin haritalar üzerine uygulanmasını sağlayan bir tekniktir.

Karşılaştırma tekniğı kullanılarak; uygun modeller vasıtasıyla bir problemin çözümü için en iyi mekan seçiminin belirlenmesi sağlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmaya ilişkin

problemlerin çeşitleri uygun analizlerin kullanımını belirler. Bu problemlere ilişkin çözümlerin bazıları aşağıdaki gibi olabilir.

- Yeni kentsel gelişim alanlarının hangi konumda yer alması gerektiği
- Habitatın korunması için hangi alanların seçilebileceği
- Ekonomik üretimin muhtemel olarak verimli halde gerçekleşebileceği mekanların belirlenmesi
- Belirli konuya ilişkin en duyarlı yada hassas alanların seçiminin sağlanması

Çakıştırma analizinde sık sık çok farklı faktörlerin analiz edilmesi söz konusudur. Örneğin, kentsel gelişim alanlarının seçiminde, alan maliyeti, mevcut ve potansiyel hizmetler, eğim, su baskını sıklığı vb. faktörler etkili olabilir. Bu bilgiler her faktör için farklı ölçü birimlerinin aynı alanda kullanılmasını gerektirmektedir. Bu ölçüler para birimi, uzaklık, derece vb. şekilde oluşturulabilir. Ayrıca her faktör eşit öneme sahip olmayabilir. Yani içlerinden bazıları çok daha fazla önem teşkil eden faktörler olabilmektedir. Bu gibi durumlarda önem derecelerinin çakıştırma analizi yapılmadan belirlenmesi gerekmektedir. Yani her faktör için sadece o faktörün içeriğine sahip raster harita üzerinde söz konusu faktörün ölçü birimi baz alınarak belirli bir ortak puanlama ölçeğinin her faktörün önem derecesine göre yapılması gerekmektedir. Bu puanlamaya göre bazı yerler iyi bir seçimi oluştururken bazı yerler kötü, bazıları ise kabul edilemez puan toplamları verebilecektir.

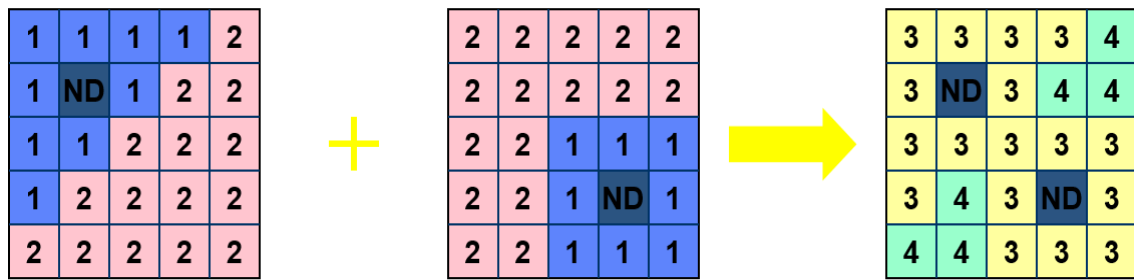
Çakıştırma analizi için aşağıdaki aşamaların izlenmesi gerekmektedir.

1. Problemin tanımlanması
2. Alt modellerde probleme ilişkin çözümlerin aranması
3. Özellik teşkil eden altlıkların saptanması
4. Bir altlık içinde verilerin tekrar sınıflanması ya da dönüştürülmesi
5. Altlıklara ilişkin girdilerin ağırlıklandırılması
6. Altlıkların birleştirilmesi ya da eklenmesi
7. Analiz

Mekânsal analizde üç temel çakıştırma yaklaşımı bulunmaktadır. Bunlar ağırlıklı çakıştırma, ağırlıklı toplam çakıştırma, belirsiz çakıştırma yaklaşımlarıdır. En uygun

yaklaşımın seçimi, çakıştırmanın gerçekleştirilmesiyle problemlerin çözülebilmesine bağlıdır.¹⁰

Ağırlıklı çakıştırma yaklaşımı yer seçiminde çoklu kriterlerin belirli bir puanlama ölçeği (örn: 0-9) üzerinden her bir kriterin kendi ölçü birimine göre söz konusu puanlama aralıklarının araştırmacı tarafından belirlenerek kritere ilişkin harita üzerinde puanlamasının yapılmasını öngörmektedir. Böylece kriterlerin tümü puanlandıktan sonra ortaya en yüksek puana sahip alanlar en iyi yer seçiminin yapılmasına imkan sağlayabilmektedir. Konuya ilişkin puanlama sistemi aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Şekil 11. Örnek Harita Çakıştırması ve Puanlamaların Gösterimi

4.2.6.5.2. Çalışma alanına bağlı CANROS sınıflama kriterlerine sayısal değerlerin atanması

Tablo 23’de gösterilen CANROS sınıflama kriterlerine ilişkin alt göstergeler cetvelinde CANROS modelinin esnek ve dünya’da farklı coğrafyalara ve farklı özelliklere sahip bölgelerde de etkin olarak uygulanabilmesi için uzaklık ve büyüklük gibi sayısal değerler boş bırakılmıştır. Dolayısıyla bu kısımlar çalışma alanının özelliklerine göre belirlenmesi konusu esas alınmıştır. Buradan hareketle Karaburun Yarımadası dikkate alındığında yarımadaya özgü bazı faktörler büyüklük ve uzaklık değerlerinin belirlenmesinde etkili olmuştur. Bu faktörlerden ilki Karaburun Yarımadasının engebeli bir topografyaya sahip olmasıdır. Bir diğeri çalışma alanının yarımada olması nedeniyle mesafelerin daha kısa tutulması gerektiğidir. Üçüncü olarak çalışma alanında yapılan arazi çalışmasında yerleşim yerlerinin Mordoğan çevresi dışında

¹⁰http://help.arcgis.com/en/arcgisdesktop/10.0/help/index.html#/Understanding_overlay_analysis/009z00000rs000000/ Erişim Tarihi: 28.07.2015

yayımlı gösteren bir görünüme sahip olmayışıdır. Başka bir ifade ile Yarımada'da köy yada site gibi yerleşimler tek bir merkez ve çevresinde şekillenmiştir. Bu nedenle yerleşim yerlerinin dışına çıkıldığında farklı bir peyzaj karakteri ile karşılaşmak daha fazla mümkün olmaktadır. Bu durum CANROS modelinde yerleşim yeri kenarında yarı doğal alan olmaksızın doğrudan doğal alanların olabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla CANROS sınıflarına ilişkin mesafelerde bu konuda oldukça önemli olmaktadır. Son olarak, çalışma alanında kentsel yoğunluk oldukça düşüktür. Bu nedenle CANROS sınıflarına ilişkin uzaklık kriterindeki mesafelerin daha düşük tutulması gerekmektedir. Yukarıda sayılan faktörler ve arazide yapılan gözlemler nedeniyle çalışma alanında CANROS sınıflama kriterlerine ilişkin uzaklık ve büyüklük içeren sayısal alt göstergeler Tablo 29'da belirlenmiştir.

Tablo 29. Çalışma Alanı İçin CANROS Uzaklık Ve Büyüklük Kriterlerine Ait Belirlenen Sayısal Değerler

UZAKLIK			
Kriterler	Yabanıl	Doğal	
		<u>Yolu Olmayan Doğal</u>	<u>Yolu Olan Doğal</u>
Yollara Uzaklık	Asfalta 2000mt Stabilize 1000 Mt Toprak 500 mt	Asfalta 1000mt Stabilize 500 Mt Toprak 250 mt	-
Yerleşim Yerlerine Uzaklık	1500 Mt	1000 Mt	500 Mt
Tesislere Uzaklık	2000 Mt	1000 Mt	-
BÜYÜKLÜK			
Kriterler	Yabanıl	Doğal	
		<u>Yolu Olmayan Doğal</u>	<u>Yolu Olan Doğal</u>
Alan Büyüklüğü	5 Km2	2 Km2	-

5. BULGULAR

Bu başlık altında bulgular üç ana başlık altında verilmiştir. Bu başlıklardan ilki ROS yaklaşımının avantaj ve dezavantajları ve literatüre bağlı bulgulardır. İkincisi ise çalışma alanı olan Karaburun'un özelliklerini anlatan bulgulardır. Son olarak CANROS yönteminin çalışma alanında test edilmesine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

5.1. ROS Yaklaşımının Avantaj ve Dezavantajları ve Literatüre Bağlı Bulgular

ROS yaklaşımına ilişkin literatür özeti ve uygulama örneklerine bakıldığında yöntemle ilgili pek çok eleştiri dikkat çekmektedir. Bu eleştiriler yöntemin farklı alanlarda farklı özellikler göstermesinden ROS sınıflarının kendisi ve iç kriterlerine kadar uzanan bir yelpazede yer almaktadır. Bunun yanı sıra, yöntemin kuramsal içeriğine bakıldığında çelişkili ve eksik kaldığı düşünülen pek çok unsur gözden kaçmamaktadır. Bu doğrultuda yöntemin avantaj ve dezavantajlarını sıralayan bir çizelge geliştirilmiştir. Söz konusu çizelge aşağıda yer almaktadır.

Tablo 30. ROS Yönteminin Avantaj ve Dezavantajları

Avantajları	Dezavantajları
<ul style="list-style-type: none"> • Plancılar ve yöneticiler için rekreasyon üzerine düşünme imkanı tanınması • Rekreasyon davranışı ve aktivite ile tesislerin iyi bir biçimde konumlandırılmasına odaklanan geniş yönetsel bir perspektif sunması • İnsan deneyimi ve kaynakların nasıl ilişkilendirilebileceğini gösteren imkanların tanımlanması • Kullanıcıların doğası, rekreasyon ve diğer kaynak yönetim aktivitelerinin sağlanan rekreasyon fırsat çeşitliliğini nasıl etkileyebileceği konusunda bilgi vermesi • Deneyimler ve aktiviteler arasındaki potansiyel çatışmaları tanımlaması • Fiziksel, sosyal ve yönetsel koşulların ayarlanmasıyla organizasyonel hedeflerin nasıl iyi bir biçimde başarılacağını ve mevcut durumda ne yapılması gerektiği konusunda yöneticilere yardımcı olması • Rekreasyon fırsat sınıflarının standartlaştırılması için ulusal ve bölgesel ölçekte imkan sağlaması • Rekreasyon hizmet sağlayıcıları için rekreasyon talebinin nasıl yeterli düzeye getirilebileceği konusunda yardımcı olması • Rekreasyonda farklı deneyim veya aktivite stili bulunan benzer aktivitelere olan taleplerdeki ince nüansın yöneticiler tarafından fark edilmesini sağlaması (Örneğin, çantalı kampçı, karavanlı kampçı arasında gelişmişlik üzerine olan beklenti farkı)	<ul style="list-style-type: none"> • Yöneticiler ve plancılar için kolay anlaşılabilir bir yapıda olmaması • Yaklaşımın rekreasyon planlamasında uygulanışının uzun zaman ve yoğun çaba gerektirmesi • Sorunlara kolayca çözüm getiren ve hızlı biçimde aksaklıkları gideren bir yapıda olmayışı • Yönetsel tecrübe ve araştırma gerektiren hükümlerin yer alması • Yaklaşımın çizdiği çerçevenin net bir tarif yerine esnek yapıda olması • Yaklaşımın getirdiği altı temel sınıfın çok katı yapıda olması nedeniyle farklı fırsatların gözardı edilmesi • Yalnızlık, özgüven, zorluklarla başa çıkma ve risk gibi aşırı sosyal deneyimlerin, kentsel-kırsal, ilkel-modern vb. skalalarla ilişkisinin tutarsız olması (örneğin, risk ve zorluklarla başa çıkma algısı sadece primitif alanlarda görülmeyebilir. Nitekim kentsel alanda yapılan rekreasyon düzenlemelerinde de bu tip algılar kullanıcılar tarafından algılanabilir) • Sınıfların rekreasyon kullanıcılarının açık alan aktivite tecrübelerine göre belirlenmesi (örneğin, kırsal sınıfta açık alan tecrübesi ve risk algısının önemsiz olmasına karşın; risk ve tecrübe gerektiren bir açık alan aktivitesinin bu sınıfta yapılabilmesi) • Sınıflarda rekreasyon aktivitelerine yönelik katı kriterler nedeni ile yönetici ve plancıların bireysel yaratıcılıklarının kısıtlanması

<ul style="list-style-type: none"> • Rekreasyon kullanıcısı veya ziyaretçisinin talep ve beklentilerinin anlaşılması • Fiziksel, sosyal ve yönetsel koşulların ayarlanmasıyla çoklu kaynak yönetimi ve planlama sürecinin entegrasyonunun sağlanması • Rekreasyon planlamasının yanı sıra potansiyel rekreasyon etkinliklerinin oluşturulması • Kentsel ve doğal alan yelpazesinde rekreasyon yerel ve kentsel gelişimin sağlanması için rekreasyon fırsatlarının sağlanmasında karşılaşılan zorluklar konusunda planıcı ve yöneticilere karar vermeleri konusunda yardımcı olması • Topluluklar ve doğal yaşam habitatına ilişkin koridorun oluşturulması, çevresel etkilerin yorumlanması, koşu, yürüyüş, bisiklet ve diğer tükenmeyen kaynaklar için seyahat rotalarının belirlenmesi gibi konularda görsel zemin oluşturarak; alanların yönetimini kolaylaştırması • Rekreasyonda ziyaretçi tercihleri, alan kullanımı gibi konulardaki etkilerin toplum tarafından anlaşılabilirliğinin sağlanması ve toplumla etkileşen kullanıcı dostu bir yapının sağlanması (toplumun aktif katılımı yok) • Yaklaşım sınıflarına ilişkin göstergelerin yönetici ve planıcılar için olası uyumsuzlukları ortaya koyarak; planlamada yapılması gereken tedbir ve düzenlemeleri göstermesi	<ul style="list-style-type: none"> • Yaklaşımın getirdiği alan sınıflamasının standartlaştırılması durumunda her sınıfın oluşumu için belirlenen göstergeler arasında uyumsuzluğun olması durumunda geliştirilebilecek yeni yol ve önerilerin bulunmaması (örneğin, yarı primitif bir alanda dağ tırmanışı yapan bir grubun dört saat içinde anayoldan geçen ortalama iki araçla karşılaşması durumu alanın hem kullanım yoğunluğu hem de alanın yola olan mesafesi gibi kriterlerle uyumsuzluk göstermektedir.) • Yaklaşım içeriğinde yer alan kavramların anlaşılabilir nitelikte ve yönetsel bir rehber niteliğinde net bir tarif ortaya koyan yapıda olmaması • Yaklaşımında benimsenin sınıfların genel kalması, bu sınıflara yönelik olarak rekreasyon çeşitlendirilmesini verimli hale getirebilecek alt sınıflamaların olmayışı • Planlamada daha mikro ölçekteki alanlara yönelik bir anlayışla tasarlanmamış olması nedeniyle bölgesel, yerel ve son olarak küçük proje düzeyindeki rekreasyon alanlarının tamamına yönelik çözümler getirmemesi • ABD menşeli bir yöntem olması nedeniyle farklı kültürlerde yönetsel pratikler ve ziyaretçi davranışlarındaki olası değişimlere yönelik bir esnekliğin bulunmayışı • ABD dışında farklı karakteristik özellikler sergileyen mikro ya da makro alanlarda değiştirilebilir ve esnetilebilir sınıf karakter özelliklerinin bulunmayışı • Ziyaretçi beklentileri, fiziksel göstergeler ve arazi sürveyi çalışmalarını içermesine karşın planlamada önemli bir paydaş konumunda bulunan yerel halka ilişkin herhangi göstergenin yöntem içersin de yer almaması
---	---

Yukarıdaki tabloda gösterilen ROS'un avantaj ve dezavantajlarının ortaya çıkaran temel literatürde yer alan yöntem ve uygulamaya yönelik çalışmalardır. Bu çalışmaların pek çoğunda ROS'un içeriği ve uygulanış biçimleri hakkında kritikler, eleştiriler ve modifikasyonlar mevcuttur. Bu nedenle konuyu daha net ve anlaşılabilir kılmak için literatür özeti kısmında yer alan çalışmalara ilişkin değerlendirmeler aşağıda yazar, yayın tarihi ve çalışma adı verilerek tablolaştırılmıştır.

Tablo 31. Literatür Özetine Bağlı Değerlendirmeler

<p>Kaltenborn, B. P., & Emmelin, L. (1993). Tourism in the high north: Management challenges and recreation opportunity spectrum planning in Svalbard</p>	<p>Çalışmada tasarlanan ROS planının uygulamada belirli değişkenlere göre işletilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Örneğin kutuplarda zamanla değişmekte olan iklim vb. koşullar mevcut sınıfları ve yönetim uygulamalarını etkileyecektir. Dolayısıyla mevcut yapı sürekli izlenmeli ve koşulların değişmesine paralel olarak gerekli önlem ve değişiklikler yerine getirilmelidir. Ayrıca rekreasyon çeşitliliğini artırmak için ROS yaklaşımı ile gerçekleştirilen planlarda turist ya da ziyaretçilerin rekreasyon davranış biçimlerinin alan seçimi ya da sınıfların ayrışmasında etkisi sorgulanabilir. Yani kullanım kontrolü ya da direk olarak aktif biçimde alanın kullanımını turistlere bırakmak yerine rekreasyon çeşitliliğinin dağılımı konusunda onları bilgilendirme gerekliliğinin yer aldığı bir plan perspektifi tartışılabilir.</p>
<p>Kliskey, A. D. (1998). Linking the wilderness perception mapping concept to the recreation opportunity spectrum.</p> <p>Kliskey, A. D. 1994. A comparative analysis of approaches to wilderness perception mapping.</p>	<p>Çalışma bulgularında verilen tablolarda ve Doğallık Algı Haritalaması yaklaşımında görüldüğü üzere açık alan rekreasyon davranışının temellerini oluşturan yalnızlık, doğallık, zorluklarla mücadele vb. temel etkenlerin doğallık algısını belirlediği görülmektedir. ROS konseptinde rekreasyon davranışı, rekreasyon aktivitelerinin bir çıktısı olarak tercih edilmiş deneyimin kendisi olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle rekreasyon davranışı aslında tercih edilmiş psikolojik çıktıları barındıran bir kavramdır. Turistlerin rekreasyon davranışlarının iyi biçimde anlaşılabilmesi için iki deneyim tipolojisinin anlaşılması gerekmektedir. Bunlardan ilki aktiviteye odaklı rekreasyon kullanıcıları, ikincisi ise çevredeki düzenlemeler ve çevreye odaklanan rekreasyon kullanıcılarıdır.</p> <p>Buna ek olarak ROS yaklaşımı ile belirlenen harita üzerinde ziyaretçi algularından elde edilen harita değerlendirilmesi açık alan rekreasyonunun kalitesine ve ROS yaklaşımının daha etkili biçimde planlamada kullanılmasına katkı sağlayabilecektir. Ancak koruma-kullanma dengesinin sürekli olarak gözetilmesi ve çevrenin taşıma kapasitesi göz önünde bulundurularak kullanıma yönelik tedbirlerin alınması bu tür yaklaşımların etkili biçimde uygulamaya yönelik kullanılmasını mümkün kılabilir.</p>

<p>Joyce, K., & Sutton, S. (2009). A method for automatic generation of the Recreation Opportunity Spectrum in New Zealand.</p>	<p>Çalışmada yeniden belirlenmiş her ROS sınıfı için temel değişkenler, ilgili coğrafi bölgenin özelliklerine göre belirlenmiştir. Klasik ROS çalışmalarında ROS yaklaşımının uygulanması sırasında yaklaşım kurallarının bazı alanlar için ilgili çalışmayı yapan uzmanlar tarafından yorumlanması ve daha sonra CBS ortamına aktarılması söz konusudur. Ancak Joyce ve Sutton (2009) mevcut envanter verilerinin sürekli olarak güncellenebildiği, coğrafi özelliklere göre temel özelliklerin kolayca değiştirilebildiği ve bu sayede başka alanlarda da tekrarlanabilir bir modeli doğrudan CBS üzerinde geliştirerek, olası bireysel hataların önüne geçmiş ve yaklaşımı daha kolay biçimde uygulanabilir hale getirmiştir. Öte yandan geliştirilen bu model içerik olarak yalnızca doğa tarafından, yani koruma dengesi gözetilerek oluşturulduğu görülmektedir. Bu anlamda rekreasyon etkinliklerinin çeşitlendirilmesi bakımından ROS'un kullanma, yani ziyaretçi tarafı da düşünülmelidir. Model bu yönüyle düşünüldüğünde sonradan temel özelliklerine eklenebilecek ziyaretçi verileri ya da davranışlarıyla daha etkili hale getirilebilir. Elbette bunun yerine doğrudan model temelinin kullanılabilmesi, ancak rekreasyon çeşitlendirilmesinin yapılması ve alan yönetiminde çevresel limitlerin ve önlemlerin belirlenebileceği çalışmalarda eklenebilir. Örneğin, modelin tamamen uygulanması sonrasında ilgili ROS sınıflarına ait alanlarda saha çalışması yapılarak; ziyaretçi davranışları, beklentileri ve deneyimlerine ilişkin veriler toplanabilir. Sonuçta bu veriler doğrultusunda alan yöneticileri hangi rekreasyon etkinliğinin hangi ROS sınıfında, çevre limitleri göz önünde bulundurularak sürdürülebileceğine karar verebilir. Böylece ROS yaklaşımının uygulandığı bölgelerde etkili ve verimli bir plana ulaşılabilir.</p>
<p>Stanis, S. A. W. Vd. (2009). Physical activity and the recreation opportunity spectrum: Differences in important site attributes and perceived constraints.</p>	<p>Bu çalışmadaki en önemli nokta ROS sınıflamalarında genellikle doğal alanlara yönelik gelişimin ya da önerilerin geliştirilmesine karşın kentsel sınıfa ilişkin rekreasyon çeşitliliğinin üzerinde çok durulmamasıdır. Bu bağlamda kentte yaşayan insanların eve yakınlık, güvenlik hissi, kolay ulaşım vb. nedenlerden dolayı kent içerisinde rekreasyon etkinliklerine ihtiyaç duyması söz konusudur. Sadece kentte yaşayan insanlar için değil aynı zamanda yerel yöneticiler ve devletler içinde önemli bir konu olan halk sağlığının kontrol edilmesinde fiziksel rekreasyon etkinliklerinin rolü büyüktür. Bu anlamda ROS yaklaşımında kentsel sınıfa yer alan açık rekreasyon alanlarına yönelik bazı kriter ve önlemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.</p>

<p>Martin, S. R., Marsolais, J., & Roloff, D. (2009). Visitor perceptions of appropriate management actions across the recreation opportunity spectrum</p>	<p>Yarı primitif motorlu olan ROS alanlarındaki ziyaretçilerin, primitif alanlardaki ziyaretçilere göre kısıtlılıkların bazıları konusunda daha az destekçi olan bir algıya sahip olduğu görülmüştür. Bu durumda ROS'un yarı primitif motorlu olan alanlara ilişkin karakteristik özellikleri ile ziyaretçilerin algısının paralel olduğu yorumu yapılabilir. Ancak bu alandaki ziyaretçiler için primitif alanları ziyaretleri sırasındaki kısıtlılıklar, alan yöneticileri ve planlamada doğrudan uygulanacak yönetsel eylemler adına dikkat edilecek bir noktayı oluşturmaktadır.</p> <p>Genel olarak bakıldığında, primitif sınıfta yer alan ziyaretçilerin, yarı primitif motorlu olan sınıftakilere göre yönetsel eylemlere, özellikle doğrudan yönetsel eylemleri destekleyen bir algıya sahip olduğu görülmüştür. Özellikle motorlu araç kullanımının serbest olduğu alanlarda rekreasyon çeşitliliğine ilişkin arzularının yönetsel eylemlere karşı olan tutumlarını etkilediği söylenebilir. Ayrıca sözü edilen bu ROS sınıflarında ilgili ROS sınıfının taşıdığı doğrudan ya da dolaylı yönetsel eylemlere ilişkin karakteristik özelliklerle ziyaretçi algılarının kısmi olarak uyuşmadığı görülmüştür. Bu nedenle ROS sınıflamalarına ilişkin karakteristik özelliklerde hangi yönetsel eylem ve tedbirlerin alınacağı, bu durumda göz önünde bulundurularak yeniden değerlendirilebilir.</p>
<p>Kaltenborn, B. P. (1999). Setting preferences of Arctic tourists: a study of some assumptions in the recreation opportunity spectrum framework from the Svalbard Archipelago</p>	<p>Çalışma iki ayrı sorunsala işaret etmektedir. Bunlar şöyledir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kültür başlı başına ROS'un tüm öznelikleri ve boyutlarını etkileyen bir değişken olduğuna göre ROS karakterleri çok kültürlü bir destinasyonda nasıl işlerlik kazanabilir? • Driver ve diğerleri'nin (1991) "rekreasyon aktivitelerinde kullanıcılar tarafından arzu edilen deneyimlerin gerçekleşmesi, insani faydaya ulaşmayı sağlar" varsayımı üzerinde temellendirilmiş ROS yaklaşımı koruma kullanma-kullanma dengesini nasıl sağlayabilir? <p>Bu iki sorunsaldan ilki üzerine düşünülmesi ve araştırılması gereken önemli bir noktadır. Ancak ikincisi cevaplanabilir nitelikte görünmektedir. ROS gerçekten çevre ve insan boyutu üzerinde düşünüldüğünde koruma ve kullanma dengesini otomatik olarak sağlayan bir yaklaşımdır. Şöyleki, ROS'da rekreasyon deneyimlerinin çeşitlendirmesi temel amaç olarak görüldüğü için insan odaklı bir karakter belirlemenin yapılmaması mümkün gözükmemektedir. Ancak insanlar toplumun farklı gruplarından</p>

	<p>oluşmaktadır. Bu gruplar farklı eğitim seviyelerine ve demografik özelliklere sahiptir. Bu nedenle farklı ROS sınıflarının karakteristik özellikleri, farklı insan gruplarının karakteristik özellikleri ve algılarıyla örtüşmektedir. Örneğin, ROS sınıflarından doğal (Wilderness) alanlarda yönetsel anlamda bir çok kısıtlılık ve kısıtlı kullanım söz konusudur. Bu alanlarda insan varlığı ve bu varlığa ilişkin kanıt bulmak çok zordur. Böyle yerler tamamen bakir alanlar olup, çevreye duyarlı, üçüncü yaş grubu ve genellikle eğitim seviyesi yüksek kişiler tarafından tercih edilmektedir. Bu tip yerlerde gerçekleştirilen rekreasyon aktivitelerinin, yapılabilecek herhangi bir rekreasyon tasarımı ya da düzenlemesi ile tehlike altına girebileceği, koruma kullanma dengesinin bozulabileceği, bu alanları tercih edilen ziyaretçiler tarafından bilinmektedir. Bu nedenle aslında bu tip alanlarda koruma kullanma dengesinin, alanı tercih eden ziyaretçilerin algıları temelinde olduğu söylenebilir. Bu yönüyle bakıldığında ROS çevre odaklı bir yaklaşım olarak değil, insan merkezli bir yaklaşım olduğu söylenebilecektir.</p>
<p>Vogelsong, H. Vd. (1998). Relationships between motivations, activities and settings: The recreation opportunity spectrum within the Delaware State Park System</p>	<p>ROS sınıflarına bağlı olarak şekillenen alanların karakteristik özellikleri ziyaretçi birey ve grupların motivasyon özellikleri ve aktivite seçimini etkilemektedir. Dolayısıyla mikro ölçekte yapılan ROS çalışmalarında, alan özelliklerinden hareket edilerek; hangi motivasyonların o alana yönlendireceği, söz konusu alanda hangi rekreasyon aktivitesinin seçileceği ve son olarak bu veriler ışığında ne tür ya da hangi demografik özelliklere sahip ziyaretçi ya da ziyaretçi grubunun söz konusu alanı tercih edeceği özelliklerle planlama aşamasında tahmin edilebilir. Bu anlamda mevcut motivasyonlar ve alan karakteristikleri, tek tek ya da ikisi birlikte olacak biçimde planlamada belirleyici ve önemli bir etken olabilecektir.</p>
<p>Yamaki, K., & Shoji, Y. (2004). Classification of trail settings in an alpine national park using the Recreation Opportunity Spectrum approach.</p>	<p>Bu çalışmanın tartışma bölümünde ROS'un koruma ve rekreasyon amaçlı kullanım dengesi oluşturan bir planlama yaklaşım olduğundan bahsedilmiş olsa da; yönetsel olarak uygulamada bu düşünce karşılık bulamamıştır. Çünkü ziyaretçilerin rekreasyon tercihleri ve kullanım biçimleri anket yoluyla öğrenilirken, çevrenin korunmasına yönelik herhangi bir kural yada kaide gözetilmeksizin çevrenin korunması ziyaretçi tercih ve algılarına bırakılmıştır. Çalışma alanında her ne kadar alana ilişkin fiziksel veriler toplanmış olsa da, yürüyüş yollarına ilişkin ROS sınıfı gruplaması yapılırken ziyaretçi algılarından yola çıkılmıştır. Bunun yanı sıra, orijinal ROS'da belirtilen ROS sınıflarının karakterlerinin tamamına uyulmamış olması da dikkat çekmektedir. Örneğin, primitif bir alan ile kentsel bir alan ROS haritalamasında birbirine komşu alan olması mümkün değildir. Ancak</p>

	<p>çalışmada yürüyüş yollarının bir kısmında primitif yolun bitiminde kentsel yol alanı başlamaktadır.</p> <p>Görüldüğü üzere ROS yaklaşımında ROS sınıflaması her ne kadar insanların daha fazla rekreasyon aktivitesini deneyimlemesi amacıyla yapıyor olsa da ROS sınıflarının karakter özelliklerinin belirlenmesinde çevre sınırlarının temelinde hareket etmek yerine ziyaretçi tercihleri ve algıları üzerinden hareket edilmesi nedeniyle etkin ve verimli bir planlama hedefine ulaşamamaktadır. Ayrıca ziyaretçi algısı ve tercihleri temelinde şekillendirilen ROS çalışmalarının pek çoğunda orijinal ROS'un çıktılarında sıralanan avantajlara ulaşamamaktadır.</p>
<p>Xiao, S., Jia, L., & Jiang, L. (2012). Forest recreation opportunity spectrum in the suburban mountainous region of Beijing</p>	<p>Bu çalışmada da görüldüğü üzere mevcut ROS yaklaşımı temelinde planlama stratejilerinin yönetsel olarak belirlenmesinde verimli bir yol izlenmiştir. Ayrıca FROS çevrenin korunması ve rekreasyon fırsatlarının etkin biçimde değerlendirilmesi konusunda da yardımcı ve tavsiye üreten bir araç olarak görülmektedir. Bu bakımdan FROS etkin bir planlama aracı olabilir. Ancak ROS yaklaşımının temelinde olduğu gibi FROS'ta çevre limitleri dahilinde rekreasyon fırsatlarının değerlendirilmesi söz konusudur. Yani FROS sınıfları rekreasyon taleplerinden yola çıkarak; rekreasyon kullanıcılarının doğal alanlarda rekreasyon fırsatlarını değerlendirilmesi için doğal alanın korunması ve rekreasyon etkinliklerinin bu yolla sürdürülmesi mantığı temelinde oluşturulmuştur. Diğer bir çok çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın içeriği de "koruma-kullanma dengesinde çevrenin korunması çevreyi kullananın talepleri doğrultusunda mı şekillenecektir?" eleştiri ve sorusuna maruz kalmaktadır. Bir diğer taraftan, ROS yaklaşımının farklı coğrafyada ve kültürlerde uygulanması ile farklı karakter ve değişkenlerin olduğu görülmektedir. Bu çalışmada koruma-kullanma dengesi ile ilgili kullanıcılardan edinilen bilgiler ABD toplumundaki kullanıcıların algılarına göre çok farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Nitekim ABD'de özellikle primitif alanlarda yer alan kullanıcılar, alanda koruma kullanma dengesinin oluşturulmasında kısıtlı kullanım, davranışların kontrolü gibi doğallık algısını zedelemeyen, doğrudan uygulanan yönetsel kısıtlılık ve kuralların uygulanmasını arzu ederken; Pekin örneğinde yer alan kullanıcılar dolaylı koruma tedbirleri arasında yer alan personel sayısının artırılması seçeneğini tercih etmişlerdir. Personel sayısının artırılması gibi bir durum ABD'de özellikle primitif alanlarda yalnızlık, insan varlığı gibi rekreasyon deneyiminin kalitesini belirleyen dinamikleri olumsuz olarak etkilemesine karşın; Pekin'deki kullanıcıların rekreasyon deneyimine ilişkin algılarında</p>

	olumsuz bir etkilenme olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla buradan kültürel farklılıkların rekreasyon davranış biçimlerini büyük ölçüde farklılaştırdığını ve rekreasyon etkinlik ve deneyimlerinin karakteristik ve öznelik bakımından toplumdaki topluma farklılaşabileceği söylenebilir.
Manning, R. E. (1998). <i>Studies in outdoor recreation.</i>	Kentsel-Primitif sınıflar arasında yapılan orijinal ROS doğal değişkenler, yönetsel prensipler ve insan algılarında yaşanabilecek uyumsuzluklar ve bu nedenle katı sınıflama yaklaşımının olumsuz sonuçlar verebileceğinden hareketle her şart ya da öznelik için ayrı bir sınıflama düzleminin geliştirilebileceği ve genel sınıflamada her düzlemin farklı alanlarından seçilebilecek karma fırsatların oluşturulabileceği söylenebilir. Bunun yanı sıra, eğer esnek bir sınıflama ya da alt sınıflama yaklaşımı benimsenebilirse; ROS'un rekreasyon planlamasında taşıma kapasitesi ile ilgili sorunları çözen bir çerçeve benimsediğini; dolayısıyla ROS çerçevesinin uygulandığı alanlarda başarılı bir taşıma kapasitesi ve kullanım limitlerinin doğal olarak ortaya konduğu görülebilecektir.
Boyd, S. W., & Butler, R. W. (1996). <i>Managing ecotourism: an opportunity spectrum approach.</i>	ECOS modelinde ROS yaklaşımının ve ROS temelinde geliştirilen TOS'un dağılım özelliğinden faydalanılmıştır. Ekoturizme ilişkin faktörler kendi içerisinde bir takım göstergelerle değerlendirilmiş olsa da modelin temelini ve yapılan dağılımı belirleyen nokta turist tipolojileridir. Yani planlama yaklaşımları ya da rekreasyon alanı planlaması düşünüldüğünde koruma ve kullanma dengesinin göz ardı edildiği, ekoturizm gibi sunulan ürünün doğa ve doğa ürünleri, kültür ve insanın oluşturduğu bir yapıda koruma temelli bir yaklaşım yerine turist kullanımı temelinde modelin şekillenmesi çalışmanın en önemli kritiğidir.

5.2. Çalışma Alanına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında CANROS yönteminin uygulandığı çalışma alanının özelliklerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bunlar Karaburun'un coğrafi konum ve alan özellikleri, tarih ve kültür, flora, fauna ve mevcut turizm şeklinde beş alt başlık altında açıklanmıştır.

5.2.1. Coğrafi konum ve alan özellikleri

Doğu, batı ve kuzeyi denizlerle çevrili olan, İzmir Körfezi'nin girişinde yer alan ve körfezin güney kıyılarının büyük bir bölümünü oluşturan Karaburun Yarımadası, 36 - 38° Doğu boylamları arasında yer almakta olup, 439 km² yüzölçümünde yüksek, engebeli

ve hareketli coğrafyasıyla yakın çevresinden ayrılır. Batısında yer alan Yunanistan'ın Sakız Adasına (Xios) 15 mil mesafededir. Kuzeyinde Midilli Adası (Lesbos), kuzey doğusunda ise Foça yer almaktadır. Yarımada'nın doğu ve kuzey kıyıları, İzmir Körfezi'nin güney kısmını oluşturmaktadır. Karaburun' da herhangi bir yerleşimin söz konusu olmadığı Büyük Ada, Uzun Ada, Göyne ve Bayta (Goni) Adaları mevcuttur (Veryeri, 2006). Karaburun merkez İzmir'e 100 km., Çeşmeye 46 km. uzaklıktadır.

Yarımada'nın yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlıdır. Son 5 yılın ortalamalarına göre yıllık yağış miktarı 650 - 750 mm, en düşük sıcaklık -2°C ve en yüksek sıcaklık ise 35°C'dir. (Soykan, 1989, Akt: Veryeri, 2006).

Karaburun İlçesi Türkiye genelinde irtifa ortalaması en yüksek ilçelerdendir. Yarımada'nın en yüksek noktası 1212 m. ile Akdağ'dır. 1. derece deprem kuşağında bulunan yarımada'da volkanik sarp, tepe ve coğrafik oluşumlar gözlemlenirken; maden çeşitliliği de oldukça fazladır. İrili ufaklı tepelikler Akdağ eteklerine serpilerek kıyılarda sonlanır. Kıyılar ise genellikle kayalık yapıda olup, çakıl, ince çakıl ve çok nadiren de (Mordoğan mevki gibi) kumsal özelliği taşır (Veryeri, 2006). Oldukça derin bir yapıya sahip olan Kurudere Kanyonu ile Peynirini, Hades, Dipsizkuyu, Aşağıovacık ve Tezini Mağaraları bu doğal yapıya şekil verir. Karasal alandaki bu yapı, kıyı ve deniz dibi yapısında devam eder. Derin denizle çevrili Yarımada kıyıları da ova, koy, falez, lagün, fay, mağara gibi oluşumlarla çok çeşitli ve hareketli özellikler taşır (İzmir Dergi, 2014; Karaburunaiyibak, 2014). Yarımada kıyıları tamamen açık deniz özelliği göstermektedir. Bölgede hakim rüzgarlar kuzey ve kuzeybatıdan esmekte olup, sıcak ve soğuk su akıntılarının sürekli değişim göstermesi ile su sıcaklığı yaz aylarında dahi çok yüksek olmaz. İzmir körfezi boyunca kuzey ve batı kıyıları çok güzel manzaralı bir şerit halinde uzanmakta olup, çok sık koyları vardır. Bu koylar sırasıyla; Sıcağbükü, Kumburnu, Çatalkaya Körfezi, Mordoğan İskelesi, Ardıç, Kaynarçınar, Boyabağı, Akbüük, Eşendere, Olcabük, Bodrum, Karaburun İskelesi, Yeniliman, Denizgiren, Karareis, Kocadere ve Gerence'dir. Karaburun İlçe Merkezi, Karaburun Yarımadası kuzey ucunda kurulmuştur. Alanın çok büyük oranda doğal veya arkeolojik 1., 2. ve 3. derece SIT alanı olmasından dolayı kıyı yapılaşmasından kendini özellikle kuzey ve batı kıyılarında koruyabilmiştir. Dağlar denize dik inerler ve bu durum Karaburun Yarımadası'nın yerleşimini oldukça etkilemiştir. Mordoğan, Yeni Liman, Badembükü ve Denizgiren mntıklarının bir bölümü ovalıktır (Veryeri, 2006)

Alanın tamamı göz önünde bulundurulduğunda , Alanın %5'inde yapay yapıları içeren kentsel doku, %15'inde tarımsal alan (işlenebilir, geçici ve çeşitli tüm tarım alanları), %75'inde orman ve yarı doğal alanlar (çamlık, çalılık ve maki çeşitliliği), %1'inde kıyı alanları (kumsal vb.) ve %4'ünde diğer kullanımlar hakim olduğu görülmektedir (Nurlu vd., 2007). Alan, deniz ve kıyı ekosisteminin yanı sıra, dağ ekosistemi, küçük de olsa orman ekosistemi ve sulak alan ekosistemini içermektedir. Yarımada da mevcut alan kullanım faaliyetleri, başta tarım olmak üzere, hayvancılık, balıkçılık, turizmdir. Yarımadanın tek sulak alan ekosistemi olma özelliğini taşıyan İris Gölü sazlık bataklık alanı aynı zamanda Avrupa ölçeğinde önemli (Spec2-Spec3) türlerinde gözlemlendiği alandır (Sarıçam ve Erdem, 2010).

Yarımada da özellikle Mordoğan ve çevresinde jeolojik ve jeomorfolojik açıdan korunmaya gereksinim duyan çok önemli mekanlar göze çarpmaktadır. Bunlar Balıklıova-Mordoğan arasında Tahta İskele mevkiinde bulunan Trias ve jura jeolojik devirlerinin sınırını oluşturan kaya istifi, yine aynı alanda Sıcakbük mevki yakınlarında sırasıyla Orta ve Geç Trias jeolojik devirlerine ait resif kayalar, Ildır Köyü yakınlarında Alandere, Narlıcak mevki ve Gerence sırtlarındaki alanlarda yayılım sunan “Ammoniticoross” olarak adlandırılan bol Cephalopod kavkılı fosilleri içeren istifler, Mordoğan Ayıbalığı mevkiinde Neojen yaşlı omurgalılarından memelilere ait fosillerin bulunduğu tortul kaya istifleri olarak sıralanmaktadır (Karaburunaiybak, 2014). Buna ek olarak; araştırmacı Neşet Öztekin'in 1990 yılında Mordoğan kıyılarında batık kentler ve 7 bin yıllık medeniyetlerin kalıntılarını bulması ve 1992 yılında da Mordoğan ve Karaburun sahillerinde 10 milyon yıl önce yaşamış fil, ceylan, gergedan, zürafa fosilleri ortaya çıkarması (İzmir Dergi, 2014), bölgenin korunması için diğer gerekçeleri sunmaktadır.

5.2.2. Tarih ve kültür

Mordoğan'ın geçmişten bugüne kadar kültürel öğelerini anlayabilmek açısından Karaburun yarımadasındaki ilk insan varlığına ilişkin izlerden günümüze kadar coğrafyada yaşayan insanların hangi çağda ve hangi medeniyete ilişkin kültürel öğeleri işlediklerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle yarımadanın tarihi özellikleri bu çalışmanın çıktılarına katkı sağlayabilecektir.

Karaburun Yarımadası'nda insan varlığına ilişkin ilk izler Prehistorik döneme aittir. M.Ö. 4000 yıllarına ait olduğu bilinen el yapımı baltalar, bazı araç ve el aletleri, çanak ve çömlekler Kalkolitik Dönemde bazı insanların yarımada varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Kazılarda bulunan bu tarihi eserler günümüzde yarımada da yer alan Manastır, Çakmak Tepe, Mordoğan ve Ildırı bölgelerinde ortaya çıkarılmıştır (Karaburun Kaymakamlığı, 2014). M.Ö. 3000 yıllarında Hitit medeniyetinin bölgeye hakim olduğu düşünülmektedir (İzmir Dergisi, 2014). Tarihsel bulgulara göre yerleşimin belirginleştiği yıllar ise M.Ö. 1200'lü yıllara denk gelmektedir. Hitit uygarlığının sona ermesiyle birlikte bölgeye gelen Aka göçleriyle "Aiolya" ve "Ionia" isimli bölgeler ve bu bölgelere bağlı Ege karası ve adalarını kapsayan küçük kentler kurulmuştur. Özellikle Ion bölgesinde 12 çok önemli kent devleti ortaya çıkmıştır. Bunlardan Erythrai Karaburun yarımadasını içine alan bugünkü adıyla Çeşme'ye bağlı Ildırı köyünde ortaya çıkmış bir kent devletidir. Yine bugünkü adıyla Mordoğan, Erythrai kent devletine bağlı Mimas adıyla ortaya çıkan bir yerleşim merkezidir (Karaburun Kaymakamlığı, 2014). Tarihsel bulgulara göre Mimas'ın kuruluşu M.Ö. IV. Yüzyıla rastlamaktadır. MÖ 5. yüzyılın sonlarında Erythrai, Pers İmparatorluğu egemenliğine girmiş, ve MÖ 334 yılında Büyük İskender'in Persleri yenmesiyle tekrar bağımsızlığına kavuşmuştur. MÖ 133' de Bergama Krallığı'nın Roma İmparatorluğu'na bağlanmasıyla Erythrai de Roma topraklarına katılmıştır. Daha sonrada Doğu Roma kenti olmuştur. Karaburun Yarımadası, Doğu Roma'dan sonra kurulan Bizans yönetimine geçmiş, ancak 1086-1095 yılları arasındaki sürede Çaka Bey tarafından Türkler'in yönetimine alınmış sonra tekrar Bizans yönetimine geçmiştir. Karaburun Yarımadası daha sonra 1426 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası, Anadolu'nun birçok yöresi gibi Karaburun Yarımadası da işgalci güçlerin eline geçmiştir. 15 Mayıs 1919 tarihinde başlayan Yunan İşgali, Büyük Zafer'in sonrasında, 17 Eylül 1922 tarihinde sona ermiştir.

Günümüzde idari anlamda Mordoğan ya da eski adıyla Mimas Karaburun'a bağlı bir belde konumundadır. Osmanlıların son dönemi ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş dönemine bakıldığında Karaburun belediyesi bilinen en eski belediye olma özelliği taşımaktadır. Karaburun Belediyesi 1902 yılında kurulmuştur. O dönem Çeşme ilçesinin bir nahiyesi olan Karaburun, 1910 yılında Çeşme'den ayrılarak ilçe belediyesine dönüşmüştür (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014). Yarımada ile ilgili demografik, ekonomik ve sosyal durumu gösteren en eski kayıt 1831 yılına aittir. 1831 yılındaki

kayıtlarda yarımada da 23 köy olduğu yazmaktadır (Işık, 2002, Akt: Nurlu vd., 2007). Aynı zamanda yarımadanın o zamanki en önemli geliri zeytinyağı ve zeytin ürünleri olduğu kayıt altına alınmıştır (Nurlu vd., 2007)

Karaburun Kaymakamlığının (2014) web sitesinden alınan bilgilere göre, Mimas adı ilk olarak mitolojik yunan uygarlığında kullanılmıştır.

“Homeros'un ünlü eseri "Oddysea" da Rüzgarlı Mimas (Windy Mimas) olarak geçen "Mimas Dağı", bugün Bozdağ diye adlandırdığımız dağdır. Bu dağın eskiden Mimas olarak adlandırılması, "mitolojik tanrılarla savaşıyan gigantların (devler) başında yer alan ve tanrı Zeus'u çok zorlayan Mimas isimli devin, üzerine erimiş demir, çelik ve bakır dökülerek öldürüldüğü ve bir daha uyanmamak üzere söz konusu dağların altına gömüldüğü" hikayesine dayanmaktadır. Karaburun Yarımadası'nın ne denli rüzgar aldığı ve tarih boyunca bu rüzgarı kullanarak, sayısız değirmenler yapıldığı düşünülürse aradaki ilişki kolayca kurulabilir. Yakın bir gelecekte bu özelliğin, "Rüzgar Enerjisinden" yararlanılarak elektrik üretilecek projelerin hayata geçirilecek olması da bu ilişkinin günümüzdeki devamı niteliğindedir. Gene Narsisus'un adını alan ve bugün aynı özelliklerle sadece Karaburun Yarımadası'nda yetişen "Nergiz" çiçeği arasında bir bağ kurulmaktadır. İliada ve Oddise' nin yaratıcısı ünlü şair Homeros, gene bu topraklarda doğmuş ve yaşamıştır. Yunan Mitolojisine göre Tanrıların tanrısı Zeus'un kıskanç karısı Hera, çapkın kocası Zeus'un ölümlü kadınlar ve Tanrıçalarla ilişkilerini gözetlemek ve kendisini haberdar etmek üzere, yüksek tepelere iki gözcü yerleştirdiğinde; bunlardan biri olan İris'i (Thaumantia da denilen İris, tanrıların habercisi olan tanrıçadır) de Mimas'a göndermişti. Bugünkü İris Gölü belki de adını buradan almaktadır.”

Bununla birlikte Mimas, Romalı şair Oviduşun Truva Savaşlarını anlatan dizelerinde geçmektedir. Ayrıca 16. Yüzyıl Osmanlı döneminin deniz haritalarında da Mordoğan bölgesi Mimas olarak gösterilmiştir. Erythrai hakimiyeti döneminde Mimas ölüme mahkum edilen suçluların son dönemlerini geçirmesi için gönderilen bir bölge olmuştur. Bunun yanı sıra Mimas, Klazomenia bölgesi (Güzelbahçe) ile ticari ilişkilerini geliştirdiği bir liman konumundadır. O yıllarda Mimas limanından özellikle Mimas bölgesinde yetiştirilen çekirdeksiz Sultaniye üzümü Avrupa'ya ihraç edilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014).

Karaburun yarımadasının bilinen en önemli tarihi olaylarından birisi, Osmanlı Devleti'nin Ankara Savaşı sonrasında Fetret Devri döneminde yaşanan ve tarihe "Şeyh Bedrettin İsyanı" olarak geçen olaydır. 1425 yılında Şeyh Bedrettin müridlerinden Börklüce Mustafa'nın, Karaburun Yarımadası'na çekildikten sonra yenilgiye uğratılıp, 10.000 den fazla taraftarının "Azap Deresi", "Cehennem Deresi" ve "Kanar Yeri"

mevkiinde kılıçtan geçirildikten sonra, kendisinin de çarpmıha gerilerek öldürüldüğü bilinmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014; Karaburun Kaymakamlığı, 2014). Bu olayın tarihi yarımada bugüne kadar kültürel ve doğal değerlerin muhafaza edilmesine katkı sağladığı düşünülebilir. Nitekim, son yıllarda bölgenin korunmasına yönelik geliştirilen sivil toplum inisiyatifleri Karaburun Yarımadasının bozulmadan günümüze kadar gelmesini şu şekilde açıklamaktadır (Karaburunaiyibak, 2014):

“Yarımadanın, Şeyh Bedrettin isyanından sonra iskana kapatılması, sonraları yaşanan mübadele, deprem, kente göç olguları, Yarımada'nın yalnızlaşmasına neden olmuştur. Yarımada'nın insan etkisinden göreceli de olsa uzak kalması hem kültürel dokusunu hem de zengin ekosistemini ve biyoçeşitliliğini korumasını sağlamıştır.”

Yaşanan isyanla bağlantılı olarak bölgede yaşayan halk farklı yerlere sürülmüş, bunun yerine Teke yöresinden getirilen insanlar Yarımadaya yerleştirilmiştir. Bu nedenle isyan öncesi döneme ilişkin kültürel yaşayış biçimlerinin günümüze kadar ulaşması mümkün olamamıştır (Şahin ve Köse, 2014). Nitekim Yarımada da kültürel yaşam konusunda değinilmesi gereken bir diğer önemli husus ise, 1923'e kadar yarımada Rum ve Türklerin birlikte yaşamasıdır. Yerel mimari ve Türk ve Rum nüfus birlikteliğinden oluşan kırsal kimliğiyle, Osmanlı'nın Ege'deki kıyı yerleşimlerinin bir örneği olmuştur. 1923 yılında gerçekleşen mübadele sonrasında bazı köyler tamamen terkedilmiş ve bazı ekili tarımsal alanlar boş kalmıştır (Cöcen, 2007). Günümüzde bu alanların bazıları metruk alan özelliğindedir. Özellikle eski dönemde adanın en önemli gelir kaynaklarından biri olan çekirdeksiz üzümün üretimi Rum'ların yarımadaı terk etmesi sonucu oldukça düşmüştür. Döneme ait birçok üzüm bağı boş bırakılmış ve niteliğini yitirmiştir (Sarıçam ve Erdem, 2010).

Mimas'ın günümüze kadar gelen somut kültürel mirasına bakıldığında o döneme ait bir çok kalıntının sergilendiği görülmektedir. Erythrai kralının kızının lahidi bu kalıntıların en önemlileri arasında yer almaktadır. Ayrıca Akdağ'da IV. yüzyıldan kalma, siyah granitten yapılmış, Mimaslılara ait bir mabet bulunmaktadır. O dönemde bu mabet Mimaslılar'ın tanrılara tapınmak için kullandıkları bir toplanma alanını oluşturmaktadır. Bunun dışında dönemin Mimas limanı Çataalkaya ovasından Kumburnu'na kadar uzanan ve bugünün Karavela adasının yanında yer alan büyükçe bir alanı kaplamaktadır. Bu alanda deniz içinde birçok liman kalıntısı bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014). Bunun yanı sıra, yakın döneme ait tarihi ya da etnografik mekanlarda bulunmaktadır. Müesser Aktaş Etnografya ve Tarih Evi, (Mordoğan) Müesser Aktaş

tarafından kişisel gayretlerle 2008 yılında Mordoğan'da açılmıştır. Bu yerel kültür evinde el sanatları ürünleri, geleneksel köy odası, yöresel giysiler, mutfak eşyaları sergilenmektedir (İzmir Dergisi, 2014). Bölgeyle ilgili bir diğer mekan Ayşe Kadın Camii'dir. Mordoğan Beldesinde 700 yıl önce Ayşe Kadın isimli bir kızın vasiyeti üzerine annesi tarafından Türkiye'de bir eşi olmayan modeli Kâbe'den getirilen bir camii yaptırılmış. Mordoğan'ın nergisi, sümbülü, karanfili, zeytini genç kız tarafından çeyizine işlenmişti. Camiyi yapan usta kızın elle işlediği bu motifleri camiinin kubbesine doğal ot ve yumurta beyazı karışımı boylarla işlemiştir. Ahşap doğrama ve minberi küçük parçalardan geçmeli olarak yapılmıştır. Camii içinde 450 sene önce yapılmış ahşaptan yapılma iki buçuk metre boyundaki saat hala çalışır vaziyettedir. Camii o yıldan beri hiç onarım görmemiş, bozulan bazı yerlerinin onarımı için İzmir Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından onarılmaya başlanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014).

5.2.3. Flora

Karaburun Yarımadasının florasını tipik bir Akdeniz Bitki örtüsü oluşturur. Ancak bölgeye özgü çok geniş bir yelpazede fauna özelliği mevcuttur. Yapılan bilimsel araştırmalarda Karaburun Yarımadası'nda, 70 familyadan 255 cinse ait 384 bitki türünün varlığı tespit edilmiştir (Nurlu vd., 2007; Karaburunaiyibak, 2014; İzmir Dergi, 2014). Bölgesel bazı değişiklikler göstermekle birlikte bitki örtüsünü oluşturan bitkiler çoğunlukla deliceler, kocayemiş, sandal, menengiç, kermez meşesi, tesbih, akça ağaç, sakız, laden gibi bitkilerdir. Bölgeye özgü üç tür özellikle dikkat çekmektedir. Bunlar, Hurma Zeytini, Nergis ve Enginardır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014). Bunların içinden Nergis en çok Mordoğan bölgesinde yetiştirilmektedir. Bunun dışında florada 15 adet endemik tür, 4 adet nadir tür ve CITES kapsamında 5 adet tür tespit edilmiştir. Yine bu türlere ve bu türlerin dışında olmasına karşın IUCN (Uluslararası Doğayı Koruma Birliği) kategorisinde bulunan 21 adet tür belirlenmiştir (Karaburunaiyibak, 2014; İzmir Dergi, 2014).

Karaburun Yarımadası'nda tehdit altındaki sözü edilen türler şöyle sıralanmaktadır (Bekat ve Seçmen, 1982; Nurlu vd., 2007; Karaburunaiyibak, 2014):

Tıbbi Amaçlarla Kullanılabilecek Olan Cinsler: *Delphinium, Nigella, Papaver, Viola, Malva, Linum, Trigonella, Ferula, Quercus, Alkana, Hyascyamus, Origanum, Salvia,*

Satureja, Sideritis, Teucrium, Thymus, Verbascum, Rubia, Valeriana, Helichyrsus, Scolymus, Allium, Asparagus, Ruscus, Orchis cinsleri

Süs Bitkileri Olarak Kullanılabilecek Cinsler: *Anemone, Delphinium, Viola, Dianthus, Cyclamen, Globularia, Centaurea, Allium, Fritillaria, Muscari, Ornithogalum, Scilla, Tulipa, Gladiolus, Iris* cinsleri

Endemikler: *Erodium absinthoides ssp. Absinthoides, Minuartia anatolica var. Anatolica, Colutea melanocalyx ssp. Davisiana, Trigonella smyrnea, Aristolochia hirta, Campanula lyrata ssp. lyrata*

Endemik Olmayan Nadir Bitkiler: *Erysimum pusillum, Cyclamen hederifolium, Globularia alypum, Sideria sipylea, Stachys cretica ssp. Anatolica*

Toplamda florada, 76 tür tıbbi, 38 tür arıcılık, 30 tür gıda, 39 tür ticari, 34 tür peyzaj ve 19 tür yem değerine sahip ve ekonomik değeri olan tür belirlenmiştir (Karaburunaiyibak, 2014). Ekonomik anlamda değerlendirildiğinde bugün Karaburun Yarımadası'nın en önemli tarımsal ürünleri kesme çiçekçilik, narenciye ve enginar'dır. Nergiz ve Sümbül olarak 156.3 dekar araziden 22.000 çiçek elde edilmektedir. Enginar üretimi ise yaklaşık 140 Hektar arazide yapılmakta olup 6.450.000 adet enginar kesilmektedir. Türkiye enginar üretiminin % 32,48'i Karaburun da yapılmaktadır. Enginar ihracat açısından oldukça önemli bir sebzedir (İZKA, 2013). Narenciye üretimi Limon, Mandalina ve Portakal olarak yapılmakta 90 Hektar araziden yaklaşık 1060 ton ürün alınmaktadır. Kesme çiçek yetiştiriciliğinde Karaburun, İzmir ili içerisinde 5. Sırada yer almaktadır. Buna paralel olarak İzmir içinde organik tarımın en çok yapıldığı 4. Bölgedir. Yarımada'nın böylesine çeşitli flora özelliği taşınmasına karşın Ormanlar bakımından çokta zengin olmadığı söylenebilir. Bölgenin tamamında yaklaşık 27.000 Hektar Kızılcım ormanı mevcuttur (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014).

Bir diğer taraftan deniz florası bakımından yarımada 234 bitki türüne sahiplik etmektedir. Ayrıca Karaburun Yarımadası'nın kıyıları, Akdeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi kapsamında "Tehlikeye Düşmüş veya Tehdit Altındaki Türler Listesi"nde yer alan, Deniz Çayırınının (*Posidonia oceanica*) kirlenme ve diğer antropojenik etkilerden en az zarar gördüğü alan olarak tanımlanmaktadır (Karaburunaiyibak, 2014).

5.2.4. Fauna

Karaburun Yarımadası, yabandomuzu, tilki, sansar, tavşan (*Lepus capensis*), sincap, bukalemun, kuş türleri, böcek ve kelebek türleri, tatlı su kaplumbağaları-yengeçleri ve deniz canlılarıyla son derece geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu çeşitlilik, içinde uluslararası ölçekte koruma altına alınmış türleri de barındırmaktadır (Karaburunaiyibak, 2014). Bunlardan en dikkat çeken nesli tükenmekte olan Akdeniz Fokları ve Ada Martısı'dır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014). 200'ün üzerinde kuş türünün bulunduğu yarımada, küresel ölçekte koruma önceliği olanlar sınıflandırmasında yer alan ve Bern Sözleşmesi ile koruma altına alınan Akdenize endemik Ada Martısı (*Larus audouinii*)'nın Türkiye için bilinen ikinci üreme alanıdır (İzmir Dergi, 2014). Bunun dışında yarımada nesli tehlike altında olan Kara doğan (*Falco naumani*) gibi önemli bir tür daha bulunmaktadır. Ayrıca nesli tehlike altında bulunan Avrasya su samuru'nun (*Lutra lutra*) da yarımada yaşadığı bilinmektedir (Veryeri, 2006).

Karaburun ve Mordoğan faunasında en önemli konu, dünyanın en nadir 12 memelisinden biri ve Avrupa'nın en nadir canlı türü olan Akdeniz Foku'na yaşama, beslenme ve üreme alanı oluşturmaktır. Koruma statüsü olan Foça ve herhangi bir koruma statüsü bulunmayan Karaburun Yarımadası da Akdeniz fokuna yaşama, beslenme ve üreme alanı oluşturmaktadır. Foklar, bölgede yer alan Ayıbalığı Mağarası'nı uyumak ve yavrularını dünyaya getirmek için kullandığı bilinmektedir (İZKA, 2013).

Bunun dışında sadece bölgeye özgü keçi yetiştiriciliği özellikle hayvancılıkta ilk sıradadır. İzmir ili içerisinde keçi yetiştiriciliğinin %56'sı Karaburun'da yapılmaktadır. Ayrıca keçi yetiştiriciliğinden elde edilen keçi kelle peyniri, kapanisti peyniri gibi bölgeye özgü doğal ürünler dikkat çekmektedir (İZKA, 2013). Bu ürünler ekonomik getirisi yüksek ürünler olarak bilinmektedir.

5.2.5. Mevcut turizm

Bölgenin geçmişine bakıldığında, gerçekleşen olaylar ve göçler, 1949 yılında olan deprem (Pınar, 1950) ve 1980 yılıyla birlikte turizm desteklerinin etkisiyle kıyı bölgesinde ki hızlı gelişme alandaki dağılımı etkilemiştir.

1980 sonrası da günümüze kadar bölgenin gelişimi iki yönde ilerlemiştir. Birincisi kıyı planlarında da gösterilen toprakların işlendiği tarım odaklı gelişimdir. İkincisi ise,

kıyı bölgesi boyunca uzanan yazlık tipi ikincil evlerin yapılaşmasıdır. Öyle ki, ikincil evlerin varlığı sayesinde yaz dönemi yarımada nüfusu 50000 kişi civarında olmaktadır (Nurlu vd., 2007). Mevcut ikincil konutların nicelik bakımından büyüklüğüne bakıldığında, ilçe Belediye sınırları içerisindeki konut sayısı 2044, mücavir saha içindeki konut sayısı 588, Mordoğan Beldesinde 4800 (Daimi oturan 2100, yazlıkçı 2700), köylerde ise 1480 konut olmak üzere toplam 8912 konut bulunmaktadır (Oygür, 2008). Yarımada; deniz, sualtı, doğa yürüyüşleri, köy turizmi, eko ve agro turizm gibi sayılabilecek alternatif turizm modellerine olanak sunacak pek çok doğal ve fiziksel özellikler taşımaktadır. Bu anlamda turizm açısından Mordoğan ve Karaburun bölgesinin büyük bir potansiyel taşıdığı ifade edilebilir.

Karaburun ve Mordoğan bölgesi, temiz ve derin denizi, sualtı dalışı yapılabilecek noktaları, olta balıkçılığı ve tekne gezileri için uygun yerleri, sakin bakir koyları, taşlı-çakıllı plajları, yüksek kıyılar üzerinden eşsiz manzaraları, yüksek bir yarımada ve dış denize açılan bir konumda olmasının yanı sıra yaz ayları için rüzgarlı oluşu, nem oranının azlığı, deniz ürünleri çeşitliliği ve onları sunan küçük yerel restoranlarıyla diğer kıyı bölgelerine göre fark yaratmaktadır.

Karaburun ve çevresinde birçok doğal koy bulunmaktadır. Bunların bazılarında karayolu ile ulaşım mümkün olmayıp, teknelerle ulaşım sağlanabilmektedir. Yakın zamanda kapatılan Mordoğan belde belediyesi sınırları içerisinde bir tanesi Mordoğan merkezde olmak üzere (Kocakum plajı) 3 adet doğal plaj mevcuttur (ardıç plajı ve ayıbalığı plajı). Mordoğan merkezde ayrıca halkın kullanımına sunulmuş 5 adet küçük plajda bulunmaktadır. Ayıbalığı plajı Akdeniz Foklarının üreme alanı olması nedeniyle 2008 yılından itibaren doğal sit alanı ilan edilmiştir (Mordoğan Belediyesi, 2014).

Karaburun yarımadasında ekoturizm ya da kırsal turizm aktivitelerinden biri olarak, bazı dağcılık kulüplerinin katkılarıyla doğa yürüyüşü aktiviteleri düzenlenmektedir. Bu parkurlar Karaburun-Çullu-Karaburun, Karaburun-Manastır-Saip Kayası, Karaburun-Saip-Ambarseki-Eşendere Mevkii, Karaburun Peynirini Mağarası-Yukarıdeveci Mağarası, Parlak-Badembükü, Yayla-Bozköy (Uzundere Vadisi), Sazak-Sarpıncık-Karaburun Feneri, Tepeboz-Yeniliman-Kömürburnu, Sarpıncık-Hamzabükü-Kumbükü-Kömürburnu-Yeniliman,Küçükbahçe-Denizgiren-Tolos-Eğriliman, Yenicepınar-Çatalkaya-EskiMordoğan-Mordoğan, Kaynarpınar-İnecik-Kösedere, Mordoğan-Eski Mordoğan-Eğlenhoca parkurları olarak sıralanabilir. Bu parkurların

hiçbirisi profesyonel nitelikte düzenlenmiş rekreasyon alanı özelliği taşımamaktadır. Yani hiçbirinde koordinatlar alınarak haritada işaretlenmesi yapılmamış, parkur boyunca herhangi bir hizmet birimi ya da fiziki düzenleme gerçekleştirilmemiştir (İzmir Dergi, 2014).

Konaklama kapasitesi açısından bakıldığında, Karaburun ilçesinde toplam 31 konaklama tesisi ve bin 461 yatak bulunmaktadır. Bu tesislerin 16'sı (637 yatak) ilçe merkezinde, 15'i (824) ise Mordoğan mevkiinde yer almaktadır (İzmir Dergi, 2014). Turizm işletme belgeli tesis sayısı birdir. Bunun dışındaki tesisler belediye belgeli tesisler olarak geçmektedir. İzmir Kültür Turizm İl Müdürlüğü (2012) verilerine göre, turizm işletme belgeli tesisin doluluk oranı %12,79, tesise geliş sayısı 132, ortalama geceleme sayısı 3,6'dır. Belediye belgeli tesislerde ise bu oranlar sırasıyla %19,78, 49580 ve 1,5 gün olarak değişmektedir. İZKA (2013) tarafından düzenlenen Karaburun ilçe raporunda, İlçede turizm daha çok ikinci konutlar üzerinden gelişme gösterdiği, bu sebeple mevcut turizmin ilçe ekonomisine katkısının sınırlı düzeyde olduğuna dikkat çekilmiştir.

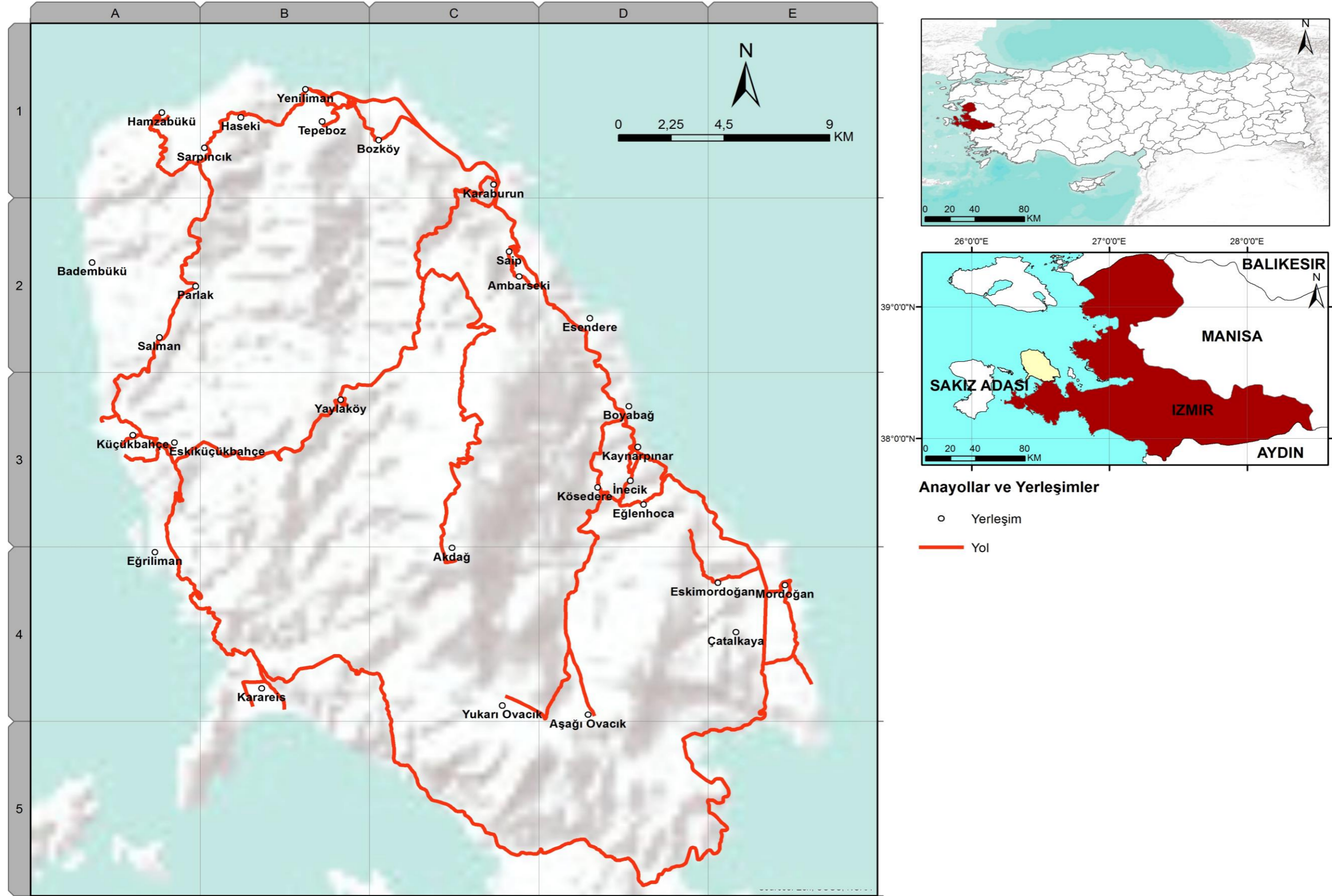
5.3. CANROS Yönetiminin Çalışma Alanında Test Edilmesine İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde bu çalışmanın yöntem bölümünde geliştirilen CANROS yönteminin çalışmada belirlenen örneklem alanında uygulamasına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Uygulamaya yönelik olarak verilen bulgular CANROS yönteminin tüm aşamalarını kapsamaktadır. Dolayısıyla CANROS yönteminin her aşamasının çalışma alanında uygulanmasına yönelik bulgular bu başlığın alt başlıkları halinde sıralanmıştır.

Söz konusu alt başlıklara geçmeden önce çalışma alanına ilişkin ana hatların görülmesi açısından çalışma alanındaki yerleşim ve anayollara ilişkin haritanın görülmesinde yarar vardır. Ayrıca CANROS yönteminde kullanılan vejetasyon haritasının yine çalışma alanında gösteriminin yapılması düşünülmüştür.

Şekil 12'de gösterilen haritada Karaburun Yarımadasında yerleşimlerin oldukça dağınık biçimde yer aldığı söylenebilir. Ayrıca haritaya bakıldığında anayolların yarımadayı çevrelediği ve tam ortasından geçtiği görülmektedir. Söz konusu haritada yerleşimin çok az olduğu ancak tarımsal faaliyetler nedeniyle ve harita anlatımında

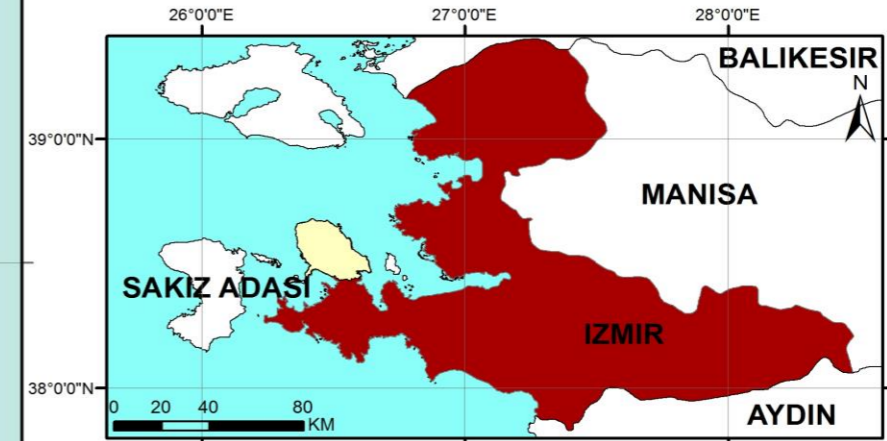
mevkii belirtmek bakımından önemli olduğu düşünölen yerlere de yer verildiği görölmektedir.

Şekil 12. Karaburun Anayollar ve Yerleşimler Haritası

Şekil 13’de verilen vejetasyon haritasına bakıldığında Karaburun Yarımadası’nın genellikle maki/çalı tipolojisine sahip vejetasyon tipi ile kaplı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Yarımadanın doğusunda kalan bölgelerde kıyı boyu tarım arazileri göze çarpmaktadır. Bu tarım arazilerinde hakim ürünün sahada yapılan gözlemler sonucunda zeytin olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra devlet tarafından desteklenen zeytin ağırlıklı tarım projeleri bulunmaktadır. Buna paralel olarak haritadaki B2 ızgarasında yer alan alanda parçalı olarak görülen tarım arazilerinin sahada yapılan gözlemler sonucunda yeni başlatılan tarım projeleri sonucu bodur zeytin ağaçları ile kaplı olduğu görülmüştür. Öte yandan D2-C2-D4-C4 ızgaralarında yoğunlaşan yaprak dökken orman vejetasyon tipi genellikle boyu 1,5-2 metreyi geçmeyen dağ çileği bitkisine aittir. Bu bitkilerin bulunduğu alanlarda yürüyüş vb. faaliyetleri yapmak pek mümkün değildir. Bunun sebebi bu tip bitkilerin arasında pek açıklık bulunmayışıdır. Ayrıca yaprak dökmeyen orman alanların genellikle çam ağacı kaplı olan ormanlar olduğu ve bu alanlardaki rekreasyon fırsatlarının yaprak dökken alanlara göre daha fazla olduğu söylenebilir. Bunun dışında yarımadanın tam ortasında yer alan Akdağ kütlesi 1000 metreden daha yüksek bir rakıma sahip olup; vejetasyon bakımından fakir olmasına karşın; sunduğu manzara ve atmosfer bakımından bazı rekreasyon fırsatlarının oluşmasına katkı sağladığı söylenebilir. Son olarak; yerleşim bakımından yoğun olan alanların Karaburun merkez ve Mordoğan çevresinde yoğunlaştığı göze çarpmaktadır.

Semboller

○ Yerleşim

Vejetasyon

- Kentsel (Ortadan Düşük Yoğunluğa)
- Kentsel (Yüksek Yoğunluk)
- Maki/Çalı
- Orman (Yaprak Döken)
- Orman (Yaprak dökmeyen)
- Su
- Tarım-Genel
- Çayır
- Çorak/Seyrek Vejetasyon

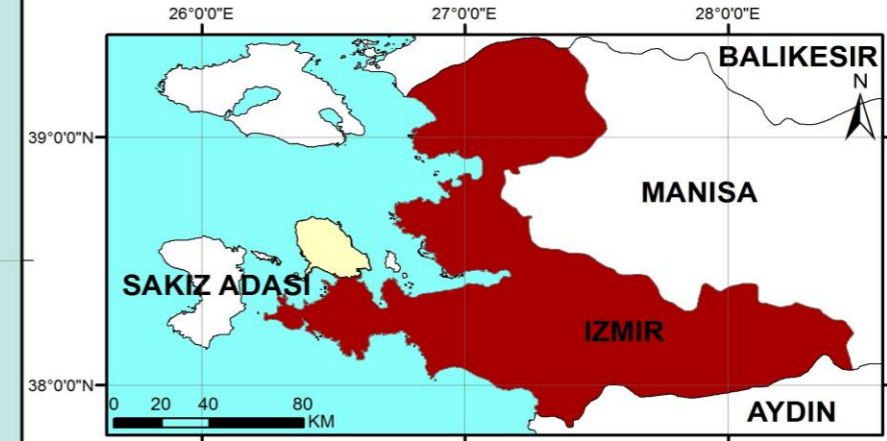
Şekil 13. Karaburun Vejetasyon Haritası

5.3.1. CANROS'a ait yerleşim ve yarı doğal alanların belirlenmesine yönelik bulgular

Bu başlık altında CANROS yöntemine ait sınıflardan yerleşim alanları, yarı doğal alanlar ve bu sınıfların alt sınıflarının haritada gösterimine ilişkin harita ve bulgulara yer verilmiştir. Burada dikkat edilecek en önemli nokta yerleşim alanları ve yarı doğal alanların alt sınıfı olan küçük yerleşim alanlarında yüksek çözünürlüklü uygu görüntülerinden oluşturulan poligonlardan yararlanılırken; kırsal/tarım alanlarına ilişkin poligonlar hem vejetasyon haritası hem de sahada yapılan gözlemler aracılığı ile oluşturulan poligonların toplamından oluşturulmuştur.

Şekil 14'de Kentsel dokulu sınıfa bakıldığında Karaburun merkez ve Mordoğan yerleşimlerinde bu tip bir yerleşim dokusunun hakim olduğu görülmektedir. Bu bakımdan yarımada'nın geneli değerlendirilecek olursa yarımada'nın sadece iki yerinde kentsel yerleşimlerin bulunduğu, bu tip yerleşim alanlarının dağınık değil, toplu bir alanda olduğu söylenebilir. Sonuç olarak; yarımada'nın geneli gözlemlendiğinde kırsal dokunun hakim olmadığı görülmektedir. Buna paralel olarak, açık alan rekreasyon fırsatlarının kent dışında daha yaygın olacağından hareketle, rekreasyon fırsatlarının yüksek olacağı ifade edilebilir.

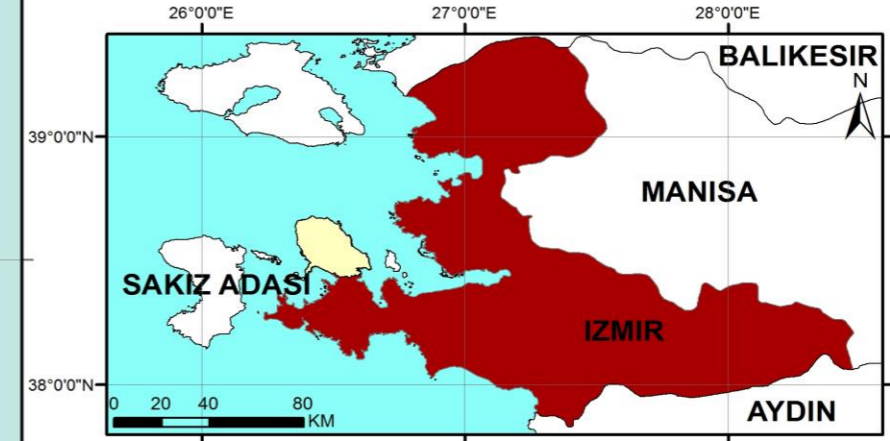
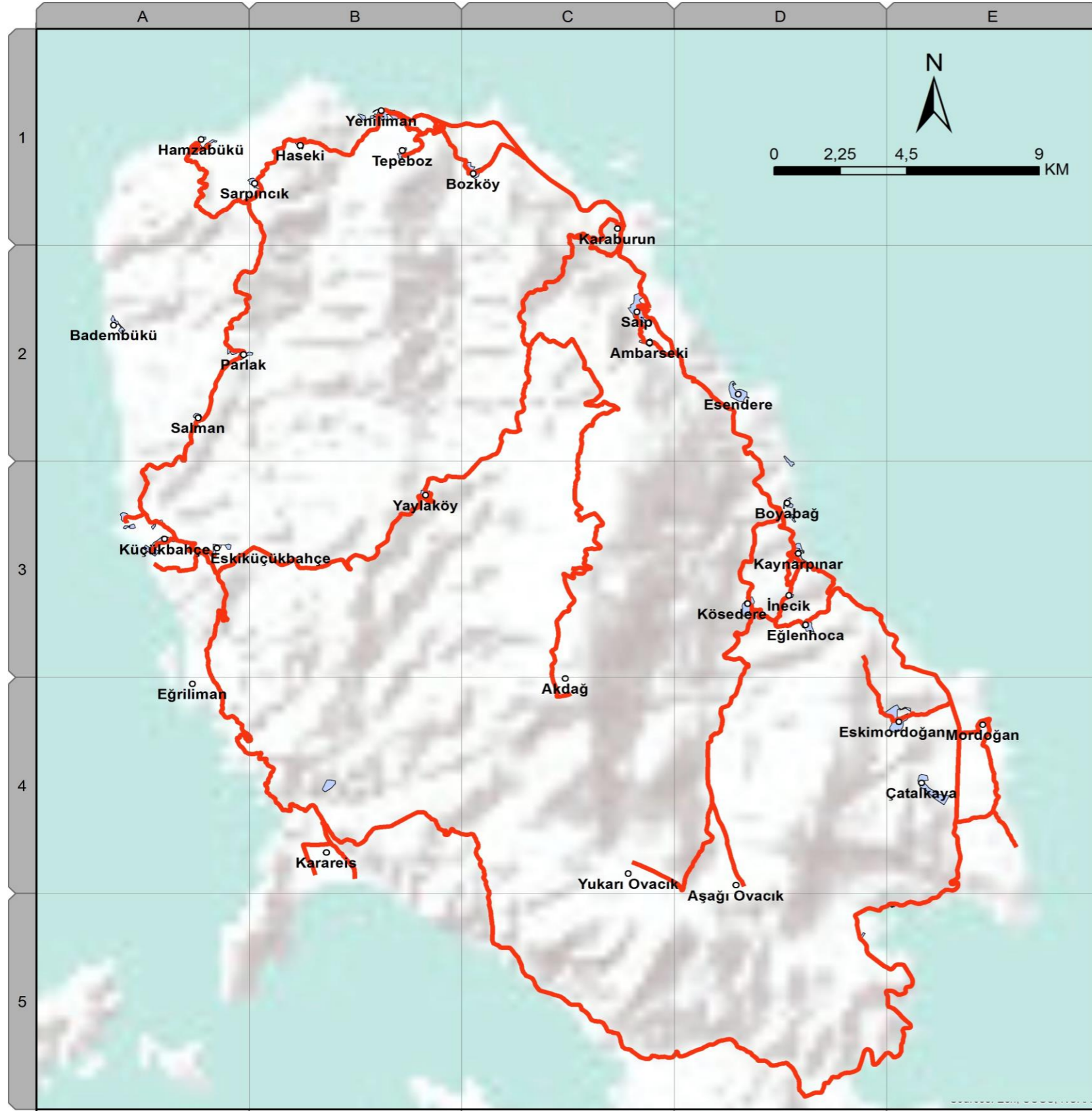
Yerleşim Alanları - Kentsel Dokulu

- Yerleşim
- Yol
- Kentsel Yerleşim Alanları

Şekil 14. Karaburun Yerleşim Alanları - Kentsel Dokulu Haritası

Şekil 15'e bakıldığında genelde yarımada'nın çevresine yayılmış irili ufaklı kırsal dokulu yerleşim alanlarının bulunduğu görülmektedir. Bu alanlardan bazıları köy niteliğinde alanlar; bazıları tarımsal etkinliklerin yoğunluğundan kaynaklı ufak yerleşim alanları niteliğindedir. Özellikle yarımada'nın batısında yer alan Hamzabükü, Badembükü, Eğriliman gibi alanlar kırsal dokulu ufak yerleşim birimlerine sahiptir. Diğer taraftan hem tarımsal hem de site olmayan ancak tatil amaçlı yapılmış ve kırsal dokuyla uyumlu yerleşimlerin bulunduğu alanlarda rastlanmaktadır. Özellikle yarımada'nın doğusunda Esendere, Kaynarpınar, Boyabağ gibi ufak yerleşimler söz konusu alanlardır.

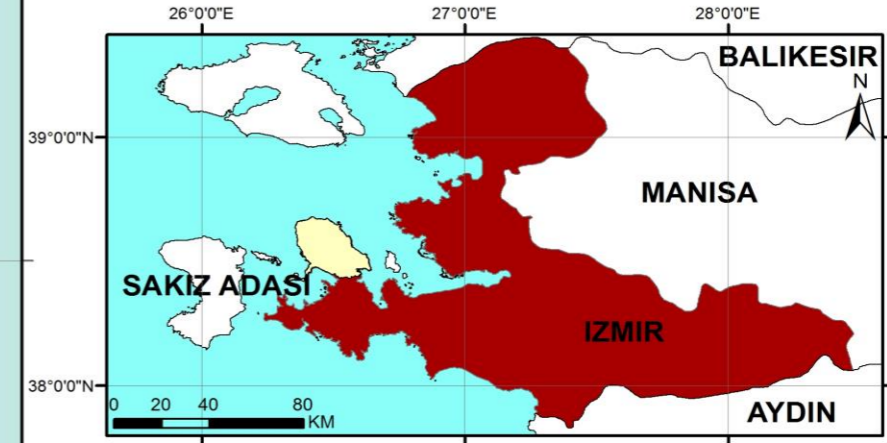
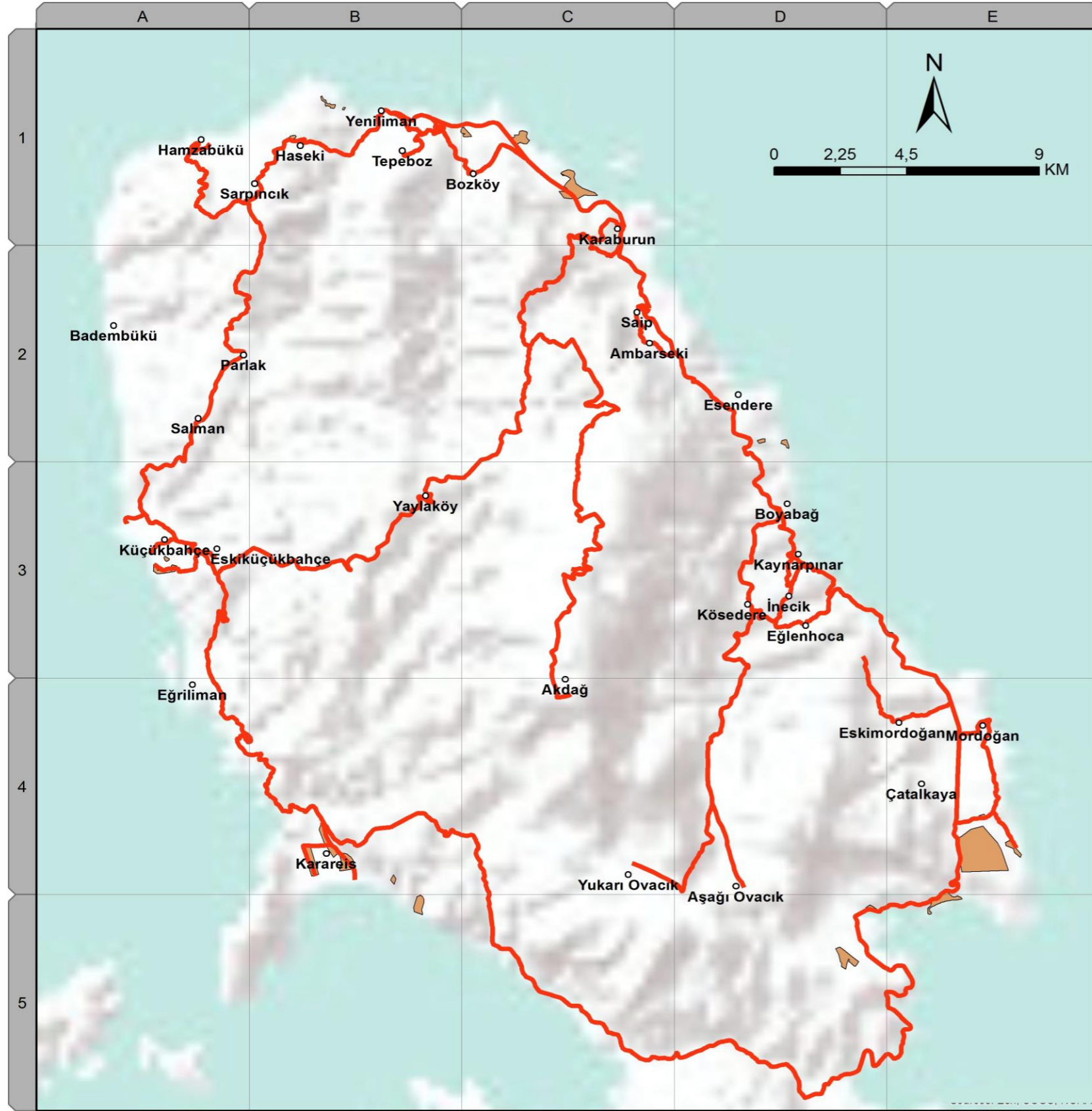
Yerleşim Alanları - Kırsal Dokulu

- Yerleşim
- Yol
- Kırsal Yerleşim Alanları

Şekil 15. Karaburun Yerleşim Alanları – Kırsal Dokulu Haritası

Şekil 16'ya bakıldığında CANROS yönteminde yer alan yarı doğal alanın alt sınıfı olarak küçük yerleşim alanlarının yarımadaadaki konumları gösterilmiştir. Bu alanlar nitelik itibariyle yerleşim alanları sınıfındaki alanlara yakın olabildiği gibi bu alanlara uzak ve doğal alan sınıfları ile komşu alanlar olabilmektedir. Özellikle yarımadaanın batısında kalan kısımda B5 ve B6 ızgaralarında yer alan küçük yerleşimlerin çevresi doğal alanlarla kaplıdır. Bu alanlar yazlık site tipinde inşa edilmiş yerleşim alanları ile doludur. Haritaya bakıldığında yarımadaanın doğu ve kuzey doğu kısmında bu tip alanların yoğun olduğu gözlenmektedir. CANROS yönteminde özellikle bu sınıf için çevresindeki doğal alanların korunmasına yönelik kriterler geliştirilmeye çalışılmıştır.

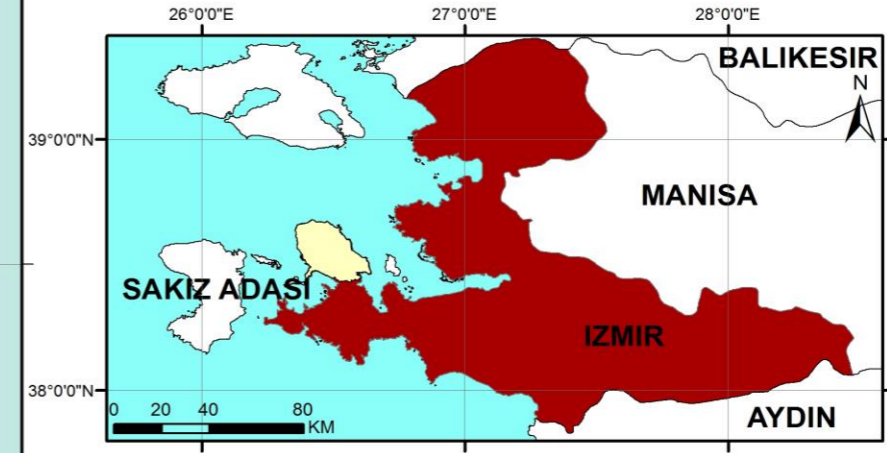
Yarı Doğal - Küçük Yerleşim Alanları

- Yerleşim
- Yol
- Küçük Yerleşim alanları

Şekil 16. Karaburun Yarı Doğal – Küçük Yerleşim Alanları Haritası

Şekil 17’de yarı doğal alanların alt sınıfı olan kırsal/tarımsal nitelikteki alanlara yer verilmiştir. Bu alan oluşturulurken hem vejetasyon haritasından hem de saha gözleminden yoğun olarak yararlanılmıştır. Bu alanların nitelik itibariyle kırsal dokulu yerleşim yerlerinin çevresindeki tarım arazilerini ve kırsal alanları kapsamaktadır. Haritaya bakıldığında söz konusu alanların yarımada çevresini sardığı görülmektedir. Bu durumun su ve kırsal/tarımsal alanların yanyana olması nedeniyle açık alan rekreasyon fırsatlarının daha çeşitli olmasına imkan sağladığı söylenebilir.

Yarı Doğal - Kırsal/Tarımsal

- Yerleşim
- Yol
- Kırsal/Tarımsal Alanlar

Şekil 17. Karaburun Yarı Doğal Kırsal/Tarımsal Haritası

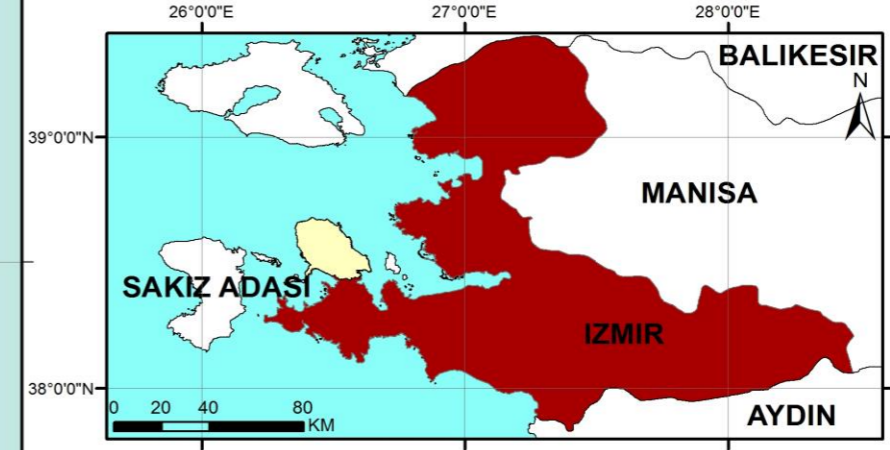
5.3.2. CANROS'a ait doğal ve yabancı alanların belirlenmesine yönelik bulgular

Bu başlık altında CANROS yönteminde belirtilen yabancı ve doğal alanlara ve alt sınıflarına yönelik haritalara yer verilmiştir. Yarımada bu kapsamda değerlendirildiğinde bazı önemli noktalar ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki Yarımada'da yabancı alan bulunmamasıdır. Bunun nedeni Tablo 29'da belirtilen alan büyüklüğü ve uzaklık (tesislere, yerleşim yerlerine, yola) kriterleri yarımadaya uygulandığında, yabancı alana ilişki poligon ya da poligonların oluşmamasıdır. İkinci önemli nokta ise yolu olan doğal alanların oluşturulması, Tablo 29'da belirtilen kriterler uygulandıktan sonra daha önce oluşturulan yerleşim alanları ve yarı doğal alanların çıkartılmasıyla sağlanmıştır. Son olarak yolu olmayan doğal alanlar için patika yollar yol olarak geçerli sayılmamıştır.

Şekil 18'de CANROS yönteminde doğal alanlar sınıfının alt sınıfı olarak bulunan yolu olan doğal alanlar gösterilmektedir. Haritaya bakıldığında yarımada da yolu olan doğal alan alt sınıfının baskın olduğu görülmektedir. Bu durum CANROS yöntemi kriterlerine göre rekreasyon fırsatları ve kalitesini artırdığı gibi; aynı zamanda ekolojik hassasiyeti olabilecek bölgelerin alanda bulunduğu konusunu sorgulatmaktadır. Bu nedenle rekreasyon fırsatlarının etkin ve sürdürülebilir biçimde değerlendirilmesini sağlamak için alanda ekolojik hassasiyeti bulunan bölgelerin ortaya çıkarılması zorunluluğu doğmuştur. Böylece bu alanda yer alan her rekreasyon faaliyeti için toptancı bir önleme ya da kısıtlamaya gidilmeyecek; hem de ekolojik hassasiyeti bulunan alanlar tespit edilmiş olacaktır.

Yukarıda sıralanan tespitler dışında haritada gösterilen anayolun uzağındaki alanlarında yolu olan doğal alan olarak gösterilmesinin nedeni, yarımada da ana arter yollar dışında toprak yol ve stabilize yolların yaygın olmasıdır. Yani yarımada da yol alt yapısının aşırı ölçüde gelişmediğini söylemek mümkündür. Bu durum da açık alan rekreasyon kalitesi ve faaliyetlerine önemli ölçüde etki etmektedir.

Doğal - Yolu Olan

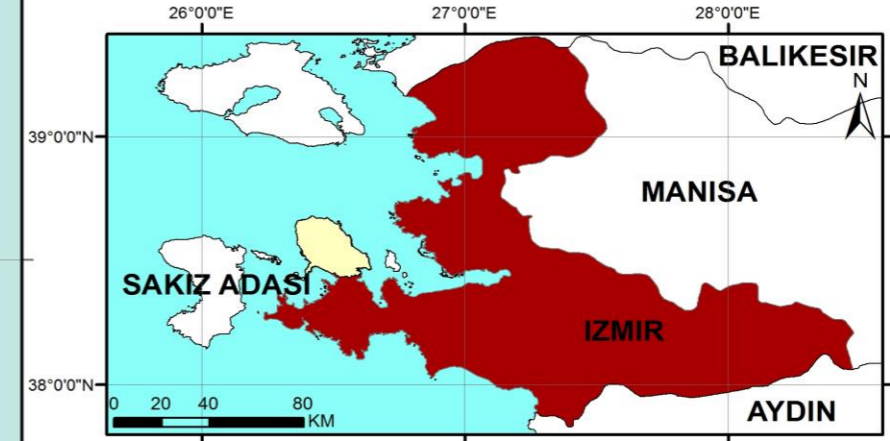
- Yerleşim
- Yol
- Yolu Olan Doğal Alanlar

Şekil 18. Karaburun Doğal - Yolu Olan Haritası

Şekil 19’da CANROS yönteminde doğal alanlar sınıfının alt sınıfı olarak bulunan yolu olmayan doğal alanlar gösterilmektedir. Haritaya bakıldığında bu alanların vejetasyon haritasında orman olarak gösterilen alan ve bunların kenarlarında olan alanlardan oluştuğu görülmektedir. Bunun yanı sıra yol bulunmayan eğimi yüksek sarp alanlarında bu alanlar içinde olduğu söylenebilir. Ayrıca rekreasyon fırsatları bakımından değerlendirildiğinde söz konusu alanların insan varlığının kısıtlı olduğu mekanlar olması nedeniyle bazı rekreasyon kullanıcıları için rekreasyon imkanlarından tatmin olma düzeylerine olumlu etki sağladığı söylenebilir.

Haritada görüldüğü üzere C4 ızgarası yolu olmayan doğal alanların en hakim olduğu alanı göstermektedir. Söz konusu alanda yapılan gözlemde yarımadaanın insan varlığına en uzak bölgelerinden biri olduğu gözlemlenmiştir. Bu anlamda CANROS kriterlerine uyulduğu ölçüde bireysel kamp etkinliği gibi etkinliklerin yapılması mümkün olabilecektir. Bunun dışında niteliği itibariyle yarımada da en çok korunması gereken alanların bu sınıf olduğu bilinmektedir. Bu nedenle tesis, yol ve yerleşim yerlerinin genişlemesi bu alanların zamanla azalmasına neden olacaktır.

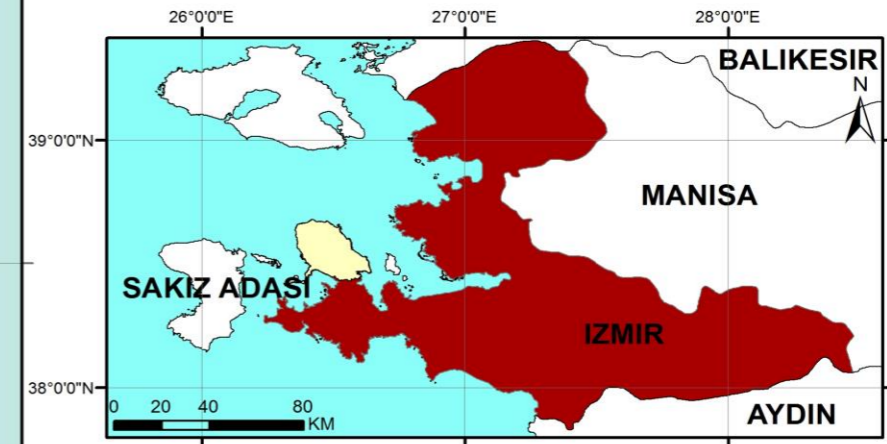
Doğal - Yolu Olmayan

- Yerleşim
- Yol
- Yolu Olmayan Doğal Alanlar

Şekil 19. Karaburun Doğal – Yolu Olmayan Haritası

Şekil 19’da CANROS yönteminde yer alan doğal, yarı doğal, yerleşim alanları ve buna bağlı alt sınıflar olan tüm rekreasyon fırsat dağılım sınıfları gösterilmektedir. Daha önceki haritalarda da ifade edildiği gibi alanda yolu olan doğal alanların oldukça geniş alanları kapsadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra ikinci sırada kırsal/tarımsal sınıfın baskın olarak haritaya yansıdığı görülmektedir. Buradan hareketle açık alan rekreasyon fırsatlarının yaygınlaşmasının mümkün olabileceği, kırsal ağırlıklı turizmin yarımada da ön planda olabileceği söylenebilir. Ayrıca bu harita aynı zamanda rekreasyon fırsatlarının sürdürülebilirliği bakımından korunması gereken alanların da oldukça geniş olduğuna işaret etmektedir.

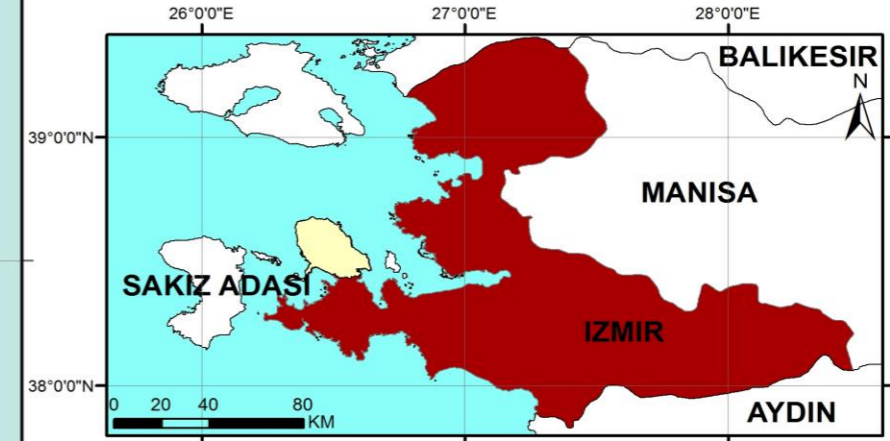
Rekreasyon Fırsat Dağılım Sınıfları (Tüm)

- Yerleşim
- Yol
- Kentsel Yerleşim Alanları
- Kırsal Yerleşim Alanları
- Küçük Yerleşim Alanları
- Kırsal/Tarımsal Alanlar
- Yolu Olan Doğal Alanlar
- Yolu Olmayan Doğal Alanlar

Şekil 20. Karaburun Rekreasyon Dağılım Sınıfları (Tüm) Haritası

Şekil 20’da CANROS yönteminde yer alan doğal, yarı doğal, yerleşim alanları ve buna bağlı alt sınıflar olan tüm rekreasyon fırsat dağılım sınıfları, bu sınıfların oluşturulmasını sağlayan tesisler, yerleşim yerleri ve tüm yollar ve yol tipleri ile beraber gösterilmektedir. Haritaya bakıldığında özellikle Rüzgâr enerji santrallerinin yoğun biçimde yaygınlaştığı görülmektedir. Bu durum nedeniyle söz konusu alanda yabancı sınıfa ait alanların oluşması mümkün olmamıştır. Aynı zamanda rüzgâr enerji santrallerinin daha fazla gelişmesi CANROS ‘ta belirtilen doğal alanlarında zamanla azalmasına neden olabilecektir. Diğer taraftan Yarımada’nın batısında ki bölgede yoğun biçimde balık çiftliklerinin yer aldığı görülmektedir. Bu durum özellikle suyla ilgili açık alan rekreasyon fırsatlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Söz konusu alan için balık çiftliklerinin yaygınlaşması özellikle suyla ilgili rekreasyon etkinliklerinin kalitesini olumsuz etkileyecektir. Yarımada’nın batı bölgesi yerleşim bakımından oldukça bakir kalan bir alan olduğu da hesaba katılacak olursa mevcut ve potansiyel rekreasyon fırsatlarının geliştirilmesi için rekreasyon planlaması bakımından söz konusu tesislerin etkileri ve yaygınlaşmaması gerekliliği önemli bir konu olmaktadır. Diğer taraftan bu harita anayollar dışında Karaburun yarımadasında var olan toprak ve stabilize yollar gibi yolların yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bakımdan rekreasyon fırsatları incelendiğinde; farklı yol tiplerinin özellikle yürüyüş, bisiklet, offroad vb. rotaların ve rekreatif imkanların oluşmasına olanak sağladığı söylenebilir.

Semboller

● Res	○ Yerleşim
● Balık Çiftliği	— Stabilize Yollar
● Taş Ocakları	— Toprak Yollar
● Barajlar	— Asfalt Yollar
● Diğer	

Rekreasyon Fırsat Dağılım Sınıfları (Tüm)

■	Kentsel Yerleşim Alanları
■	Kırsal Yerleşim Alanları
■	Küçük Yerleşim Alanları
■	Kırsal/Tarımsal Alanlar
■	Yolu Olan Doğal Alanlar
■	Yolu Olmayan Doğal Alanlar

Şekil 21. Karaburun Rekreasyon Fırsat Dağılım Sınıfları (Tüm) - Yol Tipi ve Tesisler Haritası

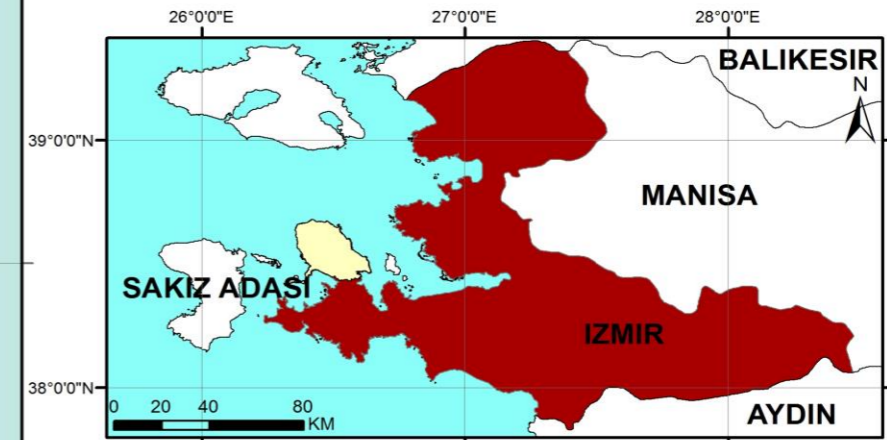
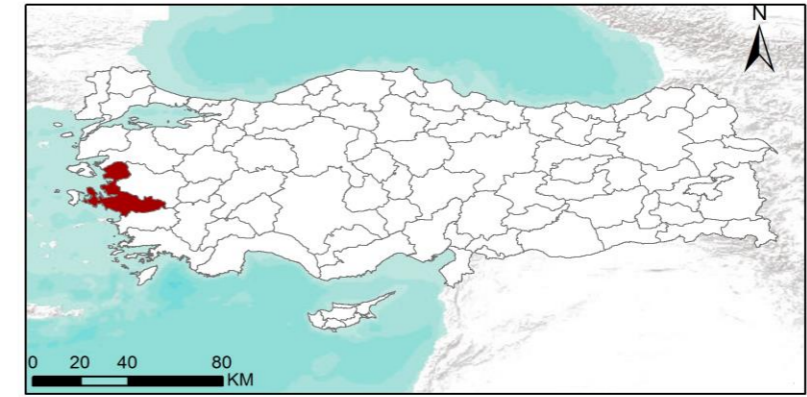
5.3.3. CANROS kriterlerine göre belirlenen doğal alanlarda ekolojik hassasiyeti olan alt alanların belirlenmesine yönelik bulgular

Bu başlık altında CANROS yönteminde işlenen sınıflardan ekolojik hassasiyet içeren doğal ve yabanıl alanlara yönelik harita gösterimlerine yer verilmiştir. Bu noktada iki önemli konu dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi alanda yabanıl alanlar bulunmaması nedeniyle yabanıl alanlara yönelik haritalama çalışması yapılamamıştır. Diğer önemli konu ise ekolojik hassasiyeti bulunan Kırsal/Tarımsal sınıfa ilişkin bir haritalama çalışmasının yapılmamasıdır. Bunun nedeni Kırsal/Tarımsal alanların yerleşim yerlerinin hemen kenarından başlaması ve büyük ölçüde tarım imarına sahip araziler olmasıdır. Ayrıca bu alanlar açık alan rekreasyon imkanlarının doğal alanlara çıkış noktasıdır. Bu kapsamda hem rekreasyon fırsatlarının maksimize edilmesi hem de söz konusu fırsatların sürdürülebilir bir halde devam ettirilmesi için rekreasyon arzını sağlayan doğanın korunmasına yönelik kriterlerin CANROS yöntemi içerisinde geliştirilmesi nedeniyle bu çalışmada Kırsal/Tarımsal alanlarla ilgili harita gösterimine başvurulmamıştır.

Şekil 22’de CANROS yönteminde yer alan yolu olan doğal alanlara ilişkin vejetasyon haritasının karşılaştırılması ile elde edilmiş alt sınıflar gösterilmektedir. Haritaya bakıldığında alanda maki/çalı tipinin hakim olduğu görülmektedir. Bu tipten sonraki hakim vejetasyon tipi ise yaprak dökmeyen orman kütleleridir. Rekreasyon fırsatları bakımından düşünüldüğünde alanda maki/çalı tipinin baskın olması rekreasyon imkanlarını kısıtladığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak orman kütlelerinin bulunduğu alanlarda rekreasyon imkanlarının daha yaygın hale gelebileceği ifade edilebilir. Bunun dışında CANROS yönteminde sınıflara ilişkin getirilen kısıt ve kriterler düşünüldüğünde bu kısıtların esnetilebileceği alanlar özellikle çalı/maki alanlarında tipinde öngörülebilir. Bunun nedeni ekolojik hassasiyet bakımından korumada öncelikli alanların orman alanları ve su havzaları gibi alanlar olmasıdır. Elbette çalı/maki tipindeki alanlarından ekolojik hassasiyete sahip olduğu yadsınamaz. Ancak yolu olan doğal alanlarda rekreasyon sürdürülebilirliği ve kalitesinin korunması için geliştirilmiş kriterlerin, zaten rekreasyon imkanı bakımından fakir olan çalı/maki gibi alt alanlarda küçük esnekliklerle düzenlenmesi hem rekreasyon imkanlarının geliştirilmesini hem de etkin bir rekreasyon planlamasının yapılmasına imkan sağlayacaktır. Bu bakımdan harita incelendiğinde örneğin taşıtlı kamp alanlarına çalı/maki tipine sahip alanlarda izin verilmesi

sağlanabilecekken ormanlık alanlarda bu tip bir rekreasyon biçimine müsaade edilmeyebilir. Bu örnekten hareketle Karaburun yarımadasında özellikle A1-A2 gibi kuzeybatı bölgesinde kalan alanlar için taşıtlı kamp tipinde rekreasyon fırsatlarına müsait alanlar olarak geliştirilmesine karşın B3-B4-C2 ızgaralarında kalan Yarımada'nın iç bölgesindeki alanların ise ormanlık alan kapsamında değerlendirilip taşıtsız bireysel kamplamaya müsait alanlar olarak geliştirilmesi öngörüsü ortaya konulabilir.

Semboller

- Yerleşim
- Yol

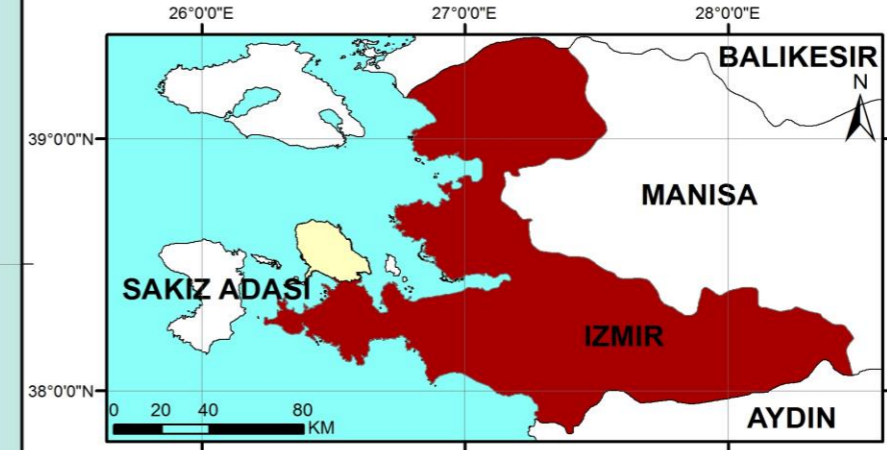
Doğal - Yolu Olan (Alt Sınıflar)

- Maki/Çalı
- Orman (Yaprak Döken)
- Orman (Yaprak dökmeyen)
- Su
- Tarım-Genel
- Çayır
- Çorak/Seyrek Vejetasyon

Şekil 22. Karaburun Doğal – Yolu Olan (Alt Sınıflar) Haritası

Şekil 22’de CANROS yönteminde yer alan yolu olmayan doğal alanlara ilişkin vejetasyon haritasının çakıştırılması ile elde edilmiş alt sınıflar gösterilmektedir. Haritaya bakıldığında çalı/maki ve kırsal/tarımsal vejetasyon tiplerinin alana hakim olduğu görülmektedir. Rekreasyon fırsatları bakımından yolu olmayan doğal alanlar korunması gereken ve ekolojik hassasiyeti yüksek alanlar olması nedeniyle rekreasyon fırsatları yüksek olmasına karşın CANROS yönteminde rekreasyonun sürdürülebilirliği ve doğal alanların bütünlüğünün korunması bakımından sınırlayıcı rekreasyon etkinlikleri ve kısıtlamalara sahiptir. Bu kapsamda yarımada haritası değerlendirildiğinde yolu olmayan doğal alanlar içinde kalan yaprak dökmeyen orman kitlesi ekolojik hassasiyeti en yüksek ve rekreasyon planlamasında korumaya yönelik önlemlerin alınması gereken alanlar olarak görülmektedir. Bunun dışında haritada her ne kadar çalı/maki ağırlıklı görünen alanlar bulunsada bu alanların yol, tesis, yerleşim gibi gelişmelere kapalı olmasının yanı sıra mevcut olan yol, tesis ya da yerleşimlerdeki gelişmelerin yolu olmayan doğal alanları daha da küçülteceği öngörülmektedir. Bunun yanı sıra yine haritaya bakıldığında yolu olmayan doğal alanların yoğunluklu olarak Akdağ kütesinin çevresinde; yani Akdağ sırtlarında yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda CANROS kriterleride esas alınarak yolu olmayan doğal alanların eğimli yapıda araziye uygun olan rekreasyon fırsatlarının yapılmasına müsait olduğu söylenebilir. Ancak bu alanlarda rekreasyon kullanıcıların rekreasyon kalitesini artıracak en önemli hususun beklentilerinin tatmin edilmesi olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu anlamda söz konusu alanın insan varlığından uzak, gelişmemiş bir karakterinin olduğu; rekreasyon kullanıcılarının da bu karakteri bilerek söz konusu alanlarda rekreasyon fırsatlarını deneyimlemek istediği unutulmamalıdır.

Semboller

- Yerleşim
- Yol

Doğal - Yolu Olmayan (Alt Sınıflar)

- Maki/Çalı
- Orman (Yaprak Döken)
- Orman (Yaprak dökmeyen)
- Su
- Tarım-Genel
- Çayır
- Çorak/Seyrek Vegetasyon

Şekil 23. Karaburun Doğal – Yolu Olmayan (Alt Sınıflar) Haritası

5.3.4. Ekolojik hassasiyeti bulunan alanlara uygun rekreasyon aktivitelerinin belirlenmesine yönelik bulgular

Bu başlık altında Karaburun Yarımadası'nda Doğal alanların alt sınıfı olan yolu olan doğal ve yolu olmayan doğal alanlar için uygun rekreasyon aktiviteleri sıralanmıştır. Söz konusu aktivitelerin seçimi alanda yapılan gözlemler sonucu ve hassas bölgelerin tespit edilmesiyle ortaya konmuştur.

Tablo 32'ye bakıldığında örneğin yolu olmayan doğal alanlar da kamp ateşi aktivitesine doğal alanın yangın riskine karşı izin verilmemesi gerekirken; hassas ekolojik alan tiplerinin belirlenmesi sonucu çorak/seyrek vejetasyonda ve çayırdaki bu tip etkinliğe izin verilmiştir. Elbette yolu olmayan doğal alanın tipik özelliği olan motorlu taşıtlara hiçbir ekolojik hassas alan tipinde izin verilmemiştir. Bunun nedeni mevcut rekreasyon kalitesini etkileyebileceğindedir. Daha öncede bahsedildiği üzere yolu olmayan doğal alanlar gelişim (yol, taşıt sesi) ve insani varlıktan (kalabalık gruplar, yerleşim) uzak alanlardır. Sonuç olarak ekolojik hassasiyeti bulunan alan tiplerine göre rekreasyon aktivitelerinin belirlenmesi, rekreasyon alan sınıflama yaklaşımında bir alan için toptancı bir kısıtlama ya da önlem yerine alandaki doğal koşulların gerçekleşebilecek bir rekreasyon aktivitesinden zarar görüp görmeyeceği üzerinden hareket edilerek belirlenmiştir. Yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere kamp ateşi aktivitesi bu tip alanlarda maki/çalı, orman, su kenarı gibi yerlerde doğaya tahribat verebilecekken, vejetasyonun seyrek olduğu ya da çayır gibi düzlüklerde bu tahribat önemli biçimde ortadan kalkmaktadır. Böylece söz konusu alan için rekreasyon fırsatları maksimum düzeyde kullanılırken yine korumanın sağlanması, rekreasyon sürdürülebilirliği ve rekreasyon kalitesi gibi konularda verimli ölçüde istenilen amaca ulaşılabilmektedir.

Tablo 32. Doğal Alanlarda Ekolojik Hassasiyet Sınıflamasına Göre Rekreasyon Aktiviteleri

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yolu Olmayan Doğal Alan						
	Çorak/Seyrek Vejetasyon	Maki/Çalı	Orman (Yaprak Döken)	Orman (Yaprak Dökmeyen)	Su	Tarım-Genel	Çayır
Yoga	x	x	x	x	x	x	x
Seyahat / Gezi / Ziyaret (yaya)	x	x	x	x	x	x	x
Tarihi yerleşimler/Ören yerler	x	x	x	x	x	x	x
Güneş banyosu	x	x	x	x	x	x	x
Gün doğumu/gün batımını izleme	x	x	x	x	x	x	x
Okçuluk							
Dalış					x		
Aletsiz dalış					x		
Frizbi futbol							
Planör uçuşu	x	x	x	x	x	x	x
Binicilik							
Atnalı ile oynama							
Jet Ski ile kayma							
Koşu	x	x	x	x	x	x	x
Uçurtma sörfü					x		
Dağ bisikleti	x	x	x	x	x	x	x
Parasailing	x	x	x	x	x	x	x
Tekerlekli patenle kayma							
Yatçılık					x		
Su topu					x		
Su kayağı (nehir – deniz)					x		
Yemek pişirme	x	x				x	x
Arıcılık							

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yolu Olmayan Doğal Alan						
	Çorak/Seyrek Vejetasyon	Maki/Çalı	Orman (Yaprak Döken)	Orman (Yaprak Dökmeyen)	Su	Tarım-Genel	Çayır
Hayvan gözlemlene yürüyüşleri	x	x	x	x	x	x	x
Sırt çantalı yürüyüşler	x	x	x	x	x	x	x
Sahilde dolaşma	x	x	x	x	x	x	x
Kuş gözlemlene	x	x	x	x	x	x	x
Kamp ateşi aktiviteleri	x						x
Kamp yapma (yaya)	x						x
Bahçe işleri							
Yabani sebze, meyve toplama	x	x	x	x	x	x	x
Tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Avlanma							
Dağa tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Doğa yürüyüşü (günübirlik)	x	x	x	x	x	x	x
Mantar toplama			x	x	x	x	x
Fotoğraf çekme	x	x	x	x	x	x	x
Seyahat / Gezi / Ziyaret (taşıtla)							
4wd sürüş deneyimi	x	x					
Kanoya binme					x		
Bisiklete binme							
Kaykay							
Köpek Yarışı							
Futbol							
Frizbi	x					x	x
Yelkenli ile açılma					x		
Atış yapma							

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yolu Olmayan Doğal Alan						
	Çorak/Seyrek Vejetasyon	Maki/Çalı	Orman (Yaprak Döken)	Orman (Yaprak Dökmeyen)	Su	Tarım-Genel	Çayır
Disk atma							
Kamp yapma (taşıtı)							
Sörf yapma					X		
Yüzme					X		
Şnorkelle dalma					X		
Rüzgar sörfü					X		
Kümes hayvanları yetiştirme							
Fırlatma oyunları (örn: frizbi)	X						X
Gece yürüyüşü							
Piknik							
Bitki tanımlama yürüyüşleri	X	X	X	X	X	X	X
Nehir kenarı yürüyüşleri	X	X	X	X	X	X	X
Kaya tırmanma	X	X	X	X	X	X	X
Aletli dalış					X		
Mağara keşfi	X	X	X	X	X	X	X
Hayvanların izlerini takip etme	X	X	X	X	X	X	X
Vahşi hayatı keşfetme	X	X	X	X	X	X	X
Yabani bitkiler arasında yürüyüş	X	X	X	X	X	X	X
Tarımsal ürün toplama						X	
Yabani ot ve çiçek toplama	X	X	X	X	X	X	X
Tekne turları					X		
ATV sürüş deneyimi							
Cross motor sürüş deneyimi							
Yamaç paraşütü	X	X	X	X	X	X	X

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yolu Olmayan Doğal Alan						
	Çorak/Seyrek Vejetasyon	Maki/Çalı	Orman (Yaprak Döken)	Orman (Yaprak Dökmeyen)	Su	Tarım-Genel	Çayır
Bungee jumping (yüksek yerden)	x	x	x	x	x	x	x
Oryantiring			x	x		x	
Atıcılık (ateşli silahlar)							
Araç safarisi (4wd)							
Doğa yürüyüşü (konaklamalı)	x					x	x
Sualtı mağara keşfi					x		
Uçurtma uçurma	x						x
Motorsikletli sürüş							
Paintball							
Paramotorlu gezi	x	x	x	x	x	x	x
Resim yapma (doğa)	x	x	x	x	x	x	x
Balık tutma (deniz)					x		
İpli iniş	x	x	x	x	x	x	x
Kanyon geçişi	x	x	x	x	x	x	x
Zirve tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Doğa koruma aktiviteleri	x	x	x	x	x	x	x
Jet botu deneyimi							
Doğada öğrenme	x	x	x	x	x	x	x
Ağaca tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Deniz ürünleri toplama					x		
Bota binme (motorsuz)					x		

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yolu Olan Doğal Alan						
	Çorak/Seyrek Vejetasyon	Maki/Çalı	Orman (Yaprak Döken)	Orman (Yaprak Dökmeyen)	Su	Tarım-Genel	Çayır
Yoga	x	x	x	x		x	x
Seyahat / Gezi / Ziyaret (yaya)	x	x	x	x	x	x	x
Tarihi yerleşimler/Ören yerler	x	x	x	x		x	x
Güneş banyosu	x	x	x	x		x	x
Gün doğumu/gün batımını izleme	x	x	x	x	x	x	x
Okçuluk	x					x	x
Dalış					x		
Aletsiz dalış					x		
Frizbi futbol							
Planör uçuşu	x	x	x	x	x	x	x
Binicilik	x	x	x	x		x	x
Atnalı ile oynama						x	
Jet Ski ile kayma							
Koşu	x	x	x	x		x	x
Uçurtma sörfü					x		
Dağ bisikleti	x	x	x	x	x	x	x
Parasailing	x	x	x	x	x	x	x
Polo bisiklet	x	x	x	x		x	x
Tekerlekli patenle kayma							
Yatçılık					x		
Su topu					x		
Su kayağı (nehir – deniz)					x		
Yemek pişirme	x	x	x	x		x	x
Arıcılık							

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yolu Olan Doğal Alan						
	Çorak/Seyrek Vejetasyon	Maki/Çalı	Orman (Yaprak Döken)	Orman (Yaprak Dökmeyen)	Su	Tarım-Genel	Çayır
Hayvan gözlemlene yürüyüşleri	x	x	x	x	x	x	x
Sırt çantalı yürüyüşler	x	x	x	x	x	x	x
Sahilde dolaşma	x	x	x	x	x	x	x
Kuş gözlemlene	x	x	x	x	x	x	x
Kamp ateşi aktiviteleri	x	x	x	x	x	x	x
Kamp yapma (yaya)	x	x	x	x	x	x	x
Bahçe işleri						x	
Yabani sebze, meyve toplama	x	x	x	x	x	x	x
Tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Avlanma	x	x					x
Dağa tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Doğa yürüyüşü (günübirlik)	x	x	x	x	x	x	x
Mantar toplama	x	x	x	x	x	x	x
Fotoğraf çekme	x	x	x	x	x	x	x
Seyahat / Gezi / Ziyaret (taşıtla)	x	x	x	x	x	x	x
4wd sürüş deneyimi	x	x	x	x	x	x	x
Kanoya binme					x		
Bisiklete binme	x	x	x	x	x	x	x
Kaykay							
Köpek Yarışı	x						x
Futbol							
Frizbi	x					x	x
Yelkenli ile açılma					x		
Atış yapma	x	x					x

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yolu Olan Doğal Alan						
	Çorak/Seyrek Vejetasyon	Maki/Çalı	Orman (Yaprak Döken)	Orman (Yaprak Dökmeyen)	Su	Tarım-Genel	Çayır
Disk atma	x						x
Kamp yapma (taşıtılı)	x	x	x	x	x	x	x
Sörf yapma					x		
Yüzme					x		
Şnorkelle dalma					x		
Rüzgar sörfü					x		
Kümes hayvanları yetiştirme							
Fırlatma oyunları (örn: frizbi)	x						x
Gece yürüyüşü	x	x	x	x	x	x	x
Piknik	x	x	x	x	x	x	x
Bitki tanımlama yürüyüşleri	x	x	x	x	x	x	x
Nehir kenarı yürüyüşleri	x	x	x	x	x	x	x
Kaya tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Aletli dalış					x		
Mağara keşfi	x	x	x	x	x	x	x
Hayvanların izlerini takip etme	x	x	x	x	x	x	x
Vahşi hayatı keşfetme	x	x	x	x	x	x	x
Yabani bitkiler arasında yürüyüş	x	x	x	x	x	x	x
Tarımsal ürün toplama						x	
Yabani ot ve çiçek toplama	x	x	x	x	x	x	x
Tekne turları					x		
ATV sürüş deneyimi	x	x	x	x	x	x	x
Cross motor sürüş deneyimi	x	x	x	x	x	x	x
Yamaç paraşütü	x	x	x	x	x	x	x

Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri	Yolu Olan Doğal Alan						
	Çorak/Seyrek Vejetasyon	Maki/Çalı	Orman (Yaprak Döken)	Orman (Yaprak Dökmeyen)	Su	Tarım-Genel	Çayır
Bungee jumping (yüksek yerden)	x	x	x	x	x	x	x
Oryantiring			x	x		x	
Atıcılık (ateşli silahlar)	x						x
Araç safarisi (4wd)	x	x	x	x	x	x	x
Doğa yürüyüşü (konaklamalı)	x	x	x	x	x	x	x
Sualtı mağara keşfi					x		
Uçurtma uçurma	x						x
Motorsikletli sürüş	x	x	x	x	x	x	x
Paintball	x	x	x	x	x	x	x
Paramotorlu gezi	x	x	x	x	x	x	x
Resim yapma (doğa)	x	x	x	x	x	x	x
Balık tutma (deniz)					x		
İpli iniş	x	x	x	x	x	x	x
Kanyon geçişi	x	x	x	x	x	x	x
Zirve tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Doğa koruma aktiviteleri	x	x	x	x	x	x	x
Jet botu deneyimi					x		
Doğada öğrenme	x	x	x	x	x	x	x
Ağaca tırmanma	x	x	x	x	x	x	x
Deniz ürünleri toplama					x		
Bota binme (motorsuz)					x		

5.3.5. CANROS sınıflarına bağlı olarak açık alan rekreasyon kalitesi, arzı ve talebinin belirlenmesine yönelik bulgular

Bu başlık altında öncelikle açık alan rekreasyon arzı ve kalitesine, ikinci olarak çalışma alanındaki rekreasyon talebine ilişkin haritalar ve buna bağlı bulgular incelenecektir.

5.3.5.1. *Açık alan rekreasyon arzı ve kalitesi*

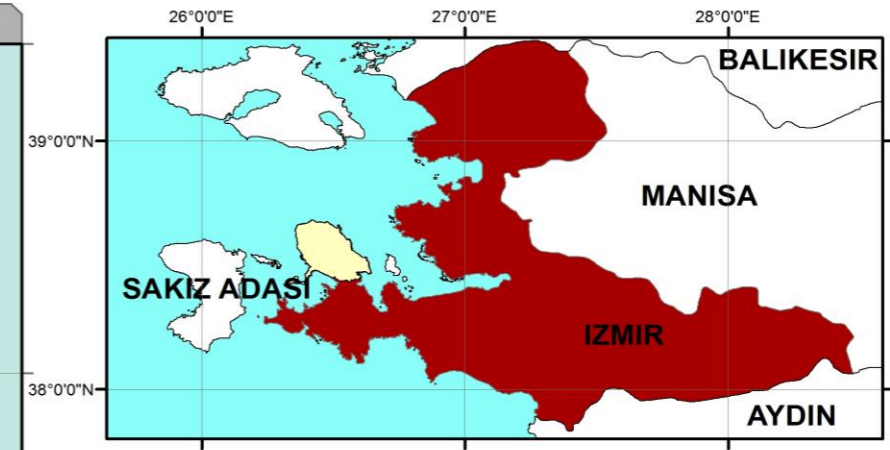
Açık alan rekreasyon arzı ve kalitesi nitelik itibariyle farklı iki konu olması nedeniyle iki alt başlıkta incelenmiştir.

5.3.5.1.1. *Açık alan rekreasyon arzı*

Bu başlık altında açık alan rekreasyon arzını sağlayan doğal ve yapay öğelere ilişkin haritalara yer verilmiştir. Bu öğeler rotalar ve parkurlar, doğal, kültürel ve tarihi rekreasyon öğelerinden oluşmaktadır. Rotalar ve parkurlara ilişkin haritalar kendi içerisinde farklı rekreasyon fırsatlarına olanak tanır biçimde haritalanmıştır. Rota ve parkurlar için üretilen haritalar sırasıyla yürüyüş parkuru, bisiklet parkuru, offroad parkuru, yat rotası, zeytin rotası, bağ rotası haritalarıdır.

Şekil 24’de Karaburun Yarımadasında yer alan yürüyüş parkurları gösterilmiştir. Haritaya bakıldığında kısa yada uzun mesafede 31 farklı yürüyüş parkurunun olduğu görülmektedir. Bu parkurların özellikle Mordoğan ve çevresinde yani haritadaki E4 ve D4 ızgaralarında yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Bu durum rekreasyon fırsatları bakımından incelendiğinde nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu Mordoğan bölgesinde kısa mesafeli parkurların bulunduğu, bölgedeki hem ikincil konut sahiplerinin hem de kamp amaçlı gelen kişilerin rekreasyon imkanlarından daha fazla faydalandığı öngörüsü söylenebilir. Ayrıca yürüyüş parkurlarında yer alan Tarihi Efes - Mimas Yolu hem Yarımada’da daha önce proje kapsamında hazırlanmış rota çalışmaları hem de altyapı anlamında (tabelalama çalışması) aktif olarak kullanılan parkurları içermektedir. Söz konusu Efes- Mimas Parkurları oldukça uzun parkurlar olup, Karaburun’dan başlayıp İzmir’in güneyinde yer alan Efes’e kadar uzanmaktadır. Bu anlamda söz konusu parkurların Mordoğan ve çevresinde yer alan kısa parkurların aksine genellikle

profesyonel rekreasyon kullanıcılarının ve hatta açık alan rekreasyon kullanıcıları tarafından kullanılabilceği öngörülebilir.

Semboller

○ Yerleşim

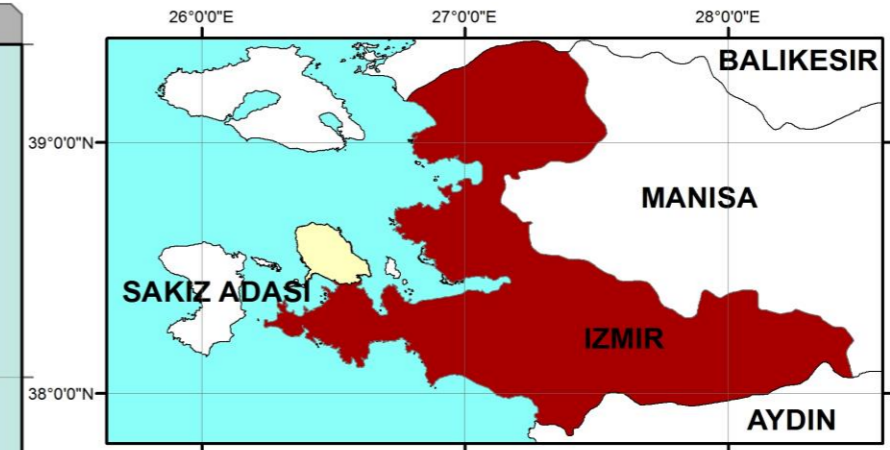
Yürüyüş Parkuru

- A1: Yeniliman-Haski-Yeniliman-Parkuru
- A2: Saip-Saip Kayasi-Zirve-Saip Parkuru
- A3: Mordoğan-Zendemir Mağarası-Mordoğan Parkuru
- A4: Mordoğan-Ardıç-Eski Mordoğan-Zendemir-Kamukent Parkuru
- A5: Eskiküçükbahçe Yürüyüş Parkuru
- A6: Karareis-Meliköyü-Karareis Parkuru
- A7: Karaburun-Manastir Köyü-Saip Zirve-Karaburun Parkuru
- A8: Eğlenhoca Barajı-Eğlenhoca Parkuru
- A9: Boyabağ-Manastirköy-Karaburun Parkuru
- A10: Karareis- Karareis Yarımadası Çevresi-Karareis Parkuru
- A11: Çatakkaya Köyü-Mermer Ocağı-Eskimordoğan Köyü Parkuru
- A12: Çatakkaya-Eski Mordoğan Köyü Parkuru
- A13: Kösedere-Akdağ-Yaylaköyü Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A14: Kösedere-Ambarseki-Saip-Karaburun Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A15: Yaylaköyü-İnderesi-İğdecik Çeşmesi Parkuru
- A16: Yukariovacık,İris Gölü- Karareis Parkuru
- A17: Yukariovacık-Köy Pınarı-Gerence-İltur İskele Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A18: Karareis-İris Gölü-Yukariovacık-Aşağıovacık Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A19: Yukariovacık-Kösedere Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A20: Tepeboz-Uzundere-Yaylaköy Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A21: Karareis-Küçük Bahçe Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A22: Yeniliman-Hamzabükü-Sarpıncık Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A23: Sarpıncık-Sazakköyü-Badembükü Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A24: Badembükü- Denizgiren- Küçükbahçe Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A25: Yaylaköy-İnderesi-İris Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A26: Karaburun- Bozköy- Tepeboz-Yeniliman Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A27: Eski Mordoğan- Eğlenhoca Baraj-Eğlenhoca-İncik-Kösedere Parkuru(Efes Mimas Yolu)
- A28: Kaynarınar Sahil Mevkii-Eğlenhoca-Eğlenhoca Baraj-Aşağıovacık Parkuru
- A29: Mordoğan Mermer Ocakları-Gelinkaya-Eski Mordoğan-Dilkepinari-Ardıç-Mordoğan İskele Parkuru
- A30: Ar-Ko Sitesi - Aşağıovacık-Eğlenhoca Barajı-Kaynarınar Mevkii
- A31: Aşağıovacık- Arko-Sitesi -Balıklıova

Şekil 24. Karaburun Yürüyüş Parkurları Haritası

Şekil 25'te Karaburun Yarımadası'nda yer alan bisiklet parkurları gösterilmektedir. Söz konusu parkurlarda yürüyüş parkurlarında olduğu gibi proje vasıtasıyla tabelalama çalışması yapılmış niteliktedir. Ancak bunların bazıları daha çok rekreasyon kullanıcılarının tercih ettiği ve tabelası bulunmayan rotaları da kapsamaktadır. Yarımada'daki tüm bisiklet parkuru sayısı toplamda dokuz olup; bunların içinden B3 isimli parkur Karaburun Yarımadası ana bisiklet parkuru niteliğindedir. Bu parkur yarımadayı çevreleyen ana harter asfalt yol üzerinden geçmektedir. Bunun dışındaki diğer sekiz parkur içerisinde asfalt olmayan toprak ve stabilize yollarda bulunmaktadır. Hatta B7 parkuru oldukça zorlu bir parkur olup bazı bölümlerinde bisiklet üstünde devam aşırı zor hale gelmektedir.

Semboller

○ Yerleşim

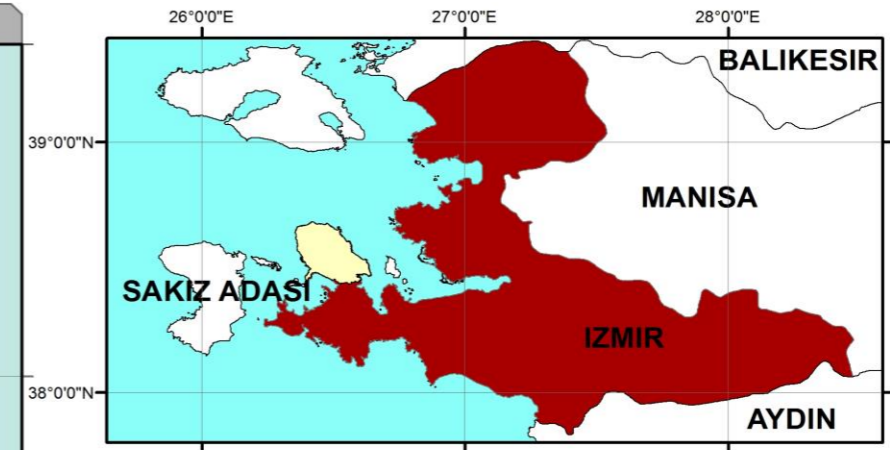
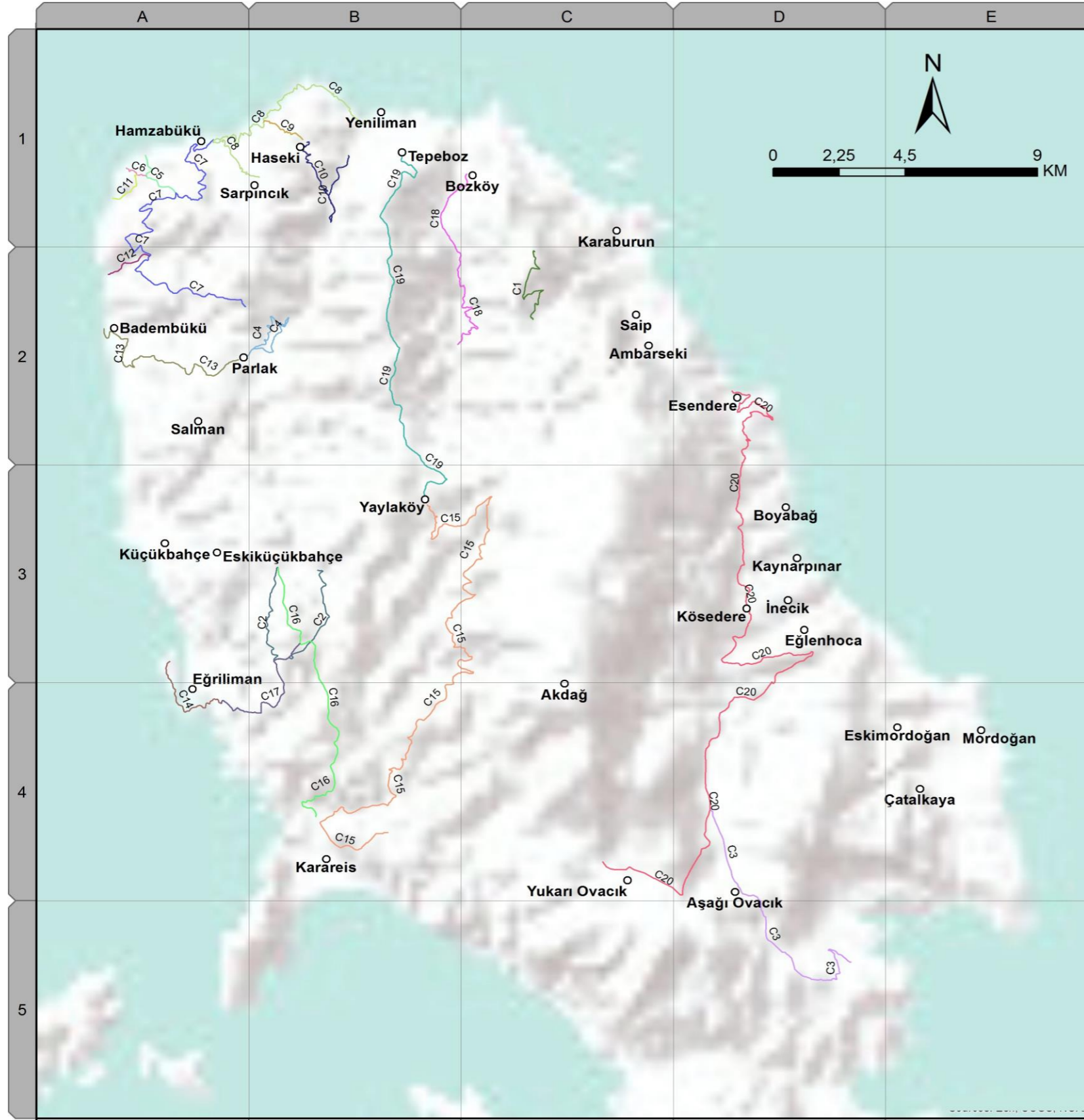
Bisiklet Parkuru

- B1: Yukariovacık-Kösedere-Karaburun Yolu-Saip-Karaburun-İskele Parkuru
- B2: Karaburun-İskele-Yeniliman-Tepeboz-Bozköy-Karaburun Parkuru
- B3: Karaburun Yarımadası Çevresi Ana
- B4: Karaburun-Yeniliman- Haseki- Sarpincik- Parlak-Küçükbahçe-Yaylaköy-Karaburun Parkuru
- B5: Mordoğan-Eskimordoğan-Eğlenhoca Barajı-Eğlenhoca-Karaburun Karayolu-Karaburun Parkuru
- B6: Haripkoyu- Sarpincik- Haseki- Yeniliman-İskele Parkuru
- B7: Yaylaköy-Akdağ Zirve-Akdağ-Sirti- Kösedere Parkuru
- B8: Yaylaköy- İnderesi Mağaraları- Meliköyü-Yaylaköy-Eski Küçük Bahçe Parkuru
- B9: Yeniliman-Haseki-Sarpincik-Parlak-Badembükü Parkuru

Şekil 25. Karaburun Bisiklet Parkurları Haritası

Şekil 26’da Karaburun Yarımadası’nda yer alan offroad parkurları belirlenmiştir. Haritaya bakıldığında yarımada da 20 farklı offroad parkurunun bulunduğu görülmektedir. Bu parkurların bazıları farklı doğal öğelere uygun taşıtla ulaşma imkanı sağlarken (örneğin C14) bazıları doğada diğer açık alan rekreasyon fırsatlarını deneyimlemeye de imkan verecek; parkurun çevresi bakımından açık alan rekreasyon aktivite zenginliğine sahip (örneğin C15) parkurlardır. Bunun dışında örneğin C1 tipindeki parkurlar birbirine yakın iki büyük rekreasyon ögesini (civa madeni-radar tepesi) birbirine bağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Böylece rekreasyon öğeleri arasındaki geçiş kısmında dahi yine bir rekreasyon aktivitesi olan doğada sürüş rekreasyon kullanıcıları tarafından deneyimlenmiş olmaktadır.

Semboller

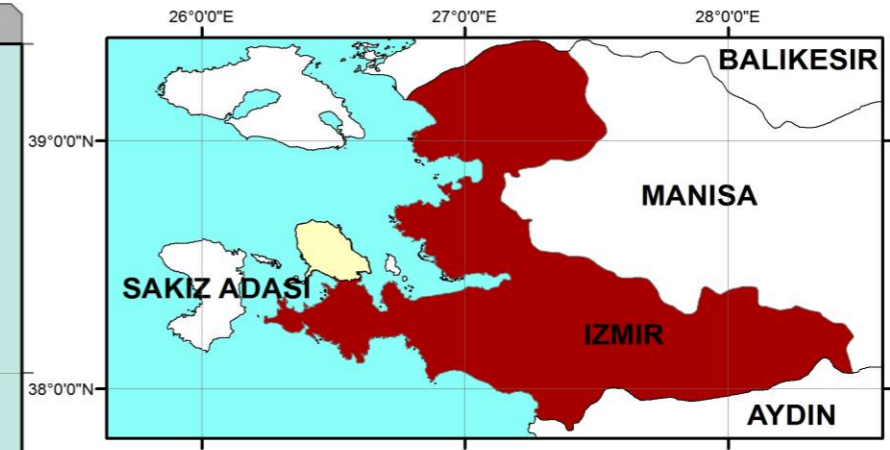
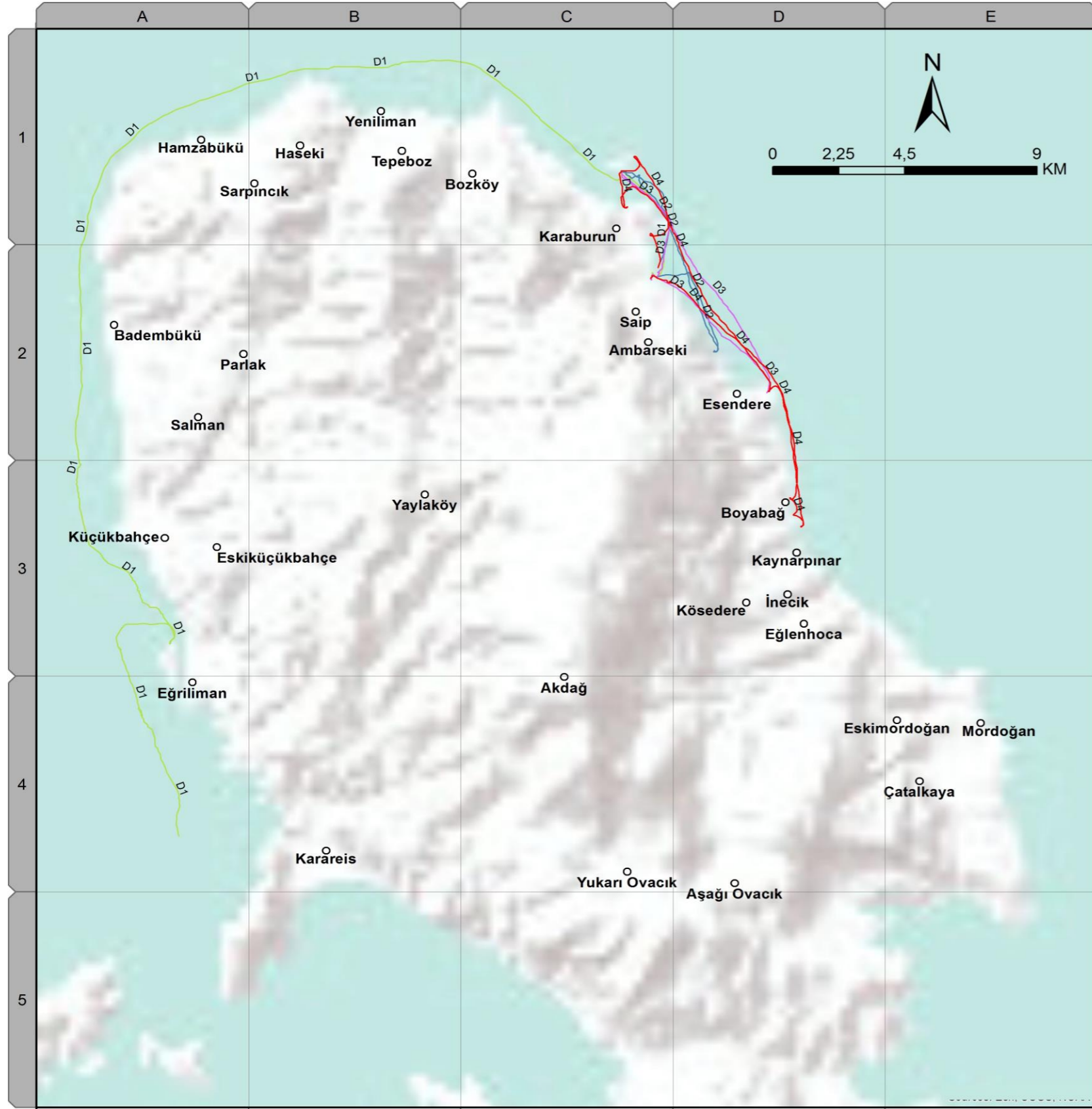
o Yerleşim

Offroad Parkuru

- C1: Radartepesi-Civamadeni Parkuru
- C2: Yaylakoyulu-Ormanici Parkuru
- C3: Yukariovacikkosederebaglantiyolu-Asagiovacik-Balikliovayolu Parkuru
- C4: Parlak-Barajcevresi Parkuru
- C5: Hamzabuku-Gonsuzplaji Parkuru
- C6: Hamzabuku-Karaburunfener Parkuru
- C7: Hamzabuku-Sazakkoyu Parkuru
- C8: Yeniliman-Hamzabuku-Sarpincik Parkuru
- C9: Yeniliman-Hamzabuku(Haseki Baglantısı) Parkuru
- C10: Yeniliman-Haseki Parkuru
- C11: Hamzabuku-Karacagil Parkuru
- C12: Hamzabuku-Isimsizplaj Parkuru
- C13: Parlak-Badembukukoyu Parkuru
- C14: Egriliman-Kucukbahceyolu Parkuru
- C15: Yaylakoy-Akdagsirti-Karareis-Irisgoluyolu Parkuru
- C16: Yaylakoyulu-Karareiskoyu Parkuru
- C17: Yaylakoyulu-Egriliman Parkuru
- C18: Bozkoytepebozyolu-Barajcevresi Parkuru
- C19: Tepeboz-Reszirve-Yaylakoy Parkuru
- C20: Yukariovacik-Baraj-Kosedere-Akdagsirti-Esendere Parkuru

Şekil 26. Karaburun Offroad Parkurları Haritası

Şekil 27’de Karaburun Yarımadası’nda yer alan yat rotalarına yer verilmiştir. Söz konusu rotalar kitle kaynaktan (crowdsourcing) toplanan bilgilerle oluşturulmuştur. Haritaya bakıldığında en yoğun olarak tercih edilen dört yat rotasının olduğu görülmektedir. Bu rotalar içerisinde D1 en uzun rota niteliğinde olup; yarımadaının denizden çevresinin yarısından fazlasını dolanmaktadır.

Semboller

○ Yerleşim

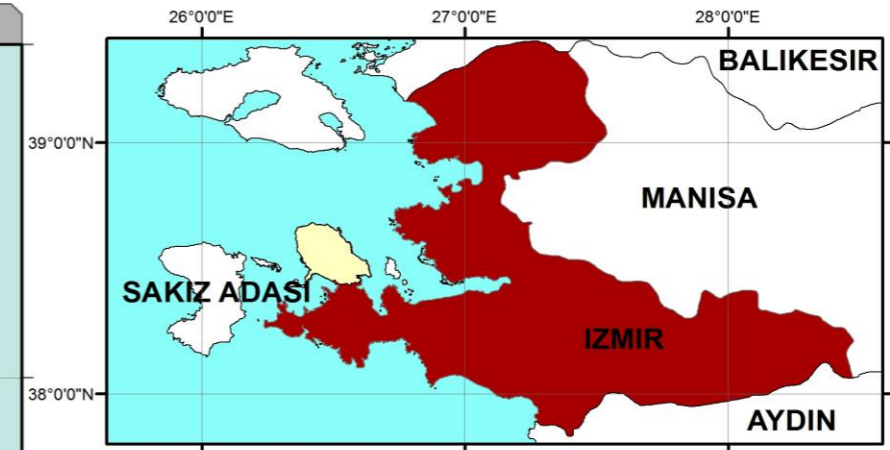
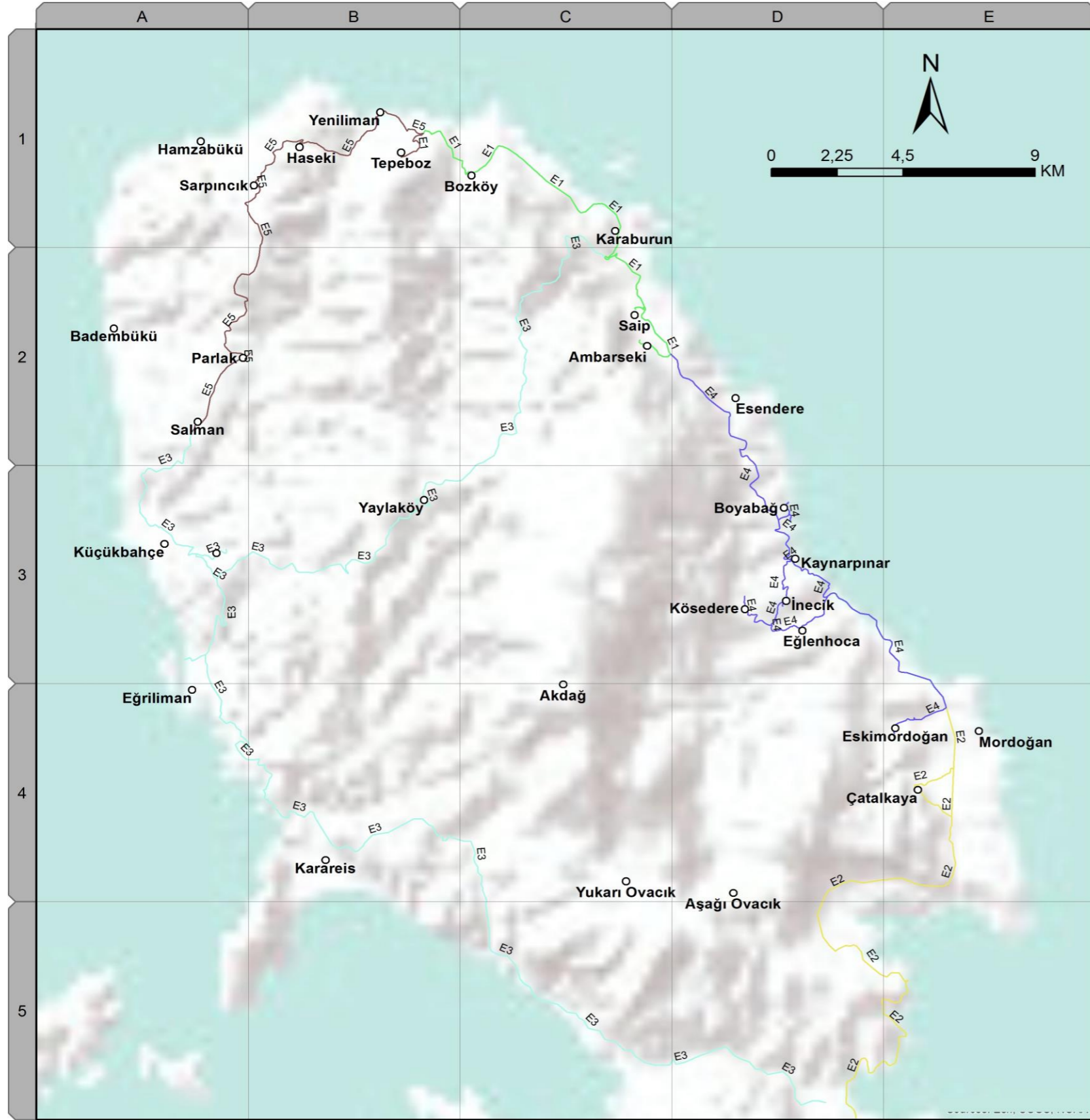
Yat Rotası

- D1: Çeşme Çiftlik - Karaburun Saipaltı
- D2: Karaburun - Saip Akya
- D3: Saipaltı Büyükkada
- D4: Saip - Boyabağ-Büyükkada

Şekil 27. Karaburun Yat Rotası Haritası

Şekil 28’de Karaburun Yarımadası’nda yer alan zeytin rotalarına yer verilmektedir. Söz konusu rotalar Yarımada’da eski zeytin işlikleri büyük zeytin ekim alanlarını ve kırsal yerleşimleri içine alan bir alanı kapsamaktadır. Yarımada’da 5 farklı rota olmasına karşın bütünleşik olarak harita incelendiğinde zeytin üretimi ve zeytin ekim alanlarının Yarımada’da oldukça yaygın olduğu buna bağlı olarak da farklı rekreasyon fırsatlarının ortaya çıkabileceği öngörülmektedir.

Semboller

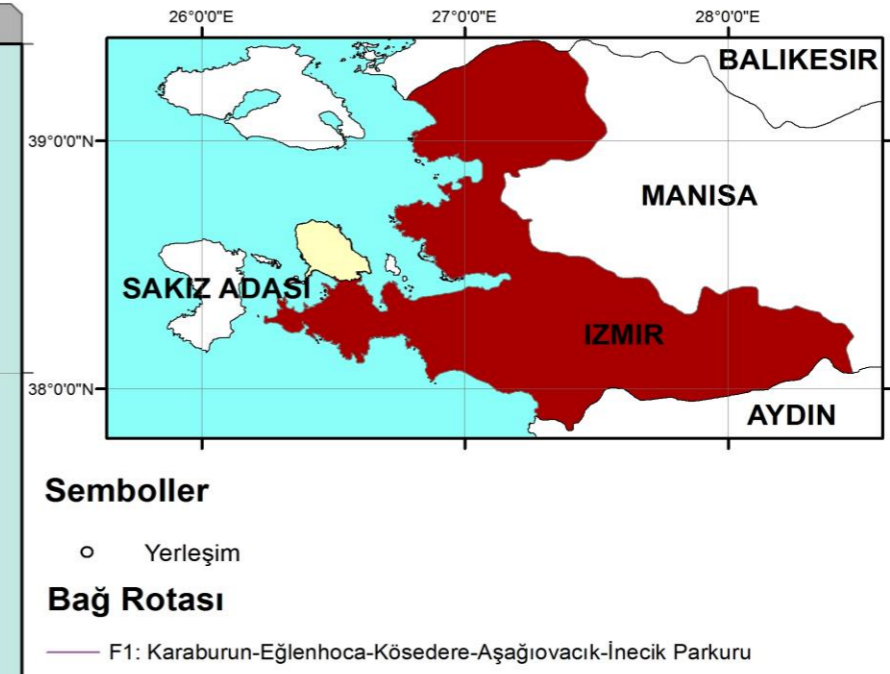
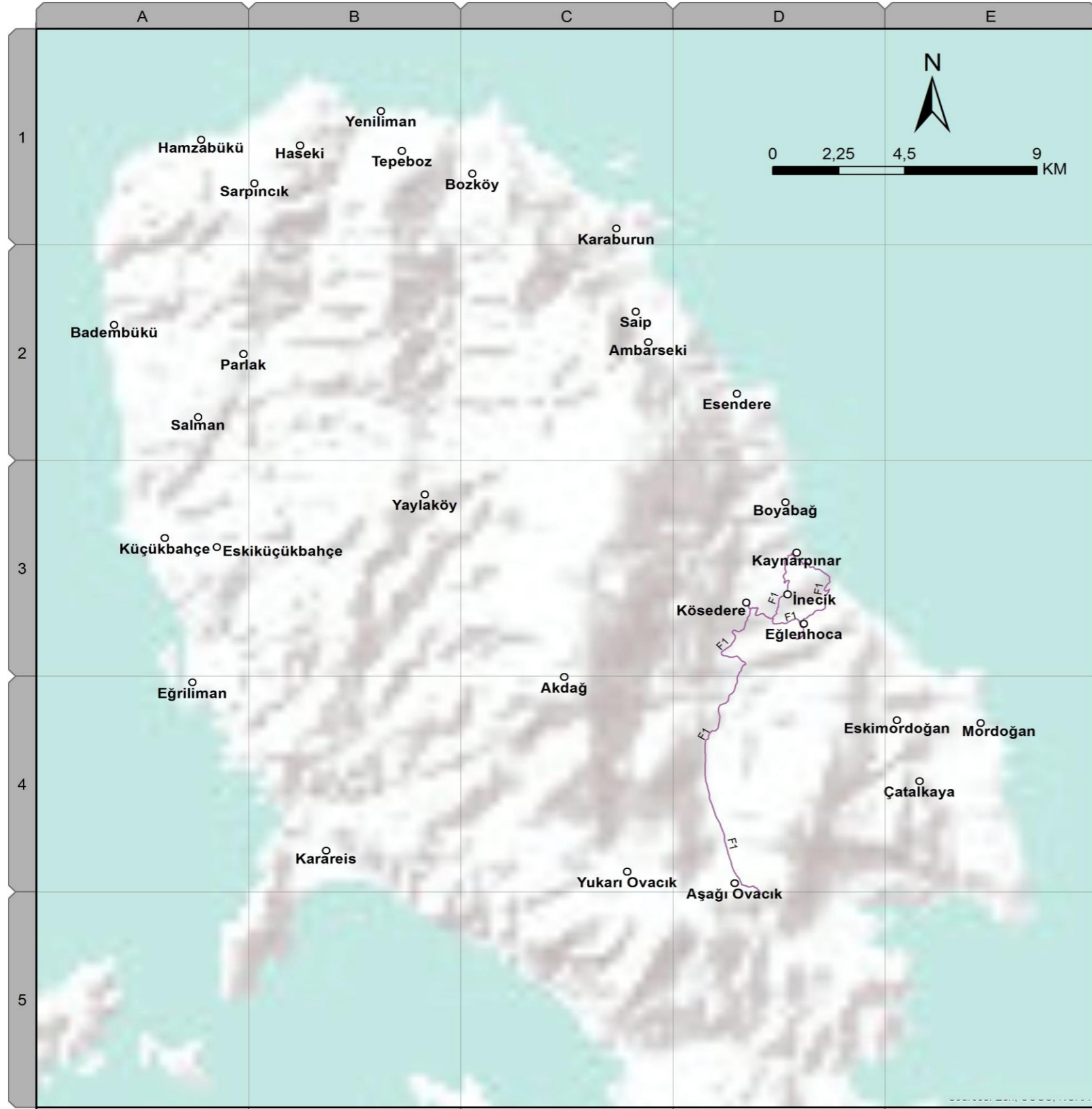
○ Yerleşim

Zeytin Rotası

- E1: Amberseki-Saip-Karaburun Merkez-Bozköy-Tepeboz Zeytin Rotası
- E2: Balıklıova-Çatalkaya-Mordoğan Zeytin Rotası
- E3: Balıklıova-Eğriliman-Küçükbahçe-Yaylaköy-Karaburun Merkez Zeytin Rotası
- E4: Eski Mordoğan-Eğlenhoca-Kösedere-İncecik-Kaynarçınar-Boyabağ Zeytin Rotası
- E5: Yeni Liman-Haseki-Sarpıncık-Parlak-Salman Zeytin Rotası

Şekil 28. Karaburun Zeytin Rotası Haritası

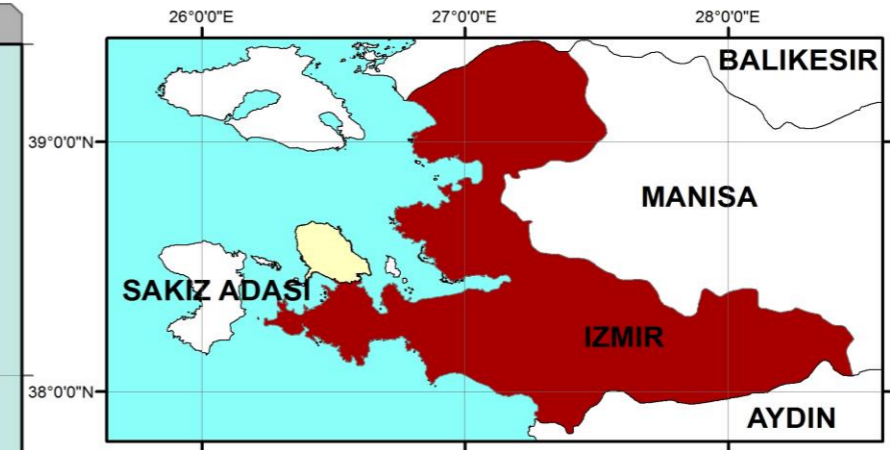
Şekil 29'da; Karaburun Yarımadası'nda yer alan bağ rotasına yer verilmiştir. Haritaya bakıldığında D3 ve D4 ızgarasının dışında farklı bir bağ rotası olmadığı görülmektedir. Yarımada'da bağ ve bağ ürünleri yerel imkanlarla Kösedere, İncik, Eğlenhoca kırsal yerleşimlerinde üretildiği gözlenmiştir. Haritada da bağ rotası söz konusu kırsal yerleşimlerden başlayarak, bağların yaygın olarak bulunduğu ve diğer tarımsal ürünlerinde üretildiği Yukarı Ovacık ve Aşağı Ovacık mevkilerine kadar uzanmaktadır.

Şekil 29. Karaburun Bağ Rotası Haritası

Şekil 30'da Karaburun Yarımadası'nda yer alan ve yukarıda tek tek verilen rota ve parkurların tamamının gösterimi sağlanmıştır. Haritaya bakıldığında Karaburun'da yürüyüş parkuru, bisiklet parkuru, offroad parkuru, yat rotası, zeytin rotası ve bağ rotası gibi farklı rota ve parkurların bulunması, rekreasyon fırsatları bakımından hem doğal, kültürel ve kırsal rekreasyon öğelerinin birbirlerine bağlanması ve rekreasyon deneyiminin bütünleşmesi anlamında rekreasyon planlamasında önemli bir yer arz etmektedir. Bu nedenle haritada yer alan rotalara bakıldığında Karaburun'un rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirilmesi anlamında oldukça büyük bir avantaja sahip olduğu öngörülmektedir.

Semboller

○ Yerleşim

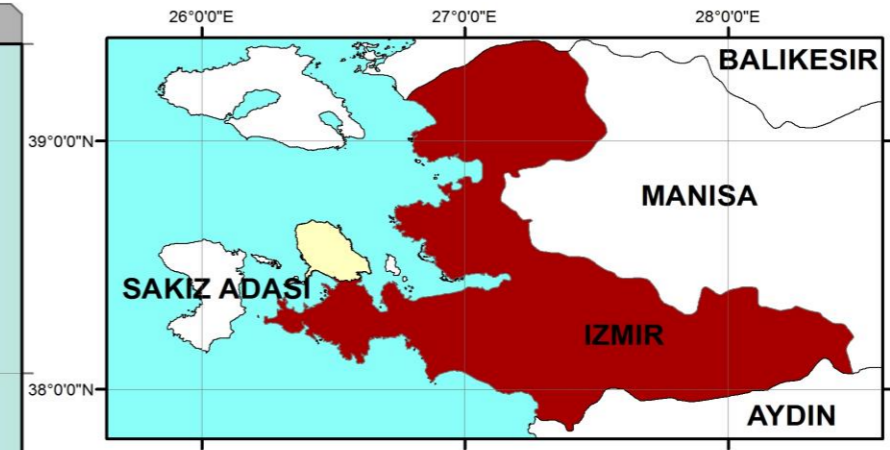
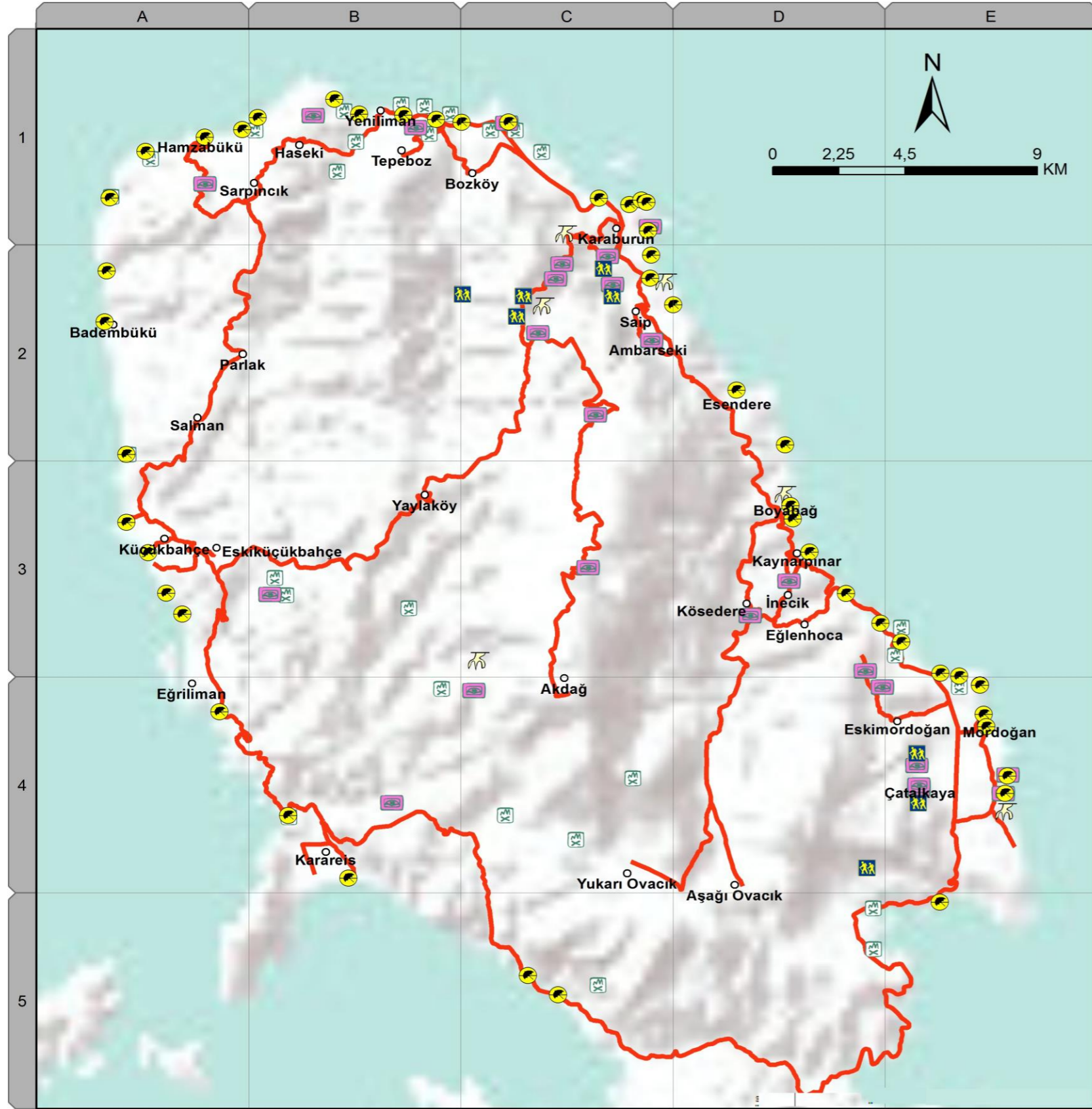
Tüm Parkur ve Rotalar

- ✈ Yürüyüş Parkuru
- 🚲 Bisiklet Parkuru
- 🚗 Offroad Parkuru
- 🌿 Zeytin Rotası
- 🍷 Bağ Rotası
- 🚤 Yat Rotası

Şekil 30. Karaburun'un Tüm Parkur ve Rotaları Haritası

Şekil 31’de Karaburun Yarımadası’nda yer alan doğal rekreasyon öğelerine ilişkin harita gösterimi sağlanmıştır. Haritaya bakıldığında plaj, manzara, kamp alanı, mağara ve tırmanma bölgesi (Kayalık) gibi pek çok rekreasyon aktivitesinin gerçekleştirilebileceği doğal rekreasyon öğeleri göze çarpmaktadır. Yarımada’nın hemen hemen tüm çevresinde suyla ilgili rekreasyon aktivitelerinin gerçekleştirilmesine imkan sağlayan plajlar mevcuttur. Yarımada’nın doğusunda kalan plajların bazıları çeşitli işletmeler tarafından işletilmektedir. Bu işletmeler kano, deniz bisikleti, jetski vb. rekreasyon aktivitelerini gerçekleştirme imkanı sunabilmektedir. Diğer taraftan yarımadanın batısında kalan plajlar incelendiğinde bu plajların genelde bakir, sakin, yerleşimden uzak olduğu görülmektedir. Bu alanlarında sakinlik, yalnız kalma vb. rekreasyon kullanıcılarının içsel motivasyonlarına cevap verecek nitelikte alanlar olduğu söylenebilir. Bunun dışında Yarımada’nın engebeli arazi yapısı ve yüksek dağ kütlelerinin bulunması nedeniyle yaygın olarak pek çok yerinden manzara imkanı sunan bakı noktaları bulunmaktadır. Bir diğer doğal rekreasyon öğesi olan doğal kamp alanları Yarımada’da oldukça yaygındır. Bu alanların birçoğu kamp yapma potansiyeli taşıyan alanlardır. Yarımadanın kuzey taraflarında sadece üç adet kamping işletmesi vardır. Bu işletmeler dışında haritada gösterimi yapılan kamp alanları gözlemler sonucunda bireysel ve taşitle gerçekleştirilebilecek kamp alanları olarak işaretlenmiştir. Diğer doğal rekreasyon öğeleri olan mağaralar ve tırmanma alanları ise rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirilmesi ve değerlendirilmesi anlamında oldukça yüksek potansiyel taşıyan bir öneme sahiptir. Söz konusu mağaralar genellikle Yarımada’nın doğu kısmında yer almakla birlikte; bunlardan bazıları deniz altında kalmış fok üreme mağaralarıdır. Tırmanma bölgeleri ise yine Yarımada’nın doğusunda kalmakla birlikte; özellikle saip yerleşimine yakın olanı en yüksek tırmanma alanı özelliği ile pek çok rekreasyon kullanıcısı tarafından deneyimlenmektedir.

Semboller

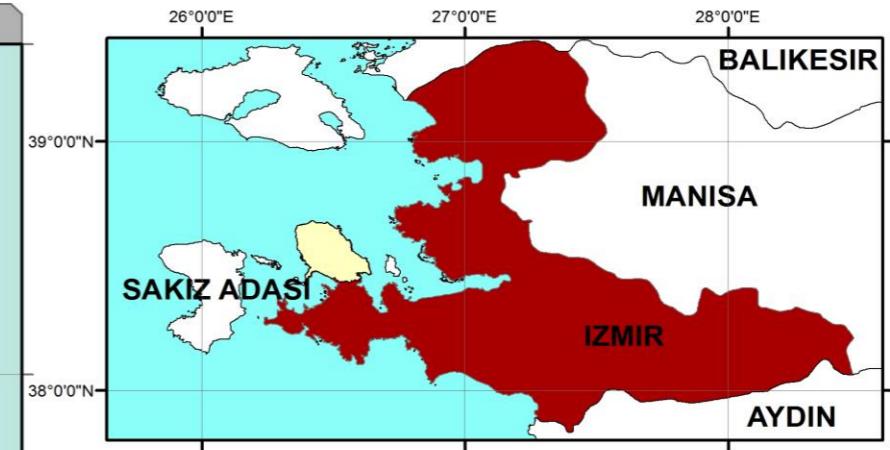
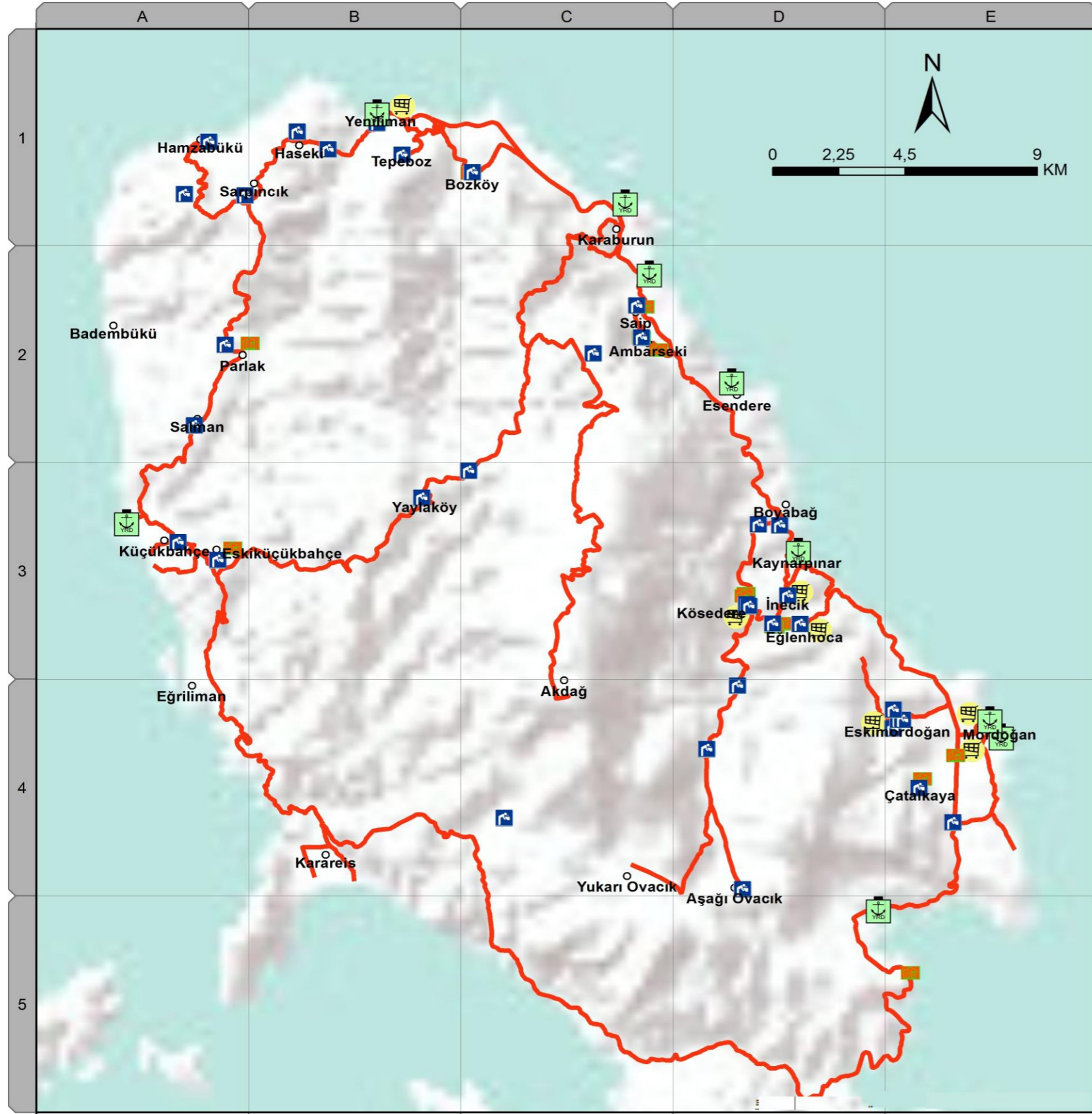
- Yerleşim
- Yol

Doğal rekreasyon Ögeleri

- Plaj
- Manzara
- Kamp Alanı
- Mağara
- Tırmanma Bölgesi (Kayalık)

Şekil 31. Karaburun Doğal Rekreasyon Ögeleri Haritası

Şekil 32’de Karaburun Yarımadası’nda yer alan kültürel rekreasyon öğelerine yer verilmiştir. Bunlar harita gösteriminde liman, çeşme, işlik, yerel ürün satış stantları ile sınırlandırılmıştır. Haritaya bakıldığında Yarımada’nın doğusunda belirli aralıklarla limanların bulunduğu görülmektedir. Söz konusu limanlardan bazıları Yarımada’daki balıkçılar için kullanılmaktadır. Bu rekreasyon öğeleri de tekne ile gezinti, yatla açılma, balık tutma vb. pek çok suyla ilgili rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirilmesini sağlayabilir. Bunun dışında yürüyüş, gezinti, bisiklete binme vb. karada yapılan pek çok rekreasyon aktivitesi için su önemli bir parçadır. Yarımada ‘da açık su kaynakları nadirlik gösterse de haritaya bakıldığında belirli aralıklarla pek çok çeşmenin var olduğu görülmektedir. Ayrıca Yarımada’daki en önemli tarımsal ürün olan zeytinin işlendiği hem tarihi hem de halen aktif olan işlikler rekreasyon kullanıcıları için farklı bir rekreasyon deneyimi sunabilmektedir. Son olarak Yarımada’da yetiştirilen ürünlerin yerliler tarafından satılmasına imkan tanıyan ve daha önce Yarımada Hayatı Yakala projesi ile uygulamaya geçirilmiş yerel satış stantları yine farklı bir rekreasyon deneyimi olan alışveriş imkanını artırmaktadır. Haritaya bakıldığında bu stantların özellikle Mordoğan merkezinde yer aldığı ve Kösedere gibi süt, peynir ve bağ ürünlerinin yaygın olarak üretildiği ve satıldığı alanlarda da kurulmuş olduğu görülmektedir.

Semboller

- Yerleşim
- Yol

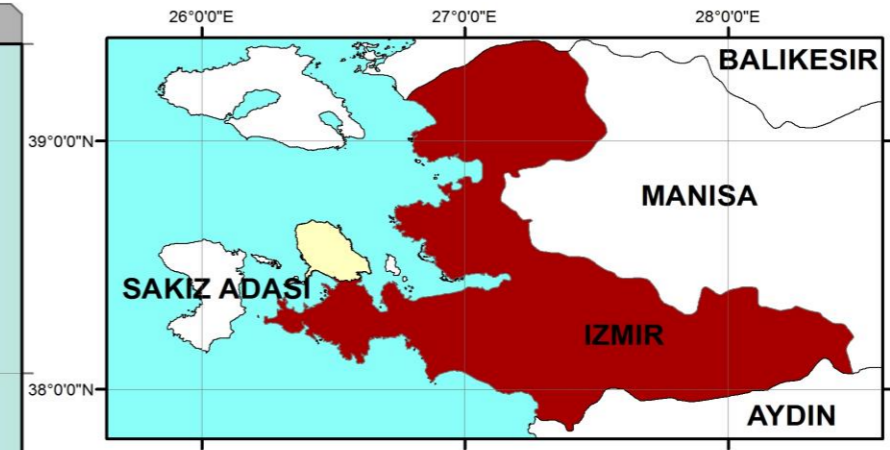
Kültürel Rekreasyon Öğeleri

- Liman
- Çeşme
- İşlik (Zeytin)
- Yerel Satış Standı

Şekil 32. Karaburun Kültürel Rekreasyon Öğeleri Haritası

Şekil 33’de Karaburun Yarımadası’nda yer alan tarihi rekreasyon öğelerine yer verilmektedir. Haritaya bakıldığında Yarımada’nın Güneybatısı dışında hemen hemen her bölgede tarihi rekreasyon öğelerinin olduğu göze çarpmaktadır. Bunun nedeni Yarımada’nın tarihinin farklı medeniyet ve kültürlerle sahip pek çok toplum tarafından yaratılmış olmasıdır. Yakın tarihe kadar özellikle Rumların Yarımada’da yaşadığı bilinmektedir. Bu nedenle pek çok aktif ve pasif durumda tarihi bina ve yerleşim bulunmaktadır. Hatta çok daha eski dönemlere kadar uzanan höyük ve tarihi sitler dikkat çekmektedir. Bu anlamda özellikle Mordoğan çevresinde yer alan Çatalkaya yerleşimi (E4 ızgarası) ve Yarımada’nın kuzeyinde yer alan Parlak yerleşimi yakınındaki terk edilmiş Sazak Köyü (A2 ızgarası) rekreasyon imkanı bakımından farklı deneyimler sunmaktadır. Bu alanların diğer rekreasyon imkanları ile bütünleştiren bir yapıda rekreasyon planlamasının yapılması rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirilmesi ve verimli kullanılmasında oldukça önemli bir noktayı teşkil etmektedir.

Semboller

- Yerleşim
- Yol

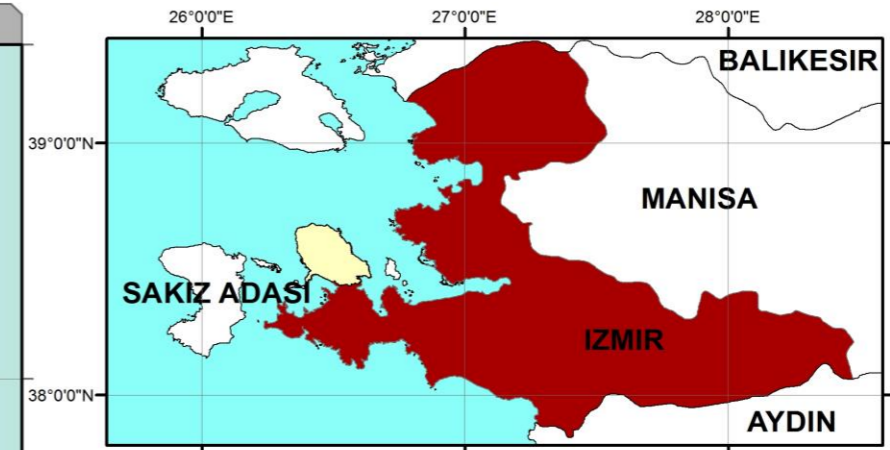
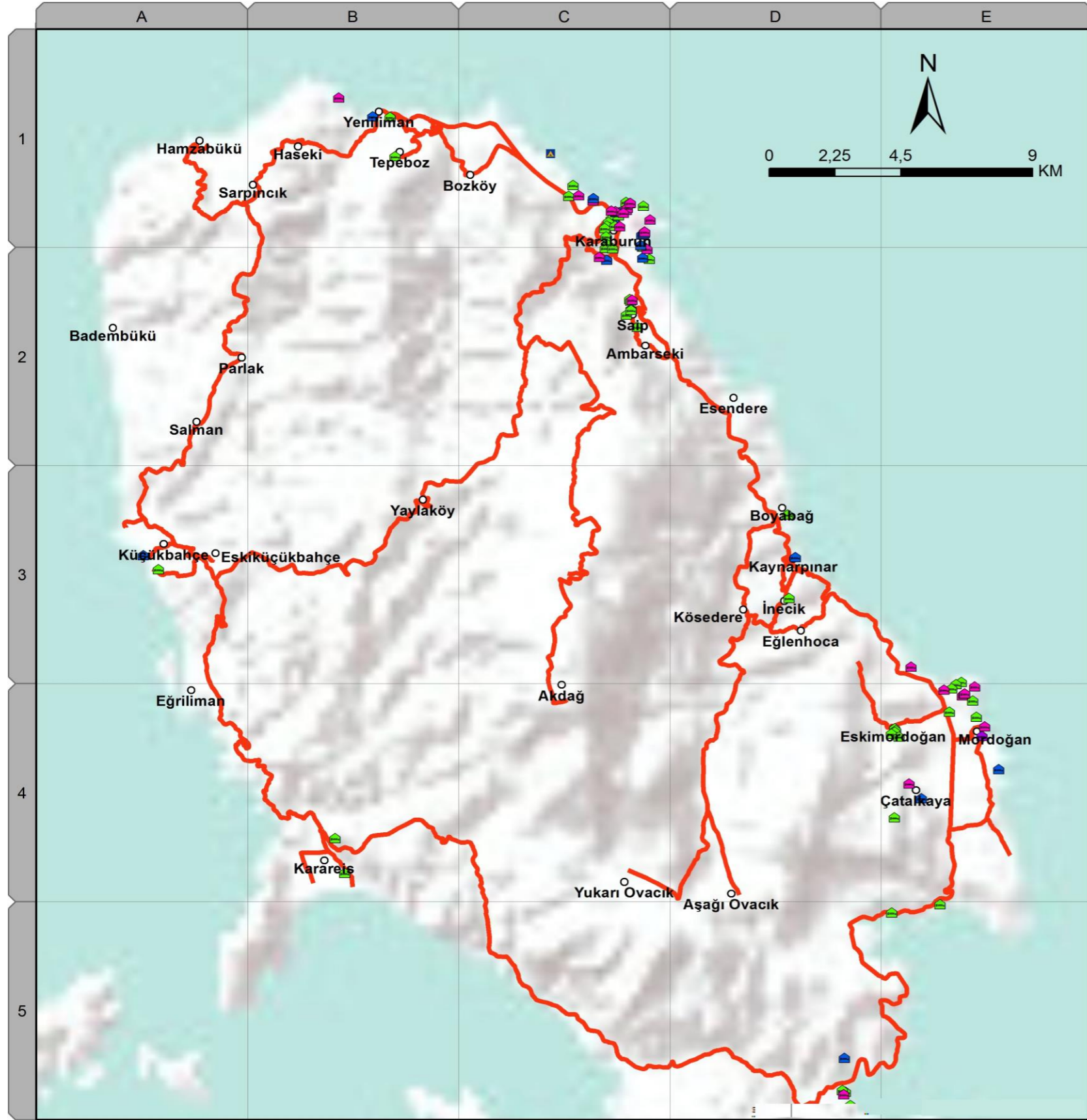
Tarihi Rekreasyon Öğeleri

- Tarihi Cami
- Eski Değirmen
- Eski İmalathane
- Höyük
- Mezarlar
- Müze
- Tarihi Savaş Alanı
- Tarihi Sit
- Tarihi Yapı
- Tarihi Yerleşim Alanı
- Tarihi Çeşme
- Tek Parça Tarihi Eser
- Terk Edilmiş Yerleşim

Şekil 33. Karaburun Tarihi Rekreasyon Öğeleri Haritası

Şekil 34’de Karaburun Yarımadası’nda yer alan konaklama imkanlarına yer verilmiştir. Haritaya bakıldığında konaklama imkanlarının genellikle Karaburun ve Mordoğan gibi kentsel dokunun hakim olduğu alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun dışında haritada özellikle ev pansiyonculuğunun yaygın biçimde Yarımada’da geliştiği gözden kaçırılmamalıdır. Rekreasyon fırsatları bakımından konaklama imkanları, açık alan rekreasyon deneyiminde bulunan kullanıcıların geceleme yapabilmesi ve Yarımada’da uzun süreli kalabilmesi anlamında oldukça önemlidir. Bu nedenle yüksek kapasiteli olmayan ev pansiyonculuğunun Yarımada’nın batı yerleşimlerinde de geliştirilmesi önemlidir.

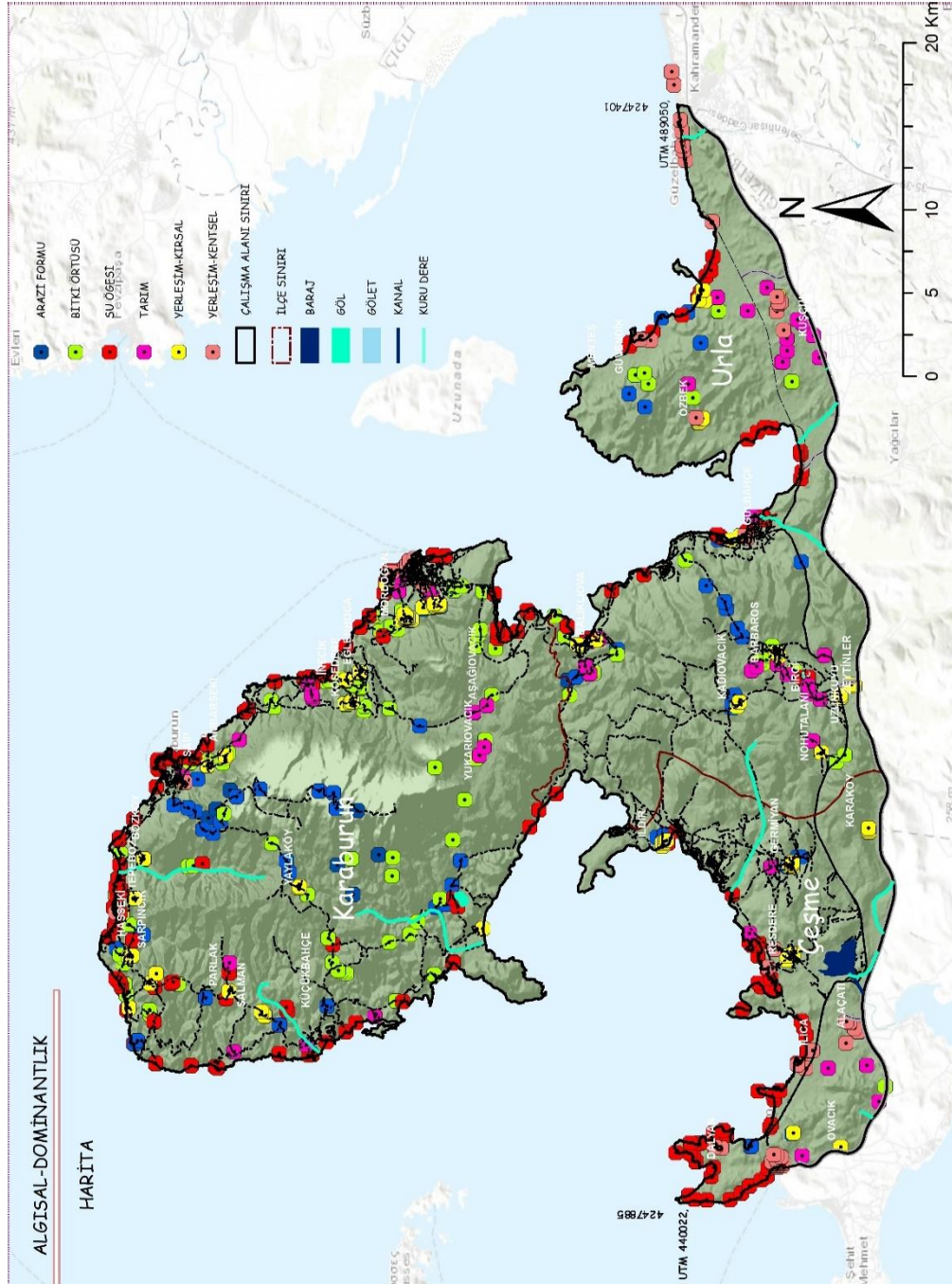
- Semboller**
- Yerleşim
  - Yol
- Konaklama İmkani**
- 🏠 Otel
  - 🏡 Pansiyon
  - 🏠 Ev
  - 🏠 Motel
  - ⛺ Kamp Tesisi

Şekil 34. Karaburun Konaklama İmkani Haritası

5.3.5.1.2. Açık alan rekreasyon kalitesi

Bu başlık altında EK-4 de yer alan görsel, algısal ve estetik değerlerin belirtildiği arazi sörveyindeki (saha çalışması) ağırlıklı puanların hesaplanmasıyla elde edilen harita görselleri ve bu görsellere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Toplam 16 değişken ile belirlenen peyzaj karakter analizi aynı zamanda açık alan rekreasyon kalitesi anlamında yorumlanmış ve haritaya aktarılmıştır. Söz konusu rekreasyon kalitesi ile ilgili ölçüm skalası 16 değişkenin toplam puanlarının ortalaması ile bulunmuştur. Aşağıda açık alan rekreasyon kalitesinin belirlenmesini sağlayan tüm değişkenlere (görsel-algısal-estetik) ilişkin haritalar her değişken için tek tek verilmiştir. Sonrasında Yarımada'nın tamamı için açık alan rekreasyon kalitesini gösteren haritaya yer verilmiş; ardından aktivite yada rekreasyon fırsatı bakımından (manzara, plaj, kamp alanları) rekreasyon kalitesinin gösterimini sağlayan harita ve bulgular ortaya konmuştur.

Şekil 35'te Karaburun Yarımadası'nda algısal değer- dominantlık özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar dominantlık bakımından arazi formu, bitki örtüsü, su ögesi, tarım, kırsal yerleşim ve kentsel yerleşim olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

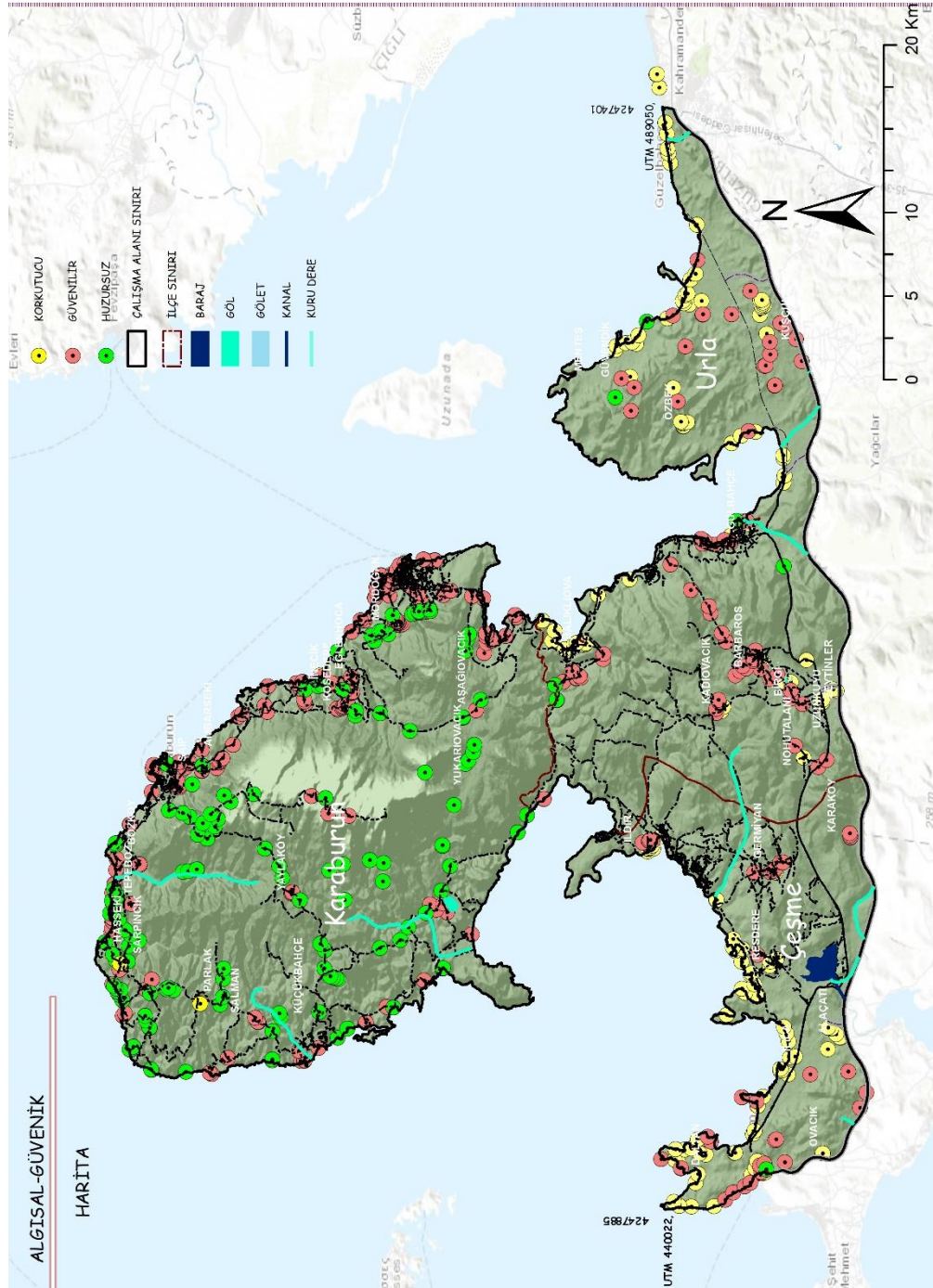

Şekil 35. Çeşme – Urla - Karaburun Algısal Değer-Dominantlık Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

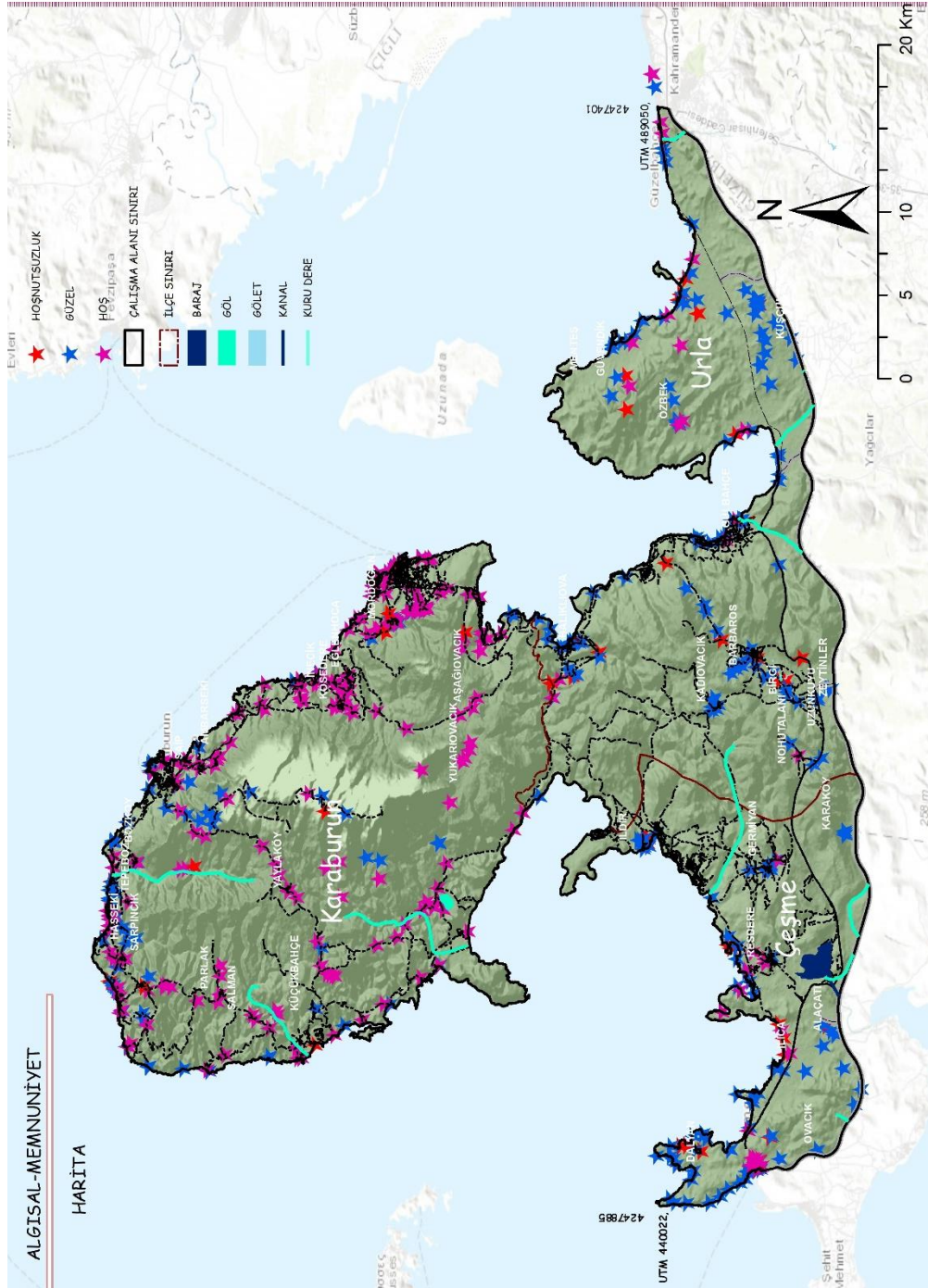
Şekil 36’da Karaburun Yarımadası’nda algısal değer- güvenlik özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar güvenlik bakımından güvenli, huzursuz, korkutucu olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

Şekil 36. Çeşme – Urla - Karaburun Algısal Değer-Güvenlik Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

Şekil 37’de Karaburun Yarımadası’nda algısal değer- memnuniyet özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar memnuniyet bakımından güzel, hoş, hoşnutsuzluk olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

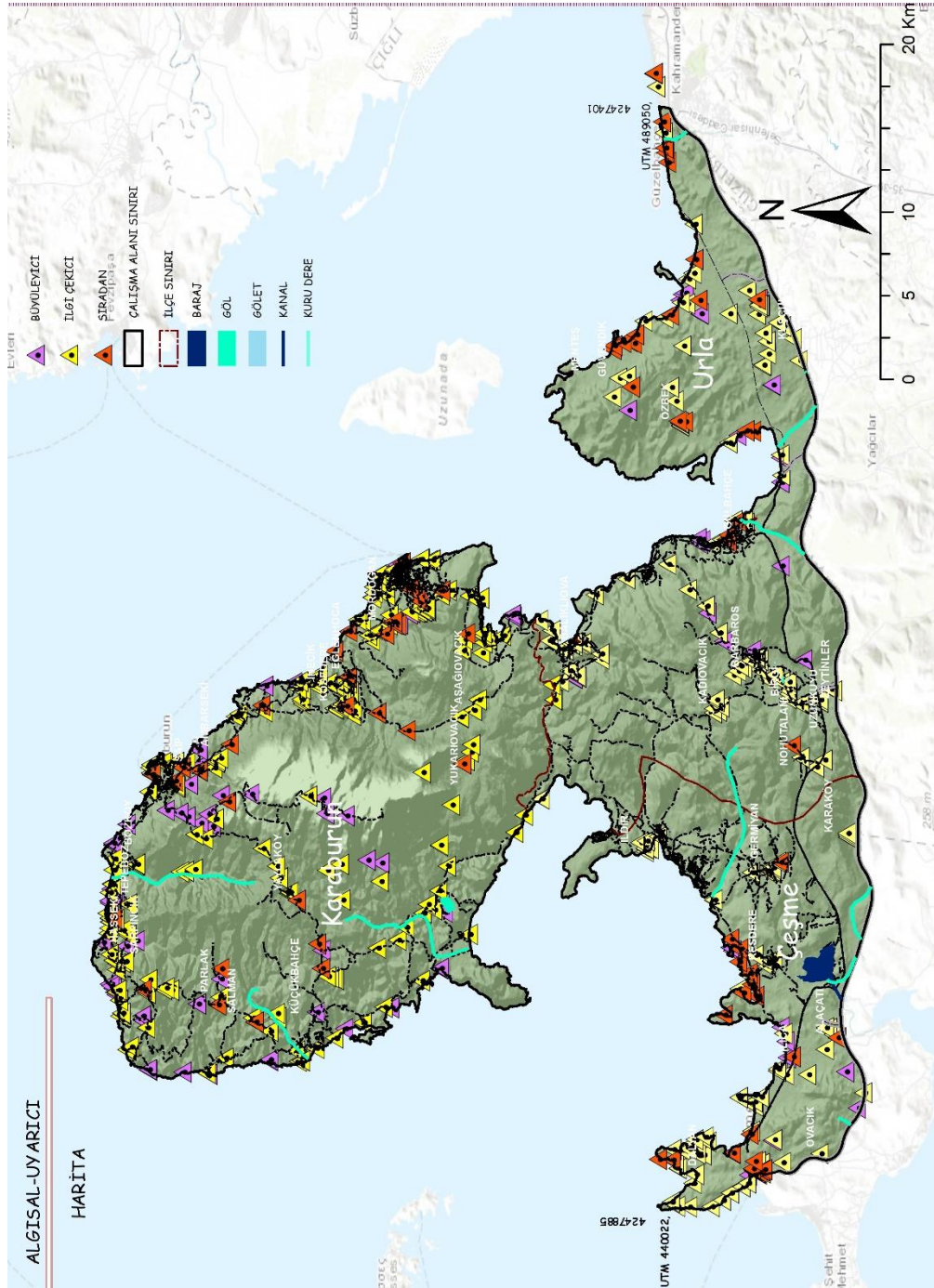

Şekil 37. Çeşme – Urla - Karaburun Algısal Değer-Memnuniyet Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

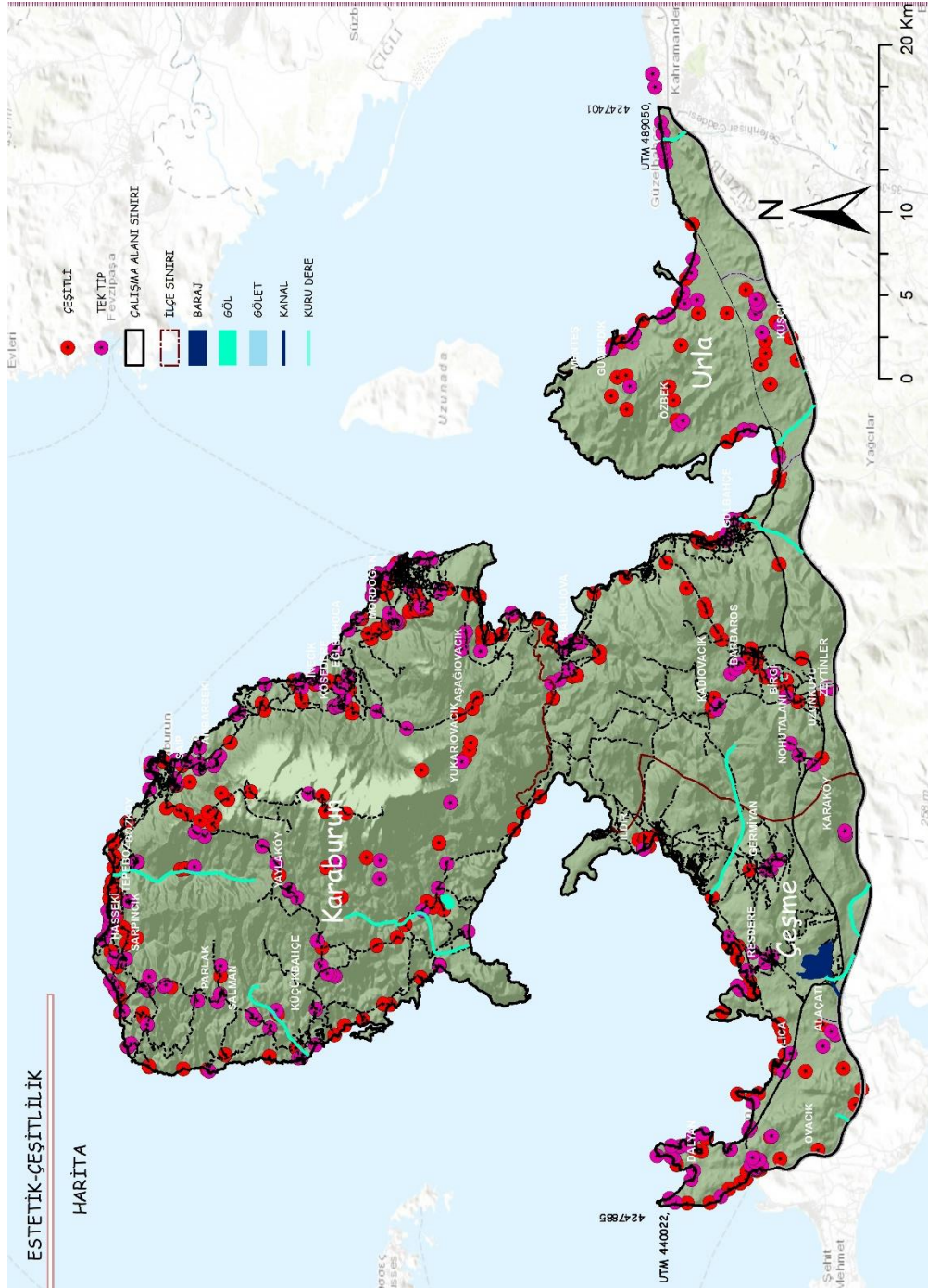
Şekil 38’de Karaburun Yarımadası’nda algısal değer- uyarıcı özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar uyarıcılık bakımından büyüleyici, ilgi çekici, sıradan olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

Şekil 38. Çeşme – Urla - Karaburun Algısal Değer-Uyarıcı Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

Şekil 39’da Karaburun Yarımadası’nda estetik değer- çeşitlilik özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar çeşitlilik bakımından çeşitli ve tek tip olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

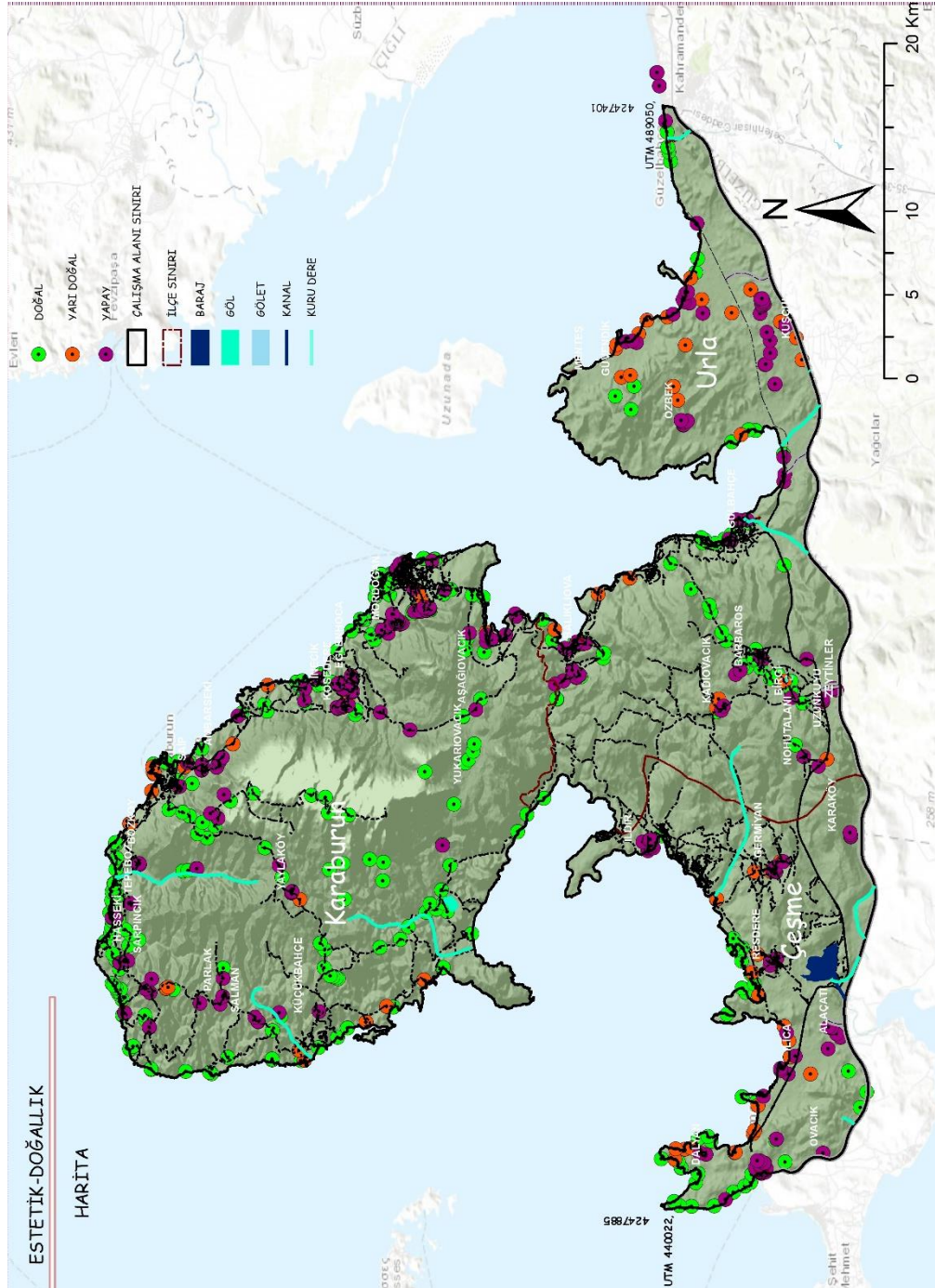
Şekil 39. Çeşme – Urla - Karaburun Estetik Değer-Çeşitlilik Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

Şekil 41’de Karaburun Yarımadası’nda estetik değer- doğallık özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar doğallık bakımından doğal, yarı doğal, yapay olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

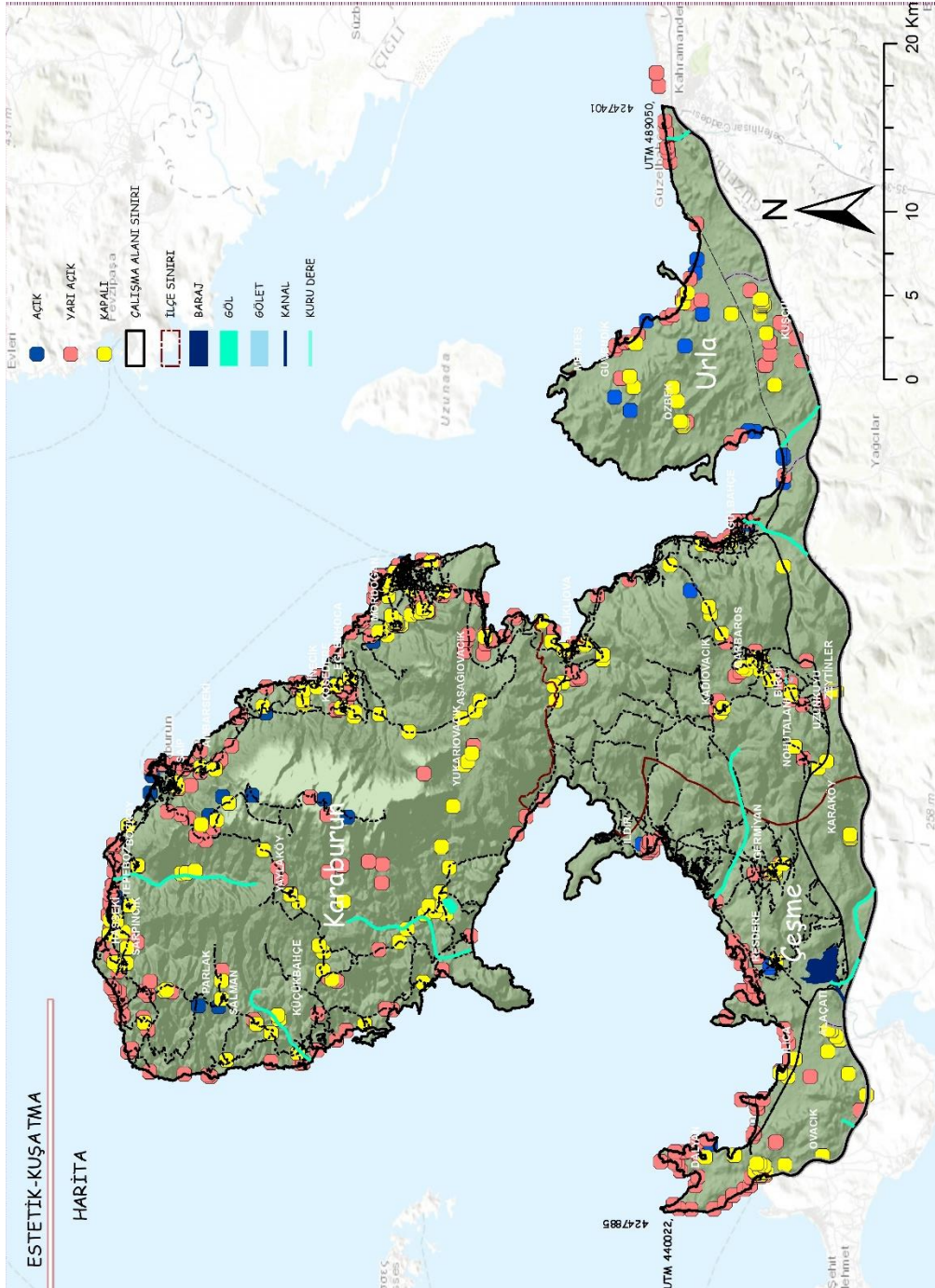

Şekil 41. Çeşme – Urla - Karaburun Estetik Değer-Doğallık Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

Şekil 42’de Karaburun Yarımadası’nda estetik değer- kuşatma özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar kuşatma bakımından açık, yarı açık, kapalı olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

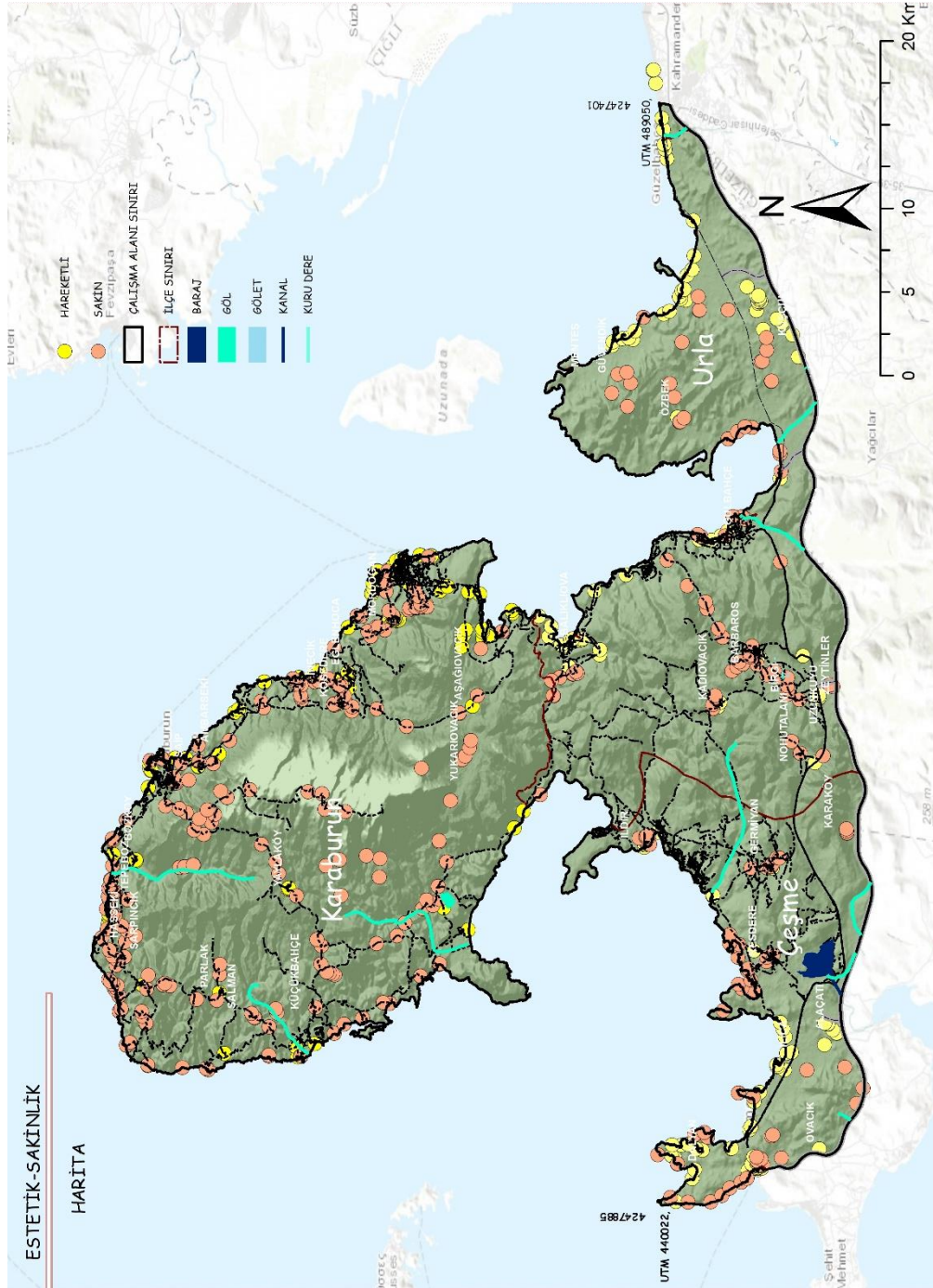
Şekil 42. Çeşme – Urla - Karaburun Estetik Değer-Kuşatma Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

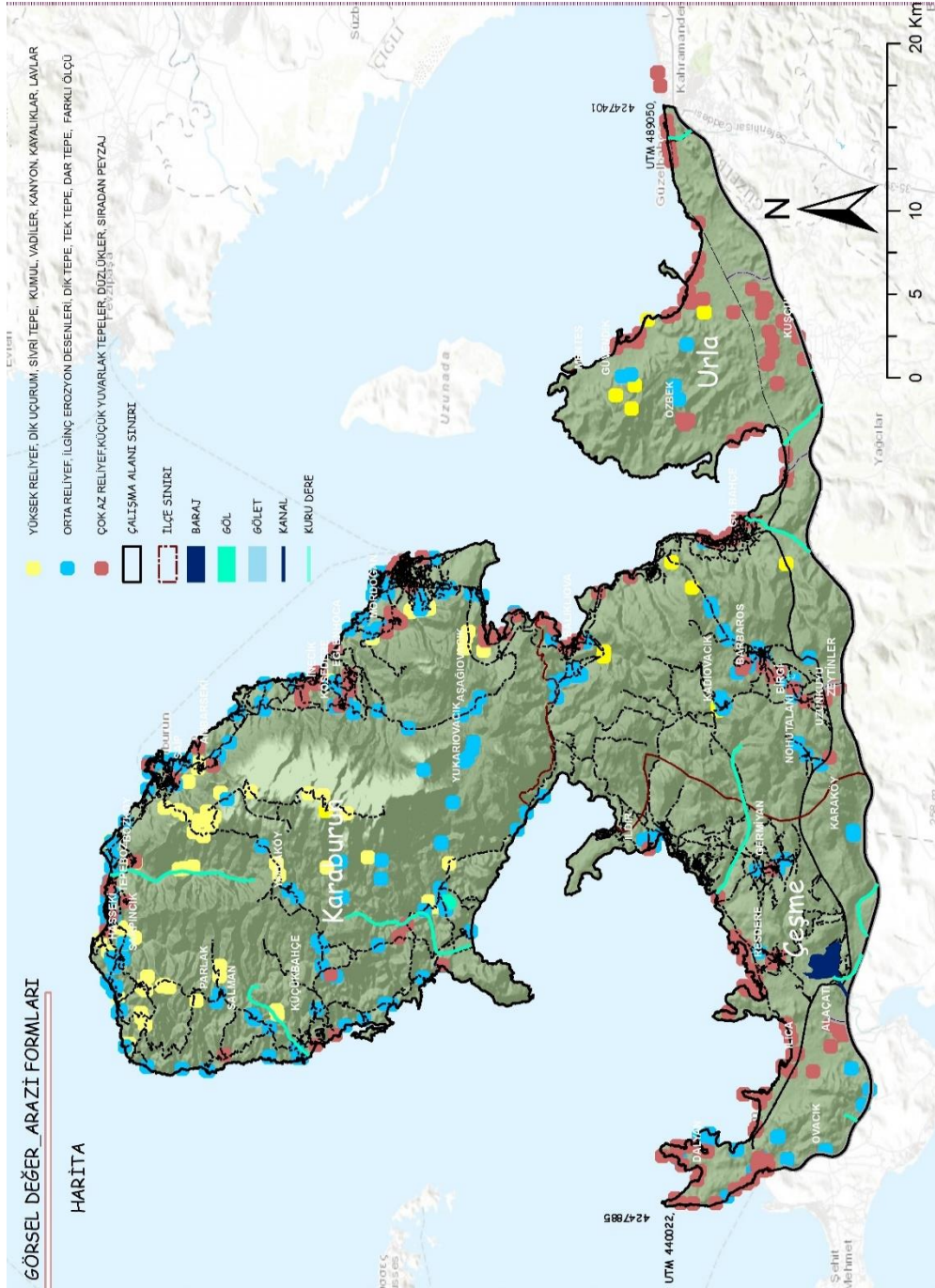
Şekil 44’de Karaburun Yarımadası’nda estetik değer- sakinlik özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar sakinlik bakımından hareketli ve sakin olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

Şekil 44. Çeşme – Urla - Karaburun Estetik Değer-Sakinlik Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

Şekil 45’de Karaburun Yarımadası’nda görsel değer- arazi formları özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar arazi formları bakımından yüksek reliyef, orta reliyef, çok az reliyef olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

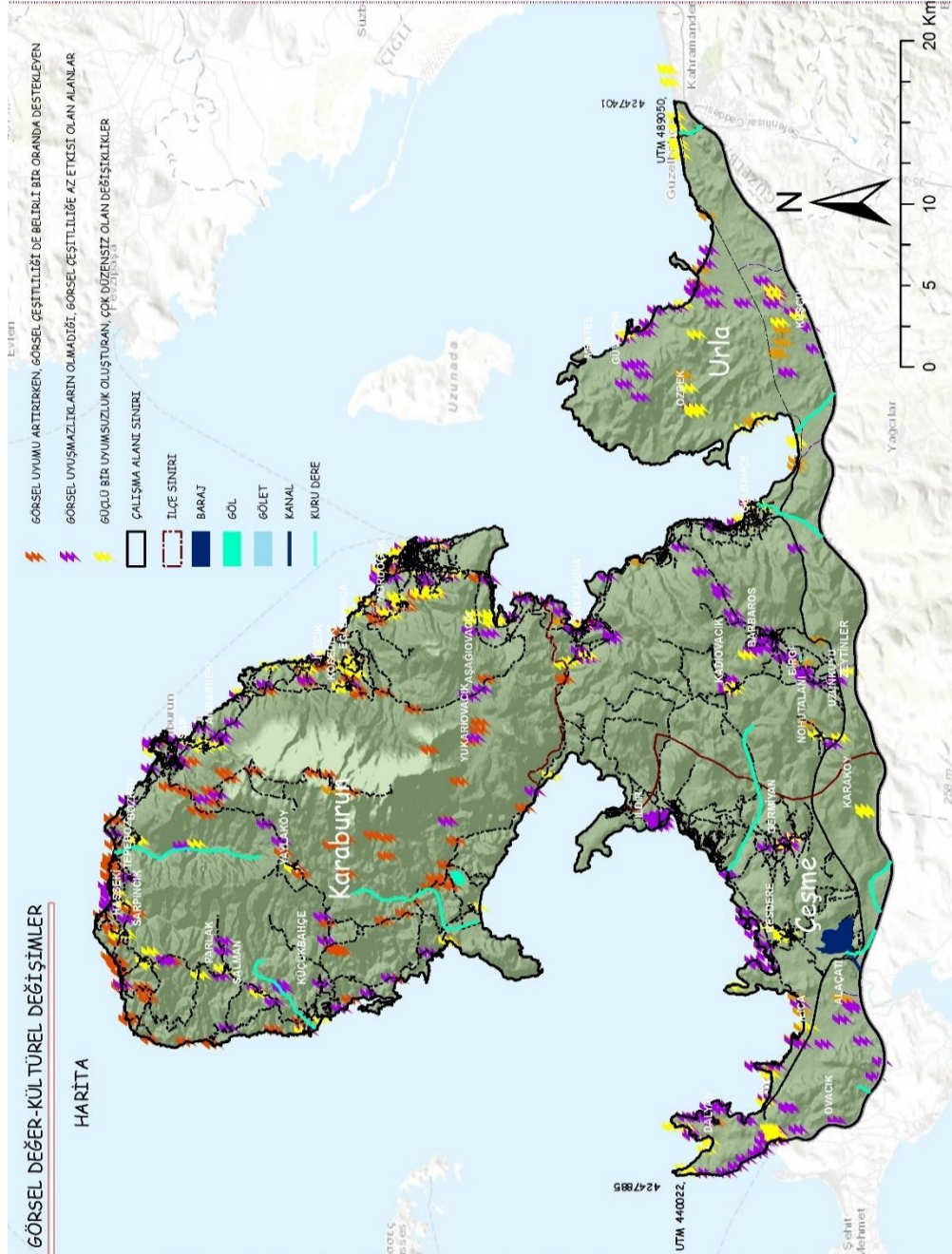

Şekil 45. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Arazi Formları Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

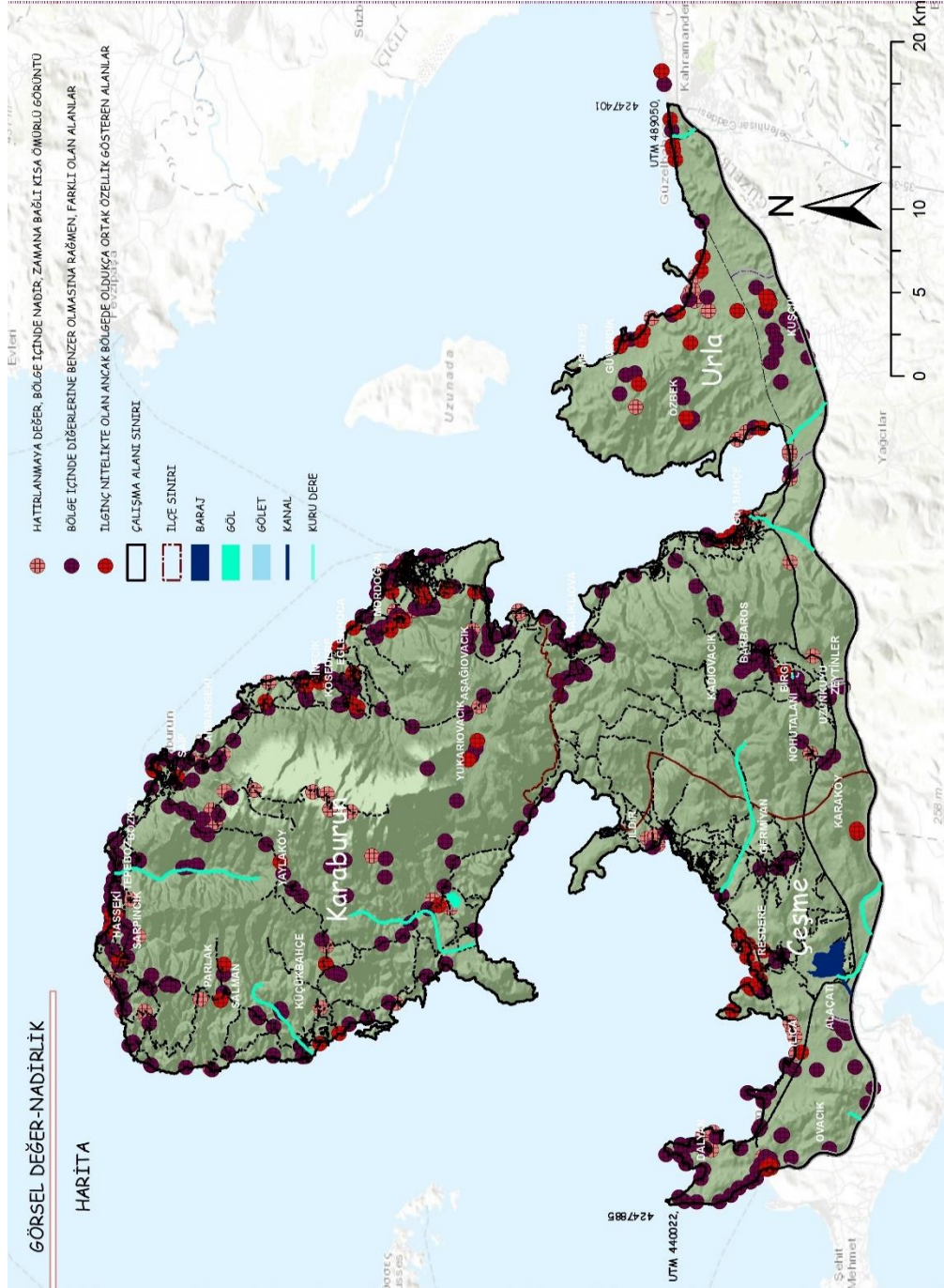
Şekil 46’da Karaburun Yarımadası’nda görsel değer- kültürel değerler özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar kültürel değerler bakımından Görsel uyumu artıran ve çeşitliliği destekleyen alanlar, görsel uyumsuzluğun olmadığı ancak çeşitliliğe etkisi bulunmayan alanlar, yüksek ölçüde görsel uyumsuzluğun olduğu düzensiz alanlar olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

Şekil 46. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Kültürel Değişimler Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

Şekil 47'de Karaburun Yarımadası'nda görsel değer- nadirlik özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar nadirlik bakımından hatırlanmaya değer alanlar, bölge içinde benzer ama farklı alanlar, ilginç ancak bölgede aynı özelliklere sahip alanlar olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

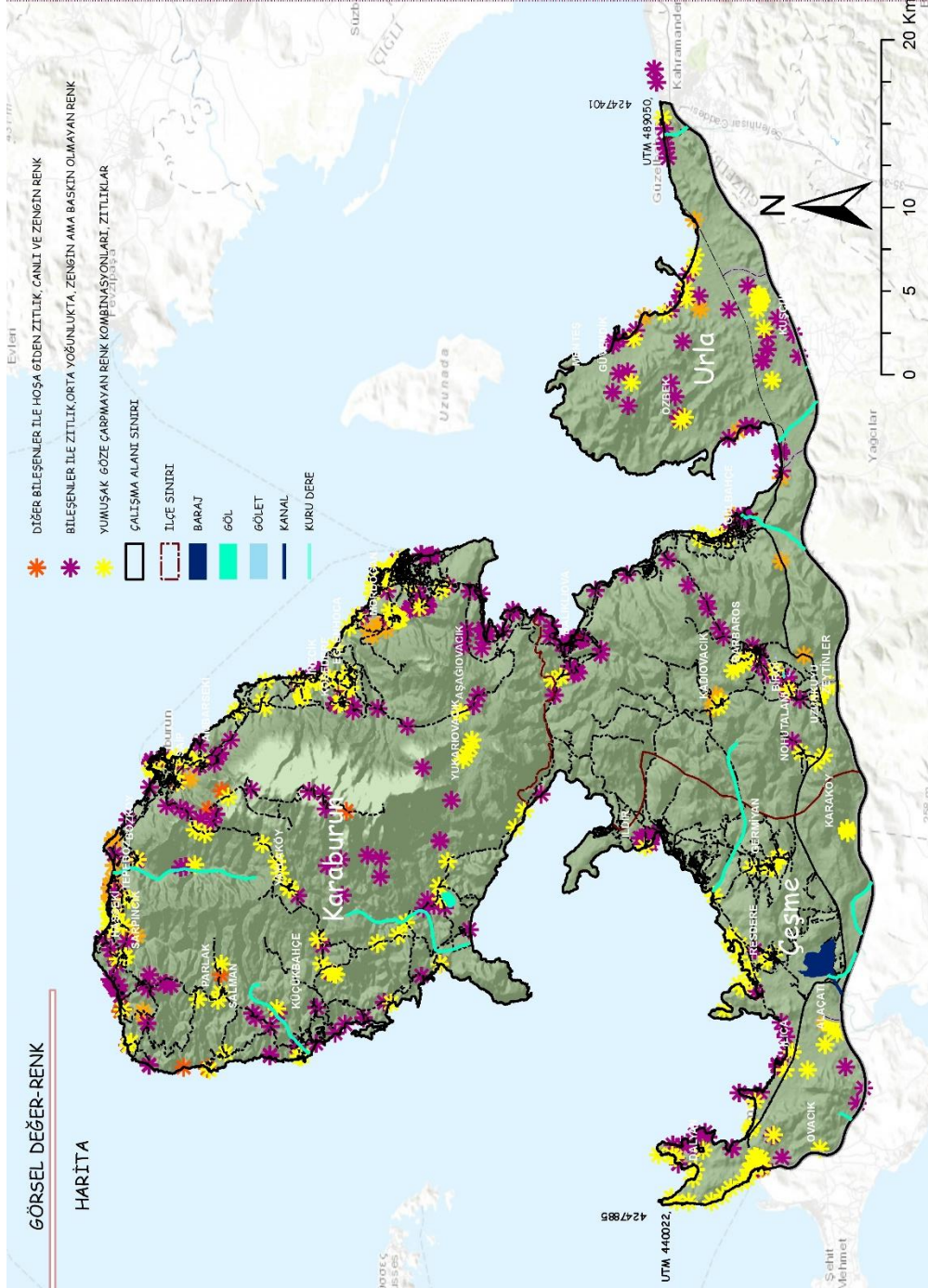

Şekil 47. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Nadirlik Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

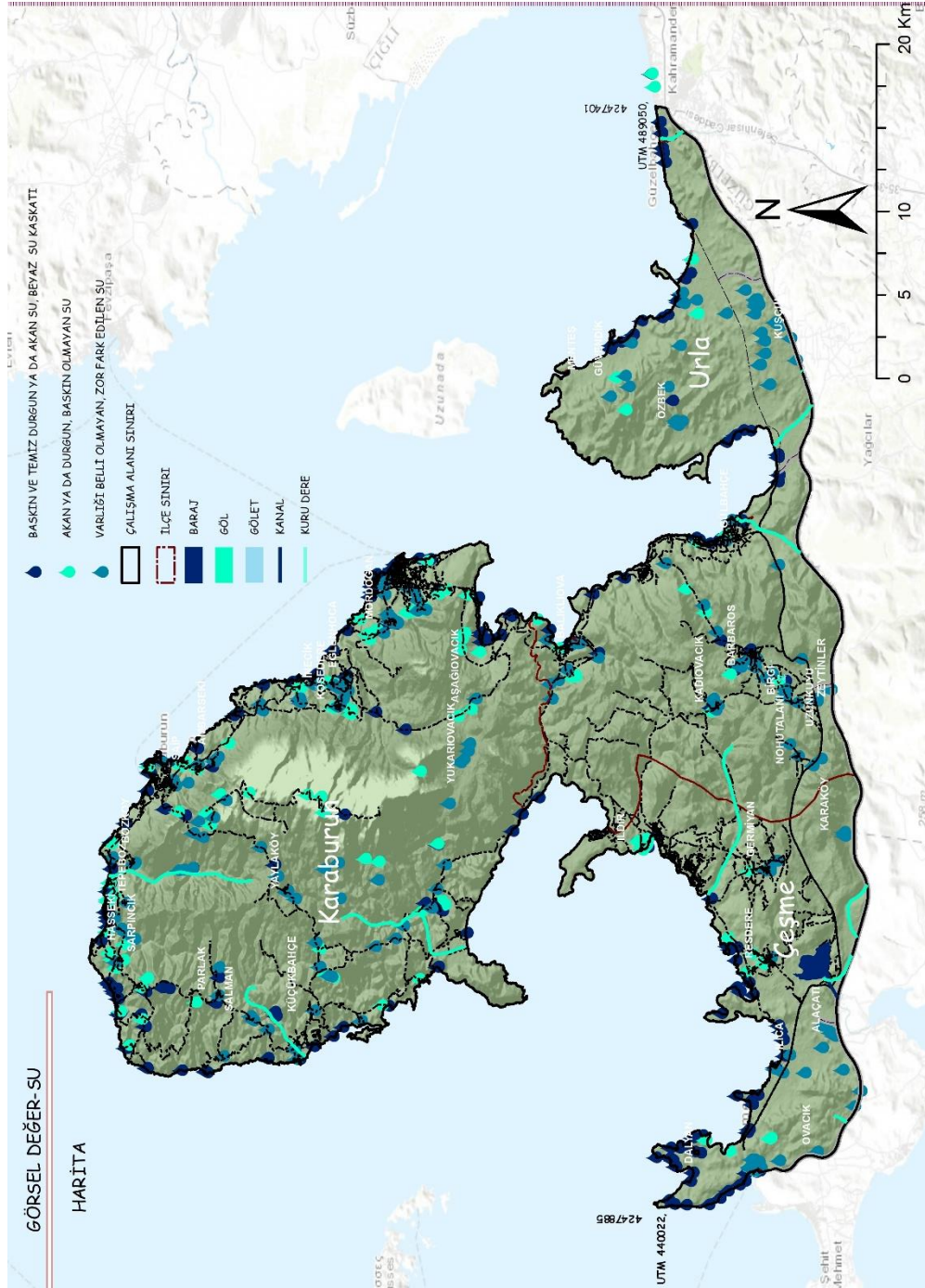
Şekil 48’de Karaburun Yarımadası’nda görsel değer- renk özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar renk bakımından canlı ve zengin renk, zengin ama baskın olmayan renk, göze çarpmayan renk zıtlıkları olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

Şekil 48. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Renk Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

Şekil 49’da Karaburun Yarımadasında görsel değer- su özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar su bakımından baskın, baskın olmayan, varlığı belli olmayan (zor fark edilen) olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

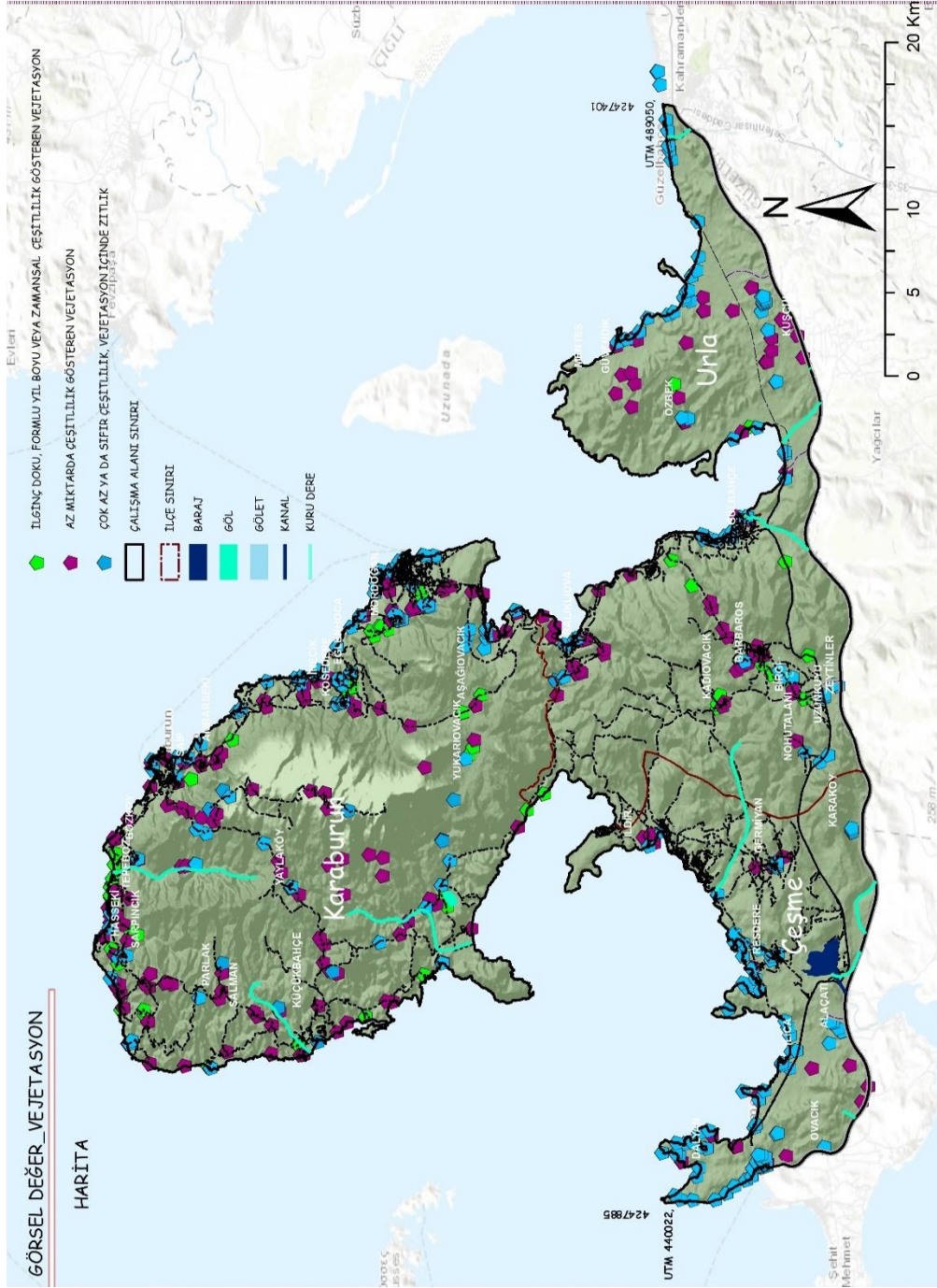

Şekil 49. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Su Haritası

Kaynak: Alparslan, 2017

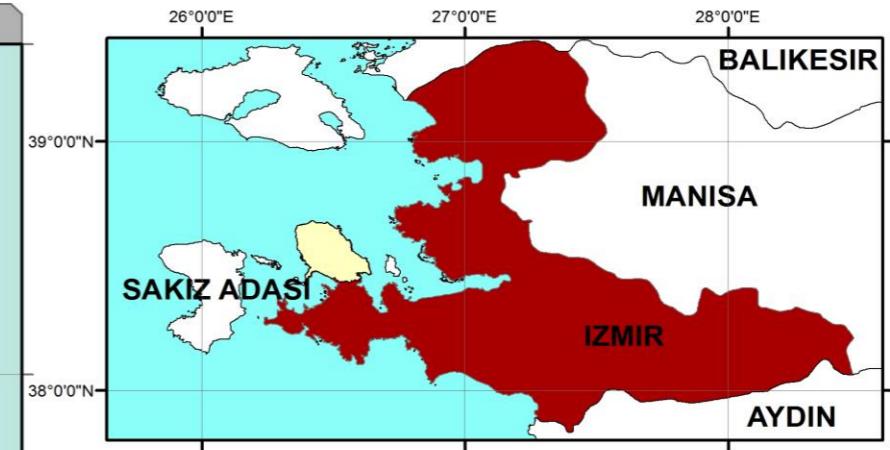
Şekil 50’de Karaburun Yarımadası’nda görsel değer- vejetasyon özelliğine ilişkin peyzaj karakterine yer verilmiştir. Haritada işaretlenen konumlar vejetasyon bakımından ilginç doku (çok çeşitli), Az miktarda çeşitlilik, Çok az ya da sıfır çeşitlilik olarak çeşitlilik göstermektedir. Rekreasyon kalitesi bağlamında bu skala sırasıyla iyiden-kötüye doğru bir paralellik göstermektedir.

Şekil 50. Çeşme – Urla - Karaburun Görsel Değer-Vejetasyon Haritası

Kaynak: Alparşlan, 2017

Şekil 51’de Karaburun Yarımadası’ndaki rekreasyon kalitesi gösterilmiştir. Rekreasyon kalitesine ilişkin skala sırasıyla çok kötü, kötü, orta, iyi, çok iyi şeklinde verilmiştir. Skalada bu değerleri belirlemek için yukarıda sıralanan Çeşme – Urla – Karaburun Yarımadaı görsel, algısal, estetik değerlere ait puanlamadan yararlanılmıştır. Buna göre haritaya bakıldığında genel olarak Yarımada’daki rekreasyon kalitesinin iyi ve orta seviyede olduğu, rekreasyon kalitesi bakımından çok kötü değerinin bulunmadığı, A1, B1, C1 ve C2, C3 ızgaralarında rekreasyon kalitesinin çok iyi olduğu görülmektedir. Ayrıca yine haritaya bakıldığında kentsel dokunun arttığı alanlarda çok iyi rekreasyon kalitesinin bulunmadığına ilişkin bir yargıda öngörülebilir.

Semboller

○ Yerleşim

— Yol

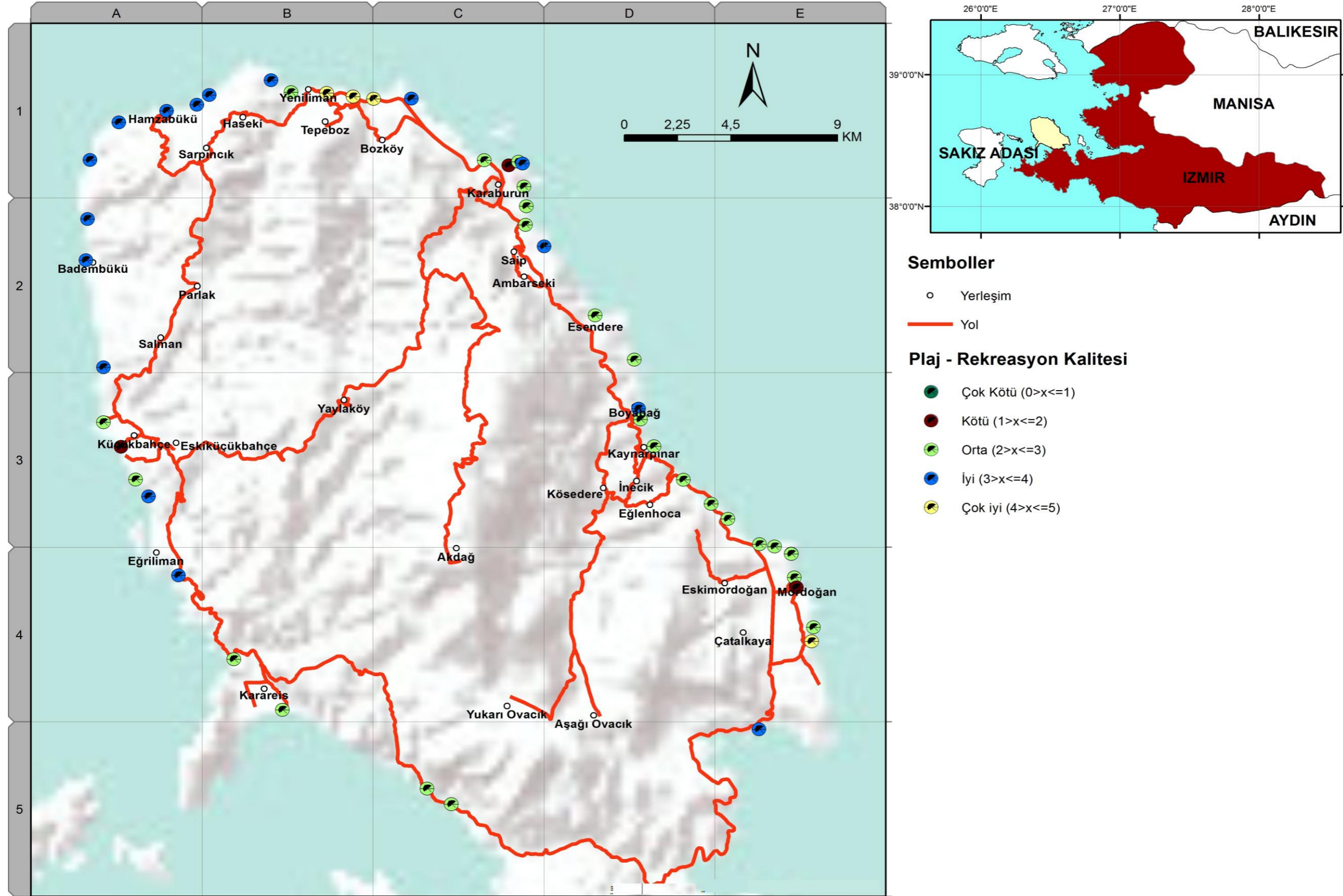
Rekreasyon Kalitesi

- Çok Kötü ($0 > x \leq 1$)
- Kötü ($1 > x \leq 2$)
- Orta ($2 > x \leq 3$)
- İyi ($3 > x \leq 4$)
- Çok iyi ($4 > x \leq 5$)

Şekil 51. Karaburun Rekreasyon Kalitesi Haritası

Şekil 52’de Karaburun Yarımadası’nda yer alan plajların rekreasyon kalitesi bakımından değerlendirilmesine yer verilmiştir. Buna göre harita incelendiğinde Yarımada’nın batı kısmında yer alan plajlarda rekreasyon kalitesinin orta; doğusunda yer alan plajlarda ise iyi olarak dağılım gösterdiği görülmektedir. Burada dikkat çeken en önemli nokta ise haritanın kuzeyinde B1 ızgarasında kalan bölgedeki plajların rekreasyon kalitesi bakımından oldukça iyi durumda olmasıdır. Genel olarak haritada Karaburun yarımadasında plajlar bakımından rekreasyon kalitesinin yüksek olduğu mevkiilerin kuzey ve kuzey batı bölgeleri olduğu öngörülebilir. Buna ek olarak; bu alanların daha öncede ifade edildiği üzere genellikle bakir plaj olma özelliğine sahip olduğu bilinmektedir.

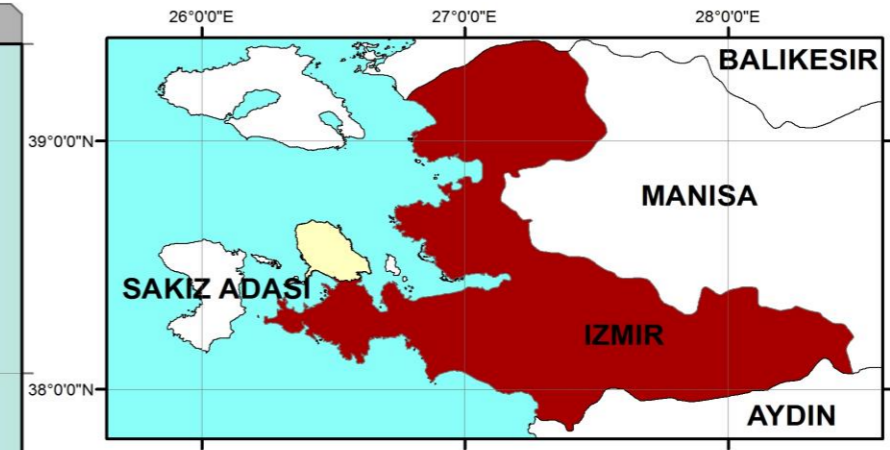
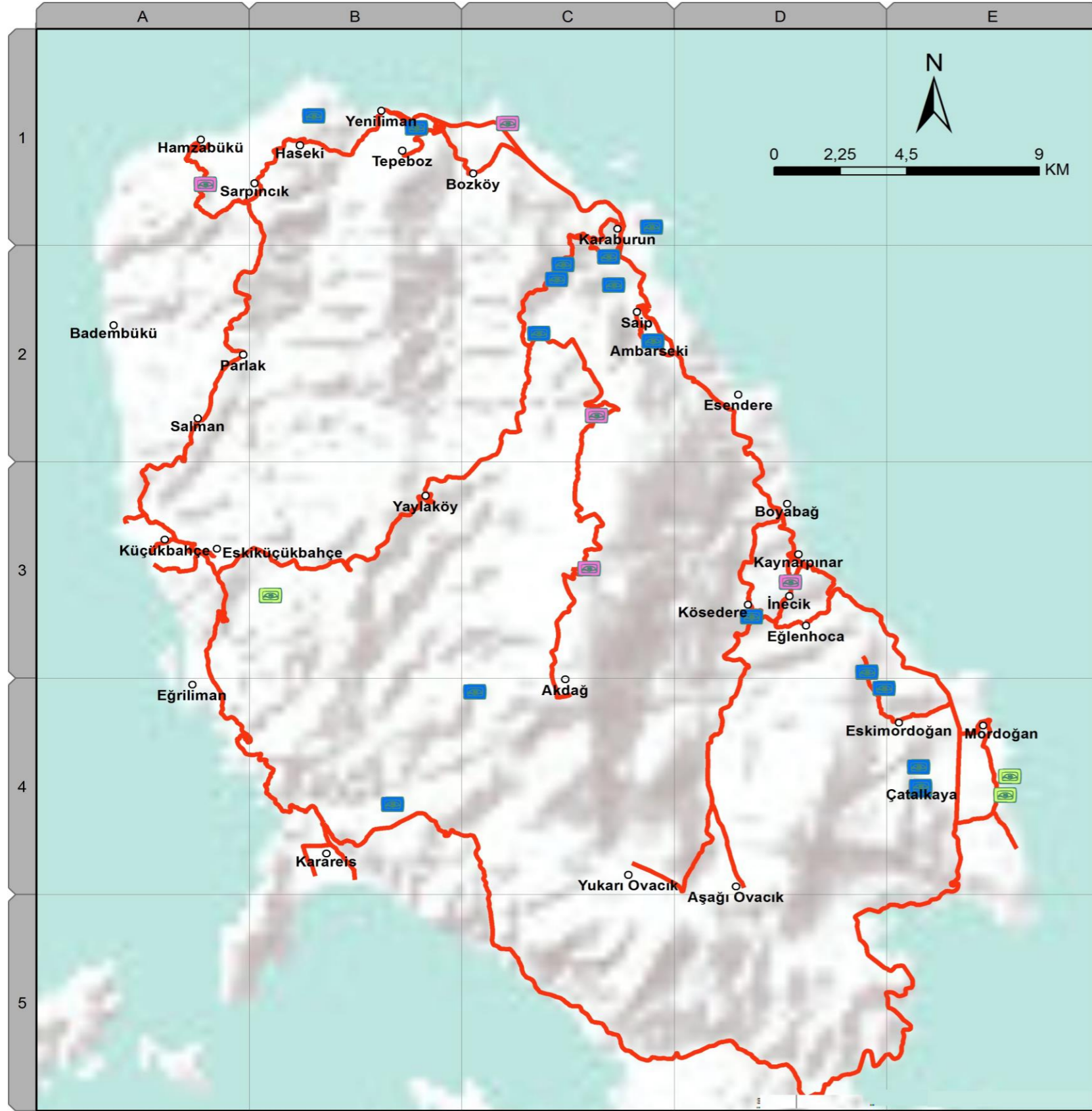

Şekil 52. Karaburun Plaj - Rekreasyon Kalitesi Haritası

Şekil 53’de Karaburun Yarımadası’nda yer alan manzara noktalarının rekreasyon kalitesi bakımından değerlendirilmesine yer verilmiştir. Harita incelendiğinde genel olarak Yarımada’daki bakı noktalarının rekreasyon kalitesi bakımından oldukça iyi olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra özellikle Akdağ, Sarpıncık gibi mevkiilerde rakımın yüksek olması nedeniyle Yarımada ve çevresine hakim bakı noktalarının olduğu ve bu noktaların manzara gibi rekreasyon fırsatlarının kalitesi bakımından oldukça yüksek değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Semboller

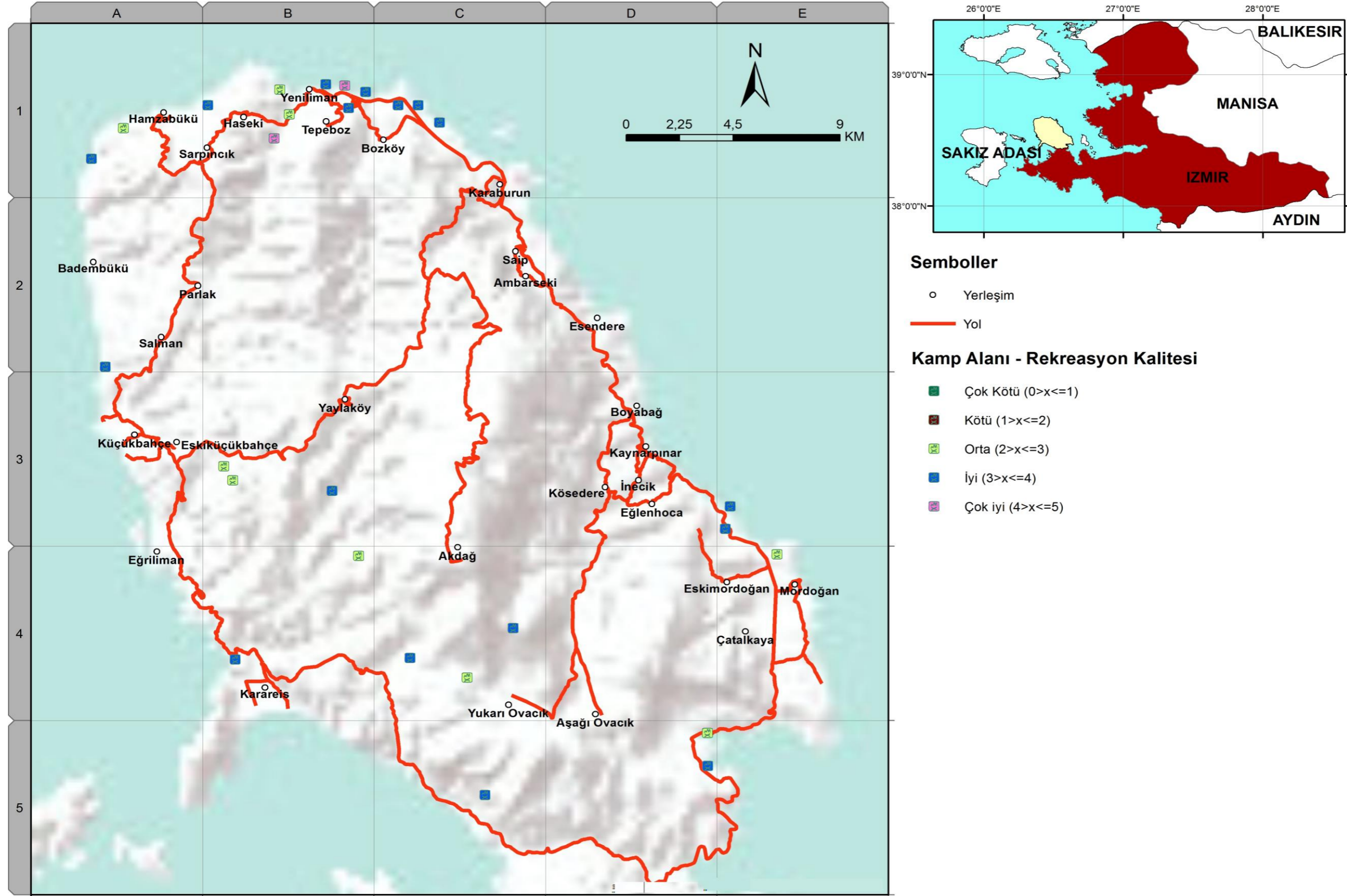
- Yerleşim
- Yol

Manzara - Rekreasyon Kalitesi

- Çok kötü ($0 > x \leq 1$)
- Kötü ($1 > x \leq 2$)
- Orta ($2 > x \leq 3$)
- İyi ($3 > x \leq 4$)
- Çok iyi ($4 > x \leq 5$)

Şekil 53. Karaburun Manzara - Rekreasyon Kalitesi Haritası

Şekil 54’de Karaburun Yarımadası’nda yer alan kamp alanlarının rekreasyon kalitesi bakımından değerlendirilmesine yer verilmiştir. Harita incelendiğinde genel olarak kamp alanı rekreasyon kalitesinin Yarımada’da iyi ölçekte yer aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, özellikle B1 ızgarasında yer alan bölgenin, hem kamp alanı bölgesinin çokluğu hem de kalitesi bakımından oldukça iyi nitelikte bir alan özelliğine sahip olduğu görülmektedir. Buradan hareketler özellikle yarımadanın kuzeyinde yer alan alanlarda kamp ve kampa ilişkin rekreasyon planlamasının gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Şekil 54. Karaburun Kamp Alanı - Rekreasyon Kalitesi Haritası

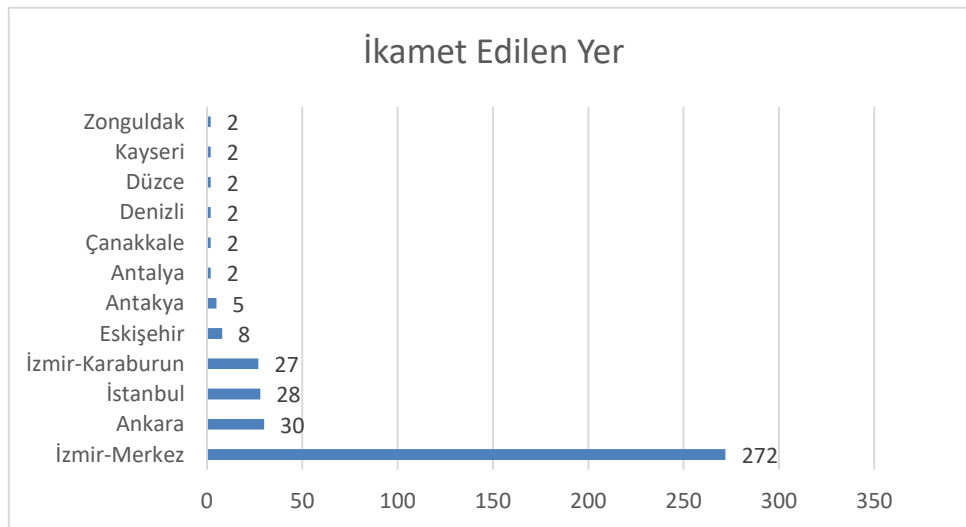
5.3.5.2. Açık alan rekreasyon talebinin belirlenmesi

Bu başlık altında açakalan rekreasyon kullanıcılarına yönelik kullanıcı beklentileri, talepleri, tercihleri ve demografik özelliklerini öğrenmeye yönelik anket uygulamasının sonuçları ortaya konmuştur. Bu sonuçlar üç alt başlık halinde verilmektedir. Sırasıyla bu alt başlıklar rekreasyon kullanıcılarına ilişkin demografik bilgiler, rekreasyon kullanıcılarının açık alan rekreasyon aktivitelerine erişimi, rekreasyon kullanıcılarının bölgedeki doğal alanlara ilişkin tercih, beklenti ve tutumlarından oluşmaktadır.

5.3.5.2.1. Rekreasyon kullanıcılarına ilişkin demografik bilgiler

Anketin bu bölümünde rekreasyon kullanıcılarından ikamet, mülkiyet sahipliği, yaş, cinsiyet, gelir ve hane halkı yıllık geliri gibi bilgiler vermesi istenmiştir. Buna göre sırasıyla aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

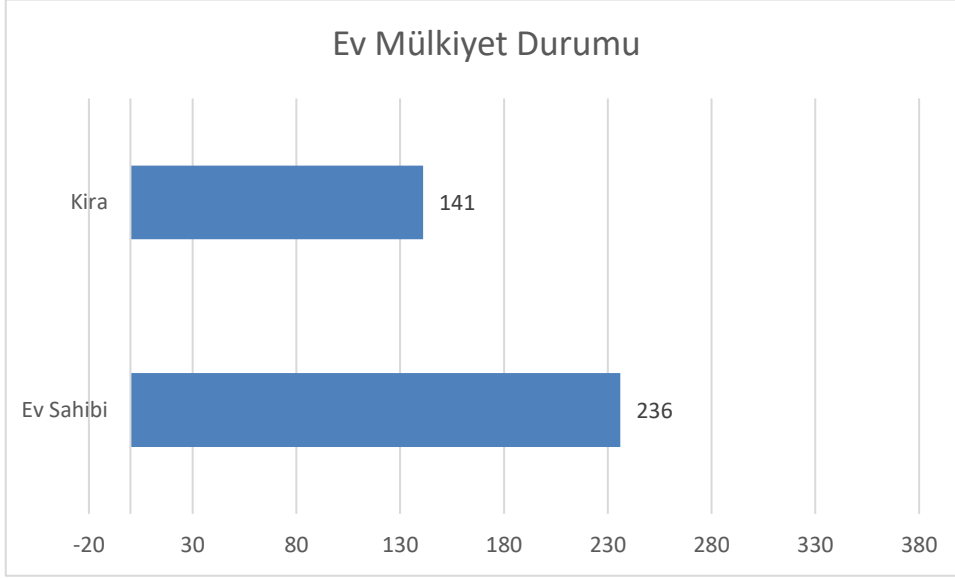
Şekil 55'te katılımcıların ikamet ettikleri iller gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların büyük ve önemli kısmı İzmir merkezden (N=272) Karaburun'a geldiği görülmektedir. Bu durumda Karaburun'un genellikle günübirlik geziler için tercih edildiği söylenebilir. Ayrıca bölgede hazırlanacak bir rekreasyon planlamasında diğer alanlara göre üstünlük sağlayacak fırsatların ön plana çıkarılmasıyla birlikte farklı illerden turistlerin Karaburun'u tercih etmesi sağlanabilir.

Şekil 55. Demografik Bilgiler – İkamet Edilen Yer

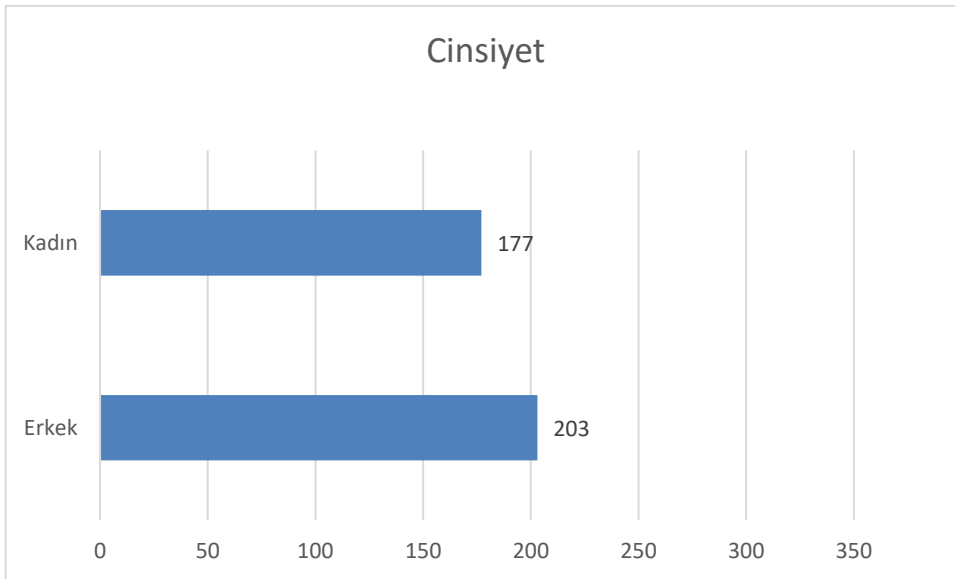

Şekil 56’da katılımcıların ev mülkiyet durumları gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların daha çok oturdukları evin sahibi olduğu (N=236) ortaya konmuştur. Buradan hareketle katılımcıların nispi olarak maddi durumlarının iyi olduğu söylenebilir.

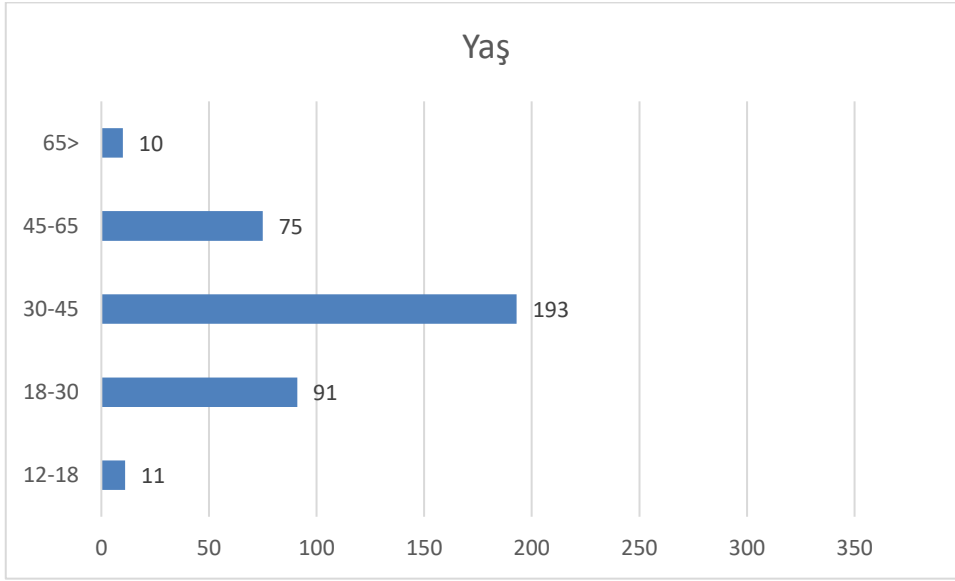
Şekil 56. Demografik Bilgiler – Ev Mülkiyet Durumu

Şekil 57’de katılımcıların cinsiyet bilgileri gösterilmiştir. Buna göre anket katılımcılarında erkeklerin (N=203) kadın katılımcılardan (N=177) nicelik anlamında fazla olduğu görülmektedir.

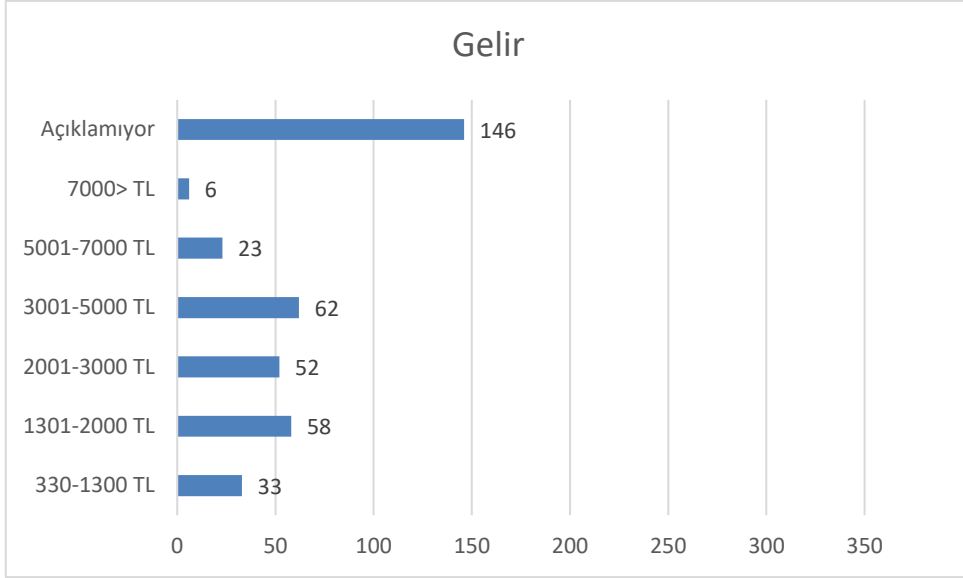
Şekil 57. Demografik Bilgiler – Cinsiyet

Şekil 58’de katılımcıların yaş bilgileri gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan 30-45 yaş aralığına sahip olanlar (N=193) tüm katılımcıların yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Bir diğer önemli nokta 30 yaş altı katılımcıların 30 yaş üstünden oldukça düşük oranda bulunmasıdır. Bu durum genellikle 30 yaş üstü turistlerin Karaburun’u tercih ettiğine işaret etmektedir. Bu anlamda rekreasyon planlamasında rekreasyon fırsatlarının 30 yaş altı yaş grubunu da kapsayacak şekilde çeşitlendirilmesi oldukça önemlidir.

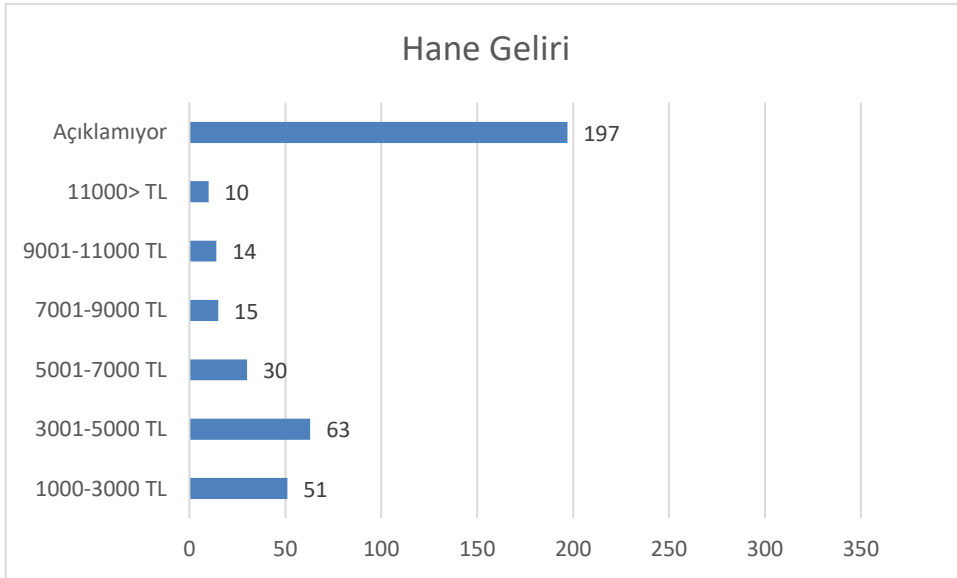
Şekil 58. Demografik Bilgiler – Yaş

Şekil 59’da katılımcıların kişisel gelir bilgileri gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların çoğu (N=146) gelirini açıklamak istememiştir. Katılımcıların geri kalanlarına bakıldığında en çok 3001-5000 TL arasında (N=62) gelire sahip olanlar olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla 1301-2000 TL (N=58) ve 2001-3000 TL (N=52) grubundakilerin geldiği görülmektedir. Bu durum ortalamada katılımcıların 2500-3000 TL arasında gelire sahip olduğu görülebilir. Buradan hareketle Karaburun’a gelen turistlerin orta gelir grubunda olduğu söylenebilir.

Şekil 59. Demografik Bilgiler – Gelir

Şekil 60’da katılımcıların hane geliri ile ilgili bilgiler gösterilmiştir. Buna göre Katılımcıların yarısından fazlası (N=197) hane gelirini açıklamak istememiştir. Geri kalanlara bakıldığında en çok 3001-5000 TL arasında hane gelirine sahip kişiler olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla 1000-3000 TL (N=51) ve 5001-7000 TL (30) hane gelir grubu geldiği görülmektedir. Buradan hareketle kişisel geliri destekler biçimde hane gelirinde de Karaburun’u daha çok orta gelir grubu turistlerin tercih ettiği öngörülebilir.

Şekil 60. Demografik Bilgiler – Hane Geliri

5.3.5.2.2. *Rekreasyon kullanıcılarının açık alan rekreasyon aktivitelerine erişimi*

Anketin bu bölümünde rekreasyon kullanıcılarından ziyaretçi tipi, rekreasyon aktivitelerine katılımın önemi, aktivitelere katılım zamanı, katılımıla ilgili bilgiye erişim, son bir yılda yaptıkları doğal ve korunan alanları ziyaret durumları, açık alan rekreasyon fırsatlarının geliştirilmesinde en önemli değişkenler, kamp alanı türleri, son bir yılda katıldıkları rekreasyon türleri (açık alan rekreasyonu, spor, suyla ilgili rekreasyon, sürüş deneyimi, doğa/açık alan aktiviteleri, doğa açık alan kış aktiviteleri) gibi açık alan rekreasyon aktivitelerine erişime ilişkin bilgiler vermesi istenmiştir. Buna göre sırasıyla aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 33’de katılımcılardan Karaburun’da bulunma sebeplerine ilişkin bilgiler gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların %40’ı Karaburun’da ikincil konut sahibi kişilerden oluşmaktadır. Sonrasında %26,8 günübirlik katılım gösteren turistlerin olduğu görülmektedir. Burada en dikkat çeken husus konaklayan turistlerin %15,8 gibi düşük bir oranda kalmasıdır. Buradan hareketle hem turizm hem de rekreasyon planlamasında konaklama imkanları ve buna bağlı alt yapı ve rekreasyon fırsatlarının geliştirilmesi gerektiği öngörüsü ortaya konulabilir.

Tablo 33. Ziyaretçi Tipi

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Yazlıkçı	155	40,8
Günübirlik Turist	102	26,8
İkamet Eden (Yerli)	63	16,6
Konaklayan Turist	60	15,8
TOPLAM	380	100

Tablo 34’de katılımcıların rekreasyon aktivitelerine katılımının önemine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların %57,1’i rekreasyona katılımın önemli olduğunu, %38,7’si için ise çok önemli olduğu görülmektedir. Bu durum katılımcıların çoğunun rekreasyona katılımın kendileri için önemli olduğunu gösterdiği söylenebilir.

Tablo 34. Rekreasyon Aktivitelerine Katılımın Önemi

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Önemli	217	57,1
Çok Önemli	147	38,7
Önemsiz	16	4,2
Cevap Yok	0	0
TOPLAM	380	100

Tablo 35’te katılımcıların rekreasyon aktivitelerine katılma zamanına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların %62,6’sı hafta sonu rekreasyon aktivitelerine katılmayı tercih ederken; katılımcıların sadece %11’i rekreasyon etkinliklerine hafta içi katılmaktadır. Bu durumda olası bir rekreasyon planlamasında hem günlük taşıma kapasitelerinin sorgulanması gerektiğini hem de rekreasyon fırsatlarının yerelde de geliştirilerek haftanın tüm günlerine yayılması için gerekli gelişim ve tedbirlerin alınması öngörüsünü ortaya koymaktadır.

Tablo 35. Rekreasyon Aktivitelerine Katılma Zamanı

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Hafta sonu	238	62,6
Hem hafta sonu hem hafta içi	100	26,3
Hafta içi	42	11,1
Cevap Yok	0	0
TOPLAM	380	100

Tablo 36’da katılımcıların rekreasyon aktiviteleriyle ilgili bilgiye erişim biçimlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların özellikle tavsiye (%58,9) ve internet (58,2) yoluyla rekreasyon aktivitelerinden haberdar olduğu görülmektedir. Bu durum hem turist hem de rekreasyon kullanıcısının deneyimlerinden tatmin olmasının oldukça önemli etkide olacağını göstergesidir. Bunun yanı sıra özellikle açık alan rekreasyon kullanıcılarının internet üzerinde yaptığı deneyimle ilgili bilgi ve görsel paylaşımlarının bölgeye gelen rekreasyon kullanıcısı ve turist sayısında önemli artışlara etki edeceği öngörülmektedir.

Tablo 36. Rekreasyon Aktiviteleriyle İlgili Bilgiye Erişim

Çok Seçenekli Değişkenler	Toplam Kişi	Frekans	Yüzde
Tavsiye	380	224	58,9
İnternet	380	221	58,2
Seyahat dergisi, broşür	380	77	20,3
Magazin, gazete yazıları	380	42	11,1
Reklamlar	380	26	6,8
Diğer	380	2	0,5

Tablo 37’de katılımcıların son bir yıl içerisinde korunan veya doğal alan ziyaret durumlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların %63,2’si son bir yıl içerisinde doğal alanları ziyaret etmişken; %36,8’i son bir yıl içerisinde doğal alanları ziyaret etmemiştir. Buradan hareketle katılımcıların büyük kısmının doğada vakit

geçirmeyi genellikle tercih ettiği; bu nedenle açık alan rekreasyonuna olumlu yaklaşacağı öngörülebilmektedir.

Tablo 37. *Son Bir Yıl İçerisinde Korunan veya Doğal Alan Ziyaret Durumu*

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Evet	240	63,2
Hayır	140	36,8
Bilmiyorum	0	0
TOPLAM	380	100

Tablo 38’de katılımcıların açık alan rekreasyon fırsatlarının geliştirilmesinde en önemli olarak gördükleri değişkenlere ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların %73,4’ü doğal alanlara erişimi ve %63,2 yüzme, güneşlenme ve balık tutma amaçlı su kaynaklarına erişimi rekreasyon fırsatlarının geliştirilmesinde en önemli değişken olarak tercih ettikleri görülmektedir. Ardından en yüksek değişken tarihi alanlara erişimdir. Bu durum katılımcıların özellikle doğal alanlarda rekreasyon fırsatlarının geliştirilmesini ve erişimin kolaylaştırmasını tercih ettiklerini; dolayısıyla açık alan rekreasyon etkinliklerinin geliştirmesi konusunda beklentileri olduğunu göstermektedir.

Tablo 38. *Açık Alan Rekreasyon Fırsatlarının Geliştirilmesinde En Önemli Değişkenler*

Çok Seçenekli Değişkenler	Toplam Kişi	Frekans	Yüzde
Doğal alanlara erişim	380	279	73,4
Yüzme, güneşlenme ve balık tutma amaçlı su kaynaklarına erişim	380	240	63,2
Tarihi alanlara erişim	380	186	48,9
Doğayı izleme ve eğitim faaliyetleri için parkur	380	135	35,5
Tırmanma ve yürüyüş parkuru	380	95	25
Bisiklet parkuru	380	79	20,8
Kano, kayak vb. motorsuz taşıtları deneyimlemek için su kaynaklarına erişim	380	75	19,7
Açık havuzlar	380	69	18,2
Futbol, basketbol ve tenis sahalarının olması	380	52	13,7
Yat, tekne, jet ski vb. motorlu taşıtları deneyimlemek için su kaynaklarına erişim	380	48	12,6
ATV, elektrikli motor vb. off road araçlar için parkur	380	43	11,3
Ata binmek için parkur	380	24	6,3
Diğer	380	2	0,5

Tablo 39’da katılımcıların kamp alanı türlerine ilişkin tercihleri gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların %41,3’ü hem gelişmiş hem doğal kamp alanlarını tercih ederken; %33,9’u doğal kamp alanlarını tercih etmişlerdir. Bunun yanı sıra gelişmiş kamp

alanlarını tercih edenlerin oranı %15,3 iken; katılımcıların sadece %9,5 kamp yapmayı tercih etmemiştir. Bu duruma göre katılımcıların büyük çoğunluğu doğal alanlarda kamp alanı olmasını tercih ederken; katılımcıların üçte biri doğal kamp alanlarında gelişmişliği; diğer bir ifade ile konforu da istemektedir.

Tablo 39. *Kamp Alanı Türleri Tercihi*

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Hem gelişmiş hem doğal kamp alanları	157	41,3
Doğal kamp alanları	129	33,9
Gelişmiş kamp alanları	58	15,3
Tercih etmem	36	9,5
TOPLAM	380	100

Tablo 40’da katılımcıların son bir yılda katıldıkları açık alan rekreasyon aktiviteleri gösterilmektedir. Buna göre zevk amaçlı yürüyüşün %68,7 oranıyla oldukça baskın bir aktivite olarak tercih edildiği görülmektedir. Bu durum alanda yapılacak bir rekreasyon planlamasında yürüyüş parkurları vb. alt yapı ve sınırlamaların geliştirilmesi gerektiğini gösterebilmektedir.

Tablo 40. *Son Bir Yılda Katılınan Açık Alan Rekreasyon Aktiviteleri*

Çok Seçenekli Değişkenler	Toplam Kişi	Frekans	Yüzde
Zevk amaçlı yürüyüş	380	261	68,7
Egzersiz yürüyüşü	380	52	13,7
Oyun sahası	380	40	10,5
Tırmanma	380	39	10,3
Yavaş koşu	380	34	8,9
Ata binme	380	4	1,1

Tablo 41’de katılımcıların son bir yılda katıldıkları spor aktivitelerine ilişkin tercihleri gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların en yüksek spor etkinliğine katılım anlamında %15’i basketbol aktivitesine katılırken; katılımcıların hiçbirisi golf etkinliğine katılmamıştır. Tabloya genel olarak bakıldığında katılımcılardan büyük bir bölümünün spor etkinliklerine son bir yılda hiç katılmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum halk sağlığının önemli bir konu olduğundan hareketle rekreasyon planlamasında sportif aktivitelerin teşvik edilmesine yönelik rekreasyon fırsatlarının geliştirilmesi gerektiği öngörüsünü ortaya koymaktadır.

Tablo 41. Son Bir Yılda Katılınan Spor Aktiviteleri

Çok Seçenekli Değişkenler	Toplam Kişi	Frekans	Yüzde
Basketbol	380	57	15
Futbol	380	37	9,7
Voleybol	380	26	6,8
Tenis	380	12	3,2
Golf	380	0	0

Tablo 42’de katılımcıların son bir yılda katıldıkları suyla ilgili rekreasyon aktivitelerine ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Buna göre katılımcıların çoğunlukla %69,7’si güneşlenme ve %67,1’i yüzme aktivitelerini tercih ettiği görülmektedir. Ardından en çok tercih edilen etkinlik %35,3 oranı ile denizde balık tutma aktivitesidir. Diğer taraftan katılımcıların %1,8’i kano ve %0,8’i su kayağı aktivitelerini tercih etmiştir. Bu durum güneşlenme, yüzme gibi temel etkinliklerin rekreasyon planlamasında önemli bir öneme sahip olduğu, alanın özelliği bakımından balık tutma etkinliğinin yaygın biçimde tercih gördüğü; buna karşın kano, su kayağı gibi gelişmiş plajlarda gerçekleştirilen aktivitelerin katılımcılar tarafından çok talep görmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 42. Son Bir Yılda Katılınan Suyla İlgili Rekreasyon Aktiviteleri

Çok Seçenekli Değişkenler	Toplam Kişi	Frekans	Yüzde
Güneşlenme	380	265	69,7
Yüzme (Deniz)	380	255	67,1
Denizde balık tutma	380	134	35,3
Yüzme havuzu	380	66	17,4
Yelkenli	380	35	9,2
Tatlı suda balık tutma	380	29	7,6
Jet Ski	380	24	6,3
Su parkı	380	23	6,1
Rafting	380	14	3,7
Motorlu bot	380	11	2,9
Kano	380	7	1,8
Su kayağı	380	3	0,8

Tablo 43’te katılımcıların son bir yılda katıldıkları doğada sürüş deneyimine ilişkin aktivite tercihleri gösterilmiştir. Buna göre sürüş deneyimi yaşayan katılımcılar içerisinde en fazla %14,7 oranıyla bisiklete binme ön plana çıkmaktadır. Tablo genel olarak incelendiğinde katılımcıların çoğu son bir yılda doğada sürüş deneyimi yaşamadığı görülmektedir. Bu durumda rekreasyon planlamasında geliştirilecek rotalar ve parkurların hem kısıtlı rekreasyon fırsatlarını çeşitlendireceği hem de bireylerin doğada sürüş deneyimi yaşamalarına ilişkin katılımları artırabileceği öngörülebilir.

Tablo 43. Son Bir Yılda Katılınan Doğada Sürüş Deneyimi Aktiviteleri

Çok Seçenekli Değişkenler	Toplam Kişi	Frekans	Yüzde
Bisiklete binme	380	56	14,7
Doğada araç sürüşü	380	39	10,3
Doğada motosiklet sürüşü	380	9	2,4
Doğada ATV vb. sürüşü	380	9	2,4
Kaykay/paten kullanma	380	6	1,6

Tablo 44’te katılımcıların son bir yılda katılınan doğa/açık alan aktivitelerine yönelik tercihleri gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların çoğu %41,8’i piknik yapma ve %30,8’i parklara gitmeyi tercih etmektedir. Bu durumda katılımcıların yarısına yakın bir kısmı doğada piknik yapmayı istediği; dolayısıyla Karaburun’da ki piknik alanların geliştirilmesi ve potansiyel alanların ortaya konulmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Tablo 44. Son Bir Yılda Katılınan Doğa/Açık Alan Aktiviteleri

Çok Seçenekli Değişkenler	Toplam Kişi	Frekans	Yüzde
Piknik yapma	380	159	41,8
Parklar (Şehir parklar)	380	117	30,8
Tarihi alan ziyareti	380	76	20
Doğa koruma alanları ziyaret	380	65	17,1
Doğada öğrenme/doğa programları	380	40	10,5
Avlanma	380	28	7,4
Kuş izleme	380	27	7,1
Tarım alanı ziyareti	380	10	2,6

Tablo 45’te katılımcıların son bir yılda katılınan doğa/açık alan kış aktivitelerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre kış aktivitelerine son bir yılda katılan kullanıcılar arasında en çoğu %17,1 oranıyla balık tutma aktivitesini tercih etmiştir. Tablo genel olarak incelendiğinde katılımcıların çoğunun son bir yılda doğada kış aktivitelerine katılımı tercih etmediği görülmektedir. Bu durumda katılımı artırmak için kış aktivitelerini destekleyici unsurlar önemli hale gelirken; bölgede balık tutmaya yönelik aktivitelerdeki gelişmeler rekreasyon talebi için önemli bir konu olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo 45. Son Bir Yılda Katılınan Doğa/Açık Alan Kış Aktiviteleri

Çok Seçenekli Değişkenler	Toplam Kişi	Frekans	Yüzde
Balık tutma	380	65	17,1
Piknik	380	47	12,4
Kırda yürüyüş	380	45	11,8
Toplayıcılık	380	11	2,9

5.3.5.2.3. *Rekreasyon kullanıcılarının bölgedeki doğal alanlara ilişkin tercih, beklenti ve tutumları*

Anketin bu bölümünde rekreasyon kullanıcılarından doğal alanlar için olması gereken en önemli değişkenler, en çok rahatsız eden ve düzeltilmesi gereken değişkenler, doğal alanlarda hizmet ve güvenlik personelinin bulunmayışından duyulan rahatsızlık durumu ve doğal rekreasyon alanlarında bulunması gereken imkânlarla verilen önem gibi açık alan rekreasyon aktivitelerindeki talep, beklenti ve tercihlerini sunması istenmiştir. Buna göre sırasıyla aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 46’da katılımcıların doğal alanlar için olması gereken en önemli değişken olduğunu düşündükleri çok seçenekli değişkenlere ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Buna göre doğal kaynakların korunmasına ilişkin değişken %82,1 oranıyla katılımcılar tarafından işaretlenen en önemli değişken olmaktadır. Bunun ardından katılımcıların yarısından fazlası (%56,3) doğayı keşfetme, kültürel kalıntıları görme ve eğlence için insanlara olanak sunulması değişkenini işaretlemiştir. Katılımcılar tarafından üçüncü en çok işaretlenen tercih ise sessizlik ve sükûnet içeren özel mekanların sunulması değişkenidir. Bu durumda genel olarak katılımcıların daha fazla rekreasyon imkanı yaratılmasını talep ettiği, aynı zamanda doğal rekreasyon alanlarının korunmasına yönelik tedbirlerin katılımcılar tarafından olumlu karşılanacağı ve son olarak rekreasyon imkanlarını değerlendirmek için yerleşim ve gelişimden uzak alanların bulunmasının katılımcılar tarafından desteklendiği öngörülebilir.

Tablo 46. *Doğal Alanlar İçin Olması Gereken En Önemli Değişkenler*

Çok Seçenekli Değişkenler	Toplam Kişi	Frekans	Yüzde
Doğal kaynakların korunması	380	312	82,1
Doğayı keşfetme, kültürel kalıntıları görme ve eğlence için insanlara olanak sunulması	380	214	56,3
Sessizlik ve sükûnet içeren özel mekanlar sunulması	380	176	46,3
Aile ve arkadaşların birlikte zaman geçirmelerine imkan sağlayan mekanların sunulması	380	129	33,9
Sağlıklı yaşama katkı sağlamak için yürüyüş, koşu ve diğer etkinlikler için imkanlar sunulması	380	113	29,7
Rekreasyon fırsatları sunan büyük doğal alanlar sunulması	380	111	29,2
Yerel ekonomiye katkıda bulunmak için kırsal alanlara ziyaretçileri çekmek	380	42	11,1
Diğer	380	2	0,5

Tablo 47’de katılımcıların bölgede en çok rahatsızlık veren ve düzelmesini istedikleri en önemli değişken olduğunu düşündükleri çok seçenekli değişkenlere ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Buna göre katılımcılar en çok (%57,4) yetersiz bilgilendirmeden şikâyetçi olmaktadır. Ardından katılımcıların yarısı (%50) arzu edilen aktivite ve tesislerin bulunmayışına işaret etmektedirler. Bu durum genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların tabela, bilgi merkezi vb. bilgilendirme sağlayacak elemanlara ihtiyacı olduğu; ayrıca mevcut sunulan rekreasyon imkanlarından çok daha fazla imkan ve tesis talep ettiği öngörülebilir.

Tablo 47. Bölgede En Çok Rahatsızlık Veren ve Düzelmesini İsteddiğiniz En Önemli Değişkenler

Çok Seçenekli Değişkenler	Toplam Kişi	Frekans	Yüzde
Yetersiz bilgilendirme	380	218	57,4
Arzu edilen aktivite ve tesislerin olmayışı	380	190	50
Aşırı kalabalık	380	143	37,6
Evden oldukça uzak mekanlar	380	128	33,7
Toplu taşıma eksikliği	380	97	25,5
Aşırı pahalılık	380	97	25,5
Aile ve kişisel zaman eksikliği	380	37	9,7
Güvenlik problemi/yetersizliği	380	30	7,9
Diğer	380	2	0,5

Tablo 48’de katılımcıların doğal alanlarda güvenlik veya hizmet personelinin bulunmayışından duyulan rahatsızlık durumu değerlendirilmiştir. Buna göre katılımcıların çoğu (%66,1) doğada ya da açık alanda güvenlik ya da hizmet personelinin olmayışından rahatsızlık duymadığını ifade etmiştir. Bu personellerin bulunmamasından rahatsızlık duyan katılımcı sayısı neredeyse toplam katılımcıların dörtte biridir (%26,8). Bu duruma göre katılımcıların çoğunun yerleşim bölgelerine uzak alanlarda rekreasyon fırsatlarını değerlendirirken bulunduğu gruplar ya da bireysel olarak olası dış tehditlere karşı huzursuzluk yaşamadığı, gerçekleştirdiği pek çok aktivite için hizmet personeline ihtiyaç duymadığı öngörülebilir.

Tablo 48. Doğal Alanlarda Güvenlik Veya Hizmet Personelinin Bulunmayışından Duyulan Rahatsızlık Durumu

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Rahatsız olmam	251	66,1
Rahatsız olurum	102	26,8
Bilmiyorum	27	7,1
TOPLAM	380	100

Tablo 49’da katılımcıların doğal rekreasyon alanlarında bulunması gereken imkanlara verdikleri önem derecelerine ilişkin oranlara yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların ortalama %20’si bu bölümle ilgili olarak önem derecelerine ilişkin cevap vermemişlerdir. Tabloda göze çarpan en önemli sonuçlardan birisi katılımcıların %47,9’unun cep telefonu ve internet erişimini doğal alanlarda bulunması gereken çok önemli bir değişken olarak görmesidir. Bunun dışında toplam katılımcıların %40’ından fazlası sırasıyla; kabinler (%51,1), atıştırılabilir büfeler (%48,7), deniz/göl erişimi (%47,9), kamp tesisleri (%47,4), doğa programları (%45,8), ziyaretçi merkezi (%45,3), çoklu kullanım yolları (%44,7), deniz/gölde yüzmeye imkanı (%44,2) ve kültür programlarının (%42,6) olmasını önemli bulduğu görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların sırasıyla; golf alanları (%49,5), avlanma (%43,7), binicilik yolları (%40,5), toplantı, davet ve kutlama alanları (%37,6), yüzmeye havuzunun (%35,8), olmasını önemsiz bulduğu görülmektedir. Bu durumda katılımcıların tercihleri değerlendirildiğinde; açık alan rekreasyon fırsatlarının çoğunda destekleyici tesis (kamp tesisi, ziyaretçi merkezi vb.) ve imkanların daha fazla geliştirilmesine (deniz/göl erişimi, doğa ve kültür programları vb.) önem verdikleri görülürken; golf, avlanma, binicilik gibi yüksek gelir gruplarına hitap eden rekreasyon fırsatlarının gelişimine çok önem vermedikleri görülmektedir. Bunun nedeni daha öncede görüldüğü üzere katılımcıların çoğunun orta gelir grubuna bağlı olması olabilir. Ayrıca katılımcıların doğa programları gibi etkinliklere önem verdiği için avlanma ve golf gibi doğayı tahrip edebilecek etkinliklere karşı olumsuz bir tutum sergilediği öngörülebilir.

Tablo 49. Rekreasyon (Doğal) Alanlarında Bulunması Gereken İmkanların Önem Dereceleri

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Kabinler		
Önemli	194	51,1
Çok Önemli	73	19,2
Önemsiz	61	16,1
Cevap Yok	52	13,7
TOPLAM	380	100
Kamp tesisleri		
Önemli	180	47,4
Çok Önemli	85	22,4
Önemsiz	52	13,7
Cevap Yok	63	16,5
TOPLAM	380	100

Değişkenler (Tablo 49 Devam)	Frekans	Yüzde
Deniz/Göl erişimi		
Önemli	182	47,9
Çok Önemli	103	27,1
Önemsiz	21	5,5
Cevap Yok	74	19,5
TOPLAM	380	100
Ziyaretçi merkezi		
Önemli	172	45,3
Önemsiz	72	18,9
Çok Önemli	54	14,2
Cevap Yok	82	21,6
TOPLAM	380	100
Doğa Programları		
Önemli	174	45,8
Önemsiz	84	22,1
Çok Önemli	63	16,6
Cevap Yok	59	15,5
TOPLAM	380	100
Kültür/Tarih programları		
Önemli	162	42,6
Önemsiz	80	21,1
Çok Önemli	57	15
Cevap Yok	81	21,3
TOPLAM	380	100
Atıştırma büfeler		
Önemli	185	48,7
Çok Önemli	104	27,4
Önemsiz	40	10,5
Cevap Yok	51	13,4
TOPLAM	380	100
Kano/ATV vb. taşıtların kiralanması		
Önemli	149	39,2
Önemsiz	110	28,9
Çok Önemli	33	8,7
Cevap Yok	88	23,2
TOPLAM	380	100
Market		
Önemli	137	36,1
Çok Önemli	135	35,5
Önemsiz	62	16,3
Cevap Yok	46	12,1
TOPLAM	380	100
Yüzme havuzu		
Önemsiz	136	35,8
Önemli	109	28,7
Çok Önemli	60	15,8
Cevap Yok	71	18,7
TOPLAM	380	100
Deniz/Göl'de yüzme imkanı		
Önemli	168	44,2
Çok Önemli	143	37,6
Önemsiz	22	5,8
Cevap Yok	47	12,4
TOPLAM	380	100

Değişkenler (Tablo 49 Devam)	Frekans	Yüzde
Oyun alanları		
Önemli	131	34,5
Önemsiz	119	31,3
Çok Önemli	76	20
Cevap Yok	54	14,2
TOPLAM	380	100
Tırmanma yolları		
Önemli	128	33,7
Önemsiz	100	26,3
Çok Önemli	68	17,9
Cevap Yok	84	22,1
TOPLAM		
Aile bisiklet yolları		
Önemli	138	36,3
Önemsiz	100	26,3
Çok Önemli	60	15,8
Cevap Yok	82	21,6
TOPLAM		
Binicilik yolları		
Önemsiz	154	40,5
Önemli	87	22,9
Çok Önemli	41	10,8
Cevap Yok	98	25,8
TOPLAM		
Çoklu kullanım yolları		
Önemli	170	44,7
Önemsiz	75	19,7
Çok Önemli	69	18,2
Cevap Yok	66	17,4
TOPLAM		
Avlanma		
Önemsiz	166	43,7
Önemli	106	27,9
Çok Önemli	32	8,4
Cevap Yok	76	20
TOPLAM		
Balık tutma		
Önemli	142	37,4
Önemsiz	105	27,6
Çok Önemli	87	22,9
Cevap Yok	46	12,1
TOPLAM		
Otel tipi konaklama		
Önemli	119	31,3
Önemsiz	105	27,6
Çok Önemli	87	22,9
Cevap Yok	69	18,2
TOPLAM		
Golf alanları		
Önemsiz	188	49,5
Önemli	82	21,6
Çok Önemli	37	9,7
Cevap Yok	73	19,2
TOPLAM	380	100

Değişkenler (Tablo 49 Devam)	Frekans	Yüzde
Kutlama, davet ve toplantı alanları		
Önemsiz	143	37,6
Önemli	114	30
Çok Önemli	42	11,1
Cevap Yok	81	21,3
TOPLAM	380	100
Cep telefonu ve internet erişimi		
Çok Önemli	182	47,9
Önemli	104	27,4
Önemsiz	70	18,4
Cevap Yok	24	6,3
TOPLAM	380	100

6. ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Bu başlık altında bu çalışmaya ait sonuçlar iki alt başlık şeklinde verilmektedir. Öncelikli olarak ilk alt başlıkta çalışma alanına ilişkin bulgularda gösterilen haritalar ve anket sonuçlarına ait değerlendirmelerde bulunmaktadır. İkinci alt başlıkta ise bu çalışmada kullanılan ve oluşturulan CANROS yöntemine ilişkin sonuçlara yer verilmektedir.

6.1. Çalışma Alanına İlişkin Sonuçlar

Çalışma alanı olarak seçilen Karaburun taşıdığı tarihi kültürel değerler, flora ve fauna özellikleri ve turizm potansiyeli anlamında önemli fırsatlar sunmaktadır. Gerek turizmin içerisinde gerekse toplumun boş zaman değerlendirme biçimleri coğrafi ve kültürel anlamda değişkenlik göstermektedir. Bu kapsamda Karaburun Türkiye geneli düşünüldüğünde hem açık alan rekreasyon potansiyeli bakımından hem de turizmin gelişmesi anlamında birçok rekreasyon ögesiyle ön plana çıkmaktadır. Nitekim bu çalışmanın ortaya koyduğu bulgular kapsamında Karaburun'un doğal, kültürel ve tarihi anlamda pek çok ögeye sahip olduğu görülmektedir.

Karaburun'a ilişkin olarak vejetasyon yapısı değerlendirildiğinde genellikle maki/çalı tipinin yaygın olduğu görülmüştür. Ancak bunun dışında iç ve Yarımada'nın bazı batı bölgelerinde orman alanlarının olduğu bilinmektedir. Ayrıca Yarımada'nın pek çok bölgesinde tarım alanlarının yaygın olduğu özellikle zeytinciliğin yaygın olarak yapıldığı görülmüştür. Buna göre Karaburun'un farklı vejetasyon tiplerini barındırmasının açık alan rekreasyon kullanıcıları ve turistler açısından farklı fırsatlar sunabileceği söylenebilir. Bunun yanı sıra Karaburun 'da yer alan yerleşim birimlerinin Mordoğan-Merkez ve Karaburun-Merkez dışında kırsal dokuya sahip olduğu ve küçük alanlarla sınırlı kaldığı görülmüştür. Her ne kadar Karaburun-Merkez ve Mordoğan-Merkez'in kırsal dokulu olmadığı görülmüş olsa da; söz konusu bu iki yerleşiminde nüfus ve büyüklük bakımından aşırı gelişmiş olmadığı söylenebilir. Buradan hareketle rekreasyon imkanlarının ve turizm faaliyetinin değerlendirilmesinde en önemli konunun konaklama olduğu düşünüldüğünde bu merkezlerin önemli olduğu düşünülebilir. Ayrıca bölgede kırsal dokulu yapı ve yerleşimlerin bulunması, yine turizm ve rekreasyon anlamında sunduğu otantik fırsatlar anlamında farklılık yaratmaktadır. Bu farklılığın konaklama imkanlarına yansıtılması bölgede ev pansiyonculuğu ve butik otel yapısının

yaygınlaşmasına neden olmuştur. Her ne kadar yatak kapasitesi bakımından düşük kapasitede kalmış olsa da bu tip konaklamanın planlı biçimde yaygınlaşması önem arz etmektedir.

Diğer taraftan kırsal dokunun yarımada da yaygın olması açık alan rekreasyon fırsatları bağlamında oldukça önemli bir temeli oluşturmaktadır. Açık alan rekreasyon aktiviteleri genel olarak kırsal ya da yerleşimlerden uzak bölgelerde daha çeşitli hale gelmektedir. Bu bakımdan da Karaburun Yarımadası'nın açık alan rekreasyon fırsatlarını çeşitlendirme potansiyeline sahip olduğu söylenebilir. Ancak Karaburun Yarımadası ile ilgili dikkat çeken en önemli unsurlardan birisi site tipinde ikincil konut (yazlık) alanlarının çok sayıda olması ve yaygınlaşmaya devam etmesidir. Bu durumun Yarımada'nın turizmi ve açık alan rekreasyon fırsatları bakımından olumsuz bir etken olduğu söylenebilir. Nitekim Karaburun'daki pek çok doğal alanda yerleşim yerlerinden bağımsız olarak ikincil konutların toplu halde arttığı görülmektedir. Bu nedenle doğal alanların zamanla azalacağı öngörülebilir. Bundan daha önemlisi açık alan rekreasyon aktivitelerinin pek çoğunda kalite rekreasyon kullanıcılarının doğallık algısına bağlıdır. Doğallık algısı ise insani varlık, yerleşim yerlerinden uzaklık, sakinlik ve yalnızlık gibi motivasyonların biçimlenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Kısacası ikincil konutların doğal alanlarda yaygınlaşması söz konusu rekreasyon kullanıcılarının motivasyonlarını gerçekleştirmeleri ile ters ilişkilidir. Dolayısıyla ikincil konutların yaygınlaşması açık alan rekreasyon kalitesini ve fırsatların çeşitlendirilmesini doğrudan ve olumsuz yönde etkilemektedir. Bir diğer taraftan yarımada tarımsal faaliyetlerin hemen hemen yarımada çevresini sardığı ve yerleşim yerlerinin çevresini kuşattığı görülmüştür. Bu durumda bölgede hem kırsal turizm potansiyelinin hem de açık alan rekreasyon fırsatlarının çeşitlendiği söylenebilir. Nitekim Yarımada'nın pek çok bölgesinde, özellikle Mordoğan yakınlarındaki Kösedere ve Eğlenhoca yerleşimleri ve çevrelerinde yeni başlayan ev pansiyonculuğu, zeytin, peynir, zeytinyağı gibi yerel ürünlerin stantlarda satışının yapılması, zeytinyağı üretiminin yapıldığı aktif ve tarihi işliklerin bulunması, tarımsal ürünlerin yetiştirildiği alanların ve bağların bulunması gibi konular kırsal turizmi ve rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirilebileceğini göstermektedir.

Karaburun Yarımadası'nın açık alan rekreasyon fırsatları ile ilgili bir diğer önemli konu ise bölgenin yol ağı ile ilgilidir. Bilindiği üzere açık alan rekreasyon fırsatlarının ortaya çıkarıldığı bir planlama aracı olan Rekreasyon Fırsat Dağılımı yönteminde yollar

rekreasyon fırsatlarının belirlenmesi ve rekreasyon fırsat sınıflarının olduğu alanların tespit edilmesinde oldukça önemli bir unsurdur. Buradan hareketle Karaburun Yarımadası'ndaki yol ağı incelendiğinde; yarımadanın pek çok noktasına araçla ulaşılabilindiği söylenebilir. Ancak açık alan rekreasyon fırsatları ve buna bağlı rekreasyon sınıflarının bazılarında taşıt yollarına izin verilmemektedir. Bu bağlamda yarımadanın büyüklüğü de düşünülecek olursa taşıt yollarının olmadığı alanların kısıtlı olduğu görülmektedir. Nitekim bu çalışmada uygulanan yöntemde belirtilen yabancı sınıf Karaburun yarımadasında yer almamaktadır. Bunun yanı sıra yolu olmayan doğal alanlarda söz konusu nedenlerden dolayı kısıtlı bir alan olarak kaldığı görülmektedir. Elbette bu durum sadece yolun varlığına bağlanamaz. Özellikle yolu olmayan doğal alanların kısıtlı bir alan olarak kalmasının diğer nedeni yukarıda söz edildiği üzere Yarımada'nın küçük bir alanda bulunmasındandır. Nitekim Karaburun Yarımadası 800 Km²'den oluşmaktadır. Bir diğer taraftan Karaburun'da yer alan yol ağının taşıt ulaşımı dışında ki kısmı değerlendirilecek olursa bu durumda rekreasyon fırsatları anlamında olumlu bir yan ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki Karaburun Yarımadası ve çevresinde İzmir Kalkınma Ajansı ve Büyükşehir Belediyesi gibi paydaşların desteklediği uygulamaya yönelik Yarımada Hayatı Yakala isimli projeye birlikte pek çok yürüyüş, bisiklet, zeytin ve bağ rotaları oluşturulmuştur. Bu rotaların önemli bir bölümü Karaburun'da taşıtların kullandığı yol ağının dışında kalmaktadır. Ayrıca söz konusu proje dışında bu çalışmada kitle kaynak, gözlem ve gerçekleştirilen arazi sürveyi ile pek çok yeni yürüyüş parkurları, yat rotaları ve off road parkurları ortaya konmuştur. Konuyla ilgili rota ve parkurlara ilişkin haritalara bakıldığında Karaburun Yarımadası'nın pek çok noktasında farklı rekreasyon imkanlarının değerlendirileceği rota ve parkurun olduğu görülmektedir. Ayrıca bu rota ve parkurlar Karaburun'la ilgili doğal, kültürel ve tarihi rekreasyon öğeleri ile birlikte değerlendirildiğinde; rota ve parkurların söz konusu öğeler arasında rekreasyonel deneyimin sürdürülmesine imkan tanıdığı söylenebilir. Bu anlamda gerçekleştirilebilecek bir rekreasyon planlamasında söz konusu rota ve parkurların önemi büyük olabilecektir.

Karaburun Yarımadası'nda yer alan rota ve parkurlar açık alan rekreasyon planlamasında rekreasyon arzını oluşturan unsurlar olmasını yanı sıra doğal, kültürel ve tarihi rekreasyon öğelerinin varlığı da önemli bir rekreasyon arzı kaynağı olmaktadır. Bu kapsamda Karaburun Yarımadası'ndaki doğal rekreasyon öğeleri değerlendirilecek

olursa; Yarımada'da plaj, manzara, kamp alanı, tırmanma ve mağara gibi doğal nitelikte rekreasyon öğelerinin varlığı görülmektedir. Bu anlamda özellikle tırmanma ve mağara gibi her fiziki bölgede görülmeyecek nadir fırsatların yarımada da bulunması açık alan rekreasyonuna yönelik talebin güçlenmesini ve rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirmesini sağlayabileceği öngörülebilir. Bunun yanı sıra Yarımada'da plaj, kamp alanı ve manzarayı oluşturan bakı noktalarının yaygın olması yine açık alan rekreasyon çeşitliliğini ve gerek turistler gerekse rekreasyon kullanıcıları için çekiciliği artıran bir durumu göstermektedir. Öte yandan Karaburun Yarımadası'nda yer alan kültürel rekreasyon öğeleri incelendiğinde; liman, ışık (zeytin), çeşme, yerel satış standı gibi öğelerin bulunduğu görülmektedir. Yarımada'nın özellikle batı kıyılarında var olan liman veya balıkçı barınağı niteliğindeki bölgeler balıkçılık, yatçılık vb. suyla ilgili rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirilmesini sağlayabilir. Yarımada'daki eski yerleşim bölgelerinin çoğunda var olan zeytinyağı ışıkları ise özel ilgi turistleri ve kırsal rekreasyon gezilerine katılan kişiler için farklı bir rekreasyon fırsatı sunma potansiyeline sahiptir. Yine bir diğer önemli kültürel rekreasyon ögesi ise Yarımada'da oldukça yaygın olduğu tespit edilen çeşmelerdir. Bu çeşmeler tek başına bir rekreasyon ögesi olarak görülme de; yürüyüş, bisiklet, kamp vb. rekreasyon etkinliklerinde rota ve parkurlarla uyumlu olarak rekreasyon deneyimini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle Yarımada'daki çeşmeler söz edilen rekreasyon etkinlikleri için rekreasyon deneyiminin bütünselliğine ve kalitesine etki ettiği söylenebilir. Karaburun Yarımadası'ndaki bir diğer kültürel rekreasyon ögesi olan yerel satış stantları Yarımada'da hem yerel halkın gelir anlamında gelişmesi ve mevcut kültürün sürdürülmesine katkı sağlarken aynı zamanda alışveriş gibi rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirilmesine katkı sağlayabilmektedir. Son olarak; Karaburun Yarımadası'nda yer alan tarihi rekreasyon öğeleri incelendiğinde; Yarımada'da tarihi cami, eski değirmen, eski imalathane, höyük, tarihi çeşme, mezarlar, müze, tarihi savaş alanları, tarihi yerleşimler, terk edilmiş yerleşimler ve tarihi sitler gibi pek çok tarihi rekreasyon ögesi olduğu görülmektedir. Bu anlamda hem diğer rekreasyon etkinlikleri ile eklemlenebilir yeni rekreasyon fırsatlarının çeşitlenmesini sağlayabileceği hem de doğal ve kültürel çekiciliklerin yanı sıra tarihi alanlarında önemli bir çekicilik unsuru oluşturabileceği görülmektedir.

Doğal, kültürel ve tarihi rekreasyon öğelerinin geneli değerlendirilecek olursa bu rekreasyon öğelerinin Yarımada'da yaygın olması hem turizm hem de açık alan

rekreasyon etkinliklerinin çeşitlendirilmesi ve çekicilik olarak değerlendirilmesi anlamında oldukça önemli olduğu söylenebilir. Bu anlamda Karaburun yarımadasının güçlü bir rekreasyon arzına sahip olduğu ifade edilebilir.

Diğer taraftan doğal, tarihi, kültürel rekreasyon öğeleri, parkurlar ve rotalar gibi açık alan rekreasyon arzını oluşturan unsurların yanı sıra bu unsurlara ilişkin bazı rekreasyon öğelerinin kalitesinin ölçülmesi de önem taşımaktadır. Bu anlamda Karaburun'da plaj, kamp alanı, manzara gibi en yaygın kullanıma sahip açık alan rekreasyon öğelerinin kalite yönünden değerlendirilmesi sağlanmıştır. Buna göre Karaburun'da yarımada kıyısı boyunca irili ufaklı pek çok plaj bulunmaktadır. Bu plajların özellikle yarımadanın batısında kalanları bakir nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın yarımadanın doğusunda kalan plajların bazılarında özel işletmelerin bulunduğu ve buna bağlı olarak kano, sörf, deniz bisikleti, jetski vb. suyla ilgili rekreasyon aktivitelerini sağlayacak imkanların olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışmada kullanılan görsel, algısal, estetik değerleri ölçen arazi sörveyide ki puantajlar kapsamında tüm plajlar değerlendirildiğinde; özellikle yarımadanın kuzey ve kuzey batısında kalan bölgelerdeki plajların rekreasyon kalitesi bakımından yüksek kaliteye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra suyla ilgili farklı rekreasyon imkanları sağlanmasına karşın işletmelerin bulunduğu ve Mordoğan, Karaburun gibi kentsel dokulu yerleşimlere yakın plajların açık alan rekreasyon kalitesi bakımından daha düşük kaliteye sahip olduğu belirlenmiştir. Bunun nedenlerinden en önemlisinin rekreasyon kullanıcılarının doğal alanda bütünleşik bir deneyim yaşamak istemesi olduğu söylenebilir. Şöyle ki insan varlığından uzak bakir plajlarda her ne kadar suyla ilgili rekreasyon aktivitelerini sağlayacak işletmeler olmasa da kamp vb. daha uzun süre geçirebileceği aktivitelerin var olması bütünleşik deneyimi önemli ölçüde etkilemektedir.

Öte yandan Karaburun yarımadasında yer alan mevcut ve potansiyel kamp alanlarına bakıldığında; bu alanların genellikle yoğun yerleşim birimlerinin bulunmadığı Yarımada'nın kuzeyi ve iç bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Kamp alanları rekreasyon kalitesi bakımından değerlendirildiğinde özellikle yarımadanın kuzeyinde kalan bölgede potansiyel kamp alanlarının çokluğu ve çevresinde yer alan doğal alanların niteliği nedeniyle rekreasyon kalitesinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bölgede gerçekleştirilecek rekreasyon planlamasında Karaburun Yarımadasının kuzeyinde kalan

bölgenin kamp alanları bağlamında değerlendirilip buna uygun alt yapının geliştirilmesi gerektiği öngörülebilir.

Son olarak; Karaburun Yarımadası'nda yer alan rekreasyon imkanları içerisinde manzaraya ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Yarımada'nın fiziki olarak engebeli yapıda olması ve Yarımada'nın tam ortasında yer alan Akdağ kütlesinin yüksekliği bölge için eğime bağlı olarak yapılabilecek pek çok rekreasyon fırsatının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu rekreasyon fırsatlarının içinde manzara fırsatı çoğu insan tarafından deneyimlenmektedir. Bu bağlamda Yarımada'da manzaraya ilişkin rekreasyon kalitesi değerlendirilecek olursa; özellikle Yarımada'nın ortasında kalan Akdağ kütlesi civarında manzara kalitesinin oldukça yüksek olduğu, Karaburun ve Mordoğan Merkez'in çevresinde yer alan yüksek bakı noktalarının olması nedeniyle bu bölgelerde de iyi kalitede manzara fırsatlarının olduğu görülmektedir. Bu durumda söz konusu manzara fırsatı hem diğer rekreasyon öğeleri, rotalar ve parkurlar bakımından tamamlayıcı bir fırsat olabileceği gibi; hem de gerek turistler gerekse açık alan rekreasyon kullanıcıları tarafından bireysel kamp, butik otel vb. konaklama imkanlarının daha yoğun tercih edilebileceği bölgeleri oluşturabileceği ifade edilebilir.

Karaburun Yarımadası için üretilen haritalarla ilgili son konu ise CANROS yöntemi ile belirlenmiş bölgeler ve bu bölgelere göre belirlenen ekolojik hassasiyeti bulunan alanlara ilişkin uygun rekreasyon fırsatlarıdır. Haritalar incelendiğinde CANROS'a ait dört ana sınıftan üçünün Yarımada'da bulunduğu görülmektedir. Bu sınıflardan yabancı sınıf Karaburun Yarımadası'nda çıkmamıştır. Bunun nedeni yabancı ve doğal alanları toplam alandan ayırt etmek için kullanılan tesislere, yerleşim alanlarına ve yola uzaklık kriterleri ve alan büyüklüğüne ilişkin kriterlerdir. Nitekim Yarımada'da uzaklık kriterlerini sağlamış olsa da 5 km² büyüklüğünde bir yabancı alan ortaya çıkmamıştır. Buladanda anlaşılacağı üzere mevcut yol, tesis ve yerleşim yerlerinin gelişmesi ve yayılması söz konusu sınıflarda değişikliğe ve daralmaya neden olacaktır. Bu durumda rekreasyon fırsatlarının çeşitlendirilmesinin önünde büyük engel olabileceği söylenebilir. Bu nedenle CANROS yöntemine bağlı kriterlerde gelişimin nasıl olabileceği farklı alt kriterler ile genel anlamda tarif edilmiştir. Ekolojik hassasiyeti bulunan alanlardan önce CANROS sınıflamasının yapıldığı haritalara bakıldığında özellikle rüzgar enerji santrallerinin bölgede kapasite fazlası bir yayılım gösterdiği göze çarpmaktadır. Tesislerin bu kadar yayılması CANROS doğal alan sınıfına ait alanların

küçülmesine neden olmaktadır. CANROS'a ilişkin ekolojik hassasiyeti bulunan alanlar incelendiğinde ise yolu olan ve yolu olmayan doğal alan sınıflarına ilişkin rekreasyon fırsatları değerlendirilmesinde bulunulmuştur. Bu noktadaki en önemli konu ekolojik hassasiyeti olan alanların kırsal/tarımsal sınıf içinde yapılabileceğidir. Yarımada'daki toplam alanın kısıtlı olması ve yarımadanın genelinde yer yer tarım alanlarının bulunması nedeniyle bu çalışmada kırsal/tarımsal sınıfa ilişkin ekolojik hassasiyet değerlendirilmesi yapılmamıştır. Nitekim tarım alanlarının korunmasına yönelik CANROS yönteminde genel kriterler bulunmaktadır. Ancak farklı coğrafi özellikteki alanlarda kırsal/tarımsal alt sınıf için ekolojik hassasiyet değerlendirilmesi yapıp bu alanlara yönelik rekreasyon fırsatlarına izin verilebilir.

Yolu olan doğal alanlara ilişkin ekolojik hassasiyeti bulunan alanlardaki rekreasyon fırsatları değerlendirilecek olursa; alanda maki/çalı tipinin hakim olduğu görülmektedir. Bu tipten sonraki hakim vejetasyon tipi ise yaprak dökmeyen orman kütleleridir. Rekreasyon fırsatları bakımından düşünüldüğünde alanda maki/çalı tipinin baskın olması rekreasyon imkanlarını kısıtladığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak orman kütlelerinin bulunduğu alanlarda rekreasyon imkanlarının daha yaygın hale gelebileceği ifade edilebilir. CANROS yönteminde dört temel sınıf ve alt sınıfları için geliştirilen rekreasyon aktivite tipleri düşünüldüğünde; bu aktivite tiplerinden bazılarında doğal alan sınıfında izin verilmemesine karşın özellikle çalı/maki alanlarında esneklik sağlanabilir. Bu durum Karaburun Yarımadası için şöyle örneklendirilebilir: Yolu olan doğal alanlar içerisinde kuzeybatı bölgesinde kalan maki/çalı tipindeki alanlar için taşıtlı kamp tipinde rekreasyon fırsatlarının gelişimi uygun görünebilirken Yarımada'nın iç bölgesinde yer alan orman tipindeki alanlar için taşıtsız bireysel kamplamaya müsait alanlar olarak geliştirilmesi uygun olabilecektir.

Yolu olmayan doğal alanlara ilişkin ekolojik hassasiyeti bulunan alanlardaki rekreasyon fırsatları değerlendirilecek olursa; özellikle Akdağ küntlesinin etrafını saran bölge için kurulu bir yapı içermeyen ve ulaşımın bireysel olarak sağlandığı pek çok rekreasyon aktivitesine izin verilebilir. Bunun dışında orman (yaprak döken veya dökmeyen) alt sınıfında CANROS'a ilişkin belirlenen rekreasyon aktivite tiplerine uygulanmalıdır. Son olarak tüm alanlar için belirlenen ve sınırlanan rekreasyon aktiviteleri tamamen Karaburun Yarımadası'nın özellikleri, mevcut rekreasyon arz kapasitesi ve büyüklüğü üzerinden genel bir değerlendirme ile elde edilmiştir. Söz konusu

aktivitelerin esnetilebilir olması ve ekolojik hassasiyete göre belirlenmesi farklı alanlarda alanın farklı özelliklerinden dolayı değişebilecektir.

Çalışma sonuçlarının bu kısmına kadar rekreasyon kalitesi, potansiyel ve mevcut rekreasyon arzına yönelik sonuçlara yer verilmiştir. Ancak CANROS yönteminin içerisinde yönteme ilişkin kriterlerde yer alması da CANROS yönteminin rekreasyon planlaması aracına dönüşebilmesi için Karaburun Yarımadası içerisindeki rekreasyon talebinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna paralel olarak Karaburun'daki rekreasyon talebi rekreasyon kullanıcılarından toplanan verilerle değerlendirilmiştir. Buna ilişkin sonuçlara bakıldığında; öncelikli olarak Yarımada'daki rekreasyon kullanıcılarının ortalamada orta gelir düzeyinde, genellikle İzmir-Merkez'den Karaburun'a gelmiş ve ağırlıklı olarak 30-45 yaş grubu aralığında oldukları görülmüştür. Bu demografik verilerden yola çıkarak Yarımada'da geliştirilecek rekreasyon fırsatlarının kamp alanları, plajlar, yürüyüş ve bisiklet parkurları gibi genel rekreasyon aktivitelerinin kalite ve memnuniyetini artıracak biçimde desteklenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra Yarımada'da açık alan rekreasyonu ve turizme yönelik olarak rekreasyon aktivite çeşitlendirilmesinin daha yüksek gelir gruplarına yönelik biçimde geliştirilmesi Yarımada'nın çekiciliğini artırabilecektir. Rekreasyon talebi ile ilgili bir diğer önemli konu ise söz konusu demografik özelliklere sahip kişilerin rekreasyon aktivitelerine erişim ile ilgili gerçekleştirdikleri tercihlerdir. Bu tercihlere bakıldığında rekreasyon kullanıcılarından yarısına yakınının ikincil konut sahibi (yazlıkçı) olduğu, ağırlıklı olarak hafta sonu rekreasyon aktivitelerine katıldıkları ve rekreasyon aktivitelerine katılımı oldukça önemli gördükleri, genellikle internet ve tavsiye üzerinden rekreasyon aktiviteleri ile ilgili bilgilere eriştikleri, ağırlıklı olarak doğal alanları ziyaret etmeyi tercih ettikleri, yüzme, güneşlenme, balık tutma ve tarihi alanlara erişimin sağlanması için yapılabilecek düzenlemeleri olumlu karşıladıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra katılımcıların yarısına yakını hem gelişmiş hem doğal kamp alanlarını talep etmektedir. Katılımcıların son bir yılda katıldıkları rekreasyon aktiviteleri incelendiğinde; ağırlıklı olarak zevk amaçlı yürüyüşün en çok tercih edilen rekreasyon aktivitesi olduğu, basketbol (%15) gibi spor türünde ve bisiklete binme (%14,7) gibi sürüş deneyimi sunan rekreasyon aktivitelerinin çok az oranlarda tercih edildiği, suyla ilgili güneşlenme, yüzme, balık tutma gibi rekreasyon aktivitelerinin yüksek oranda tercih edildikleri, doğada/açık alanda gerçekleştirilen etkinlikler arasında en çok piknik yapma

aktivitesinin tercih edildiği görülmüştür. Bunun yanı sıra katılımcıların az bir kısmı kış aylarında balık tutma (%17,1), piknik (%12,4), kırdaki yürüyüş (%11,8) ve toplayıcılık (%2,9) gibi rekreasyon aktivitelerine katılmışlardır. Karaburun için rekreasyon talep değerlendirmesinin son konusu ise Karaburun'daki doğal alanlara ilişkin tercih, beklenti ve tutumların değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Buna göre rekreasyon kullanıcıları Karaburun'da doğal alanlar için olması gereken en önemli konuları: doğal kaynakların korunması (%82,1), doğayı keşfetme, kültürel kalıntıları görme ve eğlence olanaklarının geliştirilmesi (%56,3) ve son olarak sessizlik sukunet içeren özel mekanların sunulması (%46,3) olarak sıralamaktadır. Aynı katılımcılar bölgede rahatsız olunan ve düzeltilmesi istenilen en önemli konuları yetersiz bilgilendirme (%57,4) ve arzu edilen aktivite ve tesislerin olmayışı (%50) olarak sıralamışlardır. Diğer taraftan Karaburun'daki rekreasyon kullanıcılarının çoğu (%66,1) doğal alanlarda güvenlik veya hizmet personelinin olmasını önemli olarak görememektedir. Öte yandan doğal rekreasyon alanlarında bulunması gereken imkanlara verdikleri öneme göre katılımcıların katılımcıların %40'ından fazlası sırasıyla; kabinler (%51,1), atıştırmalık büfeler (%48,7), deniz/göl erişimi (%47,9), kamp tesisleri (%47,4), doğa programları (%45,8), ziyaretçi merkezi (%45,3), çoklu kullanım yolları (%44,7), deniz/gölde yüzme imkanı (%44,2) ve kültür programlarının (%42,6) olmasını önemli bulduğu görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların sırasıyla; golf alanları (%49,5), avlanma (%43,7), binicilik yolları (%40,5), toplantı, davet ve kutlama alanları (%37,6), yüzme havuzunun (%35,8), olmasını önemsiz bulduğu görülmektedir. Burada göze çarpan en önemli tercih ise katılımcıların %47,9'unun cep telefonu ve internet erişimini doğal alanlarda bulunması gereken çok önemli bir değişken olarak görmesidir.

6.2. Geliştirilen Yönteme (CANROS) İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın temel konusu olan rekreasyon planlamasında yöntem arayışlarına alternatif bir planlama yöntemi olarak CANROS yöntemi bu çalışmada ortaya konmuştur. Yöntemin çıkış kaynağı literatür araştırmalarına bağlı olarak rekreasyon planlamasının oldukça önemsendiği Kuzey Amerika'da kullanılan ROS yöntemi olmuştur. ROS yöntemi uygulama alanı bakımından Dünya'nın çeşitli bölge ve ülkelerinde uygulama fırsatı bulunduğu ortaya konmuştur. Bu uygulama biçimleri ROS yönteminin temelinde yer alan sınıflama mantığı ile gerçekleştirilmiştir. Her farklı bölge için farklı sınıflar ve

içerikler dizayn edilerek yöntem uygulanmıştır. Buna karşın yöntemin sınıflar arasındaki katı ve esnek yapısı değiştirilmemiştir. Ayrıca bu uygulamaların çoğu sadece harita çalışmalarında kalmış, rekreasyon fırsatlarının açık biçimde ortaya konması pekte mümkün olmamıştır.

CANROS yöntemi ROS'un alan sınıflama temelinden hareket ederek; tüm aşamalarıyla farklı bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Öncelikli olarak; Dünya'nın tüm bölgelerinde uygulanabilecek bir sistematik üzerinden hareket etmektedir. CANROS yönteminde sırasıyla dört farklı temel sınıf ortaya konmuştur. Bunlar yabanıl, doğal, yarı doğal ve yerleşim alanları sınıflarıdır. Ayrıca bu dört sınıf sırasıyla doğal, yolu olan doğal ve yolu olmayan doğal, yarı doğal, kırsal/tarımsal alanlar ve küçük yerleşimler ve son olarak yerleşim alanları kırsal dokulu yerleşimler ve kentsel dokulu yerleşimler şeklinde alt sınıflara ayrılmıştır. Sınıflama biçimi Dünya'nın pek çok farklı bölgesine entegre edileceği gibi farklı bir sınıf ihtiyacının çıkması durumunda entegre edilebilecek bir yapıdadır.

CANROS yönteminin uygulamaya geçmesi için beş farklı aşama bulunmaktadır. Bu aşamaların sonucunda çalışma alanında yer alan belirli bölgeler için rekreasyon fırsatları tanımlanmış olabilecektir. Söz konusu yöntemin gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyulan veriler aşağıda verilmektedir:

- Global Vejetasyon Bitki Örtüsü Veri Katmanı 30 mt. (daha iyi çözünürlükte uzaktan algılamayla elde edilen bir veri katmanı kullanılabilir)
- Çalışma alanının Yüksek Çözünürlüklü Uydu Görüntüsü
- Çalışma alanında yer alan alt yapı, enerji ya da üretim tesislerinin koordinat bilgileri (yoksa arazi çalışmasında haritada sayısallaştırılmalı)
- Çalışma alanında yer alan yol ağı ve bu yolların tiplerine (stabilize, toprak, asfalt) ilişkin sayısallaştırılmış vektör veriler
- Çalışma alanında yerleşim alanlarını içeren vektör veriler (bu veri yüksek çözünürlüklü uydu görüntüsünden oluşturulabilir)
- Çalışma alandaki imar, rekreasyon tesisleri, konaklama tesisleri, nüfus, yönetsel düzenlemeler, alan kullanımına ilişkin her türlü bilgi ve sayısal ya da fiziki haritalar
- Çalışma alanına ilişkin daha önce yapılmış çalışmalar, alanın flora, fauna, iklim özellikleri, tarihi ve kültürel yapısı ve mevcut ekonomik gelişim yönüne ilişkin bilgi ve sayısal ya da fiziki haritalar

Yöntemin uygulanmasında bu veriler dışında saha çalışması yapılması gerekmektedir. Saha çalışmasında yapılması gereken çalışmalar aşağıda verilmektedir:

- Vejetasyon veri katmanına ilişkin verilerin sahada kontrol edilmesi; varsa eksik ya da yanlış olduğu düşünülen alanların sahada yapılacak gözlemler ile yeniden düzenlenmesi
- Çalışma alanında rekreasyon arzını oluşturan doğal, kültürel, tarihi öğelerin tespit edilip işaretlenmesi (işaretleme yapılırken öğeye ilişkin gözlem notu alınması gerekmektedir)
- Çalışma alanında bulunan rekreasyon öğelerinin işaretlenmesiyle eş zamanlı olarak rekreasyon kalitesinin tespit edilmesi amacıyla görsel-algısal estetik değerlere ilişkin arazi sürveyinin doldurulması
- Çalışma alanında CANROS yönteminin sistematik olarak çalışmasının dışında rekreasyon planının tamamlanması ve alınacak kararlara yardımcı olması bakımından rekreasyon talebine ilişkin bilgilerin toplanması (rekreasyon kullanıcılarına yönelik tutum, beklenti, tercihlerin alındığı anket uygulaması)
- CANROS sınıflarına ilişkin haritaların oluşturulması sonrasında sahanın sınıflara göre tekrar kontrolünün yapıldığı gözlem çalışması

Yukarıda görüldüğü üzere yöntemin uygulanması hazır verilerin yanı sıra saha çalışması gerektirmektedir. Ancak daha yüksek çözünürlükte vejetasyon verisinin bulunması ve daha önceden rekreasyon öğelerinin envanterlenmiş olması gibi kolaylaştırıcı eylemlerin varlığı, yöntemin uygulanmasında saha çalışmalarının minimum düzeyde gerçekleşmesini sağlayabilecektir.

Yöntemin bir çalışma alanında gerçekleşmesi için beş temel aşama bulunmaktadır. Yöntemin birinci aşaması yerleşim alanları ve yarı doğal alanların belirlenmesi ile ilgilidir. Bu aşamada yerleşim yerleri ile ilgili hazır vektörler ya da gözlemler sonrasında bilgisayar ortamında yüksek çözünürlüklü uydu görüntülerinden yararlanılarak kırsal ve kentsel dokulu alanların yanı sıra yarı doğal sınıfta yer alan küçük yerleşimlerin çizilmesi gerçekleştirilmektedir. Sonrasında vejetasyon veri katmanında gösterilen tarımsal alanlar ve sahada gerçekleştirilen gözlem ve çizimler doğrultusunda yarı doğal alan sınıfındaki kırsal/tarımsal sınıfın belirlenmesi sağlanmaktadır. Bu aşamadan sonra yöntemin ikinci aşaması olan doğal ve yabanıl alanların belirlenmesine geçilmektedir. Bu aşamada fiziksel, sosyal, yönetsel ve ekonomik öznitelikleri belirleyen

CANROS'un sınıflama kriterleri yer almaktadır. Bu kriterlerden özellikle uzaklık ve büyüklük kriterleri CBS ortamında doğal ve yabanıl alanlar ve alt sınıfların belirlenmesinde önemli rol üstlenmektedir. Geriye kalan kriterler söz konusu sınıflar oluşturulduktan sonra rekreasyon planlamasının tamamlanması için düzenlenmesi gereken ve sınıfların karakterlerini belirleyen unsurlardır. Buradaki en önemli husus yöntemin işletilmesi için büyüklük ve uzaklık kriterindeki ölçütlerin CANROS yöntemini gerçekleştiren araştırmacıya bırakılmasıdır. Böylelikle Dünya'daki farklı bölge ve imkanlar doğrultusunda farklı sayısal ölçütlerin bölge koşullarına göre sağlanması mümkün hale gelmiştir. Ayrıca ekolojik hassasiyet temelli olarak yöntemin çalıştığı düşünüldüğünde; kriterlere ekonomik gelişimde eklenmesi sağlanmaktadır. Böylece doğal alanlarda kaynakların ekonomik amaçlar doğrultusunda tüketilmesini belirleyen ve sınırlayan ölçütler CANROS sınıflarına göre biçimlendirilmektedir. Bu aşamanın bitiminde alana ilişkin CANROS sınıfları belirlenmiş olmaktadır. Bundan sonraki aşamalarda rekreasyon planının gerçekleştirilmesi için alanın rekreasyon arzı, talebi ve kalitesini belirlenmesinin yanı sıra alandaki ekolojik hassasiyeti bulunan alt alanlara ilişkin rekreasyon aktivite ve fırsatlarının belirlenmesine yönelik konular ele alınmaktadır. Yöntemin üçüncü aşamasında vejetasyon veri katmanı önceki aşamalarda hazırlanan CANROS sınıflarının bulunduğu harita ile karşılaştırılarak; ekolojik hassasiyeti bulunan alt alanların oluşturulması sağlanmıştır. Buna göre CANROS'a ait yabanıl, doğal hatta kırsal/tarımsal alanlarda ekolojik hassasiyete göre alt alanların oluşturulması sağlanarak; rekreasyon fırsatlarının bu alanlar bazında tanımlanması sağlanmaktadır. Böylece yönteme ait sınıflarda belirtilen kısıtlamalar nedeniyle söz konusu sınıfa ait alanlarda uygun olmayan rekreasyon fırsatlarının, aynı sınıfa ait ekolojik hassasiyete göre belirlenmiş alt sınıfta; rekreasyon arzının devamlılığı ya da mevcudunu olumsuz yönde etkilemeyecek bir rekreasyon fırsatı olması durumunda değerlendirilmesi sağlanmıştır. Böylece rekreasyon fırsatlarının yöntemin uygulandığı bölgede hem ekolojik hassasiyetin göz önüne alındığı hem de maksimum düzeyde rekreasyon fırsatlarından yararlanılan bir yapı oluşturulmaktadır. Çalışmanın dördüncü aşaması söz konusu hassasiyetler göz önünde bulundurularak tüm rekreasyon fırsatları içinde ekolojik hassasiyeti bulunan alt alan tiplerine göre izin verilen ya da verilmeyen rekreasyon aktivitelerin gruplandırılması ile gerçekleştirilmektedir. Çalışmanın son aşaması olan beşinci aşamada ise çalışma alanındaki rekreasyon arzını oluşturan doğal, kültürel, tarihi rekreasyon öğeleri, mevcut

ve potansiyel rota ve parkurlar bir araya getirilerek çalışma alanına ilişkin rekreasyon arzı ortaya konmaktadır. Sonrasında çalışma alanındaki rekreasyon kullanıcılarının tutum beklenti ve tercihlerinin belirlenmesi amacıyla anket uygulaması gerçekleştirilmektedir. Böylece alana ilişkin rekreasyon talebi de belirlenmiş olmaktadır. Tüm bunların yanı sıra saha çalışmasından elde edilen görsel-estetik-algısal değerlere ilişkin (16 değişken) yapılan işaretlemeye bağlı olarak her nokta için yapılan puanlamalarla ilgili rekreasyon ögesinin kalitesine yönelik sonuçlara ulaşılmaktadır. Böylece alanda bir etkinlik için rekreasyon kalitesinin nasıl dağılım gösterdiği görülebilecektir.

Görüldüğü üzere yukarıdaki aşamaların bütünü değerlendirildiğinde; CANROS yönteminin tek başına esnek, Dünya'daki tüm alanlar için uygulanabilir, ekolojik hassasiyeti önemseyen, rekreasyon arzının devamlılığı ve korunması temelinde ve rekreasyon fırsatlarını maksimum düzeyde ortaya çıkaran bir yapıda olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra bir alan için gerçekleştirilecek rekreasyon planlamasında rekreasyon arz, talep ve kalitesinden alan kullanım önerilerine kadar geniş kapsamlı bir planlama aracı olduğu ifade edilebilir. Bu doğrultuda yöntemin özellikle yerel yöneticiler, devlet ya da büyük alanlara sahip olan özel işletmeler tarafından kullanılabilir; planlama çözümleri üreten bir yapıda olduğu öngörülmektedir.

Bu araştırmada hem zaman hem de maddi anlamda oluşan kısıtlılıklardan dolayı yöntemin farklı bölgelerde test edilmesi gerçekleştirilmemiştir. Ancak konusunda uzman iki peyzaj mimarı, iki turizmci ve bir spor bilimci olmak üzere beş akademisyene CANROS'a ilişkin tüm aşamalar gösterilmiş ve tartışılmıştır. CANROS yönteminin geçerliliğini artırmak için farklı bölgelerde de uygulanması ve buna bağlı olarak varsa ortaya çıkan eksik yanlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Her ne kadar yöntemin esnek ve tüm Dünya'da uygulanabilir olması dikkate alınmış olsada; pratikte yöntemin uygulanması ve farklı coğrafi bölgelerde test edilmesi gerekmektedir.

7. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Rekreasyon planlaması ile ilgili pek çok yöntem ve araç kullanılmış olsa da içlerinde en bilineni ve planlamaya ilişkin pek çok konuyu ele alan yöntem ROS yöntemidir. Söz konusu yöntem ABD'de Orman idaresi tarafından kabul edilmiş ve uygulamada yer bulan bir yöntem olmasının yanı sıra; dünyanın farklı bölgelerinde (Çin, Japonya, Norveç, Yeni Zelanda, Avustralya vb.) alan sınıf isimleri ve içeriği

değiştirilerek yeniden dizayn edilmiştir. Ancak bu noktada tartışılmalı en önemli konu ROS'un yaratılış temeli ile ilgilidir. Nitekim Kalternborn (1999) Driver ve diğerleri'nin "rekreasyon aktivitelerinde kullanıcılar tarafından arzu edilen deneyimlerin gerçekleşmesi, insani faydaya ulaşmayı sağlar" varsayımı üzerinde temellendirilmiş ROS yaklaşımının koruma ve kullanma dengesini nasıl sağlayabildiğini eleştirmektedir. Bu çalışmada da aynı noktaya dikkat çekilmiştir. CANROS yöntemi söz konusu koruma kullanma dengesinin sağlanması adına yöntemin uygulanmasında geliştirilen kriterleri insani yorumlara yer bırakmayacak şekilde rekreasyon arzı ağırlıklı olarak benimsemiştir. Buna karşın CANROS yöntemiyle ekolojik hassasiyete ilişkin bölgelerde dahi rekreasyon fırsatlarını maksimum düzeyde geliştirilmesi sağlanmaktadır. Buna karşın ROS yönteminde rekreasyon kullanıcıları ya da turistlerin tercihleri ROS'taki sınıflamaların belirlenmesine kadar tartışma konusu olabilmektedir. Nitekim Kalternborn ve Emmelin (1993) rekreasyon çeşitliliğini artırmak için ROS yaklaşımı ile gerçekleştirilen planlarda turist ya da ziyaretçilerin rekreasyon davranış biçimlerinin alan seçimi ya da sınıfların belirlenmesindeki etkisinin sorgulanabileceğinden hareketle; kullanım kontrolü ya da direkt olarak aktif biçimde alanın kullanımını turistlere bırakmak yerine rekreasyon çeşitliliğinin dağılımı konusunda onları bilgilendirme gerekliliğinin yer aldığı bir plan perspektifinin olabileceğinden söz etmiştir. Buna paralel olarak CANROS yönteminde rekreasyon kullanıcıları ya da turist tercih tutum ve istekleri rekreasyon talebini belirlemek için toplanmakla birlikte; yöntemin içeriğinde ki rekreasyon fırsatları ya da CANROS sınıflarının belirlenmesine etkisi bulunmamaktadır. Rekreasyon talepleri CANROS yöntemi uygulanan bir alanda yapılacak uygulama planlarında CANROS ile yaratılan rekreasyon fırsatlarından hangilerini ön planda tutulup tutulmayacağı konusunda ipucu verebilir. Bunun dışında rekreasyon kullanıcıları ya da turistlerin tutum ve tercihleri doğrudan yöntemin içeriğine etki eden bir yapısı olamaz.

Öte yandan CANROS yönteminde sınıflar ve alt sınıflara ilişkin öznel kriterlerinde yer alan ölçütler oldukça esnek bir yapıda dizayn edilmiştir. Örneğin; bu çalışmanın konusu olan Karaburun yarımadasında rüzgar enerji santrallerinin mevcutta kapasiteden fazla olması ve Yarımada'nın pek çok bölgesine yayılmış halde bulunması nedeniyle Öznel kriterlerinden tesislere uzaklık yabanıl alanlar için 2 km, doğal alanlar için ise 1 km olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan yarımada'nın büyük bir alan olmaması nedeniyle öznel kriterlerden büyüklük kriteri için yabanıl alanlarda minimum 5

km², doğal alanlar için ise minimum 2 km² olması kriter olarak benimsenmiştir. Buna karşın tesislerin bu kadar yaygın olmadığı, daha geniş alanlarda bu ölçütler daha yüksek sayısal değerlere sahip olabilir. Böylece CANROS yöntemi ile gerçekleştirilen bir rekreasyon planının uygulamada karşılık bulması, ortaya konan karar, tedbir ve önlemlerle hem alanda ki çarpık gelişimi ya da doğal alanlara etkiyi hem de CANROS sınıflarının korunması yoluyla rekreasyon fırsatlarındaki azalmaların önüne geçebilecektir. Nitekim Manning (1998) eğer esnek bir sınıflama ya da alt sınıflama yaklaşımı benimsenebilirse; ROS'un rekreasyon planlamasında taşıma kapasitesi ile ilgili sorunları çözen bir çerçeve benimsediğini; dolayısıyla ROS çerçevesinin uygulandığı alanlarda başarılı bir taşıma kapasitesi ve kullanım limitlerinin doğal olarak ortaya konduğunu iddia etmektedir. CANROS bu anlamda ROS'dan daha esnek ve rekreasyon arzı merkezli dizayn edilmiş yapısıyla ön plana çıkacağı öngörülebilir. Ayrıca CANROS'un sadece esnek yapısı ve rekreasyon talebi doğrultusunda değerlendirmek yetersiz kalacaktır. Yöntem konusundaki bir diğer dikkat çeken nokta ekolojik hassasiyeti bulunan alanlarda ekolojik hassasiyet tipine göre alanın kaldırabileceği rekreasyon fırsatlarının tanımlanmasını sağlayabilmesidir. Böylece doğal alanlarda belirli bir rekreasyon fırsatına ilişkin taşıma kapasitesini zorlayacağı düşüncesi tamamen ortadan kalkabilmektedir.

Karaburun Yarımadası'nda CANROS'un uygulanmasına yönelik olarak bir değerlendirme yapılacak olursa; yöntemin Karaburun'un gerek kırsal turizm potansiyeli gerekse doğal alanların korunması ve eş zamanlı olarak hem turizm hem rekreasyon fırsatları yaratıyor olması nedeniyle oldukça önem arz ettiği ifade edilebilir. Bunun yanı sıra Karaburun'da oldukça yaygınlaşmış durumda olan ikincil konutların ve rüzgâr enerji türbinlerinin gelişiminin bir şekilde engellenmesi gerekmektedir. Çünkü CANROS yönteminde de görüldüğü üzere Karaburun Yarımadası'nda yabanıl sınıfta bir alan bulunmamasıyla birlikte doğal alanların söz konusu tesis ve ikincil konutların yaygınlaşmasıyla oldukça daralmaya başladığı anlaşılmaktadır. Bu durum zamanla rekreasyon ve buna bağlı turizm fırsatlarının yok olması ve doğal alanların azalmasıyla sonuçlanabilecektir.

Karaburun Yarımadası ile ilgili bir diğer önemli konu mevcutta İZKA ve İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından desteklenen "Yarımada Hayatı Yakala" projesinin

uygulamaya geçmiş olmasıdır. Bu uygulama kapsamında yarımada ile ilgili bir bisiklet, yürüyüş, zeytin ve bağ rotalarına ilişkin çalışmalar yapılmış ve bu çalışmaların sonucunda fiili olarak alanda tabelalama ve bilgilendirme tabelaları konulmuştur. Ayrıca yerel halkı desteklemek ve gelen turistleri yerel kültüre motive edecek yerel satış standı gibi unsurları fiili olarak bazı merkezlerde kurmuşlardır. Ancak sahada yapılan gözlem ve çalışmalar ışığında; özellikle rota çalışmalarının bir kısmının sahada kontrol edilmediği anlaşılmaktadır. Örneğin; Yaylaköy- Akdağ yürüyüş parkuru çitle çevrili özel bir araziden geçmektedir. Parkurun bazı bölgelerinde profesyonel tırmanma ekipmanı olmaksızın aşılamayacak yerler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra halen yerleşim yerlerine gelen rekreasyon kullanıcısı ya da turistlere yönelik konaklama ihtiyacını karşılayacak otantik, kırsal dokulu bir yapıda ev pansiyonculuğunun geliştirilmesi ve buna yönelik faaliyetlerin (tabula, reklam, yerle destek) olmayışı göze çarpmaktadır. Rekreasyon ya da turistik deneyim bir ürünü değil bütünleşik olarak ürünlerin bir araya gelmesiyle işlerlik kazanmaktadır. Ayrıca turist ya da rekreasyon kullanıcısının daha uzun süre Karaburun'da kalıyor olması mevcut rekreasyon fırsatlarının çoğunu deneyimlemesine; diğer taraftan da yerel halkın ekonomik olarak destek sağlayabilmesi ve bu fırsatların geliştirilmesi yönünde motive olmasını sağlayabilecektir. Bu nedenle Karaburun ile ilgili fiili olarak uygulamaya geçmiş Yarımada Hayatı Yakala gibi projelerin oldukça değerli olduğu; ancak içeriğinin genişletilerek sürdürülmesi gerektiği söylenebilir.

Bir diğer taraftan Karaburun'a gelen rekreasyon kullanıcı profilinin orta gelir düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu durumda Yarımada için gerçekleştirilecek bir rekreasyon planında orta gelir düzeyinde; tercihleri bakımından yürüyüş, yüzme, balık tutma, kamp yapma vb. rekreasyon etkinliklerinin geliştirilmesini talep eden bir yapıda olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece söz konusu etkinliklere daha güçlü bir altyapı ve önem verilmesi gerektiği söylenebilir. Ancak Yarımada'da hem turizmin hem de açık alan rekreasyon fırsatlarının geliştirilmesi için söz konusu kitlenin beklentilerine ters düşmeyecek biçimde (örneğin golf tesisi istemiyorlar) farklı rekreasyon ve turist grupları için mevcut rekreasyon fırsatlarına yönelik altyapıların geliştirilmesi de önemlidir. Örneğin offroad parkurları ve buna bağlı olarak geliştirilebilecek rekreasyon imkanları, bu imkanları değerlendirecek daha üst gelir grubundaki rekreasyon kullanıcıları ve turistler için tercih sebebi olacaktır. Burada planlama yaparken dikkat edilecek en önemli konu farklı özelliklere sahip rekreasyon ya da turist gruplarının

tercihleri arasında çatışma ortamı yaratacak unsurların belirlenmesidir. Dolayısıyla Karaburun için gerçekleştirilecek bir rekreasyon planlamasında her rekreasyon fırsatı grubu için çatışma planının yapılması da gerekmektedir. Karaburun Yarımadası için rekreasyon planlamasında yapılması gerekenler şöyle sıralanabilir:

- Kırsal turizmi destekleyici planlara ihtiyaç duyulmaktadır. Buna paralel olarak açık alan rekreasyon planlamasının yapılması kırsal turizmi destekleyeceği öngörülmektedir.
- Bölgede yetişen çiftlik ürünleri, üzüm, zeytin gibi tarım ürünleri ve balıkçılıktan elde edilen ürünlerin turizm içerisinde eritebilecek yerel satış noktaları ve bu noktaları destekleyecek unsurlar ön plana çıkarılması öngörülmektedir. Örneğin coğrafi işaretlemeye ilişkin başvurular bu ürünlerin tanıtımına katkı sağlayabilir.
- Rüzgâr türbinleri Karaburun yarımadası için oldukça fazla kapasitede bir alanı kapsamaktadır. Ayrıca bu türbinlerin doğaya verdiği zararlar hem yerel hem ulusal alanda tartışma konusudur. Kaldı ki rüzgâr türbinleri bu çalışmada da CANROS sınıflarının şekillenmesinde olumsuz bir etkiye sahip olmuştur. Dolayısıyla yapılacak planlama çalışmalarında ya da alınacak kararlarda daha fazla rüzgar türbini yapılmasının önüne geçilmesi uygun olacaktır.
- Yarımadanın özellikle batı tarafında yer alan balık çiftlikleri rüzgâr türbinlerine benzer biçimde çoğalmaktadır. Bu çiftliklere verilen ruhsatların sınırlanması gerekmektedir. Mevcut çiftlikler suyla ilgili rekreasyon fırsatlarının kalitesini olumsuz biçimde etkilemektedir. Ayrıca deniz yaşamını olumsuz ölçüde etkilediği tartışılmaktadır.
- Yarımada'da etkili olacak kapsamlı bir rekreasyon planlaması yapılmalıdır. Bu planda mutlaka çatışma yönetiminin ve planın uygulamaya geçtiğinde izlenebilir şekilde devam ettirilmesinin önemi büyüktür. Ayrıca bölgede kırsal turizmin ön plana çıkmış olması, açık alan rekreasyon planlamasının yapılması gerekliliğini desteklemektedir. Böylece hem Karaburun'da yaşayan yerel halkın hem de bölgeye gelecek turistler ve rekreasyon kullanıcılarının maksimum düzeyde sunulan rekreasyon fırsatlarını deneyimlemeleri söz konusu olacaktır. Bu açıdan bakıldığında yapılacak kapsamlı bir rekreasyon planlaması sadece turizmin gelişimine değil aynı zamanda yerel halkında yararına olacağı görülmektedir.

- Bu çalışmada özellikle ekolojik hassasiyeti bulunan orman alanları vb. alanlara yönelik koruma ve gelişimini artırıcı çabaların ivedilikle ortaya konması gerekmektedir. Bu çabaların olmaması ya da geç kalınması durumunda Yarımada'da az bir alanı kapsayan ormanlık alanların gerek insani faaliyetler gerekse çarpık tesisleşme nedeniyle azalacağı öngörülmektedir.

Bu çalışmada geliştirilen CANROS yöntemi ile ilgili olarak geliştirilen öneriler şöyle sıralanmaktadır:

- Yöntemin farklı coğrafi özellik gösteren alanlarda yeniden uygulanması; varsa eksik olan yanlarının geliştirilmesi gerekmektedir.
- CANROS yönteminin özellikle yabanıl alanların bulunduğu bölgelerde test edilmesi ve yabanıl alandaki ekolojik hassasiyeti bulunan bölgelere ilişkin rekreasyon fırsatlarının tanımlanması gerekmektedir.
- CANROS yöntemine paralel olarak rekreasyon aktivitelerinin coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılacak biçimde tespit edilmesine yönelik çalışmalar önemlidir. Örneğin tırmanma etkinliği için eğim, jeoloji verisi, iklim önemli unsurlardır. Tırmanma aktivitesi için en uygun eğim, jeoloji verisi ve iklimin ne olduğunun tespit edilmesi rekreasyon öğelerinden bağımsız olarak açık alan rekreasyon aktivitelerinin konumsal bazda tanımlanması anlamına gelmektedir. Böylesi bir durumda CANROS yönteminde rekreasyon fırsatlarının rekreasyon ögesi bazında tanımlanmasının yanı sıra; gözlemlerle elde edilen ve buna göre karar verilen etkinlikler noktasal bazda tespit edilebilecektir. Böylece hem rekreasyon fırsatlarının tanımlanmasında maksimum fayda elde edilebilecek hem de planlamada ortaya çıkabilecek hatalı kararların sayısı azalacaktır.
- Yöntemin mevcut ulusal planlar göz önünde bulundurularak düzenlenmesi ya da revize edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu yöndeki akademik ya da uygulamaya yönelik çalışmalar desteklenmelidir.
- Yöntemde yer alan yerleşim sınıfına yönelik hassas bölgeler geliştirilebilir. Ancak buna yönelik bir çalışmada Global Vejetasyon altlığı yerine yerleşimlere uygun hassaslığı belirleyici özellikte bir harita altlığı tercih edilmelidir.
- CANROS yönteminde kullanılan Global Vejetasyon (30 mt.) harita altlığı yerine daha yüksek çözünürlüklü bir altlığının geliştirilmesi yöntemde alan tespiti konusundaki

hataları minimuma indirebileceği gibi aynı zamanda yöntemde gözlem için ayrılan zamanı daha kıza hale getirebilecektir. Hatta bunun sağlanması ile birlikte rekreasyon öğelerinin de yer aldığı envanter çalışması önceden tamamlanmış bir bölgede arazi çalışması gerçekleştirilmeden yalnızca coğrafi bilgi sistemlerini kullanarak ve sahada son kontrolü yapılarak bir rekreasyon planlaması gerçekleştirilebilir. Böylesi bir çalışmada yalnızca rekreasyon talebi için saha çalışması gerekmektedir.

- Yöntem özellikle kırsal turizmin gelişim sağladığı bölgelerde de uygulanabilmektedir. Mevcut açık alan rekreasyon fırsatları kırsal turizmin içerisinde yer alan etkinliklerle aynı olmakla birlikte daha fazla fırsatı içinde barındırmaktadır. Bu nedenle yöntemin turizm bölgelerinde yeniden test edilmesi oldukça büyük önem arz etmektedir.
- Yöntemin içeriğindeki görsel-algısal-estetik değerlere ilişkin değişkenler yoluyla puanlaması yapılan rekreasyon kalitesine bağlı olarak söz konusu değişkenlerin artırılması/varsın eksikliklerinin tespit edilmesi ya da revize edilmesi CANROS yöntemi ile gerçekleştirilecek bir rekreasyon planlamasında hatanın minimum düzeyde kalmasını sağlayacaktır.
- CANROS yöntemi oluşturulması aşamasında da tespit edilen en önemli konulardan birisi açık alan rekreasyon deneyimini yaşayanların insan olduğu düşünülürse tüm açık alan rekreasyon fırsatlarının içeriğinin incelenerek fırsat bazında doğa için riskleri ifade eden çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu yönde gerçekleştirilecek çalışmalar rekreasyon planlamasını gerçekleştirildiği süreçte özellikle ekolojik hassasiyeti olan bölgelerde rekreasyon fırsatlarına ilişkin risk durumunun incelenip; buna göre bir fırsatın belirli bir alanda gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceğine karar verilmesini kolaylaştıracaktır.
- Yöntemin özellikle su kütlelerinin yaygın olarak bulunduğu alanlarda test edilmesi gerekmektedir. Böylece su kütlelerinin bulunduğu alanlarda CANROS yöntemine ilişkin kriter ve özniteliklerin eksik kalıp kalmadığı ya da daha fazla öznitelik ve kritere ihtiyaç duyulup duyulmadığı anlaşılabilir.
- CANROS gibi rekreasyon planlamasını kapsamlı bir şekilde ele alan araçların ya da yöntemlerin geliştirilmesi oldukça önemlidir. Çünkü doğru bir rekreasyon planlaması gerek devlet gerek toplum için refah artışının yanı sıra ekonomik açıdan bölgelerin geliştirilmesi, gelişmişliğin somut biçimde ortaya konulması ve bireylerin hem fiziki

hem de ruhsal sağlıklarının olumlu yönde gelişimini desteklemektedir. Bu nedenle CANROS vb. yöntem ve araçların devletin ilgili birimleri, yerel yönetimler, büyük alan işletmeleri gibi rekreasyon yönetimi ile doğrudan ilişkili merciler tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan rekreasyon planlaması ile ilgili bir diğer önemli tartışma konusu rekreasyon planlamasını teknik ve fiziki anlamda oluşturan uzmanlarla ilgilidir. Rekreasyon planlaması gerek doğa gerekse insan unsurlarını maksimum düzeyde içerdii için hem sosyal bilimler hem de fen bilimlerine ilişkin disiplinlerin çalışma konusu olmaktadır. Bir bölgede rekreasyon planlamasının doğru biçimde yapılabilmesi için bölgenin fiziksel ve coğrafi yapısı, iklimi, bitki örtüsü, jeolojik yapısı, fiziksel yapıların durumu gibi hissedilebilen unsurlar bulunduğu gibi; bölgenin kültürü, yerel halkın tutumu, kentleşme durumu, rekreasyon aktivite tipleri vb. somut olmayan unsurların incelenmesi ve entegre edilmesi gerekmektedir. Görüldüğü üzere söz konusu unsurların entegre edilebilmesi için rekreasyon planlamasını gerçekleştirecek şehir bölge planlamacıları, peyzaj mimarları, turizm ve rekreasyon uzmanları, sosyolog ve psikologlar ve hatta biyo-mühendislik konusunda uzmanlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Söz konusu bağlamda turizm alanında rekreasyon yönetimi çalışanların ve peyzaj mimarlığı alanında çalışanların rekreasyon planlamasındaki yerine değinilecek olursa; bir bölge için gerçekleştirilecek envanter ve plan haritalarının üretilmesinde her iki disiplinin yöntem ve uygulamalarının bütünleştirilmiş bir yapıda tatbik edilmesini zorunlu kılmaktadır. Özellikle bir alanda alana ilişkin doğal ve kültürel envanterin çıkarılmasında kullanılan veri toplama yöntemleri ve hangi verilerin toplanacağı her iki alandaki uzmanlar tarafından değerlendirilmelidir. Aynı zamanda bölgede yaşayan yerel halk ve ziyaretçilere ilişkin verilerin sağlanmasında ağırlıklı olarak sosyal bilimlere ilişkin yöntemler rekreasyon uzmanları tarafından kullanılırken; mevcut verilerin haritaya aktarılmasında CBS imkanları ve peyzaj mimarlığı alanının teknik ve yöntemlerinden yararlanılabilmektedir. Rekreasyon planlaması anlamında genel bir pencereden rekreasyon yönetimi alanı ve peyzaj mimarlığı değerlendirildiğinde; rekreasyon yönetimi alanında çalışanların rekreasyon planlamasının 1/25000 gibi bir ölçekte genel olarak hatlarını ve rekreasyon fırsatlarını ortaya koyduğu; peyzaj mimarlarının ise 1/1000, 1/5000 gibi üst ölçekte doğrudan uygulamaya yönelik fiziksel planların oluşturulmasında rol aldığı söylenebilir. Bu anlamda rekreasyon yönetimi alanı peyzaj mimarları için genel

bir çerçeve ve perspektif sunmaktadır. Bu anlamda bu çalışmada Karaburun için açık alan rekreasyon planlamasında genel bir çerçeve sunmuştur. Bu genel çerçeve Karaburun Yarımadası için daha üst ölçekli çalışmalarla uygulamaya yönelik olarak geliştirilebilecektir.

KAYNAKÇA

- Alparslan, C. (2016). Peyzaj Karakter Analizi. Coğrafi Bilgi Sistemleri Semineri Bilgi Notları, Anadolu Üniversitesi.
- Amestoy, A.V., Rosal, S.R. ve Toscano, V.E. (2008). "The Leisure Experience". *The Journal of Socio-Economics*. Vol. 37. pp.64-78
- Ankre, R. ve Emmelin, L. (2006). *Planning for Tourism and Outdoor Recreation in the Luleå Archipelago, Sweden*. European Tourism Research Institute, Östersund: Mid-Sweden University
- Ankre, R. ve Emmelin, L. (2006). Zoning and opportunity Spectrum Planning in a Discontinuous Environment: Planning for Tourism and Outdoor Recreation in the Luleå Archipelago, Sweden.
- Atalan, N. K. (1970). *A petrographic study of the Yeniliman serpentized ultramafic body, Karaburun, Turkey*. Doctoral dissertation, Department of Geology, USA: Miami University
- Avrupa Birliği Komisyonu (2003). Basic orientations for the sustainability of European tourism, COM SEC 1295
- Avrupa Birliği Komisyonu (2007). Agenda for a sustainable and competitive European tourism, COM 621 final
- Avrupa Birliği Komisyonu, http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm, 20.01.2015
- Baud-Bovy, M. ve Lawson, F. (1998). *Tourism and recreation: handbook of planning and design*. Butterworth-Heinemann Ltd.
- Beeco, J. A. ve Brown, G. (2013). Integrating space, spatial tools, and spatial analysis into the human dimensions of parks and outdoor recreation. *Applied Geography*, 38, 76-85.
- Bekat, L. ve Seçmen, Ö. (1982). Karaburun Akdağ Florası. *Doğa Bilim Derg. Temel Bilimler*, 6(3), 49-66.
- Bell, S. (2008). *Design for outdoor recreation*. Taylor & Francis: London
- Boyd, S. W. ve Butler, R. W. (1996). Managing ecotourism: an opportunity spectrum approach. *Tourism management*, 17(8), 557-566.

- Boyd, S. W. ve Butler, R. W. (1996). Managing ecotourism: an opportunity spectrum approach. *Tourism management*, 17(8), 557-566.
- Brihtbill, K., C. ve Meyer, D., H. (1964) Community Recreation: A Guide to Its Organization. USA: Prentice-Hall
- Bulmer, S., Henzel, L. ve Mates, A. E. (2003). *Extending the recreation opportunity spectrum to nonfederal lands in the Northeast: an implementation guide* (Vol. 309). US Department of Agriculture, Forest Service, Northeastern Research Station.
- Burns, P. M. (2004). Tourism planning: A third way?. *Annals of Tourism Research*, 31(1), 24-43.
- Butler, R. W. ve Waldbrook, L. A. (2003). A new planning tool: the tourism opportunity spectrum. *Journal of tourism studies*, 14(1), 25-36.
- Caplan, S.E. (2003). Preference for Online Social Interaction A Theory of Problematic Internet Use and Psychosocial Well-Being, *Communication Research*, Vol. 30, No. 6 , 625-648
- Clark, R. N. ve Stankey, G.H. (1979). The Recreation Opportunity Spectrum: A Farmework for Planning, Management and Research. USDA Forest Service, Pasific Northwest Forest and Range Experiment Station
- Clawson, M. ve Knetsch, J.L. (1974). Leisure in modern America. *Concepts of Leisure*, Englewood Cliffs, NewJersey: Prentice-Hall.
- Cobbinah, P. B., Black, R. ve Thwaites, R. (2013).Tourism Planning in Developing Countries: Review of Concepts and Sustainability Issues. *International Journal of Social, Management, Economics and Business Engineering*, 7:4.
- Cöcen, Ö.N. (2007). *Identifying The Values Of Küçükbahçe Village Through Its Architecture And Collective Memory*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: ODTU Doğa ve Uygulamaları Bilimler Enstitüsü
- Crossley, J.C., Jamieson, L.M. ve Braley, R.E. (2001) *Introduction to Commercial Recreation and Tourism: An Entrepreneurial Approach*. Sagamore Publishing.
- Currel, S. (2005). *The March of Spare Time: The Problem and Promise of Leisure in the Great Depression*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2013). Karaburun Yarımadası Özel Çevre Koruma Bölgesi Ön Raporu.

- Danielson, J. J. ve Gesch, D. B. (2011). *Global multi-resolution terrain elevation data 2010 (GMTED2010)* (No. 2011-1073). US Geological Survey.
- Davis, R. K. (1963). Recreation planning as an economic problem. *Natural Resources Journal*, 3, 239.
- Deci, E.L. ve Richard M.R. (1980). "Self-determination theory: When mind mediates behavior." *The Journal of Mind and Behavior*, 33-43.
- Demircioğlu, D. (2010). *Sivas Kent Planlarının Kentin Peyzaj Özelliklerine Uygunluğunun Araştırılması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Driver, B. L., ve Brown, P. J. (1978). The opportunity spectrum concept and behavioural information in outdoor recreation resource supply inventories: a rationale. In: *Integrated inventories of renewable natural resources: proceedings of the workshop, January 1978, Tucson, Arizona* (Edited by HG Lund et al.). USDA Forest Service, General Technical Report, (RM-55), 24-31.
- Driver, B.L. (1987). The ROS Planning System: Evolution, Basic Concepts, and Research Needed. *Leisure Sciences*, 9(3), 201-212.
- Dumazedier, J. (1960). Current problems of the sociology of leisure. *International Social Science Journal*, 12(4), 522-531.
- Edington, C.R., Hudson, S.D., Dieser, R.B. ve Edington, S.R. (2004) *Leisure Programming*. McGrawHill. Boston
- Edington, C.R., ve Ford, M.P. (1985). *Leadership in Recreation and Leisure Service Organizations*, J. Wiley Sons
- Emrealp, S. (2005). *Türkiye Yerel Gündem 21 Programı*. Yerel Gündem 21.
- Erdem, Ü., Nurlu, E., Yılmaz, O. ve Veryeri, N. O. (2002). Natural structure analysis and agricultural areas: a case study of Karaburun peninsula, Turkey. *Options Méditerranéennes. Série A: Séminaires Méditerranéens (CIHEAM)*.
- Field, D. R. (2000). Social Groups and Parks: Leisure Behaviour in Time and Space, *Journal of Leisure Research*, 32 (1)
- Gaziry, A. W. (1970). *Zur Geologie des Gebietes südwestlich von Mordogan (Halbinsel Karaburun w. Izmir-Türkei)*. Doctoral dissertation.

- Gesch, D. B., Verdin, K. L. ve Greenlee, S. K. (1999). New land surface digital elevation model covers the Earth. *EOS, Transactions American Geophysical Union*, 80(6), 69-70.
- Gilmore, A. ve Simmons, G. (2007). Integrating sustainable tourism and marketing management: can National Parks provide the framework for strategic change?. *Strategic Change*, 16(5), 191-200.
- Gist, N.P ve Fava, S.F. (1964) *Urban Society*. New York, Crowell, p. 411.
- Gold, S.M. (1980). *Recreation Planning and Design*. Newyork: McGraw Hill Inc.
- Goodchild, M. F. (1992). Geographical information science. *International Journal of Geographical Information Systems*, 6(1), 31-45.
- Gray, D.E. (1971) This alien thing called leisure. Paper presented at Oregon State University, Corvallis, Oregon, 8 July, quoted in J. F. Murphy (ed.) *Concepts of Leisure*. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall, p. 42
- Guisan, A. ve Zimmermann, N. E. (2000). Predictive habitat distribution models in ecology. *Ecological modelling*, 135(2), 147-186.
- Gunn, C. A. ve Var, T. (2002). *Tourism planning: Basics, concepts, cases*. Psychology Press.
- Güleç, S. (1990). Ormaniçi rekreasyon potansiyelinin saptanması için geliştirilen bir değerlendirme yöntemi. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University (JFFIU)*, 40(2).
- Güleç, S. (1992). A method for evaluating areas for national park status. *Environmental Management*, 16(6), 811-818.
- Güleç, S. (1996). Relationship between recreation demand and some natural landscape elements in Turkey: a case study. *Environmental Management*, 20(1), 113-122.
- Haas, G., Aukerman, Grizzle, V., Jackson, J. (2011). *Water and Land Recreation Opportunity Spectrum Handbook*. 2nd Edition. United States Department of the Interior, Bureau of Reclamation, Program and Administration, Denver Federal Center, Denver, Colorado.
- Hall, C., M., ve Page, S., j. (1999). *The Geography of Tourism ans Receastion. Environment, Place and Space*, London : Routledge

- Hay, G. J. ve Castilla, G. (2006). Object-based image analysis: strengths, weaknesses, opportunities and threats (SWOT). *International Archives of Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, 36(4).
- Hewitt, G. M. (1996). Some genetic consequences of ice ages, and their role in divergence and speciation. *Biological journal of the Linnean Society*, 58(3), 247-276.
- Hijmans, R. J., Cameron, S. E., Parra, J. L., Jones, P. G. ve Jarvis, A. (2005). Very high resolution interpolated climate surfaces for global land areas. *International journal of climatology*, 25(15), 1965-1978.
- Holba, A. (2007) *Philosophical Leisure: Recuperative Practice for Human Communication*. Milwaukee: Marquette University Press
- Hurd, A.R. Barcelona, R.J. ve Meldrum, J.T. (2008) *Leisure Services Management*. Human Kinetics. IL: USA.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism planning: an integrated and sustainable development approach*. Van Nostrand Reinhold.
- Iso- Ahola, S.E. (1982). Towards a Social Psychological Theory of Tourism Motivation. *Annals of Tourism Research*, 9 (2). 256-262
- İlhan, İ. (1999). *Bölgesel Turizm Planlaması ve Nevşehir Örneği*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- İZKA (2010), 2010-2013 İzmir Bölge Planı İlçe Toplantıları Karaburun İlçesi Özet Raporu.
- İZKA (2013). 2014-2023 İzmir Bölge Planı İlçe Toplantıları - Karaburun İlçe Özet Raporu. İzmir Dergisi, <http://www.izmirdergisi.com> (Erişim Tarihi: 19.11.2014)
- İzmir Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, <http://www.izmirturizm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 21.11.2014)
- Joyce, K. ve Sutton, S. (2009). A method for automatic generation of the Recreation Opportunity Spectrum in New Zealand. *Applied Geography*, 29(3), 409-418.
- Kaçar, M. (2014). *Termal Turizm İşletmelerinden Müşterilerin Rekreasyon Talebi "Balıkesir İli Örneği"*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Kalafatçıoğlu, A. (1961). Karaburun yarımadasının jeolojisi. *MTA Dergisi*, 56, 53-62.

- Kaltenborn, B. P. (1999). Setting preferences of Arctic tourists: a study of some assumptions in the recreation opportunity spectrum framework from the Svalbard Archipelago. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 53(1), 45-55.
- Kaltenborn, B. P. ve Emmelin, L. (1993). Tourism in the high north: Management challenges and recreation opportunity spectrum planning in Svalbard, Norway. *Environmental Management*, 17(1), 41-50.
- Kaltenborn, B.C. (1999). Setting preferences of Arctic tourists: A study of some assumptions in the recreation opportunity spectrum framework from the Svalbard Archipelago. *Norwegian Journal of Geography*, 53(1), 45-55.
- Karaburun Kaymakamlığı, <http://www.karaburun.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19.11.2014)
- Karaburuna İyi Bak, <http://www.karaburunaiyibak.org> (Erişim Tarihi: 20.11.2014)
- Karakayacı, Ö. ve Özcan, K. A (2011) Strategic Spatial Planning Model For Sustainable Regional Development: A Case Study For Urla-Çeşme-Karaburun Peninsula. *The Proceedings of 1st International Conference of Regional Development*, 22-23 September, s. 29-34.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon Boş Zaman Değerlendirme*. Gazi Kitabevi. Ankara.
- Kelly R.J., ve Freysinger J.V. (2000). *21st Century Leisure*. Allyn & Bacon. Needham Heights, MA.
- Kelly, R.J. (1982). *Leisure*, Englewood: Prentice-Hall.
- Kısa-Ovalı, P. (2007). Kitle Turizmi Ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari Ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması. *YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2(2), 64-79.
- Kliskey, A. D. (1998). Linking the wilderness perception mapping concept to the recreation opportunity spectrum. *Environmental Management*, 22(1), 79-88.
- Kliskey, A. D. 1994. A comparative analysis of approaches to wilderness perception mapping. *Journal of Environmental Management* 41:199-236
- Koçak, F. ve Balcı, V. (2010). Doğada Yapılan Sportif Etkinliklerde Çevresel Sürdürülebilirlik. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2(2), 213-222
- Koçan, N. (2007). Geleneksel Sporlarımızdan Cirit'in Rekreasyon Amacı ile Günümüze Uyarlanması, *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi* 2(1)

- Kozak, A.M. ve Bahçe, S. (2009) *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Kozak, M. A., & Metin, T. C. (2014). Turistik rekreasyon planlamasında rekreasyonel fırsat dağılımı yönteminin kullanımı. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 1114-1125. doi: 10.14687/ijhs.v11i1.2877
- Köktaş, K.Ş. (2004). *Rekreasyon Boş Zaman Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Köseoğlu, M. (1982). *Peyzaj değerlendirme yöntemleri*. No:430, İzmir: Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları
- Krejcie, R. V. ve Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30 (3), 607-610.
- Kuntay, O. (2004). *Sürdürülebilir Turizm Planlaması*. Ankara: Alp yayınevi
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.kultur.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.11.2014)
- Leitner, M. J. ve Leitner, S. F. (2004). *Leisure in later life*. Haworth Press.
- Lord, B.E. ve Elmendorf, W.F. (2008). Are Recreation Organizations Representative of All Participants?. *Journal of Park and Recreation Administration*. Volume 26, Number 1. pp. 87-96
- Maguire, D. J. (1991). An overview and definition of GIS. *Geographical Information Systems: principles and applications*, 1, 9-20.
- Mannell, R.C. ve Iso-Ahola, S.E. (1987). Psychological nature of leisure and tourism experience. *Annals of tourism research*, 14(3), 314-331.
- Manning, R. (2011) *Studies in Outdoor Recreation*. Corvallis, WA: Oregon State University Press.
- Manning, R. E. (1998). *Studies in outdoor recreation*. Corvallis, OR: Oregon State University Press.
- Mark, D. M. (2003). Geographic information science: Defining the field. *Foundations of geographic information science*, 1, 3-18.
- Martin, S. R., Marsolais, J. ve Rolloff, D. (2009). Visitor perceptions of appropriate management actions across the recreation opportunity spectrum. *Journal of Park and Recreation Administration*, 27(1), 56-69.
- McHarg, I.L. (1992). *Design With Nature*. USA: John Wiley & Sons

- Mcintyre, N., Moore, J. ve Yuan, M. (2008). A Place-Based, Values-Centered Approach to Managing Recreation on Canadian Crown Lands. *Society and Natural Resources*, 21, 657-670.
- McLean, D. ve Hurd, A. (2011). *Kraus' recreation and leisure in modern society*. Jones & Bartlett Publishers.
- Meygeri, F. (1965) Report of the First International Seminar: Sport and Leisure. Köln.
- Mordoğan Belediyesi, <http://www.Mordogan.bel.tr> (Erişim Tarihi: 21.11.2014)
- Müdürrisoğlu, H., Yerli, Ö., Turan, A.A. ve Duru, N. (2005). ROS (Rekreasyonel Fırsat Dağılımı) Yöntemi ile Abant Tabiat Parkı'nda Kullanıcı Memnuniyetinin Belirlenmesi. *Tarım Bilimleri Dergisi*, 11(4), 397-405.
- Nash, R. F. (2014). *Wilderness and the American mind*. Yale University Press.
- Nurlu, E., Erden, U., Ozturk, M., Guvensen, A., & Turk, T. (2007). Landscape, demographic developments, biodiversity, and sustainable land use strategy: a case study on Karaburun peninsula İzmir, Turkey. In *Use of Landscape Sciences for the Assessment of Environmental Security* (pp. 357-368). Springer: Netherlands.
- Olalı (1990) *Turizm Politikası ve Planlaması*, İstanbul: Yön Ajans
- Oygür, A.B. (2008). *Agroturizm: Sınırlı Sorumlu Karaburun Kadınları Agro-Turizm ve İşletme Kooperatifi Örneği*. Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü
- Parkin, D., Batt, D., Waring, B., Smith, E. ve Phillips, H. (2000). Providing for a diverse range of outdoor recreation opportunities: a "micro-ROS" approach to planning and management. *Australian Parks and Leisure*, 2(3), 41-47.
- Parr, M.G. ve Lashua, B.D. (2004). What is leisure? The perceptions of recreation practitioners and others. *Leisure Sciences*, 26(1), 1-17.
- Parrv, J. ve Long, J. (1988) Immaculate concepts? Paper to the 2nd International Conference of the Leisure Studies Association, University of Sussex, Brighton, England, 29 June - 3 July (Authors: Leeds Univ. & Leeds Polytechnic).
- Patmore, A.J. (1983) *Recreation and Resources*. Oxford, Blackwell, p. 6

- Perez-Verdin, G., Lee, M. E. ve Chavez, D. J. (2008). Use of the recreation opportunity spectrum in natural protected area planning and management. *Recreation Visitor Research: Studies of Diversity*, 23.
- Pettengill, P.R., Manning, R. ve TAC (2011). A Review of the Recreation Opportunity Spectrum and its Potential Application to Transportation in Parks and Public Lands. U.S. Department of Transportation
- Pınar, N. (1950). 23 Temmuz 1949 Karaburun (İzmir) depreminin jeolojik ve sismolojik etüdü Etude géologique et sismologique du tremblement de terre de Karaburun (izmir) du 23 juillet 1949. *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi mecmuası: Sırfı ve tatbikî matematik*, 15, 363.
- Pierskalla, C.D., Sinischalchi, J.M., Selin, S.W. ve Fosbender J. (2007). Using Events as Mapping Concept that Complement Existing ROS Methods. *Leisure Sciences*, 29(2), 71–89.
- Plessis, C. (2002). Agenda 21 for sustainable construction in developing countries. *CSIR Report BOU E*, 204.
- Robinson, G. W. S. (1972). The Recreation Geography of South Asia, *Geographical Review*, 62 (4), s.561-572
- Rowe, J. S. ve Barnes, B. V. (1994). Geo-ecosystems and bio-ecosystems. *Bulletin of the Ecological Society of America*, 75(1), 40-41.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68.
- Ryan, R.M., Kuhl, J. Ve Deci, E.L. (1997). Nature and autonomy: Organizational view of social and neurobiological aspects of selfregulation in behavior and development. *Development and Psychopathology*, 9, 701-728.
- Saleh, A. A. (1970). *Zur Geologie des Gebietes N. Balikliova (Halbinsel Karaburun W. Izmir, Türkei)*. Doctoral dissertation.
- Sarıçam, S. Y. Ve Erdem, Ü. (2010). İzmir-Karaburun Yarımadası'nın Biyosfer Rezerv Alanı Olarak Planlanması. *Ekoloji*, 19(77), 42-50.
- Sarıçam, S.Y. (2007). *İzmir İl Bütününde Biyosfer Rezerv Alanları ve Saptanması Üzerine Araştırmalar: Karaburun Yarımadası Örneği*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

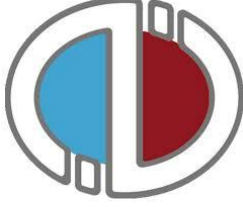
- Sayre, R., Dangermond, J., Frye, C., Vaughan, R., Aniello, P., Breyer, S., ve Wright, D. (2014). *A new map of global ecological land units—an ecophysiological stratification approach*. Washington, DC: Association of American Geographers.
- Shinew, K. J. ve Parry, D. C. (2005). Examining college students' participation in the leisure pursuits of drinking and illegal drug use. *Journal of Leisure Research*, 37(3), 364.
- Society of Outdoor Recreation Professionals, http://www.recpro.org/assets/SORP_Reports/recreation_resource_planning_principles_111513.pdf Erişim Tarihi: 23.03.2015
- Stanis, S. A. W., Schneider, I. E., Shinew, K. J., Chavez, D. J. ve Vogel, M. C. (2009). Physical activity and the recreation opportunity spectrum: Differences in important site attributes and perceived constraints. *Journal of Park and Recreation Administration*, 27(4), 73-91.
- Stankey, G. H., Cole, D. N., Lucas, R. C., Petersen, M. E. ve Frissell, S. S. (1985). The limits of acceptable change (LAC) system for wilderness planning. General Technical Report, Intermountain Forest and Range Experiment Station, USDA Forest Service, (INT-176).
- Stebbins, R.A. (2007) *Serious Leisure: A Perspective for Our Time*. New Brunswick: Transaction.
- Steiner, F.R. (2008). *The living landscape: an ecological approach to landscape planning*. 2. Bs, Island Press: Washington
- Şahin, İ., ve Köse, S. (2014). Karaburun Silikyeraalarında (Mikrotoponimlerinde) Görülen Coğrafi Terimler. *Journal of Dil Arastirmalari*, (14).
- Şahin, Ş. (yürütücü) (2011). İl Ölçeğinde Peyzaj Karakter Analizi ve Turizm /Rekreasyon Açısından Değerlendirilmesi. 1007 TÜBİTAK KAMAG Projesi.
- Tansley, A. G. (1935). The use and abuse of vegetational concepts and terms. *Ecology*, 16(3), 284-307.
- Tezcan, M. (1982). Sosyolojik Açıdan Boş Zamanların Değerlendirilmesi. A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları. Ankara
- Torbidoni, E. I. F. (2011). Managing for recreational experience opportunities: The case of hikers in protected areas in Catalonia, Spain. *Environmental Management*, 47(3), 482-496.

- Torkildsen, G. (1999). *Leisure and Recreation Management*, 4 th Edt, E&FN Spon
Routledge
- Türkiye Barolar Birliği Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu (2014). Urla-Çeşme-Karaburun
Yarımadası Çevre Sorunları İnceleme Raporu.
- U.S. Department of the Interior, Bureau of Land Management,
http://www.blm.gov/pgdata/etc/medialib/blm/id/plans/birds_of_prey_nca/proposed_rmp___feis.Par.11240.File.dat/App15-17.pdf E.T.: 21.03.2015
- Uluğtekin, N. ve Bildirici, İ. Ö. (1997). Coğrafi bilgi sistemi ve harita. 6. Harita Kurultayı,
Ankara, 85-93.
- UN Documents, (1987), Gathering a Body Of Global Agreements, Development And
International Co-operation: Environment Report Of The World Commission On
Environment And Development, Note by the Secretary-General, Our Common
Future, Distr: General 4 August 1987, A/42/427 <http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm> Erişim Tarihi: 22.03.2015
- USDA (1982). ROS users guide. Washington, DC: U.S. Department of Agriculture, Forest
Service
- USDA (2003) National Ros Inventory Mapping Protocol. <http://www.fs.fed.us/eng/ROS-RecCapacity/minus%20appC.finalROSmappingPROCESS.doc> Erişim Tarihi:
25.03.2015
- USDA (2005). Recreation Opportunity Spectrum (ROS) and Forest Planning Ashley
National Forest.
http://www.fs.usda.gov/Internet/FSE_DOCUMENTS/stelprdb5277166.pdf Erişim
Tarihi: 25.03.2015
- Varol, Ç., Ercoşkun, Y.Ö. ve Gürer, N. (2010). Sustainable actions of community
entrepreneurs: local agenda 21 in Karaburun-İzmir. *Gazi University Journal of
Science*, 22(1), 51-58.
- Veryeri, N. (2006). *İzmir Körfezi Karaburun Yarımadası'nda Akdeniz Foku Habitat
Biyçeşitlilik Analizi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Vogelsong, H., Graefe, A. R., Confer Jr, J. J., Solan, D. S. ve Kramp, J. K. (1998).
Relationships between motivations, activities and settings: The recreation opportunity
spectrum within the Delaware State Park System. *Nature*, 4, 85.

- Weitschat, W. (1968). *Zur Geologie des Gebietes um Karareis (Halbinsel Karaburun W. Izmir-Türkei)*. Doctoral dissertation.
- Williams, J. W. (2009). Quaternary vegetation distributions. *Encyclopedia of Paleoclimatology and Ancient Environments*. Springer, Dordrecht, The Netherlands, 856-862.
- Williams, S. (2003). *Tourism and Recreation*. Prentice Hall. Harlow, England
- Williams, D. J. (2009). Deviant leisure: Rethinking “the good, the bad, and the ugly”. *Leisure sciences*, 31(2), 207-213.
- Xiao, S., Jia, L. ve Jiang, L. (2012). Forest recreation opportunity spectrum in the suburban mountainous region of Beijing. *Journal of Urban Planning and Development*, 138(4), 335-341.
- Yamaki, K. ve Shoji, Y. (2004). Classification of trail settings in an alpine national park using the Recreation Opportunity Spectrum approach. In Policies, methods and tools for visitor management: proceedings of the Second International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas, June 16-20, 2004, Rovaniemi, Finland (p. 327). Finnish Forest Research Institute.
- Yukic, T.S. (1970) *Fundamentals of Recreation*. 2nd edn, New York, Harper & Row
- https://en.wikipedia.org/wiki/Outdoor_recreation, Erişim Tarihi: 14.01.2017
- <http://dlsr.com.au/2012/06/gis-geographical-information-system/> Erişim Tarihi: 15.02.2015
- <http://www.liyago.com/latince-turkce> Erişim Tarihi: 01.05.2017
- <http://landscapeteam.maps.arcgis.com/home/item.html?id=1770449f11df418db482a14df4ac26eb> Erişim Tarihi: 01.05.2017
- <https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/EgitimDokumanlari/Bilgi%20Sistemleri%20Dairesi%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1/ArcGIS%20E%C4%9Fitim%20Belgeleri/ArcToolboxAnalysisConversionDataManagement.pdf> Erişim Tarihi: 05.04.2017
- http://help.arcgis.com/en/arcgisdesktop/10.0/help/index.html#/Understanding_overlay_analysis/009z000000rs000000/ Erişim Tarihi: 28.07.2015

EKLER

EK-1

Bu anket Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Doktora Programında hazırlanmakta olan “**Rekreasyon Fırsat Dağılımı ve Planlamasında Yöntem Arayışları: Kuramdan Uygulamaya**” başlıklı tezde kullanılması amacıyla hazırlanmıştır.

Bilgi!! Rekreasyon dinlenme, yenilenme ve eğlenme amaçlı ve boş zamanda yapılan etkinliklerin tamamını kapsamaktadır. Bu bağlamda açık alan rekreasyon aktiviteleri doğallığı büyük ölçüde değiştirilmemiş geniş toprak, su, hava gibi açık alanlarda gerçekleştirilen aktiviteler olarak tanımlanabilir.

Taki Can METİN (Araştırma Görevlisi)

Mordoğan’da bulunma
nedeniniz?

1.Yazlık

2.İkamet

3.Konaklayan turist

4.Günübirlik
turist

A: AÇIK ALAN REKREASYON AKTİVİTELERİNE ERİŞİM

A1: Genellikle, sizin için açık alan rekreasyon aktivitelerine katılmak ne kadar önemlidir?

1. Önemsiz
2. Önemli
3. Çok Önemli

A2: Genellikle, açık alan rekreasyon aktivitelerine en çok hangi zamanlarda katılırsınız?

1. En çok hafta sonu
2. En çok hafta içi
3. Hafta sonu ve hafta içi aynı sıklıkta

A3: Katıldığınız rekreasyon aktiviteleri ile ilgili genel bilgilere nasıl eriştiniz?

- 1. İnternet
- 2. Seyahat dergisi, broşürü
- 3. Magazin veya gazete yazıları
- 4. Reklamlar
- 5. Birilerinin tavsiyesi, konuşmasıyla
- 6. Diğer:

A4: Son bir yıl içerisinde doğal alanlar, koruma alanları gibi alanları hiç ziyaret ettiniz mi?

- 1.Hayır (**A6’ya geçiniz**)
2. Evet

A5a: İzmir ve çevresinde en çok doğal veya koruma alanı için seyahat ederim.

1. Hayır
2. Evet

A5b: Son bir yıl içerisinde kaç gün doğal veya koruma alanı ziyareti gerçekleştirdiniz?

..... Gün

A5c: Doğal veya koruma alanı ziyaretlerine genellikle siz dâhil kaç kişiyle katılırsınız?

..... Kişi

A5d: Ortalama bir doğal veya koruma alanında kaç saat bulunuyorsunuz?

..... Saat

A5e: Ortalama evinizden bir doğal ve koruma alanına kaç saatte gidiyorsunuz?

..... Saat

A6: Açık alan rekreasyon fırsatlarının geliştirilmesinde sizin için en önemli olanları işaretleyiniz.

- 1. Tarihi alanlara erişim
- 2. Doğal alanlara erişim
- 3. Futbol, basketbol ve tenis sahalarının olması
- 4. Yüzme, güneşlenme ve balık tutma amaçlı su kaynaklarına erişim
- 5. Kano, kayak vb. motorsuz taşıtları deneyimlemek için su kaynaklarına erişim
- 6. Yat, tekne, jet ski vb. motorlu taşıtları deneyimlemek için su kaynaklarına erişim
- 7. Açık havuzlar
- 8. Bisiklet parkurları
- 9. Tırmanma ve yürüyüş parkurları
- 10. Doğayı izleme ve eğitim faaliyetleri için parkur
- 11. Ata binmek için parkur
- 12. Atv, elektrikli motor vb. off road araçlar için parkur
- 13. Diğer .....

A7: Aşağıdakilerden hangisini daha çok tercih edersiniz?

1. Gelişmiş kamp alanları (Oyun alanları, gelişmiş kamp tesisleri, çoklu kullanım için geliştirilmiş parkurlar vb.)
2. Doğal kamp alanları
3. Hem gelişmiş hem doğal kamp alanları
4. Tercih etmem

A8: Son bir yılda katıldığımız her bir açık alan rekreasyon aktivitesiyle ilgili bilgileri giriniz.

Bu aktiviteye daha önce katıldım	Toplam gün	Kaç kişiyle	Mordoğan'da en çok yaptığım aktivite	Ücretli	Ücretsiz	Bu aktiviteyi gerçekleştirip eve dönmeniz tahmini kaç saat aldı?
☐ 1.Zevk amaçlı yürüyüş			☐	1	2	
☐ 2.Yavaş koşu / Koşu			☐	1	2	
☐ 3.Tırmanma			☐	1	2	
☐ 4.Egzersiz yürüyüşü			☐	1	2	
☐ 5.Ata binme			☐	1	2	
☐ 6.Oyun sahası kullanma			☐	1	2	
☐ 7.Diğer			☐	1	2	

A9: Son bir yılda katıldığımız her bir spor aktivitesiyle ilgili bilgileri giriniz.

Bu aktiviteye daha önce katıldım	Toplam gün	Kaç kişiyle	Mordoğan'da en çok yaptığım aktivite	Ücretli	Ücretsiz	Bu aktiviteyi gerçekleştirip eve dönmeniz tahmini kaç saat aldı?
☐ 1.Basketbol			☐	1	2	
☐ 2.Futbol			☐	1	2	
☐ 3.Voleybol			☐	1	2	
☐ 4.Tenis			☐	1	2	
☐ 5.Golf			☐	1	2	
☐ 6.Diğer			☐	1	2	

A10: Son bir yılda katıldığınız her bir suyla ilgili rekreasyon aktivitesiyle ilgili bilgileri giriniz.

Bu aktiviteye daha önce katıldım	Toplam gün	Kaç kişiyle	Mordoğan'da en çok yaptığım aktivite	Ücretli	Ücretsiz	Bu aktiviteyi gerçekleştirip eve dönmeniz tahmini kaç saat aldı?
☐ 1.Tatlı suda balık tutma			☐	1	2	
☐ 2.Denizde balık tutma			☐	1	2	
☐ 3.Güneşlenme/kumsalda rahatlama			☐	1	2	
☐ 4.Jet ski/ kişisel su araçları			☐	1	2	
☐ 5.Motorlu bota binme			☐	1	2	
☐ 6.Yelkenli/ Yelkenli seyahat			☐	1	2	
☐ 7.Kano/Kürek çekme			☐	1	2	
☐ 8.Su kayağı			☐	1	2	
☐ 9.Rafting			☐	1	2	
☐ 10.Su parklarında kayma			☐	1	2	
☐ 11.Yüzme/Havuz			☐	1	2	
☐ 12.Yüzme/Deniz			☐	1	2	
☐ 13.Diğer			☐	1	2	
.....				1	2	

A11: Son bir yılda katıldığınız her bir doğada sürüş deneyimi aktivitesiyle ilgili bilgileri giriniz.

Bu aktiviteye daha önce katıldım	Toplam gün	Kaç kişiyle	Mordoğan'da en çok yaptığım aktivite	Ücretli	Ücretsiz	Bu aktiviteyi gerçekleştirip eve dönmeniz tahmini kaç saat aldı?
☐ 1.Bisiklete binme			☐	1	2	
☐ 2.Doğada araç sürüş			☐	1	2	
☐ 3.Doğada Motorsiklet sürüş			☐	1	2	
☐ 4.Doğada ATV vb. sürüş			☐	1	2	
☐ 5.Kaykay/Paten kullanma			☐	1	2	
☐ 6.Diğer			☐	1	2	
.....				1	2	

A12: Son bir yılda katıldığımız her bir doğa/açık alan aktivitesiyle ilgili bilgileri giriniz.

Bu aktiviteye daha önce katıldım	Toplam gün	Kaç kişiyle	Mordoğan'da en çok yaptığım aktivite	Ücretli	Ücretsiz	Bu aktiviteyi gerçekleştirip eve dönmeniz tahmini kaç saat aldı?
☐ 1.Avlanma			☐	1	2	
☐ 2.Piknik yapma			☐	1	2	
☐ 3.Doğada öğrenme/Doğa programları			☐	1	2	
☐ 4.Yetiştiricilik alanları ziyaret			☐	1	2	
☐ 5.Kuş izleme			☐	1	2	
☐ 6.Doğa koruma alanları ziyaret			☐	1	2	
☐ 7.Parklar (Şehir parkları dahil)			☐	1	2	
☐ 8.Tarihi alan ziyaret			☐	1	2	
☐ 9.Diğer			☐	1	2	

A13: Son bir yılda katıldığımız her bir açık alan kış aktivitesiyle ilgili bilgileri giriniz.

Bu aktiviteye daha önce katıldım	Toplam gün	Kaç kişiyle	Mordoğan'da en çok yaptığım aktivite	Ücretli	Ücretsiz	Bu aktiviteyi gerçekleştirip eve dönmeniz tahmini kaç saat aldı?
☐ 1.Toplayıcılık			☐	1	2	
☐ 2.Kırda yürüyüş			☐	1	2	
☐ 3.Piknik			☐	1	2	
☐ 4.Balık tutma			☐	1	2	
☐ 5.Diğer			☐	1	2	

B: BÖLGEDEKİ DOĞAL ALANLAR

B1: Doğal alanlar konusunda sizin için <u>en önemli 3 maddeyi</u> işaretleyiniz.	☐ 1. Doğal kaynakların korunması
	☐ 2. Doğayı keşfetme, kültürel kalıntıları görme ve eğlence için insanlara olanak sunulması
	☐ 3. Rekreasyon fırsatları sunan büyük doğal alanlar sunulması
	☐ 4. Aile ve arkadaşların birlikte zaman geçirmelerine imkan sağlayan mekanların sunulması
	☐ 5. Sağlıklı yaşama katkı sağlamak için yürüyüş, koşu ve diğer etkinlikler için imkanlar sunulması
	☐ 6. Sessizlik ve sükûnet içeren özel mekanlar sunulması
	☐ 7. Yerel ekonomiye katkıda bulunmak için kırsal alanlara ziyaretçileri çekmek
	☐ 8. Diğer .....
B2: Bölgede sizi en çok rahatsız eden ve düzelmesini istediğiniz <u>en önemli 3 maddeyi</u> işaretleyiniz.	☐ 1. Yetersiz bilgilendirme
	☐ 2. Aşırı kalabalık
	☐ 3. Arzu edilen aktivite ve tesislerin olmayışı
	☐ 4. Evden oldukça uzak mekanlar
	☐ 5. Toplu taşıma eksikliği
	☐ 6. Aşırı pahalılık
	☐ 7. Güvenlik problemi/yetersizliği
	☐ 8. Aile ve kişisel zaman eksikliği
	☐ 9. Diğer .....
B5: Doğal alanlarda güvenlik, hizmet vb. personelin bulunmaması durumu sizi rahatsız eder mi?	Evet 2. Hayır 3. Bilmiyorum

B6: Sizin için doğal alanlarda bulunması gerekenleri önem derecesine göre işaretleyiniz.

İmkanlar	Önem Derecesi		
	Önemsiz	Önemli	Çok Önemli
Kabinler	1	2	3
Kamp tesisleri	1	2	3
Deniz/Göl erişimi	1	2	3
Ziyaretçi merkezi	1	2	3
Doğa programları	1	2	3
Kültür/Tarih programları	1	2	3
Atıştırmalık büfeler	1	2	3
Kano,ATV vb. taşıtların kiralanması	1	2	3
Market	1	2	3
Yüzme havuzu	1	2	3
Deniz/Göl'de yüzme imkanı	1	2	3
Oyun alanları	1	2	3
Tırmanma yolları	1	2	3
Aile bisiklet yolları	1	2	3
Binicilik yolları	1	2	3
Çoklu kullanım yolları	1	2	3
Avlanma	1	2	3
Balık tutma	1	2	3
Otel tipi konaklama	1	2	3
Golf alanları	1	2	3
Kutlama, davet ve toplantı alanları	1	2	3
Cep telefonu ve İnternet erişimi	1	2	3
Diğer	1	2	3

C: DEMOGRAFİK BİLGİLER

C1: Oturduğunuz ev:			1.Kira	2.Ev sahibi
C2: Hangi şehirde ve ilçede ikamet ediyorsunuz?				
C3: Yaşınız (Yıl)?				
C4: Cinsiyetiniz?			1.Erkek	2.Kadın
C5: Evinizde birlikte kaldığımız kişilerle ilgili cinsiyet yaş bilgileri.			C6: Sizin ve birlikte kaldığımız aile ya da arkadaşlarınızın toplam yaklaşık aylık geliri nedir?	
Yaş	Erkek	Kadın	Sizin : .....TL	
6 ve altı			Ev halkının tamamı toplam:	
7 ve 12 arası			TL	
13 ve 17 arası			☐ Cevap vermek istemiyorum	
18 ve 24 arası				
25 ve 39 arası				
40 ve 64 arası				
65 ve üstü				
C7: Ek yorum ve önerileriniz varsa yan tarafa yazabilirsiniz.				

☺ Bu çalışmaya ayırdığınız zaman ve katkınız için teşekkür ederiz ☺

EK-2

Fiziksel Envanter

Fiziksel nitelikler yakın zamanda değiştirilmesi olası olmayan, peyzaj içerisinde sabit yada nispeten kalıcı özelliklerdir.

Alan Notu:

Bu alandaki özneliklere ilişkin hakimiyet, büyüklük ve kapsayıcılıkla ilgili dereceleri işaretleyiniz.

360 derece görülebilen alan içerisinde büyük gelişimin derecesi : İnsani yapıların görülebilen alana hakimiyet kapsamı (Barajlar, büyük köprüler, rıhtımlar, ticari işletmeler, marinalar, yollar, tatil yerleri, otoyollar, topluluklar, havaalanları, yardımcı tesisler, diğer işletmeler ve endüstriyel kompleksler)	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %					
Büyük gelişimden uzaklık: mil ölçüsüyle barajlar, büyük köprüler, marinalar, tatil yerleri, topluluklar ya da diğer belediye, endüstriyel, ticari ya da yerleşim alanlarından uzaklık	0,5 milden az	0.5-2 mil	2-5 mil	5-8 mil	8-10 mil	10 milden fazla					
Doğal Kaynak Değiştirme Derecesi: Teknoloji, gelişim ya da insan aktiviteleri tarafından değiştirilmiş doğal kaynakların ziyaretçiler tarafından fark edilme derecesi	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %					
Bir Topluluğa Yakınlık Hissi: bir topluluğun tipik koku, ses ya da görünümünü ziyaretçilerin hissetme derecesi	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %					
Doğal Ambiansın Alanı Domine Etme Derecesi: doğanın kokusu, sesi, görünümü konusundaki fırsatlar ve huzur hissini var olma derecesi	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %					
Alana ilişkin en iyi kararı yuvarlak içine alınız. Puan ortalamaları ondalık olarak ifade edilebilir.	1 Kentsel	2	3 Banliyö	4	5 Kırsal Gelişmiş	6	7 Kırsal Doğal	8	9 Yarı Primitif	10	11 Primitif

Sosyal Envanter

Sosyal nitelikler alanla ilişkili mevcut rekreasyon kullanım tipi ve doğasını, su ve yüzey aktivitelerini ya da özel değer ve anlamları içerir.

Alan Notu:

Bu alandaki özneliklere ilişkin hakimiyet, büyüklük ve kapsayıcılıkla ilgili dereceleri işaretleyiniz.

Ziyaretçi Bulunuş Derecesi: diğer ziyaretçilerin ses, koku ve görünüşleri, donanımları, etkileri, alanda bulunan mevcut çöplerle ilgili derece	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %					
Ziyaretçi Yoğunlaşma Derecesi: Ziyaretçilerin alanda toplanma derecesi (servis alanı, piknik ya da kamp alanı, kafeterya, mekana giriş alanları, patika yolları vb.)	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %					
Rekreasyon Çeşitlilik Derecesi: doğrudan yada teçhizatlı olarak katılan rekreasyon aktivitelerinin birlikte var olma derecesi	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %					
Ziyaretçi Hizmetleri, Güvenlik ve Emniyetli Alanlara Uzaklık: güvenlik, ziyaretçi hizmetleri, konfor ve emniyetli alanlara Mil olarak uzaklık	0,5 milden az	0.5-2 mil	2-5 mil	5-8 mil	8-10 mil	10 milden fazla					
Yalnızlık ve Uzaklık Derecesi: Uzak ve vahşi bir yerde medeniyetten uzaklık ve ziyaretçilerin kendilerini yalnız olarak göreme derecesi	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %					
Rekreasyon Olmayan Aktivitelerin Derecesi: Rekreasyon olmayan aktivitelerin ses, koku ve görünüm derecesi (gemiler, trenler, fabrikalar, yollar, evler, havaalanları, tarım ve madencilik alanları)	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %					
Alana ilişkin en iyi kararı yuvarlak içine alınız. Puan ortalamaları ondalık olarak ifade edilebilir.	1 Kentsel	2	3 Banliyö	4	5 Kırsal Gelişmiş	6	7 Kırsal Doğal	8	9 Yarı Primitif	10	11 Primitif

Yönetmelikler

Yönetim nitelikleri, ortaklar ya da yönetim ajansı tarafından değiştirilebilir ve yönetim için sağlanan özelliklerdir.

Alan Notu:

Bu alandaki özneliklere ilişkin hakimiyet, büyüklük ve kapsayıcılıkla ilgili dereceleri işaretleyiniz.

Yönetmeliklerin Derecesi: yönetim tesisleri, yapıları, açıklayıcı tabelalar, teçhizatlar, yol işaretleri, mekan giriş yapıları, aydınlatmalar, yönetmelik ofisler vb.	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %					
Gelişmiş Rekreasyon Tesis ve Hizmetlerine ilişkin yerleşkelere uzaklık: Gelişmiş kamp alanları, restoranlar, alışveriş mağazaları, sağlık hizmetleri, marinalar, tatil yerleri, benzin istasyonları, amfityatrolar, piknik alanları, oyun alanları, telefon, duş ve ziyaretçi merkezleri gibi alanlara mil olarak uzaklık	0,5 milden az	0.5-2 mil	2-5 mil	5-8 mil	8-10 mil	10 milden fazla					
Gelişmiş Toplu Ulaşım Tesis ya da yapılarından uzaklık: park alanları, patika yollar, mekan girişleri, yollara erişim ve diğer gelişmiş ve iyi korunan ulaşım noktalarına mil olarak uzaklık	0,5 milden az	0.5-2 mil	2-5 mil	5-8 mil	8-10 mil	10 milden fazla					
Yönetim Personelinin Görülme Sıklığı: güvenlik personeli, emniyet personeli, giriş alanlarındaki görevliler, teknisyen personeller, rehberler ve diğer ziyaretçi olmayan görevliler	Kapsayıcı Dominant ya da çok fazla 80 – 100 %	Çok yaygın yada geniş çapta 50-80 %	Yaygın, orta yada belirgin 20-50 %	Az rastlanan, sık olmayan ya da süreli 10-20 %	Minör, Az yada nadiren 3-10 %	Çok minör, çok az ya da seyrek, ender 0-3 %					
Alana ilişkin en iyi kararı yuvarlak içine alınız. Puan ortalamaları ondalık olarak ifade edilebilir.	1 Kentsel	2	3 Banliyö	4	5 Kırsal Gelişmiş	6	7 Kırsal Doğal	8	9 Yarı Primitif	10	11 Primitif

EK-3

Düzenleme Karakterleri							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Alanın büyük bir bölümü nispeten el değmemiş biçimde doğal bir çevreye sahiptir. Alanda tarihi alanlar geçmişte yaşayan insanlara ilişkin yapılar bulunabilir. Ancak söz konusu yapılar doğal görünümü bozmamalıdır.	Alanda nispeten büyük veya orta ölçekte doğal ya da doğal görünümlü çevre hakimdir.	Alanda orta yada büyük boyutta doğal ya da doğal görünüm hakimdir.	Alan doğal görünümlü bir çevreden oluşur. Makul düzeyde insan sesi ve görünümü olabilir. Bu tür kanıtlar genellikle doğal çevreyle uyumludur.	Alan temelde müdahalede bulunmuş bir doğal ortamdır. Doğal kaynaklara müdahale ve kullanım uygulamaları belirli rekreasyon aktivitelerini geliştirmek ve bitki örtüsünü ve toprağı korumayı amaçlamaktadır.	Kentsel Peyzajın aksine düzenlemeler yapılır. Ancak kentsel elemanlar kolayca ve basit bir şekilde anlaşılır. Bitki örtüsü genellikle egzotik görünümlü ve bakımlıdır. Peyzaj tasarımı doğallık algısı içinde sosyal deneyimler ve yalnızlık hissi arasında kullanıcılara seçme şansı tanır. (örn: ziyaretçiler, banklar veya sosyal odak noktaları).	Kentsel Peyzajın aksine düzenlemeler yapılır. Ancak kentsel elemanlar kolayca ve basit bir şekilde anlaşılır.	Alan büyük ölçüde gelişmiş bir çevre ile karakterize edilebilir. Düzenlenen yapılar sağlanan aktiviteleri karşılayan yüksek yapılarıdır.
Ziyaretçiler arasında etkileşim oldukça düşük, diğer insanların varlığına ilişkin kanıtlar minimum düzeydedir.	Ziyaretçiler arasında etkileşim düşüktür. Ancak sık sık diğer ziyaretçilerin varlığına ilişkin kanıtlar görülebilir.	Ziyaretçiler arasında etkileşim düşüktür. Ancak sık sık diğer ziyaretçilerin varlığına ilişkin kanıtlar görülebilir.	Ziyaretçiler arasında etkileşim makul ya da düşüktür. Ancak yaygın biçimde diğer ziyaretçilerin varlığına ilişkin kanıtlar görülebilir.	Ziyaretçiler arasında etkileşim makul düzeyden yükseğe doğru gitmektedir. İnsan sesleri ve görünümü kolayca görülebilir.	Mekanda yada yakın alanlarda büyük sayıda ziyaretçinin olması beklenmektedir.	İnsan görünümü ve sesi hissedilmesi muhtemeldir. Ayrıca olması arzulanır.	Sosyal karşılaşmaları n olması beklenir. Ayrıca sıklık bu karşılaşmalar için program yapılır.

Alanda yönetsel kısıtlılık veya kontrol söz konusu değildir.	Gerekli görüldüğü durumlarda minimum düzeyde yönetsel kısıtlılık ve kontrol olabilir.	Gerekli görüldüğü durumlarda minimum düzeyde yönetsel kısıtlılık ve kontrol olabilir.	Doğal kaynaklara müdahale ve kullanım uygulamaları belirgindir. Ancak doğal çevreyle uyumlu olmalıdır.	Bir çok tesis çok sayıda insanın kullanımı için dizayn edilmiştir. Yoğunluk düzeyi gelişmiş bölgelerden uzaklaştıkça düşüş göstermektedir.	Tesisler bireyler ve küçük gruplara hizmet vermek için tasarlanmıştır. Ancak tesis kullanımı yüksek oranda gerçekleşebilir.	Alan tasarımı doğal bir ortamda sosyal karşılaşmaları kolaylaştırır niteliktedir.	Tasarım özel aktivitelerin gerekliliklerini yerine getiren biçimde gerçekleştirilir.
Motorlu araç ya da mekanize kullanımlara izin verilmez.	Mekanize olmayan kullanım söz konusudur. Mekanize kullanıma izin verilebilir. Motorlu taşıtlara izin verilmez.	Mekanize kullanıma izin verilebilir.	Yapı standartları ve tesis dizaynı, konvensiyonel motorlu araç ve mekanik kullanıma uygundur.	Tesisler belirli aktiviteleri sağlaması için dizayn edilmiştir. Yoğun motorize ve mekanize taşıt kullanımı için imkan ve tesisler, ayrıca park alanları mevcuttur.	Tesislere ulaşım motorlu araçlar, mekanize imkanlar ya da toplu ulaşım sağlanabilir.		Tesisler, spor ya da özel aktivite amaçlı büyük gruplar için dizayn edilir.
Düzenleme Açıklamaları							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Düşük yoğunluklu yürüyüş amaçlı rekreasyon yönetimin birincil hedefi	Alan düşük yoğunlukta yürüyüş rekreasyonuna uygun yönetilir.	Tüm mekanik ve motorize kullanım dizayn edilmiş koridorlarla kısıtlıdır. Yüksek kapasitede motorlu seyahate izin vermemektir. Düşük kapasitede dizayn edilen yerel motorize kullanım için dizayn edilmiş koridorlar içerisinde serbest	Motorize ve mekanize kullanıma izin verilebilir. Yol kullanımı korunan koridorlar şeklinde bir dizaynla yönetilmelidir.	Tüm yol tiplerine izin verilebilir.	Yapılaşma ve yığılmaya yönelik kullanımlar dizayna göre küçük gruplar veya bireysel olarak gerçekleştirilebilir.	Müdehalesiz ve egzotik çeşitlilikle bağdaşan biçimde bir dizayna sahip doğal görünümlü alanlar bu sınıf için uygundur.	En yaygın rekreasyon deneyimleri bu sınıfta yapılabilir. Ancak tesisler özel aktivitelere göre dizayn edilip yönetilebilir (tenis kortu, top sahası vb.)

		bırakılabilir. (tek şerit, kısa mesafe, düşük hız ve düşük yoğunluğa göre tasarlanmalı)					
Eğer yollar birincil standartlarda korunur ve tasarlanırsa, taşıma ve seyahat amaçlı hayvan kullanımı uyumlaştırılabilir.	Yollar korunan koridorlar olarak dizayn edilip, yönetilir. Yarı primitif rekreasyon deneyiminde mekanize kullanımın etkisi mekanize yolların konumlandırılmasında dikkate alınmalıdır.	Orman ürünleri ve bitki örtüsü kontrolü bağdaştırılabilir.	Bu sınıf gelişmişlik düzeylerinin bir bölümü olarak düşünülmelidir. Alanlarda yarı primitif özellikte malzemelerin ağırlıkta kullanıldığı, daha uzaktaki bölgelere erişimin sağlandığı asfalt yollar kullanılabilir.	Rekreasyon kullanıcıları doğal görünüm ve gelişmiş içeriğe sahip çeşitli peyzaj tiplerini kullanabilir.	En çok rekreasyon türü bu sınıf içerisinde gerçekleştirilebilir. Ancak genellikle yapılaşma gerektirmeyen aktiviteler olmalıdır (piknik bölgesi, kumsallar, açık yollar, bahçeler vb.)		
Orman ürünleri üretimi ve bitki örtüsü kontrolü bu sınıfla bağdaşmamaktadır. Ateş yakılmasını yasaklama gibi yönetsel tedbirler bu sınıfta değerlendirilebilir.	Taşıma veya seyahat amaçlı hayvan kullanımına izin verilebilir.		Orman ürünleri üretimi ve bitki örtüsü kontrolü yapılabilir.	Orman ürünleri üretimi ve bitki örtüsü kontrolü yapılabilir.			
	Eğer etkileri bu sınıf özelliklerinin korunmasına katkı sağlayacak yada minimize edilecekse		Yapı standartları ve tesis dizaynı konvansiyonel mekanik ve				

(sezonsal, planlanan hasat, yol yerleri), Orman ürünleri üretimi ve bitki örtüsü kontrolü kısa dönem temelinde ortaya çıkabilir. Görünme ve ses itici yada birbirine bağlı biçimde olması genellikle bu sınıf için uyumlu bir durum değildir.		motorize kullanım için yapılmıştır.				

Deneyim Karakterleri							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
İnsani gelişim, kullanım ve etkilerinden izole edilmiş deneyimlerin yüksek olasılıkla gerçekleştiği alanlardır.	İnsani gelişim, kullanım ve etkilerinden izole edilmiş deneyimlerin orta düzeyde yakın ancak orta düzeyden fazla gerçekleştiği alanlardır.	İnsani gelişim, kullanım ve etkilerinden izole edilmiş deneyimlerin orta düzeyde gerçekleştiği alanlardır.	İnsani ses ya da görünümünden izole ve diğer ziyaretçi gruplarıyla karşılaşma ihtimalinin eşit olduğu alanlardır.	Bireyler ve diğer gruplarla karşılaşma durumu orta düzeydedir. Alan ve aktivitelere erişim kolaydır. Fiziksel düzenlemelerin aktivite fırsatları için önemi yoktur.	Dizayn genellikle kentsel bir alanda yalnızlık ve sosyal karşılaşma arasındaki bir tercihe bağlı olarak ziyaretçilere sunulur	Diğer insanların varlığı sık olarak arzu edilir ya da beklenti içerisindedir.	Sosyal karşılaşma beklentisi yüksektir. Alan ya da aktiviteye erişim kolaydır. Fiziksel düzenlemelerin aktivite fırsatları için önemi yoktur.
Yüksek derecede zorluk ve risk taşıyan ve doğada açık alan tecrübeleri tarafından şekillenen bağımsız deneyim, doğaya yakınlık, vahşilik algısı ve kendine güven duygusunun deneyimlenmesi mümkün olan alanlardır.	orta düzeye yakın ancak orta düzeyden fazla zorluk ve risk taşıyan ve doğada açık alan tecrübeleri tarafından şekillenen bağımsız deneyim, doğaya yakınlık, vahşilik algısı ve kendine güven duygusunun deneyimlenmesi mümkün olan alanlardır.	Yüksek düzeyde doğal çevreyle etkileşim fırsatı vardır. Orta derecede zorluk ve risk taşıyan ve doğada açık alan tecrübeleri tarafından şekillenen bağımsız deneyim, doğaya yakınlık, vahşilik algısı ve kendine güven duygusunun deneyimlenmesi mümkün olan alanlardır.	Doğal çevre ile etkileşimin yüksek olduğu fırsatlar vardır. Risk ve zorluk deneyimleri genellikle mümkün değildir. Açık alan tecrübeleriyle pratik ve test etme önemli bir durumdur.	Zorluk, risk alma ya da açık alan yeteneklerinin test edilmesine uygun olanaklar yoktur. Ancak zorluk ve risk taşıyan özel aktiviteler bu durumun dışındadır. (Dağdan kayma)	Doğal görünümlü elemanlara vurgu önemlidir. Doğayla ilişkili zorluk ve risk fırsatları genellikle önemsizdir.	Doğal görünümlü elemanlara vurgu önemlidir. Doğayla ilişkili zorluk ve risk fırsatları genellikle önemsizdir.	Zorluk ve risk fırsatları zorluk ve risk taşıyan özel aktiviteler dışında önemli değildir (spor kompleksi).

		Motorize ekipmanları kullanım fırsatı vardır.	Rekreasyonun motorize yada motorize olmayan türleri mümkündür.		Parklar açık alanlar gibi ortak kullanıma ilişkin alanlarda yapı unsuru içermeyen sosyal aktiviteler için fırsatlar sağlanmaktadır.	Açık alanlar ve parklar gibi ortak alanlarda ki organizasyon aktiviteleri yada sağlık veya performans sporları için fırsatlar mevcuttur.	
Deneyim Açıklamaları							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Bu sınıfta dönemsel olarak bir değişim görülmez.	Bu sınıf dönemsel olarak değişebilir. Ancak alanın karakteri değiştirilmemelidir. Örneğin, yaz aylarında yürüyüş yolu olarak kullanılan bir yer kış aylarında motorlu kullanıma açılabilir.	Bu sınıf dönemsel olarak değişebilir. Ancak alan karakteri değiştirilmemelidir.	Bu sınıf rekreasyon dağılımında gelişmiş bir sınıftır. Yarı primitif alanları andıran malzemelerin kullanıldığı şehirler kasabalar, dükkanlar, vb. gelişmiş yerleşimlerden uzakta yer alan ses düzeyi limitli yollar bu alanlar için uygundur.	Ziyaretçiler için telefon, kamp dükkanları gibi rahatlığa uygun imkanlar bu alanlar için uygun olabilir.			

Uzaklık Kriterleri							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Alan, mekanize ve motorize dizaynıyla tüm korunan yollar, yürüyüş yolları ve demiryollarında en az 3 mil uzak olmalıdır.	Alan, mekanize ve motorize dizaynıyla tüm korunan yollar, yürüyüş yolları ve demiryollarından en az 0.5 (ancak 3 milden fazla uzak olmamalıdır) mil uzak olmalıdır. Ayrıca motorize kullanıma kapalı olması koşuluyla gelişmemiş yollar ve yürüyüş yollarını içerebilir.	Alan gelişmemiş yolları ve çok kullanılan nispeten yüksek yoğunluktaki yürüyüş yollarını içerebilir. Ancak kısa mesafeli ve düşük yoğunluklu mekanize ve motorize yollar, demiryolları, korunan yollar ve gelişmiş yollardan en az 0.5 mil uzaklıkta olmalıdır.	Alan, yürüyüş yolu, demiryolları, korunan gelişmiş yollardan en az 0.5 mil uzaklıktadır.	Uzaklık kriteri bulunmamaktadır.	Uzaklık kriteri bulunmamaktadır.	Uzaklık kriteri bulunmamaktadır.	Uzaklık kriteri bulunmamaktadır.
Uzaklık Açıklamaları							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Kriterler, özel korunan mücavir alanlar, alan kullanım geçmişi, bitki örtüsü, diğer yerel topografik özellikleri, manzarası ve doğal engellere uyan biçimde	Kriterler, özel korunan mücavir alanlar, alan kullanım geçmişi, bitki örtüsü, diğer yerel topografik özellikleri, manzarası ve doğal engellere uyan biçimde	Kriterler, özel korunan mücavir alanlar, alan kullanım geçmişi, bitki örtüsü, diğer yerel topografik özellikleri, manzarası ve doğal engellere uyan biçimde					

düzenlenebilir.bu durum peyzajın çevresindeki içeriğe uygun kriterler ile sağlanabilir.	uyan biçimde düzenlenebilir.b u durum peyzajın çevresindeki içeriğe uygun kriterler ile sağlanabilir.	düzenlenebilir.bu durum peyzajın çevresindeki içeriğe uygun kriterler ile sağlanabilir.					
Topografik rehber: 1000 dikey fit yüksekliğindeki değişim yaklaşık olarak 1 mil yatay uzaklığa eşit olduğu göz önünde bulundurulmalıdır .	Gelişmemiş yollar, korumasız, geçici olabilir. Ancak geliştirilmiş bir standarda uygun inşa edilmemelidir. Bu yollar araç kullanımı için planlanmamış daha çok kayak yolları, traktör yolu, kullanımı terkedilmiş yollar ya da kasaba yürüyüş yolu olabilir.	Belirli bir standartta gelişmiş yollar inşa edilebilir. Bunlar bölünmüş sert yüzeyle ve çakıl taşı seyahat yolları olabilir (orman ürünlerinin taşınması için)	Bir standarda göre gelişmiş yollar inşa edilebilir.				
Haritaların planlanması tüm bilinmesi ve gösterimini kapsamalır.	Haritaların planlanması tüm bilinmesi ve gösterimini kapsamalır.	Haritaların planlanması tüm bilinmesi ve gösterimini kapsamalır.					

Büyüklik Kriterleri							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Minimum 5000 akre, New England için 3000 akre uygun olabilir.	Minimum 2500 akre, New England için 1000 akre uygun olabilir.	Minimum 2500 akre, New England için 1000 akre uygun olabilir.	Büyüklik kriteri bulunmamaktadır.	Büyüklik kriteri bulunmamaktadır.	Genellikle 15 akreden fazla olmaktadır.	Genellikle 15 akreden az olmaktadır.	Büyüklik kriteri bulunmamaktadır.
Büyüklik Açıklamaları							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Uyumlu kalıcı bir biçimde korunan ve yönetilen diğer kamusal ve özel alanların bulunması ya da yarı primitif motorlu olmayan sınıfa komşu olması koşuluyla büyüklik kriteri uygulanmayabilir.	Uyumlu kalıcı bir biçimde korunan ve yönetilen diğer kamusal ve özel alanların bulunması ya da primitif sınıfa komşu olması koşuluyla büyüklik kriteri uygulanmayabilir.	Büyüklik ulaşımı zorlaştırmak için uygulanabilir ya da Uyumlu kalıcı bir biçimde korunan ve yönetilen diğer kamusal ve özel alanların bulunması koşuluyla büyüklik kriteri uygulanmayabilir.				1 akreden küçük parklar içerebilir.	Büyüklik kriteri bulunmamasına karşın, farklı büyüklükteki alan ve tesisler planlamada dikkate alınması gerekir ve farklı rekreasyon deneyimleri sağlanır.

İnsani Varlığa İlişkin Karakterler							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Düzenlemele r el değmemiş doğal çevre çerçevesinde şekillenir. Yakın zamanlardaki İnsani aktivitelerin varlığı, alanda bir gözlemci gezgin tarafından fark edilmeyecek biçimdedir. Ancak geçmişteki insani aktiviteler alanla uyumludur.	Doğal görünüme ilişkin düzenlemelere göze batmayacak ölçüde müdahale edilebilir. Ancak alana bir gözlemci gezgin tarafından yapılan ziyarette yine de fark edilmemelidir.	Doğal görünüme ilişkin düzenlemeler ortaya yakın ancak ortadan az düzeyde baskın değişimler görülebilir. Ancak alandaki primitif yollar ve yürüyüş yollarında motorize gözlemciler göze çarpmayacak biçimdedir.	Doğal görünüme ilişkin düzenlemeler bariz ölçüde kontrollü yapılmaktadır. Bu düzenlemeler kolayca fark edilebilir. Buna karşın, bu değişimler ağırlıklı olarak seyahat rotaları, alanların kullanımı ve manzara görünümünden görsel bir şekilde görünür ya da fark edilmeyen biçimde Yapılar genellikle dizayn edilir.	Doğal görünüme ilişkin düzenlemeler kültürel müdahalelere sahiptir. Ayrıca müdahale düzeyi baskındır. Gözlemcilerin yürüyüş yada yavaş hareketi daima kültürel peyzaj üzerindedir.	Düzenlemeler yoğun olarak doğaldır . Ancak tasarım elementleri bariz ve gözle görülür biçimde yerleştirilmiştir.	Düzenlemeler yoğun olarak doğaldır . Ancak tasarım elementleri bariz ve gözle görülür biçimde yerleştirilmiştir.	Özel aktivitelerin gerekliliklerin i karşılayan yapılar baskın biçimde yer almaktadır.
Yürüyüş yolları primitif standartlara uygun dizayn edilmiş olması durumunda	Yürüyüş yollarının motorize kullanımı ve gelişmiş yollar yok ya da az sayıdadır (kar motoru kışın	Motorize kullanımda gelişmemiş yollar ve yürüyüş yolları kullanılabilir.	Yollar ve otoyollar dizayn edilebilir.	Yoğun bir biçimde kullanılan koridorlar ya da doğal yaşam peyzaj karakteri içeren tarımsal ya da kırsal alanları içerebilir.	Doğal yada doğal görünümlü elementler önemli bir rol oynamaktadır. Ancak görsel olarak belirgin ve fark edilir biçimdedir.	Gözlemcilerin yürüyüş yada yavaş hareketi sürekli olarak alanı çevreleyen suni varlıklar üzerindedir.	Seyahat yolları, yürüyüş yolları, otoyollar sokaklar vb. ortak kullanım

kabul edilebilir.	olabilir ama yazın kullanılmaz)						alanları tasarlanabilir.
Yapılar oldukça seyrek biçimde olabilir.	Yapılar oldukça seyrek ve izole durumdadır.	Yapılar oldukça seyrek ve izole durumdadır.	Yapılar genellikle görünüme bağlı olarak dağınık ya da ağırlıklı olarak seyahat rotaları yada görsel manzaralarda fark edilmeyecek biçimde konumlandırılabilir.	Yollar ve otoyolların tasarlanması mümkündür. Yapılar kolayca görünür biçimdedir. Yapı yoğunluğu seyreklikten küçük kümelerin baskın olduğu peyzaj karakterine göre bir aralıkta seyretmektedir.	Banklar, Çeşmeler, heykel gibi yapılar içerebilir. Seyahat yolları, yürüyüş yolları, otoyollar sokaklar vb. ortak kullanım alanları tasarlanabilir.	Seyahat yolları, yürüyüş yolları, otoyollar sokaklar vb. ortak kullanım alanları tasarlanabilir. Bu tasarımlar aktivite gerekliliklerine göre değişim göstermektedir.	Yapılar ve büyük yapı kompleksleri baskın biçimde yer almaktadır.
			Yapılar elektrik bağlantıları ve alt yapı gibi unsurları içerebilir.	Yapılar elektrik bağlantıları, yerel kayak alanları, küçük tatil yerleri ve rekreasyon alanları unsurları içerebilir.	Özel aktiviteler için piknik alanları vb. alanlar dizayn edilebilir. Tesislerden farklı olarak her bir özel aktivite için dizayn edilen yapılar olması önemlidir. Tesisler çok seçenekli kompleksler şeklinde inşa edilebilir.	Yapılar, büyük tatil alanları, marinalar, ulusal ve bölgesel kayak alanları, endüstriyel parklar, apartmanlar ya da ikincil konutlardan oluşabilir.	
İnsan Varlığa İlişkin Açıklamalar							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Çok düşük yoğunluklu	Düşük yoğunluklu yol ve yürüyüş	Düşük yoğunluklu yol ve yürüyüş yolları bulunabilir	Yol ve yürüyüş yolları yoğunluğu orta düzeydedir.	Yol ve yürüyüş yolları yoğunluğu orta düzeydedir.	Yol yoğunluğuna ilişkin kriter bulunmamaktadır.		

yürüyüş yolları bulunabilir.	yolları bulunabilir.				
			<p>Bu sınıf gelişmişlik düzeyine bağlı bir dağılım göstermektedir. Alandaki yapılar yarı primitif alanlara ait malzemelerden oluşmalı ve yapılar ve yollar arasındaki uzaklık fazla olmalıdır.</p>		

Sosyal Düzenleme Kriterleri							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Düşük sıklıkta temas sağlanır.	Düşükten ortaya doğru sıklıkta temas sağlanır.	Düşükten ortaya doğru sıklıkta temas sağlanır.	Yürüyüş yollarında yada normal yollardan uzakta düşükten ortaya doğru sıklıkta, normal yollarda ortadan yüksek sıklığa doğru temas sağlanır.	Yürüyüş yollarında yada normal yollardan uzakta düşükten ortaya doğru sıklıkta, normal yollarda ortadan yüksek sıklığa doğru temas sağlanır.	Çok sayıda ziyaretçi alana yakın, alanda olabilir ya da olmayabilir. Alan ticari ya da endüstriyel bir bölgede yer alabilir. Ancak bir şehrin sınırlarında yada komşusu niteliğinde olmalıdır.	Çok sayıda ziyaretçi alanda bulunabilir. Alanda ve çevresinde endüstriyel, ticari ve konutlar ve yapılar olabilir.	Yakın alanda ya da alanda çok sayıda ziyaretçi bulunabilir. Kullanım düzeyi programlama ve planlamaya bağlıdır.
Sosyal Düzenleme Açıklamaları							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Temas sağlama sıklığı yer, gün, sezon ve şartlara göre değişkenlik gösterir.	Temas sağlama sıklığı yer, gün, sezon ve şartlara göre değişkenlik gösterir.	Temas sağlama sıklığı yer, gün, sezon ve şartlara göre değişkenlik gösterir.	Temas sağlama sıklığı yer, gün, sezon ve şartlara göre değişkenlik gösterir. Bazı sezon günlerinde limitler kısmi olarak aşılabilir.	Temas sağlama sıklığı yer, gün, sezon ve şartlara göre değişkenlik gösterir. Bazı sezon günlerinde limitler kısmi olarak aşılabilir.			
Ziyaretçiler belirledikleri noktalarda yüksek düzeyde temas kurma beklentisine girebilir.	Ziyaretçiler belirledikleri noktalarda yüksek düzeyde temas kurma beklentisine girebilir.	Ziyaretçiler belirledikleri noktalarda yüksek düzeyde temas kurma beklentisine girebilir.	Tesisler sosyal teması destekler yapıdadır. Yarı primitif alana ait malzemeler kullanılmalı ve uzak bölgelere				

			bağlantının daha kolay olduğu biçimde alan planlanmalıdır.				
Genellikle gün içerisinde yürüyüş yollarında 6 parti kamp alanlarında ise 3 partiden az sayıda gruplarla temas görülebilir.	Genellikle gün içerisinde yürüyüş yollarında 6 partiyle 15 arasında, kamp alanlarında ise 6 partiden az sayıda gruplarla temas görülebilir.	Ulusal standartlar göreceli olarak kılavuz niteliğinde olabilir. Ancak bölgesel ve yerel şartlara göre karşılaşma sayısına ilişkin normatif standartlar geliştirilmelidir.					
Ulusal standartlar göreceli olarak kılavuz niteliğinde olabilir. Ancak bölgesel ve yerel şartlara göre karşılaşma sayısına ilişkin normatif standartlar geliştirilmelidir.	Ulusal standartlar göreceli olarak kılavuz niteliğinde olabilir. Ancak bölgesel ve yerel şartlara göre karşılaşma sayısına ilişkin normatif standartlar geliştirilmelidir.						

Yönetmel Düzenleme Kriterleri							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Alanda öncelikli olarak kontrol olmamalıdır. Sistemli bir kontrol çok düşük seviyede olabilir.	Alanda kontrol ve müdahale göze çarpmayan biçimde yapılabilir.	Alanda kontrol ve müdahale göze çarpmayan biçimde yapılabilir.	Alanda kontrol ve müdahale belirginleştirilebilir. Ancak doğal çevreyle uyumlu olmalıdır.	Alanda kontrol ve müdahale bariz ve büyük ölçüde; çevreye uyumlu olarak yapılabilir.			
Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.	Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.	Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.	Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.	Kontrol fiziksel (engeller) ya da kurallar (izinler) çerçevesinde olabilir.			
Yönetmel Düzenleme Açıklamaları							
Primitif	Yarı Primitif Motorlu Olmayan	Yarı Primitif Motorize	Yarı Gelişmiş Doğal	Gelişmiş Doğal	Aşırı Gelişmiş		
					Büyük Doğal	Küçük Doğal	Tesisler
Yapılan, korunan ve yönetilen tesis ve yürüyüş yolları kabul edilen yönetim standartlarına göre dizayn edilmelidir.	Yapılan, korunan ve yönetilen tesis ve yürüyüş yolları kabul edilen yönetim standartlarına göre dizayn edilmelidir.	Yapılan, korunan ve yönetilen tesis ve yürüyüş yolları kabul edilen yönetim standartlarına göre dizayn edilmelidir.	. Yapılan, korunan ve yönetilen tesis ve yürüyüş yolları kabul edilen yönetim standartlarına göre dizayn edilmelidir.	Yapılan, korunan ve yönetilen tesis ve yürüyüş yolları kabul edilen yönetim standartlarına göre dizayn edilmelidir.	Yapılar, tesisler, yürüyüş yolları ve kaldırımlar, kabul edilen yönetim standartlarına göre korunur, inşa edilir ve yönetilir. Yürüyüş rotası ve yollar insan kullanımı için işaretlenebilir.		
Alanda açık bilgilendirme yoktur. Bu tür detayların miktarı minimum düzeydedir. Yürüyüş yolu işaretlemeleri çok sık değildir.			Yürüyüş yolları faha uzak ve gelişmiş bölgelere doğru uzayabilir.	Yürüyüş yolları daha uzak ve gelişmiş bölgelere doğru uzayabilir. Alan içerisinde döngüsel yollar baskındır. .			

			Ziyaretçilere yürüyüş yollarında çeşitli bilgilendirmeler ya da tavsiyeler verilebilir.	Ziyaretçilere yürüyüş yollarında çeşitli bilgilendirmeler ya da tavsiyeler verilebilir.	
			Yol başlangıç tabelası uyarı levhaları ya da kitapçık dağıtımına uygundur.		

EK-4**ESTETİK - ALGISAL DEĞER**

Estetik		Değer	Algısal		Değer
Doğallık	Doğal	5	Uyarıcı	Büyüleyici	5
	Yarı doğal	3		İlgi çekici	3
	Yapay	1		Sıradan	0
Kuşatma	Açık	5	Memnuniyet	Güzel	5
	Yarı açık	3		Hoş	3
	Kapalı	1		Hoşnutsuzluk	-2
Çeşitlilik	Çeşitli	5	Güvenlik	Güvenilir	5
	Tek tip	0		Huzursuz	0
Renk	Renkli	5		Korkutucu	-2
	Tek renk	2	Dominantlık	Arazi formu	5
	Donuk	0		Bitki örtüsü	4
Çizgi	Hareketli	5		Su ögesi	3
	Kavisli (yarı hareketli)	2		Tarım	2
	Yatay (durağan)	0		Yerleşim-Kırsal	1
Sakinlik	Hareketli	2		Yerleşim-Kentsel	0
	Sakin	5			

GÖRSEL DEĞER

Anahtar faktörler	Değerlendirme Kriterleri	Puan	P K	Anahtar faktörler	Değerlendirme Kriterleri	Puan	P K
Arazi Formları	Yüksek relief, dik uçurum, sivri tepe, kumul, vadiler, kanyon, kayalıklar, lavlar	5	5	Renk	Diğer bileşenler ile hoş giden zıtlık, canlı ve zengin renk	5	5
	Orta relief, ilginç erozyon desenleri, dik tepe, tek tepe, dar tepe, farklı ölçü	3			Bileşenler ile zıtlık, orta yoğunlukta, zengin ama baskın olmayan renk	3	
	Çok az relief, küçük yuvarlak tepeler, düzlükler, sıradan peyzaj	1			Yumuşak göze çarpmayan renk kombinasyonları, zıtlıklar	1	
Vejetasyon	İlginç doku, formlu yıl boyu veya zamansal çeşitlilik gösteren vejetasyon	5	5	Nadirlik	Hatırlanmaya değer, bölge içinde nadir, zamana bağlı kısa ömürlü görüntü	5	5
	Az miktarda çeşitlilik gösteren vejetasyon	3			Bölge içinde diğerlerine benzer olmasına rağmen, farklı olan alanlar	3	
	Çok az ya da sıfır çeşitlilik, vejetasyon içinde zıtlık	1			İlginç nitelikte olan ancak bölgede oldukça ortak özellik gösteren alanlar	1	
Su	Baskın ve temiz durgun ya da akan su, beyaz su kaskatı	5	5	Kültürel Değişimler	Görsel uyumu artırırken, görsel çeşitliliği de belirli bir oranda destekleyen	2	5
	Akan ya da durgun, baskın olmayan su	3			Görsel uyumsuzlukların olmadığı, görsel çeşitliliğe az etkisi olan alanlar	0	
	Varlığı belli olmayan, zor fark edilen su	1			Güçlü bir uyumsuzluk oluşturan, çok düzensiz olan değişiklikler	-4	

EK-5

Tablo. Rekreatif Aktivitelerin Sınıflandırılması	
Temel Eğlence	
Müzayedeler	Şiir
Konserler	Okuma
Dans	Radyo
Sunumlar	İzleyici Sporları (beyzbol, futbol)
Sergiler (örn. çiçek gösterileri, oto sergileri gibi)	Hikâye anlatımı
Filmler	Televizyon
Konferanslar	Tiyatro
Zihinsel Aktivite ve Öz-Farkındalık	
Akademik sınıflar (örn: psikoloji, felsefe)	Seminerler
İnsan gelişimi grupları dersleri	Yetenek gelişimi sınıfları (örn. ahçılık, tasarım)
Meditasyon	Tai Chi
Müzeler	Seyahat
Şiir	Yazma/okuma
Yoga	
Spor ve Egzersiz	
Aerobik	Boks
Okçuluk	Kanoya binme
Oto Yarışı	Kriket
Badminton	Kroket
Balona binme	Körling (kıvrırma)
Beyzbol	Dalış
Basketbol	Köpek Yarışı
Bisiklete binme	Eskrim
Bilardo	Futbol
Kızağa binme	Saha hokeyi
Bowling	Frizbi
Frizbi Futbol	Kürek çekme
Golf	Ragbi
Jimnastik	Yelkenli ile açılma
Hentbol	Atış yapma
Planör Uçuşu	Disk atma
Binicilik	Kaykay
Atnalı İle Oynama	Aletsiz dalış
Buz Hokeyi	Şnorkelle dalma
Buz Pateni	Kar kayağı
Jai Alai	Kar aracı ile kayma
Jet Ski ile kayma	Karda yürüyüş
Koşu	Amerikan futbolu
Judo	Softball (Beyzbolun küçük sahada oynan şekli)

Karate	Squash
Kayak	Sörf yapma
Uçurtma Sörfü	Yüzme
Lacrosse (Hokey benzeri top oyunu)	Masa tenisi
Dağ Bisikleti	Tenis
Paddle Tenis (Dikdörtgen duvarlarla çevrili alan)	Atletizm
Platform Tenis (yükseltilmiş ağaç bir zemin)	Voleybol
Paddleball (İpe bağlı pinpon raketli top oyunu)	Su topu
Parasailing	Su kayağı
Polo bisiklet	Halter
Rafting	Rüzgar sörfü
Tekerlekli patenle kayma	Güreş
Yatçılık	
Müzik	
Konserlere katılma	Koroda şarkı söyleme
Müzik okullarına katılma	Resmi olmayan bir grupta şarkı söyleme
Gece kulüplerine katılma	Şarkıları dinleme
Senfonilere katılma	Müzik enstrümanı çalma (arkadaşlarıyla)
Müzik besteleme	Solo şarkı söyleme
Müzik gruplarını yürütme	Islık çalma
Sanat	
Sanata katılım	Cam sanatı
Hat sanatı	Buz sanatı
Seramik	Metal sanatı
Tasarım	Mozaik sanatı
Teknik resim	Yağlı Boya
Kağıt katlama sanatı	Heykel sanatı
Fotoğraf sanatı	Sulu boya
Taslak çizim	Ağaç oyma sanatı
Vitray sanatı	
Dans	
Aerobik dansı	Disko dansı
Bale	Halk dansı
Salon dansları	Caz dansı
Oryantal dans	Modern dans
Ceili dansı (İrlanda dansı)	Square dansı (Bir tür Amerikan halk dansı)
Clogging (tahta ayakkabı ile oynanan dans)	Sufi dansı (mistik grup dansı)
Contra dansı (bir tür dans)	Step dansı
Hobiler	
Antika toplama	Keçe sanatı ile uğraşma
Yemek pişirme	Parmak boyama
Sepet örme	Çiçek düzenleme
Pasta dekorasyonu	Mücevher yapımı

Mum üretme	Uçurtma yapımı
Tebrik kartları üretimi	Triko örme
Marangozluk	Deri el sanatları
Elbise tasarımı	Makrome yapımı
Tüm koleksiyonlar (örn. pul, para, bebek vb.)	Metal el sanatları
Aşçılık	Model geliştirme
Tığ işi yapma	Kağıt sanatları
Decoupage (dekoratif bir teknik)	Karton piyer yapımı
Kumaş boyama	Evcil hayvan besleme
Elektronik aletlerle uğraşma	Yorgan yapımı
Nakış işleme	Sabun oymacılığı
Ağaç sanatları	Duvar halısı yapımı
Oyun/Video Oyunları	
Aktif oyunlar (örn: elim sende)	Para temelli oyunlar (örn: monopoly)
Yetişkin masa oyunları	Drama oyunları
Sanat oyunları	Çift masa oyunları (örn: satranç)
Kart oyunları	Tahminli oyunlar
Çocukların masa oyunları	İnsan etkileşimli oyunlar
Bilgisayar oyunları	Kağıt-kalem oyunları (örn: tictactoe)
Hayali oyunlar	Puzzle bulmacalar
Ev içi oyunlar	Heceleme oyunları (örn: scrabble)
Hokkabazlık	Masa sporları (örn: masa tenisi)
Bilgi oyunları	Hedef oyunları (örn: dart)
Hafıza oyunları	Fırlatma oyunları (örn: frizbi)
Rahatlama	
Sıcak mineralli su kaynaklarına girme	Çamur banyosu
Sıcak küvet banyosu	Okuma
Müzik dinleme	Güneş banyosu
Masaj	Gün doğumu/gün batımını izleme
Meditasyon	
Sosyal Aktiviteler	
Sanat kulüpleri	Uluslar arası kulüplere katılım
Sportif kulüpler (örn: tenis)	Yatırım kulüplerine katılım
Toplantılara katılım	Yabancı dil konuşma gruplarına katılım
Derneklere katılım	Dış mekan aktivitelerine katılım (örn: tırmanma)
Dövüş kulüplerine katılım	Politik gruplara katılım
Kent kulüplerine katılım	Profesyonel organizasyonlara katılım
El sanatları kulüplerine katılım (örn: dikiş dikme)	Dini gruplara katılım
Kültürel kulüplere katılım (örn: müzik)	Korolara katılım
Dans kulüplerine katılım	Sosyal kulüplere katılım
Drama kulüplerine katılım	İzcilik kulüplerine katılım
Eğitsel gruplara katılım (örn: tarihsel)	Gazi gruplarına katılım
Ailevi toplantılara katılım	Arkadaş ziyaretleri

Toplumsal birliklere katılım	Su sporları kulüplerine katılım (örn: yüzme)
Oyun kulüplerine katılım (örn: satranç)	Kış sporları kulüplerine katılım (örn: kayak)
Yetişkinler için gruplara katılım	Gençlik gruplarına katılım
Ateşli silah kulüplerine katılım	Hobi kulüplerine katılım
İnsani Hizmetler	
Engellilere yardım	Yaşlılara yardım
Evsizlere yardım	İnsani topluluklar
Hastalara yardım	Uluslar arası gruplar
Belirli amaçlar için topluluklar	Ulusal gruplar
Koruma ve çevre bilim	Kişiden kişiye yardım grupları
Eğitimsel gruplar	Koruma grupları
Fon sağlayan dernek	
Doğa Aktiviteleri/Açık Alan Rekreasyonu	
Hayvan gözlemleme yürüyüşleri	Gece yürüyüşü
Sırt çantalı yürüyüşler	Piknik
Sahilde dolaşma	Bitki tanımlama yürüyüşleri
Kuş gözlemleme	Nehir kenarı yürüyüşleri
Kamp ateşi aktiviteleri	Kaya tırmanma
Kamp yapma	Aletli dalış
Balık tutma	Snowboard'la kayma
Bahçe işleri	Mağara keşfi
Yabani sebze, meyve toplama	Hayvanların izlerini takip etme
Tırmanma	Balina gözlemleme
Avlanma	Vahşi hayatı keşfetme
Dağa tırmanma	Yabani bitkiler arasında yürüyüş
Doğa yürüyüşü	
Seyahat ve Turizm	
Sahil Otelleri	Sağlık turizmi
Günlük geziler	Ada tesisleri
İç turizm	Dağ otelleri
Ekoturizm	Organize turlar
Eğitsel geziler	Sportif tatil köyleri